

ANTOLOGIO DI LETRO INTERNAZIONA

E

KURIERO INTERNAZIONA

PREFACO

Pro ke nia literaturo moderna ne esas - duminstante - tre abundanta, me rezolvis publikigar ekstrakturi de mea buletini : Letro Internaciona (existinta til 2003) e Kuriero Internaciona - quan me duras redaktar nun. Pro ke la preparado di mea buletino prenas multa tempo de me, me ne havas la posibleso (o tre puke) tradukar verki literatural qui furnisus nutrivi intelektal por la adepti di la L.I. di la Delegaciono deziranta juar laboruro en lia amata linguo transnaciona. Danke ica antologio, me kredas ke me povos, adminime parte, plenigar ica lakuno por la kontentigo di nia samideani volante kontakti konkreta kun nia idiomo komuna, exter la renkontri internaciona, dum ofrar a li materio lektinda.

Ad omna samideani, me dicas : Bona lekto !

Kun mea maxim kordiala samideanala sentiment.

Jean Martignon

NOVELO : L'Unikorno en la gardeno

Olim dum sunoza matino, viro qua sidis an sua dejuneto-tablo cesis regardar sua mixita ovi por vidar blanka unikorno kun ora korno, qua pasturas la rozi en lua gardeno. La viro kuras aden la dormo-chambro ube lua spozino dormas ankore e vekigas elu. « Esas unikorno en la gardeno » il dicas. « Lu manjas rozi ». El apertas ne-amikala okuli e regardas ilu. « L'unikorno esas mitala bestio », el dicas ed el montreskas sua dorso a lu. Lore la viro decensas lente l'eskalero ed ekiras aden la gardeno. L'unikorno esas ankore ibe, lu, nun, pasturas la tulipi. « Venez adhike, unikorno dicas la viro ed il kolias lilio e donas ol a lu. L'unikorno manjas ol grave. Fiera e joyoza, forsan pro ke unikorno esas en sua gardeno, la viro acensas l'eskalero ed itere vekigas sua spozino. « L'unikorno », il dicas « manjis lilio ». Lua spozino sideskas sur la lito e regardas lu, kolde. Lore el dicas « tu esas dementulo », e me sendos tu a dementerio ». La viro qua nulatempe prizis la vorti « dementulo » e « dementerio », e qua prizas oli mem min multe ye sunoza matino kande esas unikorno en la gardeno, reflektas dum instanto. Il dicas « ni exploros ica afero ». Il marchas vers la pordo. « Lu havas ora korno meze di sua fronto » lore il dicas ad el. Pose il retrovenas aden la gardeno por observar l'unikorno, ma l'unikorno esas departinta. La viro sideskas inter la rozi e fine dormas. Quik kande la spozulo esas ekirinta la domo, la spozino staceskas e vestizas su tam rapide kam el povas. El tre ecitesas ed esas stranja lumeto en elua okuli. El telefonas al policeyo ed a psikiatriisto ; el dicas a li hastar ad elua domo e kunportar koakto-kamizolo.

Kande la policani e la psikiatriisto arivas, li sideskas sur stuli e regardas el kun grand intereso. El raportas « mea spozulo vidis unikorno camatine ». La policani regardas la psikiatriisto e la psikiatriisto regardas la policani. « Il dicis a me ke lu manjis lilio » elu dicas. La psikiatriisto regardas la policani e la policani regardas la psikiatriisto. « Il dicis a me ke lu havas ora korno en la mezo di sua fronto », el rakontas. Ye solena

signalo dil psikiatriisto la policani saltas ek lia stuli e kaptas la muliero. Li havas tre mala tempo por vinkar elu, nam el facas terorigiva kombato, ma tandem li vinkas el. Jus kande li parvestizas el per la koakto-kamizolo, la spozulo retrovenas aden la hemo.

« Ka vu dicis a vua spozino, ke vu vidis unikorno ? » questionas la policani. « Komprenende no, » dicas la spozulo. « L'unikorno esas mitala bestio. » « Lo esas omno quon me deziris saveskar » dicas la psikiatriisto. « Forduktez el. Me tre regretas sioro, ma vua spozino esas tam dementa kam la dementa bovini di siorino Thatcher. » Tale li forduktas elu, dum ke el blasfemas ed ululas, e li inkluzas elu en dementerio. Pose la spozulo vivis sempre felice.

(Segun James Thurber : The Thurber Carnival)

.....
.....
.....
.....

LE "HUNZA"

Inter omna populi qui vivas longatempe, le "Hunza" esas nekontestible la maxim famoza. Cetere li esas tante famoza, ke la turisti (ocidentala ed orientala) komencas invadar li, dum adportar a li ita delicoza nutrivi industrial qui akompanesas sistematre da nia civilizala malaji. Le « Hunza » vivas sur streta alta planaji, qui cirkondas valo di nord-Pakistan (inter Afganistan, Rusia e Chinia) ye altitudo de 1600 til 2500 metri. Li esas cirkume 10.000 homi lojanta en 150 mikra vilaji e mustas laboregar lia montal agri por nutresar. Nome le « Hunza » - e to esas lia unesma sekreto - ne minacesas per tro grand abundo e koaktesas multege laborar por havar poka nutrivi. Kelka yardeki ante nun, dum la tempo kande l'unesma mediki ocidental deskovris la nekredebla longa vivo-duro di ta habitanti dil regiono Pamir, li astonesis pro la indijo preske kompleta de simptomi patologial konstatita kom rezulto di lia medikala exameni. Ye ta tempo, le "Hunza" havis, en la tota nordal parto di India, granda reputeso kom monto-guidisti tote nefatigebla, ed

apta marchar centi de kilometri per rapida pazi od acensar eskarpaĵi dum portar pezoza kargajo.

Lia rezisto kontre l'infekteso e la morbi esis anke proverbatra. Nulatempe diabeto, kancero od infarkto atingis li, mem ye grand evo. Fakte, semblis ke li ne oldeskas, nulatempe febleskas, ne perdas sua denti nek la vidado nek l'audado ; eventis ofte ke stranjeri kredas ke sisadek- o sepadekyara « Hunza »-i esas yuni. Lia alimentado, precipue vejetarala, kompozetas avan omno per frukti (inter oli esas la famoza abrikoti "hunza", same kam la morusi, la cerizi, la pruni-cerizi, la jujubi, la grenadi, la meloni, la piri, la pomi e la vit-beri) per cereali (frumento, milieto, hordeo e saraceno) per kelka legumi (karoti, kukurbiti, kukombri, berenjeni...), e per vejetal olei richa de grasa acidajaj dissolvebla (olei de abrikoti-kerni, lino-grani e mustardo).

La konsumado de produkturi qui venas de animalo esas rarega same kam olta de vino, ed omnakaze, ol restriktetas ye kelka familii privilejizita.

Cetere lia altra sekretajaj esas same austeraj : kun la nura ecepto di salo, ita homi manĵas nur to quon li kultivas, e preske sempre ye la tempo kande li rekoltas to (ecepte, komprenende, dum la vintro) ; pluse li esas exemplatre neta tam korpale kam ye lia vestari o domi ; li nulatempe fumas ed ecesas pri nulo, mem ne pri sexualeso.

Multa urbani occidental opinionus forsan, ke l'existo di le "Hunza" esas maxim severa, trista e penoza. Tamen ica montani esas ne-negeble felica vivar, ridema e bonhumoroz, lia desfacila vivo-kondicioni ofras a li la posibleso juar 120 yari de feliceso e saneso. Forsan lo esas tote simple vera civilizuro, kad ne vere ?

(Tradukita de artiklo da Jean-Baptiste Loin en revuo "La vie naturelle")

.....
.....
.....
.....

MEMORAJI PRI VOYAJO AD INDIA

Me volas nur kelkete redaktar pri voyajo ad India quan me entraprezis multa yari ante nun. Esis en la yaro 1982 e komprenende mea memoro

ne esas sendefekta, do me skribas nur pri to quon me ankore memoras segun l'ordino di mea memoraji e ne di la fakti ipsa.

Me voyajis kun organizita grupo e ni departis avione ye ula vintrala vespero, dum la monato februaro, de Paris ed arivis en New Delhi cirkume 15 hori plu tarde. Ulte to esis tempo-difero ye 4 ½ hori relate Francia. Esis aproxime 12 kloki lor nia arivo e nulu vartis ni che l'aerportuo. Viro de nia grupo telefonis a nia hotelo e kelka tempo pose venis nia guidisto Indiana, qua dicis a ni ke il nomesas Adi ed akompanis ni a la hotelo. La Francan il parolis ecelante.

En la hotelo, ni dejunis, ma depos la komenco me havis disagreeblaji kun l'Indiana manjaji, nam oli esis min saporoza kam la Indiana dishi quin ni manjas en Europa e, precipue, lia neteso esis tre dubitinda. De ta instanto ni havos sencese problemi pro la sordideso en ca lando. India esas splendida mondo-parto kun marveloza peizaji, monumenti, artaji e kulturi e vivanta, altanivela e profunda spiritaleso, ma regretinde, ica omno akompanesas da kraso, e pri ita sordideso ni ne havas ideo en Europa. Tamen, l'Indiani esas korpale tre neta, li lavas su ofte e bone pro la klimato e la religiala ritualo. Anke lia vestaji esas tre neta, ma esas tote altra afero pri la stradi, la chosei, la domi, la restorerii, la drinkerii edc. En nia hoteli, la chambri e la repasteyi esis neta, ma esis la nutrivi min multe tala, e to esas kelke danjeroza por la saneso dil Europani.

Quankam ni esis tre fatigita, dum la posdimezo ni vizitis l'urbo New Delhi qua esas la chefurbo di India. Me memoras pri Indiana observatorio ube l'astrologi dil Mezepoko povis kalkular la irado dil steli. Ed anke pri la mendikeri qui esas vera plago di la landi dil Triesma Mondo. Precipue, li kredas ke l'Ocidentani esas omni richa e li preske asaltas li. Tamen, me devas adjuntar ke l'Indiani ne esas tre atakema, diferante de altra populi qui opinionas ke li havas la yuro obtenar absolute ulo de la blanki. Mem che l'Indiana pueri mendikar esas quaza ludo e li tre afable ridetas mendikante.

Ye la sequinta dio, ni vizitis splendida templo, ma ante enirar olu nia shuin ni mustis deprenar nam tale esas la lokala religial kustumo. Avan la pordo dil templo me havis surprizo ; esis sat olda mendikero qua demandis pekunio a la preteriranti ed il paroleskis a me : - « Are you from this country ? (Ka vu esas di ca lando?) “ en la Angla. Nulatempe antee, me pensabus ke me povas aspektar quaze Indiano, ma talmaniere me kompreneskis e saveskis ke esas regioni en India ube homi povas

aspektar quale nord-Europani. Me tre prizis en la templi la bel imaji di la dei, tre riche ornamentizita. L'impreson me havis rihavar kontakto kun nia pagana pasinta epoko Antiqua e politeista.

Ye la morga matino ni vehis per aviono ad altra regiono di nord-India. Onu vizitigis da ni splendida palaco dil epoko islamal, cirkondita da belega gardeni exotika. E mem ni havis la yuro (e preske la devo) kavalkar elefanto. Me esis nur mi-quieta, nam l'elefanto ye ul instanto semblis iraceskar. Fortunoze, la kornako sucesis kalmigar lu. Me esis tre impresita per ta loko e la bela monti cirkume, ma to esis kelkete fushita per la viziono di mendikero qua esis kripla e ne povis marchar, konseque il reptis sur la sulo. Pro la splendideso di certena monumenti e palaci kun la richaji di la mil nokti e un nokto unlatere, e pro la granda povreso di pasable multa homi altralatero, ni havis la koncio esar en altra mondo. Anke ni ja vidis, en urbi, qui pensigis pri nia Mezepoko, ke la plumulta homi, sen esar absolute mizeroza, vivis same kam nia ancestri vivis plura yarcenti ante nun. Me koncieskis ke nia developita landi esas nur insuleti di moderneso inter oceani di povreso e desmoderneso. Pro to nia civilizuro esas fragila ed artificiala, e kataklismo, perfekte posibla, povus retroirigar ni a la stando di mezepokal mizero e desprogreso.

E yen stranjajo : omnaloke, onu povis vidar « swastika »-i, t.e. la hokokruco simbolo dil Hitler-rejimo, sur monumenti, publika edifici, kamioni e.t.p. Komprenende to nule relatas kun la nazismo nam l'Indiani konsideras, depos tre fora tempi, la « swastika » kom fortunigilo (en la Sanskrita « swastika » signifikas : bona simbolo) ma un de nia kompani esis komunisto di qua la patro mortabis en koncentreyo dum la milito e ta simbolo esis abominajo por ilu. Il esis furioza singlafoye kande il videskis olu.

Me rimemoras ke plu tarde ni vizitis la urbo Accra konstruktita dum l'islamala periodo ma vakua nun. Dum ke ni trairis la ruri, ni povis ofte vidar infanti e pueri ne tre richa ma qui esis sempre joyoza e ridetanta, tre diferanta de nia pueri en la developita landi qui ridetas nur tre rare e ne aspektas tre felica. En la urbi la sordideso esis aparte videbla ; carelate me memoras nia sejourno en Benares (Varanasi por l'Indiani) qua esas la sant urbo di India ube fluas la sakra fluvio Ganga. Ni povis spektar la turbo de la pilgrimanti, la yogisti, la « ghat »-i (1) e nia guidisto exhortis ni sequar lu en stretega strado. La choseo esis tre desneta, forsan kun strato de polvo e kraso ye plura centimetri, la laterala kanaleti kontenis tre malodoranta rivereti de urino e feko, me esis tre

deskontenta pri la fakto ke ni mustis trairar tala loko e por fine vidar quo ? Mikra templon sen merkinda beleso ma kovrita per oreo tekto ! Ulte to pro la despureso e nesalubreso di la nutrivi, me povis nur manjar rizo e banani. Tamen, me ne havas nur mala memoraji. En butiko me sucesis marchandar e komprar po sat chipa preco belega mikra pikturo graburita sur ivoiro qua reprezentas la deo Vishnu e lua deal spozino Laksmi.

Proxim la fino di nia sejourno ni exkursis exter India a Nepal. Esas granda difero inter amba landi. Nepal esas montala lando Himalayana. La temperaturo esas plu koldeta, la montala pejizaji admirinde bela e la sordideso tre limitizita kompare ad India. La lando esas tre povra, ma la povreso ne havas nur mala lateri, nome la chefurbo di Nepal, Katmandu, esas splendid urbo kun marveloza tradicionala arkitekturo netushita e nefushita dal « progreso » (adminime esis tale en 1982). En la stradi onu povas vidar statui di la lokala deaji qui aspektas quaze surrealista skulturi. Nepal esas mi-buddhista e mi-hinduista lando, ma, segun semblo, la du religii kunexistas pace. Ulafoye me promenadis enstrade kun ne plus tre yuna kompanulo kande du yunuli evanta cirkume dek-e-du yari pregis insiste almono da ni. Ni ne savis quale desinkombreskar kande me havekis ideo : pro ke la homi en ica mondo-regiono esas tre religiema e mem supersticoza, me dicis Angle : - « I am the friend of the devil, I will cast a spell on you » (Me esas amiko dil diablo e vin me sorcos) e me adjuntis kelka stranja silabi sen signifiko. Quik l'adolecanti departis kurante e to tre astonis mea akompananto qua delore kredis ke me bone konocas la hikea kustumi e la mentaleso di la lokani.

Nia turistala grupo vizitis pose kun nediskreta kuriozeso mikra Buddhista monakerio e ni vidis kelka refujinti di Tibet qui esas bona mestieristi precipue pri tapisu. La maxim importanta memorajo di mea sejourno en Nepal esis la « vivanta deino » nomizita anke « Kumari ». Kumari esas la deino protektanta Nepal quan puerino supozesas reprezentar. El esas selektita por ta rolo kande el evas tri o quar yari da astrologi, qui tamen demandas la permiso dil genitori. La mikra yunino denun lojas en bela palaco ube el darfes agar segun plezuro, ma el ne havas la yuro ekirar la palaco. Konseque, generale, la Kumari manjegas bonboni e kuki, e divenas tre grosa. Kande el havas l'unesma menstruado el cesas esar « vivanta deino » e remplasesas da nove selektita infantino.

Pos sat longa vartado avan la palaco, la fortunon ni havis spektar la lora Kumari. El esis puerino evanta ok yari e fakte grosega.

La pejzaji montala di Nepal esas impresive bela ed Ocidentani prizas vehar adibe por longa marchadi (« trekking ») qui posibligas explorar la lando e lua belaji. Me intencis rivenor uladie ad ita lando ma til nun ne agis lo.

Retroveninte ad India ni havis tre agreabla exkurso, nome ni vizitis la “Taj Mahal” qua esas juste konsiderata kom un de la marveli dil mondo. La Taj Mahal esas sepulteyo di Indiana princino tre amorata da lua sultano-spozo. Ol erektesis cirkum 1650 ed esas splendidajo dil islamala Indiana arto ye olua kolmo. Kun lua admirinda kupoli ol aspektas quaze Persiana miniaturo sur fundo di bela cielo blua. Interne di la sepulteyo nia guidisto lumizis parto dil muri e ni vidis cintilifanta desegnuri de flori e geometriala motivi, ek materii qui pensigis pri lapidi inkrustita en la muro. Me facinesis e dazlesis.

Me havas ankore merkinda memorajo qua flotacas surface : la fortunon ni havis en hotelo spektar mariajo Indiana. Kurte ante la ceremonio, la yuna spozino aspektis tre afliktita e ploranta e me shokesis dal kruela kustumo qua koaktas yunini spozeskar kontrevole kun viri quin li tote ne amas, e me konsidereskis India malgre la remarkinda kulturaji ja vidita kom « barbara » lando. Tamen me astonesis kande me videskis la spozulo pro ke il aspektis kom sat bela yuno. Me ankore ne esis multe voyajinta e kelkete plu tarde, me saveskos, ke to esas Indiana mori kande futura spozino livas sua genitori, el ploras por montrar sua gratitudo a sua patro e matro ed elua tristeso abandonar la familial hemo. Nul altra signifikon havas ico, ma to indikas ke l’Indiani vivas en tote altra universo mentala kam nia.

Yen koncize la naraco di mea vojajo en nord-India e Nepal. Skribante e redaktante pri ta temo, me ritrovas multa memoraji quin me kredis depos longa tempo obliviata ; ma suficante spacon me ne havas en ica mikra buletino por omno deskriptar. Me devas adjuntar, ke, kande me reflektas pri ca vojajo nunepoke, me devas konfesar ke me esis durive impresata da India e lua kulturo, monumenti, pejzaji, mori, religiozesos e me intelektis ke existis ed existas tre altanivela civilizuri en la mondo qui ne esas ocidentala e de qui multon ni povas anke lernar.

« ghat » (1) : loko por purigado

(Artiklo da Jean Martigon publikigita en Letro Internaciona)

Onu povas tamen facile komprenar to quo eventis. La nutrivi dil rurani esis senvalorigita pro ke on konsideris li apene kom homi.

Plu tarde kande la industrialaj ed ekonomiaj revolucioj koaktis li livar la ruro, li iris al urbi por divenar laboristoj. En ti loki li adoptis elementojn dil vivo-maniero dil borgezaro precipe la nutrado. Konseque li oblivis siajn antea nutrado-tradiciojn kiuj evis plurajn jarmilojn.

Tamen ĉi tiuj sovajaj plantoj estas multe pli sanigivaj kam la sorĝoj kultivataj, nam ili estas multe pli bone kun niaj suloj kaj klimato.

Niaj antecoj uzis ĉirkaŭ 1.500 vegetalajn produktojn, tio estas multe pli multe kam la kindek fruktoj kaj legumoj nun kultivataj.

Ĉi tiuj nutrivi antecoj estas ne nur sanigivaj sed ankaŭ pleziguraj. Ĉu kelkaj ekzemploj? La folioj de plantago havas agreablajn saporajn fungojn. Olti de la konsolido, kande ili imersas en krespo-pasto kaj fritita en padelo memorigas ĉion la soleo-fileto...e tio estas multe pli bona! La matura sorbo estas: kremozaj, aromataj kaj sukraj, ili pensigas pri nekonekta misteriaj fruktoj tropikaj...Quanta multnombro ignorata kaj miskonekta trezoroj!

(Libera traduko laŭ artikolo aperinta en la revuo « Bien Vivre » redaktita de François Couplan kaj publikigita en la n° 6/1997 de LETRO INTERNACIONA)

XX
XX

LA TRUBADURO

La unua trubaduro estas Guilhelmo duko de Aquitania kaj komto de Poitiers. Lia unua kanto estas de 1100. Tio estas la epoko kande la Kelta mitoj reparis sur la kontinento Europa. La unua bardo de kiu oni konservas historiale asertita memoro, probable kantis ĉi tiujn kantojn de Guilhelmo de Aquitania. Tio estas ankaŭ la tempo kande la kanto de Rolando (1) kaj ĉi tiuj herooj kantis ĉi tiujn kantojn ĝis hodiaŭ, fine, skribis, sed en tiuj kantoj oni pli multo militistaj vortoj preferas kam amoro.

Guilhelmo havis tote altra mentaleso ed esis tante rebela, ke dufoye il exkomunikesis dal katolika Eklezio.

Il partoprenis l'unesma kruco-milito tardesante e tale evitis multa kombati. Lore il arivis en Oriento plu kom turisto kam kom militistala chefo e konoceskis kom artisto la muziki Araba, Turka e forsan mem Indiana, pro ke dum la lora tempo, ti qui, onu plu tarde nomizos Cigani (2), esas nefore de Konstantinoplo.

Dum ica tre importanta epoko, l'Arabi preske sola, posedis la ciencala teksti Greka, quin la intelektosi Hebraea e Kristana prizis tradukar, e tale esis aktiva kulturala ed intelektala kambii. Guilhelmo qua tre diletis la mulieri, tre probable, amoreskis bela Arabini, ma to nule impedis lu partoprenar la kulturala kambii en plura domeni, precipue muzikala e ciencala.

Do ita sinioro - tatempe plu potenta kam la rejo di Francia - komencis la movado dil trubaduri e samokazione duktis en Ocidento la nociono dil servo a Damo. Ma ica poeto savis anke trovar nova vorti por expresar nova pensaji pro ke remplasigante la Latina, tillore uzata en la kantado, il adoptis la linguo dil simpla populani (t.e. en ita parto di Europa la Ocitaniana linguo).

Tamotive, la arto dil trubaduri divenis rapide popul-kulturo, en qua la mulieri - inkluzite la ruranini - kantis amoro e vivis per lu kun certa sexuala libereso ! Dop ica fasado existis spiritala aspekto, cetere la vorto trubaduro venas de la radiko « trobar » qua signifikas « trovar » (evidente la Ocitaniana linguo di nuna sud-Francia tre similesis Ido). Ito tamen havis senco plu vasta kam en Ido, nome « trobar » implikas libereso ed impertinenteso. Onu kantas pri la singladia vivo quale ol esas, kun lua omna aspekti.

Multa trubaduri esis siniori, ma anke esis inter li migranta kantisti veninta de la simpla populani, quale la tre famoza Bernardo di Ventadorn, filiulo di servistulo. Anke existis kanoniki qui audacis kantar pri amoro.

Altri esis trubaduri e pose divenis monaki. Ula Perdigon, nericha rurano, qua esis dotita per granda kapableso muzikal, esis simpatiinda a multi, sakrighesis kom kavaliero e finis sua vivo kom monako.

Tala libereso e sociala movebleso duris dum du yarcenti de 1100 til 1300, e la Eklezio nule povis agar kontre. La mulieri kantis tam multe kam la

viri, la siniori ne esis plu importanta kam talentoza rurani... Evidente, onu esis dum tempo ed en medio di granda vivozesu ube la maxim grava vorto esas la Joy ! (Joyo en Ido ; tre simila vorto kad ne ?). Ma, itere, « Joy » havas plu vasta senco qua iras de la maxim grosiera plezuro sexual til la maxim mistika beateso, de la teksti di Guilhelmo di Aquitania plena de sensualeso, til poezio kantanta amo al Santa Virgino (3).

La trubaduri volis enirar tre homala mondo ube omna emoci, deziri, melankolii ed esperi darfas expresesar... Ma sen obliviar to quo esas trans la deziro ! To esas anke la senco dil Tantrismo (4) : juar plene la vivo por perceptar la pleneso spiritala e kosmala qua esas exter la koncio pri desfeliceso e fino. La trubaduri havis tre libera konduto e ne vivis koakte kun nur un spozo. Alienor di Aquitania, rejino di Francia e pose di Anglia, e matro di tri reji, inter li Rikardo Leonkordio, esis samatempe militistino ed amorantino. Or, el transportis la nocioni erotika dil trubaduri a nord-Francia e plu tarde ad Anglia. La unesma trubaduro, t.e. elua avulo, esis tre kurajoza kavaliro e granda poeto. Do, li amba esis tre kompleksa homi.

Ita poeziala kanti iris til maxim alta spiritaleso. Bernardo di Ventadorn dicas : « En joyo mea kanto debutas, en joyo mea kanto permanas e finas », od altra qua konfesas : « Nur esas joyo por me, olta qua nihiligas omna altra joyo ».

Tota Europa influesis dal trubaduri :

Pos kondamno cirkum 1280 da episkopo di Paris qua refuzis la erotika nocioni dil trubaduri, multi de li fugis a Germania, a Flandria, ad Anglia, Portugal, Italia, edc...

Ton dicinte, la trubaduri esis voyajeri. Tante plu ke lia linguo kantesis, en Kastilia, en Italia, en Hungaria... e mem en la nordo di Francia ed en granda parti de Europa ube ol konsideresis kom la linguo di amoro. La Germana *Minnesänger* imitis la trubaduri e tale kreis nacionala literaturo kun autori tale Wolfram von Eschenbach. En Anglia, Shakespeare esis tarda frukto dil kulturo trubadural...

Onu darfas opinionar ke Maestro Eckhart, Ioannes dil Kruco, o Francisko di Assisi debas multe al trubaduri.

La fino :

URBO FIGEAC (FIJAK)

Mea matro lojas en urbeto de cirkum 9.000 habitanti en Ocitania (sud-Francia) e yen texto ekstraktita de Germana lernilo pri Ido, evanta de 1924, olqua deskriptas Europana urbeto Mezepokal. Ita texto tre pensigas pri Figeac.

L'anciena urbo : L'anciena parti di nia urbo existas ja depos la mezepoko. Olim komto invitabis komercisti, ke li establizez su an la komercala strado : nam la komerco bezonis merkati. Richa komercisti sequabis l'invito, e balde li konstruktabis urbo e fortifikabis ol per muri. La butikoj divenis plena. Anke kelka mestieristi, exemple bakisti, buchisti, masonisti, seruristi, taliatori ed altri venis. Pokope la mestieri florifis. An la rivereto habitis la peskisti e la tanagisti ; en streta stradeto la shuifistoj fasonis la ledro. La menuzistoj fabrikis mobli en sua laborejo, e la veturifistoj veturi. En altra stradeto la textistoj teksis la telo o la lano, quan la hominoj filigabis. La potifistoj e la forjistoj ne darfis mankar. Quon la mastroj fabrikabis, ton lu expozis avan sua domo o dop la fenestro. Olcaj divenis olua vetrino. Dum la merkato-dio granda turbesio esis sur la merkato-placo. Omnia komercistoj e mestieristoj ofris vende sia varia. La ruranoj vendis ligno, bestioj, farino e c . , e kambioj por vestoj, ornavoj ed utensiloj. La mestieristoj havis ora sulo. Se la triadek-jara milito ne destruktibus multo, ni povus admirar mem plu multa domoj dil unesma florifado di nia urbo.

La diferencoj esas tamen ke Figeac fondesis cirkum la jaro 850 di nia ero, ne da komto, ma da monaĥoj; nome benediktanoj kreis ibe abatejo e kompreneble engaĝis kelkajn laboristojn en la cirkumajo dil abatejo por sorgar pri la materiala vivo dil monaĥoj.

Dum la 12ma jarcento la monaĥoj venigis multajn novajn habitantojn e laboristojn, kiuj fugis la opresado dil feodala sinjoroj; e tale naskis komonoj, kiuj jeresis da « konsuloj ». Pro ke ita urbo jacis inter Atlantiko e Mediteraneo, ol esis tre valoroza loko por komerco e mem plura familioj komercistoj veninte de Italia instalas su en Figeac. La loĝantoj e la urbo plurriĉeskis dum la 13ma e 14ma jarcentoj. Lore konstruktis belajn kirkojn e belajn patricianojn domojn, kiuj multajn konservesojn ed esas ankore videblaj en la urbo-centro.

Regretinde, la cent-jara milito (1337-1453) qua okazis inter Francia ed Anglio finis ita ora epoko. Komence la Figeac-anoj ne volis partoprenar la militon pro ke lia reĝo esis la reĝo di Francia, ma lia suzereno kom duko di

Aquitania esis la reĵo de Anglio. Pluse li havis ecelantaĵojn komercalajn kun la Anglioj kaj esis malfacila pensi ke li iĝos enemikoj. Tamen dum 1370, Anglioj trupoj atakis kaj kaptis la urbon. Parto de ĝi estis destruita per fajro kaj la habitantoj devas pagi altajn pekuniajn kvantojn kiel ransono. De tiam ĝis la milito-fino (1453) la urbo vejetis ĉirkaŭ la provinco Quercy (Kersi) en kiu inkluzivas Figeac kiu estis terorige devastita per la kombatojn, pro la mizeraj kondiĉoj kaj la raptistoj. En 1450, Quercy estis preskaŭ vakua de habitantoj, multaj mortis pro milit-agado, famino kaj malsano, sed ankaŭ multaj fuĝis de la regiono tute suferanta ĝis tri jarcentoj, ĉar ĉi tiu nun estas Ĉekia Respubliko. Post la milito, oni venigis loĝantojn de najbaraj provincoj, Rouergue (Rueg) kaj Arvernia por repopulari Quercy kaj Figeac. La urbo rikonstruita kaj prospera. Dum la 16a jarcento ĝi estis domo de Renesanco-stilo konstruita. Sed ĉi tiu feliĉo ne estas eterna: dum la dua duono de la 16a jarcento, religia milito ekfloris inter katolikoj kaj protestantoj kaj de 1562 ĝis 1598. En 1576, la urbo kaptita de protestanta militistoj kiuj bruligis parton de la habitantaro kaj incendias multajn domojn kaj konstruaĵojn, precipe kirkojn. Merke, ke la inter-civitana milito destruis multajn pli multajn konstruaĵojn ol la fremdaj militistoj. La ruinaĵoj kiuj okazis en la Germana urbo dum la triad-jara milito (1618-1648) ne okazis en la Franca urbo dum la centjara milito pro ke multo restis malgraŭ la dramata situo de la provinco, sed dum la religia milito de la 16a jarcento, granda parto de la Mezepokala heredaĵo malaperis.

En 1622, kande reĵo Ludoviko XIII-a vinkis revolton de protestantoj, l'urbo Figeac liberigita de la protestanta tute odiata dominaco. La protestantoj suferis en la urbo Montauban, kio de tiam ĵus tre malfacila reputacio en la regiono. Post la liberigo, oni rikonstruis parton de la urbo en baroka stilo kaj la kirko estis bone restaurita. La 18a jarcento estis trankvila kaj sat prospera. Malŝance, revolucio preparita de longa tempo okazis dum 1789 kaj ruinis ĉi tiu modesta bona stato. Dum la 19a jarcento, ĉi tiu urbo restis kelkaj povraj, notinda tamen ke Jean-François Champollion (1790-1832) ilia estis la unua homo, kapabla deĉifri la Egiptan hieroglifojn, post multaj jarcentoj de nesavo pri tiu, naskita kaj vivinta granda parto de sia vivo en Figeac.

La prospero unue retrovita ĉirkaŭ 1930 pro la kreado de avia fabrikado en Saint-Dau (suburbo de Figeac). Regrete, kurte poste, okazis la dua mondmilito kaj je la 12a de junio 1944, la nazistoj deportis parton de la loĝantaro al koncentracio, nur pro ke ekzistis kelkaj aktivaj kontraŭ-nazistaj partizanoj en la regiono. En la urbo ĉi tiu loĝata de 7.000 habitantoj proksimume 150 homoj mortis en koncentracio.

defensero di Moskva kontre la invadanta trupi Franca, incendiigis ica urbo. Por protektar ol. Tamen, e fortuneze, malgre la lora eventoj, odio ne naskis inter amba popoloj. Kelka jaroj poste, akompanata da sia patro e sia fratino, Sofia Rostopshin vizitis Francio ed esis bone akceptata omnube en la altara societo royalista, olqua esis tre grata ad elua patro kombati sukcese l'enemy komunan, t.e. l'uzurpanto Napoléon Bonaparte. El esis tante bone akceptata ke el amoreskis kun komto de Ségur e mariajesis kun ilu. Samatempe el amoreskis pri Francio, e preske nekredibla! Elu, qua esis la filio dil fama patrioto defenser de Moskva kontre la Franca trupi, divenis fervora Franca patriotino e tre pia Romano katolika. Kande elu divenis avino, el redaktis puerala romanoj por sia nepotinoj. Pro ke el remarkis, ke oli tre plezis a la pueroj, el editigis oli, e, rapide, havis granda sukceso en la literaturo por-puera. Hodie, elua verko esas parto de la Franca literaturo generala, ed ankore prizata da omni; precipe da historiistoj, nam elua libro esas nekarebla e neremplasebla atesto pri la vivomodo di elua tempo, t.e. la Dua Imperio en Francio. El redaktis rakontoj pri feinoj (Nouveaux contes de fées), ma ne nur, el redaktis anke inter aliaj: « Les petites filles modèles » (La modelatra puerino) dediĉita ad elua nepotinoj e qua idealigas ili; « Les malheurs de Sophie » (La defeliciĝo di Sofia). En ica libro, komtino de Ségur naracas grandparte pri sia propra tre severa edukado di yuna aristokratino Rusa. En « La fortune de Gaspard » (La fortuna di Gaspard), el redaktas pri la vivo di yuna tre inteligenta e laborera rurano di Normandio (regiono ube elu loĝis), qua danke lua inteligenteco, laboremeso e sagaceso divenas riĉa industriisto. La piktureco quan elu facas pri la Franca socio di la lora epoko, per ita libro, esas aparte justa e remarkinda. Forsan elua maksimum fama libro esas: « L'auberge de l'ange gardien » (La albergo dil protektanta anĝelo) e « Le général Dourakine » (Generalo Durakin). Ica amba libroj daŭras konsideresar kom nur un libro, nam la dua esas la durigo dil unesma. En « La albergo dil protektanta anĝelo », la aŭtorino rakontas pri du tre yunaj pueruloj abandonataj sur ĉoseo e kiuj trovas da profesionala militisto. Ica yuna homulo kompatas ili, kunprenas li ed iras kun li a la albergo dil protektanta anĝelo. La du simpatiinda fratinoj kiuj jeras la albergo akceptas adopti en lia hemo la pueruloj. Poste, la militisto salvas Rusan generalon nomata Durakin, qua esis kaptita da deshonestaj e krimanta hotelistoj. La generalo, cetere, venabis por rajunti sia Franca amiko, nia protagonisto la militisto, nam ica kaptis ilu dum la Krimea-milito (1854-1856), olqua eventoj inter Rusio unlatere e la

Me ja travivis du importanta sun-eklipso, nome la unesma ye la 15ma di februaro 1961, qua esis totala en sud-Francia e me esis lore en la loko dil totala eklipso, e la duesma recente dum vakanco ye la 11ma di agosto 1999 en loko qua ne jacis en la zono di toteso, ma esis tre proxima ad olu.

Ye la 15ma di februaro 1961, me esis lore adolecanto e quankam esis vintro, de kelka dii la vetero esis tre bela, sunoza kun blua sennuba cielo di frua printempo, ni esis ya en sud-Francia. Un de nia docisti forduktis ni adsur kolino qua cirkondis nia urbeto, esis sat frua matino, se me bone memoras ye cirkum 9 kloki.

Sur la kolino, ni ne vartis longatempe, kelka kungimnaziani kunportis nigrigita glasi, nam, quale icayare, onu timigis pri la efiki dil suno a la okuli, ma itatempe onu ne ja disvendis nigra binokli, quale en 1999. Danke la helpo da kelka kamaradi me regardis kelkete l'eklipso, kande ol esis partala, per nigrigita glasi. Pos ula tempo esis klamo e samatempe subite omno divenis obskura dum ke arivis desagreabla venteto koldeta e kelke angoriganta quan onu nomizas eklipso-vento. Me memoras ke sur vicina choseo arivis kamiono qua subite mustis lumizar sua kamionolumili. Esis nun la fazo di la toteso, me ne savis ke onu povas lore regardar la suno sen danjero per nuda okuli dum ica tota fazo, e me timis, tamen me rezolvis regardar ol dum kelka sekundi, e la spektaklo esis neobliviebla. La disko dil suno, esis nun tote nigra ed onu povis vidar la suno-krono sub formo di bela penacheti kun tre pala flava-ivora koloro, nereprezentebla per fotografuri o televiziono. An la bordo dil disko sunal esis spektebla poketa, tre poketa lumo kun videbla suno-makuli. Ye mea astono, ica makuli ne esis nigra quale me kredabis antee, ma redatra, rozea. E ye mea decepteso, la obskureso ne esis profunda nokto quale imprimite en la jurnalaro, ma nur mi-tenebro di tarda vespero. Absolute ne noktesis, tamen an la horizonto me povis observar kelka pala steli.

Duris la obskureso dum du minuti cirkume e pose la lumo retrovenis same subite kam ol departabis.

Pro antea serioza konjuntivito, me havas nun sat frajila okuli. Ye la 11ma di Agosto 1999, me sejouris vakance en loko tre proxima a la zono di toteso, ma ne en ica zono ipsa. Me kredis pro mea antea experienco, ke exter la zono di toteso, ecepte la partala eklipso dil suno, nulo esas

remarkinda e ke ne existas obskureso. La matino esis sat bela, preske sunoza, esis nubi ma nedika, me promenis en la ruo e ye 11 kloki me retroiris a mea hotelo-chambro por spektar sekure la eklipso ye televiziono. La emiso pri l'eklipso esis tre interesanta. Subite ye cirkum 12 kloki 15 divenis obskura. Komence, me kredis ke esas dika nubo, ma la obskureso esis tro forta. Me regardis exter mea fenestro, la cielo esis tam obskura kam lor totala eklipso, t.e. quaze tarda vespero. Enurbe la lumili lumizesis e super mea kapo esis nubo kun stranja kuprea koloro. Pro misterioza motivo me angoris, e me mustis lumizar mea chambro e bone respirar. Lore me standis plu bone, ma me esis tre felica kande la normala jornolumo retrovenis. Me telefonis a mea matro en sud-Francia ed informesis, itere kun astono, ke anke ibe esabis eklipso-obskureso. Plu tarde me saveskis per lekto di ciencala artiklo, ke la obskureso esas preske sama kam en la zono di toteso til ye 80% de eklipso. Ma la jurnalaro ne avertis ni ed ofte la artikli di la jurnali pri la venonta eklipso esis impresanta ma nepreciza e ne tro justa.

En la jurnalado di ta dio, me lektis pose ke la Dalai-Lama rekomendis bone respirar dum eklipso segun la instrukciono dil « tantra »-docisti. Se me nur lektabus ica artiklo plu frue ! Forsan me evitabus la instanto di angoro.

Pro ke la eklipso rivekis mea anciena intereso pri astronomio, me nun volas kelkete skribar pri la sun-eklipso e lia historio.

La maxim anciena eklipso pri qua ni havas atesto eventis ye la 3ma di mayo 1375 ante Kristo en Ugarit an la marbordo di Siria.

Por explikar tala fenomeno on havis mitologiaj klarigo. La homi di olim opinionis ke krimino facesis da fablatra animalo. La Egiptiani kredis ke serpento Apofis atakis suno-deo Ré. En Vietnam la atakero esis giganta rano. Segun la Skandinaviani du kolosa volfi, Sköll e Hati, sencese persequis la suno e la luno. En Chinia onu kredis ke esas disequilibrio en la cielo e tradicionala transmiso raportas ke du Chiniana astronomi Hi ed Ho esis ocidigita dal imperiestro pro ke li ne previdis sun-eklipso ye la justa tempo, (ito eventis duamil yari ante nia ero).

La Romana kustumo kriegar por sokursar la suno permanis dum la Mezepoko e la Eklezio kombatis olu kom pagana superstico. Dum la 5ma yarcento, santa Maximus di Torino, e du yarcenti pose, santa Elodius, predikis longatempe kontre ica konduto. Malgre la expliki dal predikeri, la eklipso produktigis maxim dementa profetumaji. En 1560, onu anuncas eklipso eventonta ye la 21ma di agosto. Dicesas ke ol produktos :

« granda perturbi di la stati, la ruino di Roma ed universala diluvio ». Lor la eklipso dil 12ma di agosto 1654 la Parisani su refujis aden keleri, nam rumoro qua venis de Germania asertis ke ol komencigis la Apokalipso. Un yarcento pose, okazione dil ringoforma sun-eklipso di 1764, la sacerdoti imperesis savigar ke la eklipsi predicas nula danjero ed esas : « same naturala kam la levo o kusho dil suno o di la luno ».

En Francia grava sun-eklipso eventis en 1715, yaro dil morto di rejo Ludovikus XIV (surnomizita la suna rejo) ed en 1724 totala eklipso videblesis en Paris. En la 20ma yarcento preske totala eklipso ringoforma eventis en Paris ye la 17ma di aprilo 1912 e preske totala sun-eklipso ye 99,4% eventis ye la 11ma di agosto 1999 en ica sama urbo. Notinde ke en 1912 la eklipso esis spektebla du dii pos la naufrajo dil giganta navo TITANIC ed olta di 1999 obskurigis la cielo kelka dii ante terorigiva sismi en Turkia. Onu preske povas dicar ke la eklipso di 1912 komencigis la 20ma yarcento historial ed olta di 1999 finigis ol. Tala esis mea impresio, la eklipso di 1999 signizis la fino di epoko.

La eklipsi eventas meznombro ye singla 366ma yaro. 1654 plus 366 esas 2020, onu povas predicar ke probable cirkum ita yaro importanta sun-eklipso totala esos videbla en Italia ed Hispania kun obskureso di partala eklipso perceptebla en Francia e Germania, pose eventos ringoforma eklipso ye la 5ma di novembro 2059 en sudwest-Francia. Itere totala eklipso en preske la sama zono kam icayare havos loko ye la 3ma di septembro 2081. Ringoforma eklipso videsos ye la 27ma di februaro 2082 en Portugal, Hispania, sud-Francia, Suisia ed Austria. Tandem esos totala eklipso ye la 23ma di septembro 2090. 1724 plus 366 esas 2090. Semblas ke la 21ma yarcento en nia mondo-parto ne indijos eklipsi.

(Artiklo da Jean Martignon publikigita en la n° 5/1999 di LETRO INTERNACIONA)

NARACO PRI KATAKLISMO

Ye la sundio 26ma di decembro 1999 matine, ye 8 kloki 15 cirkume, me probis funcionigar la televisionilo di mea matro (me sejouris che elu en sud-Francia dum la yarfino-festi), nam me intencis kaptar la duesma televizionala kanalo Franca por spektar l'emiso : « Voix Bouddhistes » (Voci Buddhista) eventonta ye 8 kl. 30. Esis neposibla kaptar la duesma

kanalo, nek la unesma, nek la triesma. Me kredis ke subite la televizionilo di mea matro funcionas male, ma me sucesis kaptar la kinesma e la sisesma kanali. Regretinde oli esis tote ne-interesiva. Lore mea matro dicitis : - « Forsan esis tempesto en Paris, icanokte esis kelketa vento hike. »

Ye non kloki, ni askoltis che la radiofono la singlahora informi. Mea matro esis justa, ma eventis ne nur tempesto en nord-Francia ma tempestego e mem ciklono qua domajis multa domi ed imobli ed abatis multega arbori, ed ico esis granda katastrofo por la foresti. Lore mea matro esprimis su ke me esas fortunosa trovesar en sud-Francia e tale evitir travivar tala kataklismo. Me quik telefonis a konocati e vicini en mea hemurbo ed omni esis tre chagrenita pro la tre mala nokto quan li travivabis. Omnube esis domi kun domajita tekti e bela faligita arbori. Aflikto, tristeso e trauro ye kelka dii ante la ceremonio dil iro en la yaro 2000.

Dum la sequanta dio, t.e. ye la 27ma di decembro, le « mass-media » informis ni, ke lor la venonta nokto sud-Francia suafoye esos frapita dal ciklono. Komence me kredis ke esas mala joko di la nord-Franca meteorologiisti qui esas jaluza pro ke ni esis indulgata da la katastrofo. Ma la informili insistis ed asertis ke quik kande suflos la vento, ni ne plus darfos ekirar sub irga pretexto. Vespere, ye cirkum 20 kloki, la vento komencis suflar e nia katino Pimpinela divenis angoroza, me quietigis el, ma me timeskis pri Maiza la katino di mea onklino, nam dum voyajo di elua mastrino a sua seniora filiino, la kompatinda bestio duris esar sola, nutrata da vicini, da mea matro e da me. Certe, el havis gardeno e varma hemo en elua dispo, ma me timis ke forsan elu fugabis pro pavoro e povis ocidesar da falanta arbori. Ye la morga matino, la elektro funcionis bone e ni povis askoltar la trista informi pri simila katastrofo ad olta di nord-Francia. Tamen, en la gardeno di mea onklino, opoze a nia domo, trovesis grand abieto qua pluduris stacar, perdinte nur kelka branchi. Employati dil urbodomo ja venis a nia quartero por deprenar falinta branchi e rezidui. Pos la dejuneto, me eniris la gardeno di mea onklino ed apertis la pordo dil gareyo kelkete tremante e yen quala joyo ! Maiza adkuris me gaye, me karezis ed igis manjar el dum ke el grondetis plezure.

En nia mikra angulo, omno esis en ordino : gardeno indulgata, katini sana, elektro, kalorizo e televizionilo funcionanta bone, ma ne esis sama altraloke. Esis domi qui perdis multa teguli, e nefora vicini qui ploris pri

lia extirpata ed abatita arbori. En nia lando esis cirkume cent mortinta personi. Onu darfas dicar ke esis quaze « Blitzkrieg »-milito qua frapabus Francia e trauro-atmosfera extensesis a la tota lando dum plura semani. Onu obliviis lo, nur dum kelka hori lor la ceremonii dil iro en la yaro 2000. Til ye la 15ma di januaro cirkume, esis homi qui indijis elektro e kalorizo e koaktesis vivar quale dum la yaro 1900 vice la yaro 2000. Segun historiala memoro, tala katastrofo nulatempe eventabis en Francia antee, e nun onu audacas parolar serioze pri la devastanta rezultaji dil teplico-efiko. Tamen, stranje, la unesma ciklono havis loko preske exakte en la zono dil totala sun-eklipso di la pasinta yaro. Ka la anciena astrologiisti esis tante fola ?

(Artiklo da J. Martignon publikigita en Letro Internaciona n° 1/2000)

CC
CC

KA LA KONQUESTO DI ANGLIA DAL NORMANDIANI HAVIS KATASTROFATRA KONSEQUI POR LA LATINIDA LANDI ?

Mea questiono povas astonar la lekteri, nam probable li ne havis ideo pri ito, ante. Fakte, kande me opinionas tale, me pensis pri la Araba landi qui sucesis mantenar la literaturala linguo klasika, dum ke la parolata linguo disdialekteskis ye multa regionala idiomi. Nun, omna instruktita homi en la Araba mondo savas la komuna linguo, qua talmaniere permanas e duras esar importanta linguo internaciona.

Me skribis intencite pri la « Araba mondo », nam dum la komenco dil XIma yarcento, la kronikisti di olim, aludanta la Latinida landi, skribis pri la « Romana mondo » e la linguala e kulturala situeso en ica domeno, lore, tre similesis olta dil »Arabida » landi en la nuna epoko. Certe, ja existis populala kanti e teksti en regionala dialekti, ma ito existas anke en la Araba landi cadie, tamen la komuna linguo t.e. la Mezepokal Latina konsideresis interne ed extere kom la oficala linguo dil Romana mondo.

Me kredas ke ica situeso povabus permanar e ke nun la Angla havus serioza konkurencanto en la moderna Latina linguo parolata en west-Europa, sud- e mez- Amerika ed anke en regioni di nord-Amerika. Granda

parti de Afrika ed Azia uzus ica idioma cadie. Regretinde, ne eventis tale, pro quo ?

Me propozas respondo. En 1066, Guglielmus (Guillaume-William) la Konquestero, duko di Normandia, invadis e konquestis Anglia. Lua matralla linguo esis nord-Franca dialekto. Il impozis ica idioma, oficale, ad Anglia, parte por la administrerio e komplete por la literaturo. Tre signifika esas la fakto ke ni posedas la texto dil Kansono di Roland, unesma granda verko dil Franca literaturo, danke, se me memoras bone, Oxfordana muzeo (do, en Anglia).

Ica situeso pluforteskis dum la sequanta yarcento kande Henry II Plantagenet, refo di Anglia e spozulo di Alienor di Aquitania, kolektigis e tradukigis a la Franca importanta mezepokal verki (parolata rakonti Bretoniana) iniciante talmaniere, brilanta epoko dil Franca literaturo.

Kompreneble, la kontinentala Franci pose sequis ed imitis lia insulana frati, e la Franca linguo diveneskis autonoma. Konseque ol komencis uzesar, anke sur la kontinento, en la administrerio. Pos nelonga tempo, la Hispani e la Portugalani suriris la sama voyo, nam se la Franci audacis redaktar en lia landala dialekto, ne esis motivo por ne agar simile.

En Italia, qua esabis la centro dil Romana Imperio, komprenende la Romana ideo e sentimento permanis plu longatempe. Ma kande la Italiani konstatis ke li esis le sola uzar ankore, omnarelate, la Latina ; dum ke dividita en multa urbi e regioni, ofte sub stranjera dominaco, li ne plus havis la posibleso riestablisar l'imperio ; lore anke li komencis skribar en la populala linguo. La geniozo Dante gloriizis ol ed esis remarkinda inicianto di la linguo Italiana.

Tale naskis e pose prosperis, izolite, la Latinida idiomi, nun minacata da la Angla 'patuazo' quale la cetera lingui, pro lia divideso.

Ma sen la konquesto di Anglia da Guglielmus la Bastardo (altra nomo dil konquestero), la situeso povabus divenar tote diferanta e la regioni Romanal ne koncieskar frue pri lia apartaji linguala e tale mantenar, kelke modernigita ed adaptita, la prestijozo tradicionala linguo komuna.

(Artiklo da J. Martignon en Letro Internaciona n° 2/2000)

KAROLUS LA GRANDA (742-814) ED ORIENTO

Karolus la Granda esis kronizita kom imperiestro, sucedanto dil Romana imperiestri, da papo Leo III en 800. Il regnis super granda parto di west-Europa ed havis ecelanta relati kun Oriento, tateme lua kronikisto Eginhard skribis ke : « Kun la reĵo di Persia Aaron (Harun), di qua dependis preske tota Oriento, ecepte India, la relati esis tante kordiala ke ilca plu prizis lua favoro kam la amikeso di omna reĵi e princi dil mondo ed il havis egardi ed afablaji nur por ilu. »

Por restartigar la relati iniciita da lua patro Pepinus, triadek-e-kin yari ante lore, Karolus irigis en 797, tri senditi al kalifo. Du de li perisis survoye. La trisma esis Hebreo, segun-nome Isaak ; il seĵornis dum quar yari en Baghdad.

Ne parolesis pri kontratizar irga federuro, ma pri obtenar protektado por la Orientala Kristani, dominacata dal Mohamedani, e por la pilgrimanti.

Longatempe ante la retroveno da Isaak, Harun-al-Rachid informigis la patriarko di Yerushalayim (Ierusalem) ke, ne nur il agnoskas la protektado dal reĵo dil Franki super la Kristani di Santa Lando, ma, ke mem il donacas la Santa Tombo ad il, kom lua propra proprietajo.

La patriarko irigis du monakuli a Roma, qui, ye la predio dil imperiestrala entronigo, depozis solene, inter la manui di Karolus, la klefi dil Santa Tombo e la standardo di Yerushalayim, same kam plura reliquii.

Kelka monati pose, Karolus livis Italia. Proxim la Valo di Aosta, il rajuntesis da Persiano ed Afrikano ; la unesma venis segun impero da Harun-al-Rachid ed il preiris Isaak. La duesma venis de Fez ; Karolus negociis kun la emiro la interesi dil Kristani di Afrika. Kom rekompenco di richa donacaji, Karolus sendigis frumento, oleo e vino, nam il informesis pri la famino qua esis plago a la lando dil emiro.

Isaak rajuntis Karolus la Granda en Aachen. Il kunportis splendida donacaji, quale devas esar, inter oli onu trovis la unesma elefanto probable irgatempe vidita icaloke. Tre versimile, onu desegnis olu por texar silkajo nomizita « dil Tombo di Karolus la Granda. »

Dum ke il konstruktigis baziliki e monakerii en Yerushalayim, Karolus mantenis e durigis lua relati kun la kalifo. En 807, Harun-al-Rachid akompanigis senditi dil patriarko di Yerushalayim da ambasadisto,

Parolante plu precize pri le « Veda » onu devas adjuntar ke la reala karaktero di le « Veda » povas maxim bone komprenesar per prenar oli irgaloke e tradukar oli loyale segun lia propra frazi ed imaji.

...Se ni lektas oli quale oli esas, sen falsa tradukuro, ni trovos sakra poeziajo, sublima e forta en lua vorti ed imaji, quankam kun altra speco de linguajo ed imaginajo kam olta quan ni nun preferas e prizas, profunda e subtila en lua psikologia experienco ed agitata da ecitata anmo per vizioni e parolado. Prefere askoltez la parolo ipsa di le « Veda ».

« Standi sur standi naskis, veli super veli vekigas la savo : en la envolvo dil Matro lu vidas komplete. Li advokis lu, prokurante vasta savo, li gardas sendorme la vigoro, e la forta urbon li eniris. La populi naskinta sur la Tero kreskigas dil filiulo di la Blanka Matro la forteso ; oron sur lua kolo lu havas e granda en parolado lu esas, quaze per la povo di ca mielo-vino serchero pri abundo lu esas. Lu esas quale agreabla e dezirinda lakto, lu esas neakompanata kozo ed esas kun le du qui esas kompani ed esas quaze ardoro qua esas la ventre di abundo e lu esas nevinkebla vinkero di multi. Pleez, Ho Radio, e manifestez tu ipsa. » (Rig-Veda V. 19)

Od itere en la sucedanta himno, -

« Ita flami di tu, la deajo forta, qui ne movas ed augmentesas ed esas potentia, desligas la enemikeso e maligna deshonesteso di ta qua havas altra lego. Ho fairo deala, tun ni selektis kom nia sacerdote e kom moyeno por realigar nia forteso ed en la sakrifiki adportante la nutritivi di tua plezuro, tun per tua sakra nomo ni advokas... Ho deo di la perfekta labori, 'utinam' ni esez por la feliceso, por la vereso, festanta kun la radii, festanta kun la heroi ».

E tandem ni prenez la tomo dil triesma himno sequanta expresita per la ordinara simboli dil sakrifiko, -

« Kom la « Manu » tun ni pozas en tua plaso, kom la « Manu » tun ni acendas Ho Fauro deala, Ho Angiras, kom la « Manu » tu sakrifikas a la dei por ta qua pregas la deaji. Ho Fauro deala, komplezanta, tu esas brulanta en la homa ento e la kulieregi iras a tu sencese... Tun, omna dei, kun unika plezuro en tu, igis lia anuncanto, e per servar tu, Ho profeto, la homi adoras la deo en la sakrifiki. La mortivi adorez la deala Fauro per sakrifiki a la deaji. Tua acendita flami irez adfore, Ho Lumizanto. Sidez sur la sidilo dil Vereso, sidez sur la sidilo dil paco ».

percepti a la intelektable mondo dil Idei, por fine atingar la prima principio dil universo nome la ideo di lo Bona.

Parto di « la Republika » konsakresas a politiko. Platon deskriptas en ol la ideala civito. La filozofa komence dividas la habitantaro segun tri kategorii : la mestieristi o rurani, la militisti e la judiciisti. En ica kadro, la autoritato mustas donesar a filozofa judiciisti sen sucii pekunia e konseque apta, danke lia etikala ed intelektala kapablesi, acesar l’Ideo di lo Bona. Tala guidisti povus nur, segun Platon, laborar por lo bona di la komunajo prefero kam por l’avantajo di aparta interesi.

(Tradukita de ekstrakturo de libro pri : ATHINA E LA GREKA INSULI - Artiklo publikigita en la numero 3/2001 di Letro Internaciona)

OO
OO
OO

NOVA TURKIA

[Ita artiklo redaktis da provokema samideano por instigar la Germani reaktar. Tamen onu ne obliviezo ke ol redaktis en la yaro 2001. Yen ol.]

Me esas Hebreino veninta de Germania e di qua la familio fugis la persekuto nazista dum 1939. Depos ica tempo, me lojis maxim ofte en New York, e nun me dividas mea tempo inter New York, Paris e Tel Aviv, ma me prizos anke voyajar ad altra loki e sejnoras ibe. Me retrovenas sat ofte (por kurta sejnoro) a mea naskolando, precipe en Berlin. Kun agreable surprizo, me konstato ke Germania divenas sempre plu bunta e kosmopolita lando. Lo esas perfekta kontreajo a la tempo di mea yunevo, kande la Germani mustis esar omnia blond Aryani kun blua okuli (me ipsa esis nigraharoza kun kastanea okuli). Existis nula toleremeso e nur fanatikeso. La kadiala Germani divenas tre tolerema e mondo-apertita ; ed ico esas joyigiva fakto.

Altralatere pro hedonismo e debocho, la Germani esas mortanta popolo, nam li ne plus genitas gefilii, konseque li koaktesas venigar enmigranti a sua lando por garantior la pensioni dil retretonta homi. La rezulto esas ke Germania transformesas ed evolucionas videble e rapide. Esas sempre plu multa stranjeri ibe, ma inter li, la maxim nombroza ed egardinda esas la Turki. Ja depos la yari 1960ma, la Turki arivas amasale a Germania e li divenas singladie kreskanta parto del habitantaro di

Germania. Se Germania bezonas ripopulizesar per nova, fresha e yuna sango, la Turki bezonas ekmigrar, nam exemple en Istanbul 30% de la unaro konsistas ek chomeri. En tala mizeroza viv-kondicioni, departar ad altra, plu richa e perspektivoza lando esas absoluta vivala neceseso. Pro lua desaparanta aborijena lojantaro, Germania esas ideala lando por aceptar sempre plu multa Turki ed ofror a li laboro e nova patrio. Singlayare, kun granda plezuro, kande me vizitas German urbi, me audas sempre plu ofte la belega soni dil Turka idioma, qua nun trovas altra hemo sur Germana sulo. Pokope Germania divenas e divenos... Nova Turkia !

La Turki esas inteligenta e vigoroza popolo kun forta identeso. En pasinta tempi ica popolo konquestis vasta imperio, nam lu esas segun-nature konquestema popolo ed inklinat a koloniigo. Granda parti de Azia esis Turkigita dum recenta yarcenti. Ma la konquesto ne suficas ed on mustas populizar la konquestita lando ed asimilar la dominacata popolo. Iton la Turki savas sat bone efektigar, nome Anatolia (nuna Turkia) esis antee Bizancana provinco populizita per Greki, nunepoke la lojantaro esas absolute Turka.

Hodie, inteligenta popolo ne plus bezonas militi e konquesti por koloniigar nova landi, e la Turki intelektas ico tre klare. Pro lia kreskanta nombro en Germania, on darfas supozar, ke li intencas igar ica lando kom nova hemo por lia samgentani. Yen quale me konceptas l'afero. Unesme la Turki postulos la docado di la Turka por lia gefilii en la skoli apud la ankore necesa Germana linguo. Pose, li kreos privata Turka skoli e gimnazii ube onu docos amba idiomi. Per sempre kreskanta nombro, danke nova arivinti e forta demografio e per la oficala obteno dil Germana nacionaleso, li eniros la municipal konsilantaro e diversa administrerii. Li postulos, lore, bilingueso e la Turka kom duesma oficala linguo. Sempre plu grandanombra divenos tatempe la revui, journali, televizionala kanali ed interretaji Turke-parolanta en Germania. Pose, la stradinomi divenos bilingua ed on agos propagando tre favoroza ad islamo ed a islam-konverto. La Turka yunuli spozeskos kun Germana yunini qui divenos Mohamedana e Turka segun orientala kustumi e legi. Tatempe la Germani divenos minoritato en Nova Turkia e mustos sive Turkeskar sive departar... Ye la fino dil proceso, nova Turka lando staceskos en Meza Europa, same kam olim Sud-Amerika divenis Nova Hispania e Nord Amerika Nova Anglia etp.

Certe la situeso povas ankore modifikesar, ma logikoze segun la evoluciono eventanta nun, tale devus esar.

Tamaniere, la rasala folaji dil Illma Imperio desaparos porsempre e ne plus povos rinaskar sur Nova Turka sulo.

(Artiklo da JUDITH MORGENSTERN publikigita en la numero 4/2001 di Letro Internaciona)

22
22
22

MORTAL KOMBAT(O) - KONQUEST(O)

Me rezolvis skribar pri la filmo « Mortal Kombat(o) - Konquest(o) » pro ke ica titolo esas preske perfekta Ido. Malgre la absenteso di la dezinenco -o. Fakte, me tre dubitas ka la autori di ta filmo esas Idisti. Li selektis tala titolo ed ortografio pro ke la radiki esas maxim facile komprenebla internacione, ed ico semblas a me esar bona pruvo pri la universalakaraktero di nia idioma. Adoptita neutra mondolinguo esus probable tre simila ad Ido, se ne Ido ipsa. La citita filmo esas globalista, t.e. ke ol aludas unionita mondo sur la fundamenti dil Usana e Chiniana kulturi. Ol ne indijas celita rasismo, nam en « rejio dil Tero » quale onu nomizas nia globo, onu vidas nur aryana blanki e flava Aziani, sen irga menciono pri altra populi. Anke onu questionas su ofte ka la montrita mondoparto esas Chinianigita Usa od Usanigita Chinia.

Pro ke la dicita « Mortal Kombat(o) » esas kombato inter la diabli e la forci di lo mala kontre la « rejio dil Tero », onu ne evitas parolar pri religio. La religio di ca mondo semblas esar ulaspeca Buddhismo mixita kun pagana elementi. Onu vidas kelkaloke Buddhista monakuli ed ico supozigas da me ke la Buddhismo ne nur spontane konceptesas kom la mondoreligio, ma anke ke ol povus tote bone fitar kun Ido.

Se on volas pritraktar la filmo ipsa, ol esas tedanta filmacho, « navet » (napo) quale onu dicas en mea patuazo (pro ke la napo supozesas esar sensapora legumo). La cenaro esas lamentinda e la spektakli pri kombatal arti segun-maniere dil pasinta Bruce Lee esas prefere ridinda. Do, me nule konsilas a mea samideani spektar tala hororiganta

plorindajo, ma por ni ldisti la titolo esas interesiva. Malgre omno, me ne regretas l'esforco quan me facis por saveskar la kontenajo dil filmacho. Valoras la peno informar su pri la kozi qui pensigas pri l'Idolinguo.

(*Artiklo da Jean Martignon (Francia) publikigita en la numero 5/2001 di Letro Internaciona*)

CC
CC
CC

MONDOFINO DIL IMPERIO ROMANA

[La destino di Roma, qua esis komence urbeto dil regiono Latium - nericha e negranda parto di Italia - esas astonanta. Roma pokope sucesis konquestar tota Italia e pose la maxim granda parto dil Universo lore konocata. Lor la komenco di nia ero, la Imperio Romana extensesis de nun existanta Anglia til la frontiери kun Persia, e parti de Afrika esis inkluzita. Komprenoble imperio tante vasta esis sencese atakata ed infalible mustis dekadar. Dum la Illma yarcento nia-ere eventis terorigiva krizi ed invadi da Barbari. Tamen, cafoye, la Imperio sucesis vinkar la historiala obstakli e posvivar. Ma ol esis tre chanjita, nam la urbi su cirkondabis per fortifikuri, tale prerepresentante la generala aspekto urbal dil Mezepoko. E nova religio, nome la Kristanismo vinkis e gradope - e ne sen rezisto - remplasis la antiqua pagana religio Romana. Kad la povo-kapto dal Kristanismo esis bon afero por Roma? Onu darfis dubitar; multa pagana autori dil Vma yarcento asertis ke la Kristanismo shanceligis e disfalgis l'Imperio Romana. Opozite, moderna historiisti skribas ke no, e ke la Kristanismo prefere plufortigis la Imperio. Tamen, tamen, la adopto di nova religio, nova vivo-maniero e mento destruktas la preirinta reguli e valori-sistemi sur qui esis fundamentizita la socio-ordino. Sen asertar ke la Kristanismo esis la kauzo dil kolapso dil aludita Imperio, esas nenegeble evidenta ke tala radikala chanjo esis danjeroza por la socio qua aceptis - o koaktesis aceptar - ol. Sube me tradukis (de Franca tradukuro) texto da Rutilius Namatianus, Gallo qua esis prefekto di Roma dum la regno di Imperiestro Honorius en 414 p.K. Rutilius Namatianus esis pagano e

granda patrioto Romana. Roma esabis spoliita dal Gota trupi di rejo Alarik en 410, ma ol pluduris esar ankore impresiva urbo e R. Namatianus ne povis e ne volis kredar la krulo di lua mondo. Il redaktis tre emociganta panegiro pri Roma. Yen lua kontenajo :]

LAUDO PRI ROMA

« Askoltez, rejino tante bela di mondo qua esas tua, ho Roma, admisita en la nombro dil astri ! Askoltez, matro di la homi, matro dil dei. Tua templi pluproximigas ni del cielo. Tun ni prikantas, tun ni prikantos tam longatempe kam ico a la Destino plezos. Tun povas nula vivanto obliviar. Prefere sepultar la suno en despura oblivio kam lasar de nia kordio eskapar la homajo quan ni devas facar a tu, pro ke en omna loki ube lua radii havas atingo-povo, tu agas tua bonfaci, til la frontiери ube la Oceano klemas la tero per lua ondi. Phoebus (1) en lua orbito rulas por tu. Che tu levas su, che tu kushas su, lua kurkavali. La ardoranta sabli di Libia ne plutardigis tua marchado adavane. Protektata per lua glacio, la Ursino ne retropulsis tu. Tam fore kam la vivanta naturo extensesas, de polo a la altra polo, tam fore extensesis tua valoro. A la maxim diversa genti tu donis unika patrio. Oli rezistis kontre tu, ed oli ganis granda avantaji dominacesar da tu. Per ofrar a la desvinkinti la dispartigo di tua propra legi, tu igis la mondo divenar globala urbo. Tua yusta militi ne havis kom konsequo aroganta paco. Certe tu regnas, ma tu meritas lo, mem plu multe kam tu kredas. Tua prodaji superesas omna altra prodaji. Se on volus nombrizar la trofei qui esas di tua glorio la monumenti, lore esus plu facila kontar la steli. Elevez la lauro sur tua fronto, lua fresha foliaro riyunigos, ho Roma, tua sakra hararo. ‘Utinam’ la ora krono di tua kasko lansez radii, utinam neextingebila fairo spricez ek la ora UMBO di tua shildo. Totala oblivio mustas efacar desfortunoza epizodo (2). Klozez la plago per la desestimo. La desfeliceso preparis a tu granda sucesi e la lumo dil Kushanta suno predicas olta di la Levanta suno. To quo ne povas submersesar riacensas per plufortigita impetuo. Kande ol esas inklinata la torcho riforteskas. Kurvigita sur la sulo, tu deziras tante plu forte la cielo. Propagez tua legi qui travivos la sucedo dil yarcenti. Unika ento, ne timez la fatala cizelo quankam tu evas 1168 yari. La futura tempi ne establisas limiti a tu. Tam longatempe kam la Terala globo permanos, tam longatempe kam la cielo suportos astri, tu vivos. To quo destruktas la cetera imperii plufermigas la tua. Dil rinasko la lego esas cherpar forteso en la desfortuno. »

komenco, en la tempo en qua ni establis e formacis nia linguo, por definar nia metodo opozita a la dogmatismo di l'Esperantisti, ma li ne signifika ke ni devas sencese ridiskutar omna punti e quaze rifacar nia linguo. « « Me ja dicis, ke la ciencala diskutado ne esas senfina diskuto... On timas similesar la Esperantisti ; on devus plu juste timar furnisar a li bona argumenti. Or la sola bona argumento, quan li havas kontre Ido, esas la fixeso (adminime oficala e semblanta) di la linguo, opozata a la « konstanta variado » di Ido. Kande ni havos linguo vere stabila, li perdos sua lasta motivo di rezisto, e li esos vinkita (la chefi adminime) ; dum ke la trupi venos ad ni. Ton ja dicis tre forte e tre juste PEUS en la bonega artiklo : Libera diskutado ma anke severa diciplino... »

« On ne alegez, ke ni povas diskutar novaji e durar l'anciena formi. Co esas praktike neposibla : l'experienco montras, ke kande ula formo propozesas, quik ula samideani hastas uzar ol sen vartar la decido nek mem la diskuto, qua forsan montros lua neoportuneso... Fine ni devas konsiderar, ke ni esas nur mikra nombro qua ne kontenas omna kompetentesi ; kande nia nombro esos multe plu granda, lore ni havos nova e plu multa kompetenti, e ni povos ridiskutar ula punti. Ma, pro rekrutar ta nova adheri necesa, ni devas facar propagado, qua postulas stabileso. E ni rekrutos plu multa adheri, mem en la ciencala mondo, per la stabileso kam per senfina diskutado. »

L. de Beaufront adjuntas : « Ta konsili esas quaze le lasta, quin il donis al Idistaro. Li ya (kun altra konsideri) formacis l'unesma apendico di la cirkulero 39-ma, sendita ye la 17-ma di junio 1914 al Akademiani. »

Plu fore de Beaufront indikas : « Por montrar ke lua opiniono ne variis, il indikis l'artikli : Pri nia metodo (Progreso II, 579) ; Diletantismo (IV, 193) ; L'uneso necesa (IV,6) ; Libera diskuto (IV, 133) ; e precipue lua letro al Komitato, 7 aprilo 1912 e la letro de januaro 1913 (cirkul. 30 bis) - La supera konsili ja aparis kun altri en « Mondo » junio 1920 pag. 68. »

Quale on povas vidar la homi qui su apogas sur Couturat pos postular senfina diskuti e reformi uzas falsa argumenti. Couturat ne esis la « reformemo » quan on volis kredigar a ni. La homi postulanta reformi e chanji di la linguo ignoris, tote evidente, la vera rekomendi da Couturat.

(Artiklo da Jean Martignon publikigita en la n° 1/2002 di Letro Internaciona)

KA LA SUNO FUTURE LEVESOS WESTE ?

La Greka historiero Herodotos (Vma yarcento a.K.) qua raportis seriozamente e skrupulozamente to quon la sacerdoti di Thebes, Egiptia, qui esis tre minucioza arkivisti, dicis a lu, skribis pri la historio di Egiptia :

« La Egiptiani demonstris ke esabis triacent-e-quaradek-e-un (341) generacioni homal depos lia unesma reĵo til la lastega, nome la sacerdote di Hefaistos. Or triacent generacioni korespondas a dekamil yari ; t.e ; cent yari por tri generacioni. Do, por la quaradek-e-un yari qui adjuntas a le triacent, oportas kontar ultre lo, mil-e-tria-cent-e-quaradek (1340) yari. Lo esas entote dek-e-un-mil-e-tria-cent-e-quaradek (11.340) yari. La Egiptiani deklaris ke, dum ica tota periodo, nula deo vestizabis su per homala formo por regnar lia lando. Li dicis, pluse, ke, dum la sucedo di ca dek-e-un-mil-e-tria-cent-e-quaradek (11.340) yari, la suno deviacis quarfoye de sua kustumala kurado ; ke lu levisis ibe ube lu nunepoke su kushas e ke lu su kushis ibe ube lu nunatempe su levas ; ma ico produktabis nula perturbi en Egiptia, nek koncernante la fluvii e la rekoltaji, nek koncernante la maladeso e la morto. »

Quale on povas lektar la suno inversigis quarfoye sua kurado dum periodo de 11.340 yari sen ke ico efektigez katastrofi o kataklismi sur la Tero. Multa interesati, pri ca fakto e ca eventis, konjektas ke la maxim recenta sun-inversigo eventis lor la fugo dil Hebrei de Egiptia (ye 1500 a.K. cirkume). Se on kontas bone (quarfoye dum 11.340 yari) la proxima kurado-inversigo dil suno devus eventor tre balde. Ka ni travivos, en forsan proxima futuro, la sunlevo weste, vice este, e la sunkusho este vice weste, quale eventas nun ? Ico esus astonanta ed interesanta spektaklo.

(Samuel Krieff en la n°2/2002 di Letro Internaciona)

CC
CC

LA LEGENDO PRI LE NIBELUNGEN

Omno komencis uladie kande Loki, deajo dil fairo, Hoenir e lua fratulo Odin promenadis en la « Midgard », t.e. la mondo dil homi. Vidante bela lutro Loki ocidis lu per stono e pose la tri dei forportis lu aden la rezideyo di magiisto, Hreidmar, a qua li demandis divenor lua gastis. La magiisto, lore, koncieskis ke la lutro ne esis altra persono kam lua filiulo, Otter. Furioza, Hreidmar ed ilua du altra filiuli, Fafnir e Regin, enkarcerigis la

dei, li postulis kom indemno tam multa oro kam olta quan on povis extensar sur la felo di la lutro. Ma ica felo esis magiala ed extensesis senlimite. Dum ke Odin e Hoenir restis kom gajo-homi, Loki esis komisita por trovar oro. Il decensis alonge grandega labirinto e kaptis la nanulo Andvari, la maxim richa ek omni qui vivas subtere. Minacita la nanulo abandonis lua trezoro ma sorcis magiala ringo qua esis parto di ol : future irgu qua surhavo ica ringo perisos.

Loki retrovenis kun la trezoro e transmisis ol a Hreidmar, tamen dum informar lu pri la sorco asociita kun ol. Fakte, poka tempo pose, Hreidmar ocidesis da lua propra filiulo, Fafnir, qua kaptis la trezoro. Perversigita per la ringo di Andvari, Fafnir alteris su a drako por protektar lua trezoro. Il havis, fakte, multa laboro e grandanombra herouli perisis dum probar arachar ol de lu.

La tempo pasis ma Regin, fratulo di Fafnir, ne obliviiis la trahizo da lua familiano qua privacis ilu de la trezoro. Pos divenir orforjisto dil rejala familio di Dania, Regin anke divenis docisto dil yuna Siegfried quan il armizis per la marveloza espado di la patro di ilta, nome Siegmund. Konseque, la ruzoza Siegfried afrontis Fafnir, ocidis lu e tale heredis la trezoro e la sajeso dil drako, apta parolar al uceli. Cetere, danke ica doturo Siegfried saveskis ke Regin intencis mortigar lu suafoye : il ocidis lu, ante ke il povabus agar, e lu konservis la trezoro inkluzite la ringo.

Plu tarde, Siegfried liberigis la Valkiro Brünhild per ruptar la fairala cirklo qua cirkondis ed enkarcerigis el. La heroulo divenis, lore, amoroza di la Valkiro e kom atesto di ca amoro, ilu livris ad elu ilua ringo. Il obliviiabis tro rapide la sorco asociita kun olu...

Dum un de lua vojaji, Siegfried renkontris la rejino di le Nibelungen, Krimhild, quan on timis pro elua povi magial : el venenagis la heroulo per mielaquo, ed oblivianta lua amoro por Brünhild il spozigis la filiino di Krimhild, Gudrun. La Valkiro, komplete furioza e sorcita per la ringo, spozigis Gunnar, la fratulo di Gudrun kun qua el projetis la morto di Siegfried.

La heroulo mortigesis, e Brünhild dronesanta en chagreno e remorso, suocidis por enterigesar apud ilu...

Tale finas la maxim famoza de le nordala « saga ».

(Tradukita segun texto da BORIS TANDLER publikigita en la n°3/2002 di Letro Internaciona)

KAD ON POVAS VOYAJAR TRA LA TEMPO ?

Ica questiono semblas unesmavide tote stulta, nam ni kredas e.g. ke ne esas posibla retroirar a pasinta epoko. Ma nia cienco esas ankore tre yuna e to quo eventas povas kelkafoye esar astoniva. Dum aproxime 1925, yuna studento Franca en Paris, qua promenis en la gardeno di Luxembourg, renkontris afabla viro esanta same muzikema kam il, e qua invitis lu venar a sua hemo dum la venonta sundio ; ibe lua familiani pleos per diversa muzikili. Lor la dicita dio, la yunulo aceptesis en ekmoda chambro ube homi vestizita quale dum la frua XIXma yarcento esis tre afabla ad il e pleis kun lu klasika muziko. Pos adii la homi ed ekirir la chambro, il konstatis ke il perdabis sua klefo che lua hosti ; il do retrovenis, ma esis nulu qua respondis. Pos informir la policiani en la skopo retroirar aden ca chambro e trovar sua klefo, il saveskis ke la koncernata domo ne plus lojesis e ke la personi pri qui il parolis vivabis en 1840 cirkume. Komence, on kredis ke la studento esis jokachero o dementulo, ma pos trovar lua klefo en la chambro klozita depos multa yardeki, on egardis seriozamente lua raporto. La afero divenis tre famoza en la jurnali di ta epoko e la granda fizikisto Einstein deklaris ke « forsan esas eskalero-gradi en la tempo e ke la yuna viro eroris pri un eskalero-grado kande il suriris ol ». Plu bona explikon, til nun, onu ne havis.

Multe plu stranja fakto mem esas la raporto da Latina kronikisti qui skribas pri viro ofrinta glaso, qua ne povis ruptesar ne esis ek vitro e povis modifikesar relate lua formo, ad imperiestro Nero. Questionita e tormentita pro ica objekto, il respondis ante mortigesar, ke il venas de tre fora epoko futura kande la Imperio Romana ne plus existos depos longa tempo. La policiani tote ne trovis traci di lua origino ed on nur saveskis ke il aparabis subite en Roma. Malgre la mala fino, ico povas revigar... Posible la homi dil futuro esas ja inter ni e ni frequentas li sen savar lo.

(Segun artiklo da JEAN MARTIGNON publikigita en la n° 3/2002 di LETRO INTERNACIONA)

VOYAJO A KRETA

Dum la lundio 23ma di septembro 2002, me arrivis a la Franca aeroportuo di Roissy cirkum Paris. Ibe me trovis rapidamente mea voyajo-kompani, qui esis preske omna, membri di mea laboreyo-administrerio, nam ica voyajo organizesis po chipa preco da mea samprofesionani. Ni vartis dum longa tempo nia aviacilo, qua kelke tardesis (quale ofte por avioni). Pos desfacila parto, ni ne havis tranquila aviacado nam en la proximeso di Macedonia ni subisis « aerala petulaji » tre forta, ma fine ni atingis la aeroportuo di arivo en Iraklio, chefurbo di Kreta, lor la vespero kande ja nokteskis. Pose ni eniris interurba autobuso, olqua duktis ni a nia hotelo « Alexandros » jacanta en l'urbeto Georgopolis, ube ni arivis ye 23 kloki. Quankam ni arivis tarde, ni povis repastar e ni vizitis kelke la cirkumajo dil hotelo ante irar a lito. Me sucesis telefonar a mea familiani e pagar mea kurtatempe durinta advoko telefonala po moneto-peco di 50 cent(imi) en nia nova pekunio komuna.

Dum la sequanta dio, 24ma di septembro - Me enskribigis me dal vakanco-klubo, qua jeras la hotelo, por exkursi per interurba autobusi dum la semano di mea sejourno. La unesma exkurso komencis lor la posdimezo di ca dio ipsa. Nia autobuso duktis ni al urbo Khania (pronuncez la -kh quale la Hispana jota o la Germana ach-laut). Ante atingar Khania, ni vizitis monakerio ortodoxista, qua tamen ne esis en pura ortodoxista stilo, nam la Veneziani okupis l'insulo Kreta dum quar yarcenti (del XIIIma yarcento til fino dil XVIIma yarcento) e li influis forte la lokala arkitekturo ed arto. La pregeyo ipsa dil monakerio esis tre bela e pure Greka-ortodoxista, nam esis belega ikoni e splendida 'ikonostasio' (loko ornita per ikoni, dop qua la sacerdote izolesas por la kulto). Nia guidistino, nomata Ariadne quale la heroino Kretana di la legendo pri la Minotauro, explikis a ni abundante per tro multa detali (quale pos elu nia omna guidisti) la historio e la apartaji di ca monakerio e dil ortodoxista religio, talmente ke me memoras nur poke la explikaji. Plu tarde ni vizitis, nefore, loko superpendanta la maro e qua aspektis quale tranquila gardeno, ube enterigesis la granda Greka viro politikal Eleftherios Venizelos (1864-1936) naskinta en Khania e qua pleis importanta rolo en la politiko Greka dum la komenco dil XXma yarcento. Pose l'autobuso arivis en Khania e la guidistino vidigis da ni marveloza e charmiva stradeti di qui la domi konstruktosis precipue dum la Veneziana epoko. Fine ni havis libera tempo por vizitar la merkato-halo qua havis etoso tipalamente mediteraneal ed ube multa vari lokal : legumi, frukti, kuki, saponi e maxim diversa mestieraji, kelkafoye tre bunta e spicizita e qui ne esas

trovebla en West- o Mez-Europa, ekspozis. Fininte la vizito che la halo ante itere sidar en la turismala vehilo por retrovenar al hotelo, me vizitis ortodoxista kirko ube la popo celebris deala servo. On kantis tradicionala kantiki sen irga akompano da muzikilo. La kirko ipsa ne tre desimilises Romana-katolika kirki ecepte la prezenteso dil ikonostasio. En la hotelo, me havis l'okazono gustar lokala frukti, precipue oranji e vitberi, qui esis delicoza e tre saporoza, extreme dominacante per lia qualeso le sama, quin ni gustas en nia nordala landi.

Dum merkurdio 25ma di septembro - Me ekkursis tra Kretana vilaji. Nia guidisto, viro cafoye, savigis ni en l'autobuso ke esas mult olivieri en Kreta. Omna rurala posedanti havas olivieri qui esas la richeso dil insulo, nam l'olivi di Kreta e lia oleo esas le maxim bona en la mondo. En l'unesma vilajo ube ni haltis, il vizitigis da ni tre mikra ortodoxista kirko rural (semblas ke oli esas same mikra en omna vilaji, probable ye l'limo dil anciena pagana templi Greka). Ni vidis itere belisima (belega) ikoni ed ikonostasio. Pose ni trairis altra vilajo nomita Argiopolis (ico signifikas Arjenturbo), olqua havas multa restaji del Veneziana epoko. Olim, dum l'Antiqua Epoko, l'urbeto nomesis Lappa ed en 1930, cirkume, on trovis ibe restaji di Termi evanta de la Romana periodo. Nia Greka akompananto parolis anke a ni pri la historio di Kreta, pri lua tre alta civilizuro en tempi prehistorial. Segun il, e multa kulturoza Greki, la erupto di la volkano dil insulo Santorini (ye 1500 a.K. cirkume) produktis terorigiva bruiso qua audesis til Egiptia e destruktis la Kretana civilizuro per kataklismo, tale naskigante la mito pri Atlantida.

Promenante en la vilajo, plu tarde, me vidis unesmafoye dum mea vivo, popo enstrade. Il havis longa hararo, esis tote nigre vestizita ed esis ankore tre yuna ed aspektanta bele.

Lor la dimezo-repaso ni manjis en restorerio vilajal. Tre rustika, ma tamen sat komfortoza. La nutrivi esis saporoza e reprezentis bone la lokala koquarto rural. Dum la posdimezo, la guidisto vizitigis da ni famoza domo di anciena familio richa qua rezistis heroale kontre la Turki dum la Turka okupado di Kretia (1669-1898). Ica habiteyo transformesis a muzeo ed on montris a ni la utensili e la kostumi dil omnadia vivo. Regretinde, pro la mikreso dil domo e la tro grandanombra asistanti, esis tro varma en ol e ni sudorifis per granda guti.

Jovdie, ye la 26ma di septembro - Nulo previdesis por me e me repozis en la hotelo. Me promenis tamen en l'urbeto e kompris jurnali, inter li la interesiva Germanlingua jurnalno di Grekia « Die Athener Zeitung » (La

jurnalo di Athina) qua savigas tre valoroza informi, omnadomene, pri Grekia.

Venerdie, ye la 27ma di septembro - Me ekkursis a la arkeologia ruini dil palaco di Knosos. Lo esis tre bela jorno kun tre bela blua cielo sunoza, ma sen tro forta varmeso. La tre bone organizita vizito di la agri kun ruini arkeologia esis tre interesanta. Esis anke turista grupi di multa nazioni European ed on audis precipue la soni dil Italiana, Germana, Nederlandana ed Angla lingui, e mem, me kredas, di la Polona. Nia guidistino esis muliero kun nigra hari, qua aspektis quale sud-Europeanino tipala. En sud-Francia esas anke personi qui aspektas tale e me ne esis eklandigita. El parolis ecelante la Franca e raportis a ni tre seriozamente e tre komplete pri la arkeologia ekkavi facita dal arkeologiisto Angla, sir Arthur John Evans (1851-1941) e lua trovaji. La insulo, anke el dicis a ni, konocis altisima nivelo civilizal lor la bronzo-epoko (ye 2000 a.K., cirkume) e plu tarde dum la palaco-periodo til 1500-1350 ante nia ero. Por la richa Kretani existis ja individuala balno-kuvi ed ico existos itere erste dum la 18ma yarcento en Europa. La stradi esis neta kun bona sistemo di kanalizuro. La populo di Kreta esis extreme religiema ed esis nek Indo-Europeana nek Semida. Til nun, onu ne savas lua origino.

Ye dimezo l'interurba autobuso duktis ni ad Iraklio, chefurbo di Kreta, relative moderna e prosperoza urbo. Me dejunis en restorerio kun samlandani di sudwest-Francia, regiono quan me konocas sat bone. Li aludis pri la multa Europani qui kompras rezideyi, liaregione, precipue Angli, e qui prizas vivar en ica loki. La Angli qui habitas en la regiono Perigordia (sudwest-Franca provinco, dum la Mezepoko ol esis posedajo dil reji di Anglia) dicas ke ol tre similesas sud-Anglia ma kun plu sunoza klimato. Pos la repasto, ni vizitis la belega muzeo di Iraklio qua kontenas la trovaji esante la rezultajo dil ekkavi en Knosos. On povis vidar ibe splendida objekti : juveli, siglili, desegnuri piktala, sarkofagi edc... Por singla, nia guidistino havis expliko e lo esis tro multe por me. Me nur memoras, ke, ultre lia brilanta nivelo civilizala, la anciena Kretani pensis esar nur parto dil naturo e ne opinionis esar supera a la animali od esar exter li. Erste la Greki dil klasika konocata epoko (8ma yarcento a.K., e pose) komencis opinionar tale e plasizis la homo super la cetera kreuri.

Pos katastrofatra tertremi ed invadi (od infiltrado) da kontinentala Greki, la Kretana civilizuro lente dekadaskis. La invadi dal Doriani dum la 12ma-11ma yarcenti a.K. kontributis retroirigar la insulo a mizeroza desevolucioninta stando. En la klasika epoko Greka la insulo esis dope

lasita e lua kulturo esis tre provinjala. La situeso pluboneskis lor la Romana periodo, e plu tarde, lor la lasta yarcenti dil Veneziana okupado (16ma-17ma yarcenti p.K.). Kreta havis itere granda florifado kultural (arto, arkitekturo, literaturo) e prospero. La famoza piktisto El Greco laborinta en Hispania, venis de Kreta tatempe. Nun, ca insulo, segun semblo, konocas itere ora epoko e kulturala florifado, e plura mondfamoza autori Greka, inter li Nikos Kazantzakis (1883-1957), same kam muzikisti, esas Kretani. Pos la vizito dil muzeo, ni havis libera tempo dum un horo e me profitis ico por vizitar la charmiva stradeti dil urbo, qui posedas to quon me konsideras kom Greka e mediteraneal atmosfero. Ica atmosfero tre pensigis me a mea yunevo en sud-Francia. Ol kompozesas per indolenteso, vivo-plezuro cirkondata per kelka misterio e ligiteso dil prezenta tempo a pasinta epoki evanta plura yarmili, tale transmisante, ulagrade, sentimento di permananta yuneso. E di intimeso favoroza a diskreta amori.

Retroveninte proxim la muzeo ube ni devis vartar nia omnibuso, me vidis la afishi di cinemo. La titulo dil nun spektigata filmo esis : « Femme fatale » en la Franca. Ica titulo tre amuzis me, nam « femme fatale » signifikas : « belisima muliero qua atraktas la viri a tragediatra fato ». Do, quankam tre skarsa esas la ordinara Greki qui savas la Franca, onu ne hezitis uzar mea linguo matral por expresar tala koncepto. La stradi e chosei esas neta. Evidente Kreta esas sat prosperoza regiono. Mem se la lando ne esas richa, semblas ke la reputeso di povra lando quan havis Grekia, nelongatempe ante nun, esas nun nur memorajo.

Saturdie, ye la 28ma di septembro - Me levisis tre frue por irar a la insulo Santorini. La vetero esis tre sunoza, matine, e la maro tre kalma, tamen esis desagreabla fakto ke la iro per navo duris dum kin hori, same kam la retroveno. En la navo esis poka de mea samlandani, ma multa Germani. Fortunoze, me savas fluante ita linguo e konseque me povis parolar kun altra pasajeri. Evidentamente, kande on voyajas en stranjera landi, lo esas bona esar min o plu poligloto. Arivinta ye dimezo, interurba autobuso vartis ni ed acensigis ni vers vilaji montaral. La guidistino qua parolis alternante Germane e France montris a ni marala loko cirkondata dal insulal montaro. Ica loko nomizesas « kaldiera » segun Hispana vorto qua signifikas : kaldrono. Sub la maro esas la volcano qua tempope produktas tertremi. Esis en ica loko ke eventis la kataklismo, en 1500 a.K., qua subversis la lore existanta mondo. Fine ni arivis a pleziva vilajeto ube ni povis rapide repastar. Pos departo ed iterata veho autobusal, ni atingis la belega vilajo la, qua salias, per altra montaral

disto, super la maro. La domi esis, quale ofte en Grekia, farbizita per blanka koloro e la arkitekturala stilo di ca domi esis tre originala. Nia guidistino asertis ke la famoza arkitekto dil XXma yarcento, Le Corbusier, lojis hike dum kelka tempo ed il kaptis idei surloke por lua arkitektural projekti. Ni darfis promenar dum mi-horo tra la charmanta e tre komercanta vilajo. La guidistino plendis ke prospero venis tro rapide en ica insulo e ke la homi ne dominacas ol. Lor la retroveno, nia profesionala akompananto, naracis a ni la nekalmaj historioj dil insulo per devasti da piratoj e pri la lojantoj qui mustis fugar tre fore de la maro por salvar. Nunepoke, oni kultivas ibe viteyi, fruktojn e legumojn e, tote aparte, ula « tomatoj-cerizoj » qui esas tre saporozaj. Ni parfinis decensar de la monto per 'teleferiko' (ulaspeca vehilo-acensilo uzata por plu facile acensar e decensar en montala lokoj). Ma regretinde komencis pluar abundante e ni riatingis la navo por retroveno sub pluvego.

Sundie, ye la 29ma di septembro - To esis nia lasta dio di sejourno e ne previdesis ekskurso. Amiki Francaj invitis me venar kun li a vicina vilajo an bordo di lago. Ni vehis adibe per « treneto » por turistoj. La vetero esis tre agreabla e sunoza lore. Ni promenadis babilante cirkum la lago e pose ni iris dejunar a mikra restorerio rurala proxim la lago. La repasto esis saporozaj, abundanta e chipa, ni pagis apud 10,50 euri. En Paris po simila repasto ni pagabus adminime 17 o 18 euri. Per la euro ni havas l'avantaĵo povar bone komparar la preciojn e ne plus havar kambio-problemojn. Post la dejuno, ni promenis ed iris ad agreabla drinkejo sur kolineto nefore de la lago. Regretindamente, la pluvo arivis e ni mustis retrovenar a nia hotelo per la « treneto » sub vera diluvio falanta del celo.

Ni retrovenis a nia lando per avione, dum la sequinta dio 30ma di septembro e ni arivis sub koldeta suno autunala. Grekia esas belisima ed interesiva lando, e Kreta esas tre atraktiva insulo. Se la cirkonstancioj posibligos lo, me volente vizitos itere ita lando.

(Artiklo da JEAN MARTIGNON publikigita en LETRO INTERNACIONA n° 5/2002)

EXTERTERANI EN NOVA ZELANDO

“En lua “Ancient History of the Maori” (Anciena Historio di le Maori), Nova Zelando, 1889, John White kolektis legendi dil Sudala Maro kun la skrupuli di ciencisto. Kande lu komencis redaktar sua verko en 1880, on raportis a lu multa prehistoriala historii qui transmisesis de unesma informo-fonto a lu da la sacerdoti. Ja en lua unesma libro la temi traktata esis ube on devas serchar la origino dil prehistorio:

“La genealogio dil dei
La historio dil kreado
Milito en la universo
La kreo di homulo ed homino
La diluvio e raportaji pri la Archo
Mariaji inter dei ed homi
Voyaji inter la Tero ed altra steli
Nutrivi qui falis de la cielo.”

La legendo Rongamai koncernas tribuala militado. Pro timo desvinkor, la tribuo Nga-Ti-Hau serchis sekureso en fortifikata vilajo. Kande li minacesis da nevinkebla adverso lore la militisti Nga-Ti-Hau serchis la helpo dal deo Rongamai. Kande la suno esis ye lua zenito, la deo aparis.

“Lua aparos esis
quale brilanta stelo,
quale fairala flamo,
quale suno.”

Rongamal flugis super la vilajo e tervenis:

“La sulo movesis,
Nubi de polvo impedis nia vido
La bruiso grondis quale tondro,
Pose quale la impetuoza sono en musloskalo”.

Tale adportesis nova kurajo a la militisti per ica manifesto di forteso dal deo e li invadis lia astonata enemiki.

En la legendo di Tawhaki, la yunino Hapai decensas de la sepesma cielo por pasar la nokti kun “bela homulo”. Ica selektita viro savas nulo pri la origino dil yunino; erste kande el esas grvida elu revelas la “vereso”. El venas de distanta mondo trans ilua

sonigado e la kloki qui esis silencoza ante ilu komencis kantar. Ico ne impedis il redaktar verki pri filozofio ed altanivela teologio. Ma dum ita nesavotempo, kande, segun eroroza intelekto dil Santa Skriburi, on ne darfis studiar scienci e progresigar oli, on konceptis lua lernoavideso kom diablajo. Precipue che sacerdote. Ica viro dotita per “superhoma inteligenteso” rapide akuzesis signatir kontrato kun la diablo.

Lua infernala reputeso debesas a kelka biografiisti, precipue al Angla monako William of Malmesbury, auctoro di historio, en la Latina, pri la Angla reji. Ica monakulo savigas ni ke, en Hispania, Araba magiisto docis lua cienco al yuna Gerbert, ma refuzis donacar a lu precoza verko qua kontenis la reguli di lua savo. La Arverniano seduktis lore la filiino di lua instruktisto, ebriigis elu, e furtis la libro. Il (Gerbert) signatis protektokontrato kun la diablo qua garantiis a lu vivar sendanjere, tam longe kam il ne oficios la meso en Ierusalem. Satano rezumabis lua destino per atribuar a lu tri faira literi: R... R... R...

Pos ica sejourno en Roma, il sendesis al urbo Reims, Francia, kom chefo di monakeriala skolo. Dum ok yari (972-980), il docis filozofio e gramatiko, samatempe il esis sekretario dil episkopo Adalberon e tale, implikesis en diversa aferi quin l’episkopo mustis negociar. Talmaniere, il komencis okupar su pri politiko. E Reims justifikis lua unesma R.

En 981 Adalberon venigas lu kun su en Italia e nominigas il kom chefo dil abadeyo di Bobbio, apud Pavia, ma la vivo-kondicioni ibe esas tante mala ke lu balde preferas retroirar a Reims. Dum ita iterita sejourno, komto di Paris Hugo Capet konfidas a lu la edukado di lua filiulo Robert, qua plu tarde qualifikesos kom “Pia”. Or, dum 987 la trono di Francia divenis vakanta. Gerbert lore donis a la nova rejo saja konsilo, nome elektigar e sakrigar, dum lua vivotempo, ilua filiulo kom lua sucedonto. Tale komencis la dinastio di le Capet qua esis havonta dek-e-quar suvereni.

Gerbert ne okupesas nur pri la aferi di Francia. Danke lua mediaco, lua anciena dicipulo Otto divenas mastro di Saxonia. Ulte lo il impozas a la kombatema potenti di sua tempo la “milito-haltigo di Deo” e koaktas li obediar la unesma milito-legi.

Dum januaro 989, lua mastro e protektero Adalberon mortas. Lu remplasesas da Arnoul filiulo dil duko di Lotringia e Gerbert esas lua sekretario. Ma lu revokesis pro politikala intrigi e Gerbert succedas lu kom episkopo. En 996 Otto, mastro di Saxonia proklamesis Imperiestro di Germania e Rejo di Italia kun la titulo

Otto III. Un ek la unesma agi dil nova mastro di Roma esis obtenar de papo Gregorius V por lua amiko la arkiepiskopio di Ravenna, lore duesma urbo di Italia. Tale justifikesas la promiso dil duesma R. Or, ye la 18ma di februaro 999, quankam il evis nur duadek-e-non yari, papo Gregorius V mortis subite. Forsan lu asasinesis. Otto III qua pilgrimis che la monto Gargan retrovenis rapidege a Roma por evitar l'elekto di enemika papo. Lu havis nula desfacilaji por elektigar lua anciena docisto kom heredanto dil trono di santa Petrus.

Otto konsilis a lu adoptar la nomo Silvestro II pro ke l'unesma Silvestro baptabis Konstantinus t.e. la unesma Kristana imperiestro. Tale il atingis la triesma R.

Gerbert guvernis quiete l'urbo Roma, tamen lua Angla biografiisto, William of Malmesbun, raportas:

“Esis proxim Roma, che la Marso-Agro, statuo ek bronzo o fero di qua la indik-fingro di la dextra manuo esis tensata, ed on lektis sur lua kapo: frapez adhike. Homuli, qui persuadesis ke ica vorti indikas la existo di trezoro, mutilabis per hakilostroki la senkulpa statuo. Gerbert donis a la enskriburo altra senco. Ye dimezo, kande la suno esas en la mezo di lua jornirado, lu examenis til ube la ombro dil fingro prolonguesas e lu retrovenis dum la sequanta nokto akompanata da servisto portanta lanterno e da plura altri. Li exkavis la tero per ordinara utensili. Larja enireyo apertesis avan ili. Li perceptis vasta palaco, ora muri, ora plafono; ora soldati kun ora kurasi; ora rejulo e rejino an tablo. Li anke vidis servita dishi e stacanta servisti. En angulo esis admirinda karbunklo qua desaparigis la tenebro. Ye l'opozita angulo esis stacanta infantulo armizita per arko. Tale, omnaloke marveloza arto plezurigis la okuli, omnon on vidis, ma nulon on darfis tushar. Quik kande ulu volis agar per sua manui, omna statui tresayis ed esis pronta atakar la audacozo. Gerbert, pavorigita, retenis sua deziri. Ma un ek la servisti ne povis impedesar furtar admirinde laborita kultelo. Ye l'instanto ipsa, omna personi staceskas, la infantulo lansas sua flecho kontre la karbunklo qua extingesas, omno rifalas en tenebro...”

Gerbert guvernis Roma e la Kristanaro tre saje. Segun la kontrato quan ilu signatabis kun la diablo, il ne devis mortar ante dicar meso en Ierusalem. Lu do esis tote quieta e ne hastis irar a la Santa Lando. Ma dum sundio dil yaro 1003, kande il celebris meso en Roma, ye la “Ite missa est” lu subite standis male, lore lu konstatis ke lu esas en kirko nomizita “kirko di Ierusalem” e ke la korista puero extingas la ceri. Il falas, quaze frapita per fulmino.

Lua sucedanto, Sergius, grabigis sur lua toambo longa epitafo ube on poyas lektar yena texto per mayuskula latina literi:

CA LOKO UBE ENTERIGESAS LA RESTAJI DI GERBERT RIVIVOS KANDE LA SONI DIL TRUMPETI DIL MONDOFINO ANUNCOS LA VENO DIL SINIORO DEO. LA SANTA VIRGINO QUA FAVORAS LA ARTARO E ROMA, URBO QUA ESAS LA KAPO DIL MONDO, IGIS LU FAMOZA EN LA TOTA UNIVERSO... LU ESIS QUAZE LA PORDISTO DIL CIELO POS CHANJIR TRIFOYE LUA OFICO. IL OKUPIS DEPOS YARKINO LA OFICO DI PETRUS KANDE LA MORTO FRAPIS LU. LA TOTA MONDO EXTREME PAVORIS. DESAPARIS LA PACO E LA TRIUMFANTA EKLEZIO SHANCELIS. OLU OBLIVIIS LA REPOZO... IRGU TU ESAS, TU QUA REGARDAS ICA TOMBO DICEZ OMNAPOTENTA SINIORO DEO KOMPATEZ LU. LU MORTIS DUM LA YARO DIL SINIORO-INKARNACO MIII (1003) YE LA XIIma (12ma) DIO DIL MONATO MAYO.

Arvernia mantenas tre vivanta la memoreso dil papo qua, forsan, esis magiisto.

(Artiklo publikigita en la n° 1/2003 di Kuriero Internaciona)

EE
EE

KELKE PRI FRIEDRICH NIETZSCHE

INTRODUKTO : La Germana filozofa-autoro Friedrich Nietzsche naskis en l'urbo Luetzen, Saxonia, dum 1844. Lu docis filozofio de 1869 til 1879 che l'universitato di Basel, Suisia. Pose, lu konsakris su, dum dek yari, a sua personala autoro-laboro. En 1889, il maladeskis pro mentala morbo quan onu ne savis kuracar tatempe. Il mortis pro ca morbo en 1900. Nietzsche predikis la volo di potenteso, la hardeso kontre su ipsa e la altri, la milito kontre la febli, lo esis por tale dicar « aristokratata etiko ». Lua idei generale miskomprenesis dal tot-Germani e dal nazisti, qui misuzis oli por lia skopi. Tamen, mea-opinione, Nietzsche ipsa esis tre kulpoza, nam lu povis facile miskomprenesar e lu preparis, per lua teksti, la menti a to quon lu ipsa nomizis : « La klasika epoko dil milito ». Me opinionas ke il havas granda responsiveso etikala koncerne la tragediatra

eventi qui devastis Europa e Germania dum la unesma duimo dil 20ma yarcento e pri qui me aludis en preirinta artiklo. Yen texto ekvokante la superhomo di qua lu anuncas la adveno e di qua lu esas la profeto. Lua prozo en la Germana, quankam austera, esas extreme poeziala ed expresiva en ita linguo.

PRI LA SUPERHOMO

Kande Zarathustra venis en la maxim proxima urbo, qua jacis an foresti, il trovis multa homi asemlita che la merkato : nam on promisabis ke devos videsar kordodansero. E Zarathustra parolis tale a la homi : *Me docas a vi la superhomo*. La homo esas ulo qua devas superiresar. Quon vi agis por superirar lu ? Omna enti til nun kreis ulo qua superiris li : e vi volas esar la refluxo di ca granda mareo e prefere retroirar a l'animalo, kam superirar la homo?

Quo esas la simio por la homo ? Rido o doloroza shamo. E juste la homo devas esar ico por la superhomo : rido o doloroza shamo. Vi iris sur la voyo de la vermo til la homo, e multo en vi esas ankore vermo. Olim vi esis simii ed ankore nun la homo esas plu simio kam irga simio.

Ta qua esas la maxim saja inter vi, lu esas ankore nur interna konflikto ed hermafrodito di planto e di fantomo. Ma kad me advokas vi divenor fantomi o planti? Videz, me docas a vi la superhomo !

La superhomo esas la sinso di la Tero, ke via volo dicez : ke la superhomo esez la sinso di la Tero !...

PRI MILITO E MILITO-POPULO

Se vi ne povas esar santi dil savo, lore esez adminime por me lua milit-homi. Iti esas la prekursori di tala santeso... Vi devas esar por me iti di qui l'okuli sempre serchas enemiko. Via enemiko. E che kelka ek vi esas odio quik de la unesma regardo. Via enemikon vi devas serchar, via militon vi devas efektigar, anke per via pensi !

Vi devas prizar la paco kom moyeno por preparar plusa militi. E vi devas preferar kurta paco kam longa paco. A vi me ne konsilas dedikar su a la laboro, ma a la kombato. A vi me ne konsilas dedikar su a la paco, ma a la vinko. Via laboro esez kombato, via paco esez vinko !...

Vi dicas : bona skopo esas olta qua santigas mem la milito, kad ? Me dicas a vi : bona milito esas olta qua santigas singla skopo. Milito e kurajo facis plu multa kozi granda, kam la hom-amo...

Revolto - ico esas la distingiteso che la sklavo. Via distingiteso esez obediemeso ! Via imperi ipsa esez obedio !

A bona milit-homo « tu devas » esas plu agreabla sono kam «me volas». E omno, qua esas kara a vi, devas esar ankore ed ankore la imperi quin vi recevas.

Via amo al vivo esez amo a via maxim alta espero : e via maxim alta espero esez la maxim alta penso dil vivo ! Ma via maxim alta penso devas imperesar a vi da me - ed ol esas tale: la homo esas ulo qua devas superiesar. Konseque vivez via vivo di obedio e di milito ! Longa vivo ne esas importanta!...Quala vera militisto povus volar indulgesar ! Vin me ne indulgas, vin me amas per mea tota anmo, mea fratuli en la milito !

Tale parolis Zarathustra - 1ma parto (1883).

(Artiklo publikigita en la n° 2/2003 di Kuriero Internaciona)

LA LEGENDO DIL URBO YS

Olim rejo Gradlon lojis en Cornouaille, regiono di Bretonia. Il posedis navaro quan lu prizis kombatar kontre sua enemiki, precipue en fora landi kun tre kolda klimato. Ilu vinkis ofte e tale povis spoliar la adversa navi e divenar richega. Uladie lua maristi rebeleskis e departis. Lu restis sola en kolda nokto ed il esis extreme trista. Subite la rejo perceptis prezenteso apud ilu. Lu turnis su e vidis muliero kun longa rufa hararo sub la lunala lumo. El esis Malgven, rejino di Nordo qua regnis la kolda landi. El dicis a rejo Gradlon : « Me konocas tua reputeso, tu esas kurajoza e habila por kombatar, mea spozulo esas olda. Ilun ni ocidos. Pose tu duktos me a tua lando Cornouaille ». Tale li agis, e pose li kunportis kofro plena de oro e pro ke Gradlon ne plus havis navi, li acensis sur Morvarc'h, la magiala kavalo di Malgven (Morvarc'h signifikas « maro-kavalo » en la Bretona). Lu esis nigra quale nokto e suflis la fairo

per lua naztrui. Li rajuntis la navaro dil rejo e, lore, violentoza tempesto e sturmo eruptis qui dispersis la navi sur l'oceano.

Gradlon e Malgven restis dum tota yaro sur la maro. Uldie, Malgven naskigis infanteto, filiino, quan li nomizis Dahut. Ma ho ve ! la rejino maladeskis e mortis. Rejo Gradlon e lua filiino Dahut retrovenis en Cornouaille. Ma la rejo esis tante trista, ke lu ne plus ekiris lua kastelo . Dahut kreskis ed el esis tre bela quale elua matro Malgven. Dahut tre prizis la maro. Uladie el demandis a lua patro konstruktigar urbo por el, urbo an la marbordo. Gradlon amegis sua filiino ed il aceptis. Por protektar l'urbo kontre la alta ondegi e la tempesti konstruktesis tre alta digo qua encirkligis olu. Unika bronza pordego posibligis acesar en ol. Nur rejo Gradlon posedis la klefo di olu. Onu nomizis la loko : l'urbo Ys.

Plu tarde la peskisti, singlavespere, vidis sur plajo muliero qua kantis dum pektar lua longa blonda hararo. El esis princino Dahut. Ys divenis lore urbo ube on amuzesis. Ol plenigesis de maristi. Singladie eventis nova festini, ludi, dansi. E, singladie, princino Dahut havis nova fiancitulo. Vespere elu metis a lu nigra maskilo sur la vizajo e lu restis kun el til la matino. Quik kande audesis alaudokanto, la maskilo streteskis sur la fauco dil yunulo e sufokis ta qua esabis fiancitulo dum la jus pasinta nokto. Kavalkanto, lore, kaptis la kadavro e pozis lu sur sua kavalo por, pose, forjetar lu aden l'Oceano, trans la bayo dil mortinti. Tale omna fianciti di Dahut transmondeskis, ye l'auroro, e forjetesis aden la maro.

Ye printempo-dio, stranja kavaliaro arivis en l'urbo Ys . Il vestizesis per reda vesti, lua manui esis longa e delikata, lua ungli esis pintatra e kurvigata. Dahut regardis lu ridetante, la kavaliaro ne reaktis. Ulavespere tamen, il aceptis venar apud el. Lu karezis la bela blonda hari dil princino, dum longa instanto, per lua longa manui kun pintatra ungli. Subite granda bruiso audesis ye la latero dil maro e terorigiva ventostroko shokis la murego di urbo Ys. « Bramez la tempesto se ol volas, la pordego dil urbo esas solida e nur rejo Gradlon, qua esas mea patro, posedas l'unika klefo di ol. Ica klefo ligesas a lua kolo, » dicis lore Dahut. « Tua rejala patro dormas, tu povas nun facile sizar la aludata klefo » tale respondis la kavaliaro. Princino Dahut eniris la chambro di sua patro, proximeskis a lu senbruisse e prenis la klefo qua ligesis per kateno a lua kolo. Quik, grandega ondo, plu alta kam monto, krulis adsur Dahut. Lua patro vekis ed el dicis ad ilu: « Patro, senfriste, ni irez kun la kavalo Morvarc'h, la maro subversis la digi ». La rejo kavalkeskis la

kavalo kun lua filiino, nam la maro furiis. Dahut klemis lua patro e dicis ad il : « Salvez me, patro mea ! ». Lore videbletis granda fulmino en la tempesto ed audesis voco, irante de roko a roko, qua dicis : « Gradlon, abandonez la princino ». Formo qua similesis kadavro aparis, envelopata en granda bruna vestajo. Lo esis Santa Guenole. Ilu dicis a la princino : « Ve a tu ! Tu volis furtar la klefo dil urbo ! ». La kavalo ne plus movesis e la aquo acensis sencese.

Santa Guenole iteris la impero a Gradlon : « Abandonnez la princino ! ». Dahut falis sursule e rejoy Gradlon furioza pulsus lua filiino aden la maro. Lore la oceano dronis l'urbo Ys e lua omna habitanti perisis. La kavalo dil rejoy itere departis e galopis dum la tota nokto. Gradlon arivis ad urbo ube du riveri juntesas inter sep kolini, ol nomesas Quimper. Il rezolvis divenigar ol sua chefurbo ed il vivis ibe dum lua cetera vivoparto.

Pos lua morto, on skultis lua statuo en granito. Nunepoke ica statuo stacas inter la du turmi dil katedralo dedikata a Santa Corentin en Quimper. Ol reprezentas rejoy Gradlon kavalkante e regardante vers la desaparinta urbo.

Ula homi rakontas ke Dahut, pos elua morto, divenis sireno e ke el aparas a la peskisti dum la lunoza nokti, pektante lua longa oreo hararo. Li anke dicas ke, dum tre kalma vetero, on povas audar sonar la kloshi dil desaparinta loko.

Gwelas-te morverc'h , pesketour

O kriban en bleo melen aour

Dre an heol splann, e ribl an dour ?

Gwelous a ris ar morverc'h venn,

M'he c'hlevis o kanann zoken

Klemvanus tonn ha kanaouenn.

(Ka tu vidis, peskero, la maryunino,

qua pektas lua granda blonda oreo hararo

ye la suno an la marbordo ?

Me vidis la blanka maryunino,

Me mem audis el kantar

habitanti esperis, forsan, la retroveno da nekonocata stranjeri veninta de tre fora loko...

L'insulo subisis probable vokanala erupti, incendii e mareegi. De ta ancienega civilizuro posrestas nur impresanta statui, netrovebla en la cetera mondo, same kam ligna tabeleti grabita per hieroglifatra epigrafi. La posvivanti e la sequinta generacioni perdis pokope lia historio e lia identeso. Nur la sacerdoti e la iniciiti esis apta mantenar savo qua manifestesis per sakra ritui e kultu, olqui desaparitis pokope konseque de la intersequanta expedicioni sur l'insulo.

La Paskana popolo extreme sufris pro la explori facita ofte da senskrupula aventuristachi. La homuli deportesis e traktesis kom sklavi. La homini violacesis ed explotesis kruele. La sexuala morbi transmisita dal invaderi diminutigis tilextreme la skarsa posvivanta lojantaro. Nunepoke sur l'insulo restas nur duamil personi qui nulamaniere esas la reprezentanti dil unesma habitanti.

(Artiklo publikigita en Kuriero Internaciona n° 2/2004)

LA MAGIALA NANI

Olim esis povra shuifisto, qua pro desfortunoza eventi, divenabis tante povra ke il posedis nun ledro nur suficanta por facar unika shuiparo. Vespere il preparis ol por facar la shui dum la venonta matino ; pose pro ke il havis bona koncienco, lu kushis su tranquile, pregis e dormeskis.

Ye la sequanta dio il esis laboronta, kande il trovis la shui-paro ja tote pronta sur lua tablo. Lu tre astonesis nam lu ne savis quon ico signifikas. Tandem lu prenis la shui e regardis oli omnalatere ; oli esis tante bone fabrikata ke trovesis nula misfacita punto ; la pedi-vesti esis vera maestro-verko.

La butikon eniris kliento a qua la shui tante plezis ke il pagis oli plu chere kam on pagas kustumale, e, per ica pekunio, la shuifisto povis obtenar ledro por du altra shui-pari. Lu preparis ol ye la sama vespero ed intencis laborar ol dum la sequanta matino kande il trovis itere la shui tote pronta lor lua veko ; ed anke cafoye ne mankis la klienti. Per la pekunio quan ilu ganis, lu povis komprar ledro por quar altra pari. Ye la sequanta

matino, la quar pari esis pronta, e fine, omno quon il preparis vespere esis sempre pronta dum la sequanta dio, tale ke il divenis preske richa. Ulavespere, ye cirkum Kristnasko dum ke il jus preparabis sua ledro ed esis ironta a la lito, lu dicis a sua spozino : »Me propozas a tu ne dormar icanokte en la skopo vidar ti qui helpas ni talmaniere, ka tu aprobas ? » La spozino aceptis e poslasinte acendita kandelo , li celesis en la vesteyo dop la akrochita vesti, e li vartis. Kande la horloji sonis ye noktomezo, du jolia naneti tote nuda eniris la chambro lokizis su che la laborplaso dil shuifisto e, prenante la preparita ledro en lia manueti, li komencis stebar, sutar e frapar kun tanta habileso e rapideso ke on povis apene remarkar lo. Li laboris senhalte til ke la laboruro finesis , lore li desaporis subite.

Ye la sequanta dio, la spozino dicis : »Ica naneti plurichigis ni ; ni devas esar gratitudoza. Li probable sufras pro koldeso por tale kurar tote nuda sen irgo sur la korpo. Ideon me havas, me kudros, por singlu, kamizo, vestio e pantalono e me trikotos kalzeti ; tu, facez por singlu ek li shui-paro ! »

La spozulo tre aprobis ica konsilo ; e vespere, kande omno esis pronta, li lokizis ita donaci sur la tablo vice taliata ledro, li ankorefoye celis su por vidar quale la nani reaktus. Ye noktomezo, li arivis, e li esis laboronta, kande vice ledro, li trovis sur la tablo la bela mikra vesti. Li, unesme, astonesis, ma pose li tre joyis. Li vestizis su rapide e kanteskis :

Kad ni ne esas jolia yunuli ?
Adio ledro, shui e pedvesti !

Pose li komencis dansar e saltar super la stuli e la benki, fine dum dansar li ekiris.

Quik de ca instanto, onu ne plus rividis li ; ma la shuifisto duris esar fortuneza dum la cetera parto di lua vivo, ed omno quon lu entraprezis esis sucesoza.

Segun Germana rakonti dal fratuli GRIMM

(Artiklo publikigita en Kuriero Internaciona n° 2/2004)

GANESH E LA LAKTO-MIRAKLO

« Ho Deo Mea, venez manifestar tua prezenteso en ica statuo, plasizez tu en ol. Ica imajo divenez korpo por tu. » - segun Atharva Veda (Le « Veda » esas sakra teksti di India qui evas plu kam 3 000 yari).

Ye la 21ma di septembro 1995, semblas ke Ganesh (deajo kun elefanto-kapo, tre amata e populara en India) t.e. la deo dil obstakli e di la sajeso respondizas ica « Veda »-ala prego qua esas extreme anciena. La magazini, la laboreyi, la kontori klozesas en la skopo ke singlu povez irar por nutrar la Deajo. La turbi amaseskas an la pordi dil templi e milioni de lakta litri desaparadas ye la astonegata o joyoze admiranta okuli dil testi.

Mem en Francia on audis, che la radiofonala staciono France-Culture, la informajo pri ta favoro-dio e pri to quon la informili nomizis « la lakto-miraklo ».

Omno komencis frue matine. Esas 5 kl., t.e. la tempo dil jornesko, e konseque, la oportuna instanto en India por veneracar la Deo dil komenci, nome Ganesh. La « puja » (rituaro) qua facesas singladie, honore a lu, konsistas ek ofrar a lu diversa kozi : lumo, flori, incenso, « vibhuti » (sakra cindro) ed anke lakto, qua esas pureso-simbolo.

Ma itadie, eventas nekustumalaji. Viro habitanta preurbo di New Delhi sonjis ke Ganesh tre deziras absorbar lakto. Konseque, il iras, quik de la auroro, a la maxim proxima templo ube skeptika sacerdoto permissas a lu ofrar kulieredo de lakto a la petra statuo. E lore, astonegante, desaparadas la lakto, « magiale konsumata dal Deo ». Ed ica fenomeno repetesas. Dum tempo de kelka hori, la informajo difuzesas rapidege e la templi di tota India vizitesas da kurioza ed entuziasmoza turbi. Singlu volas ofrar ulo, e por singlu la fakto esas la sama : senegarde ke Ganesh esez ek petro, bronzo, arjento o ligno, la lakto, qua ofresas a lu per proximigar la kuliero de lua rostro, lua dentego o lua boko, desaparadas kelka sekundi pose, kelkafoye kelka minuti pose. Ne importas ke la ofrajo donesez devocoze o pro nura kuriozesado, da fervoroza hinduisto, Mohamedano o mem ateisto, la rezulto sempre esas la sama : GANESH DRINKAS LA LAKTO.

La hinduisti ya savas ke Ganesh esas gurmanda Deo, nu itadie, lu pruvas a li ke lu vere meritas lua reputeso, nam lo esas mili de lakta litri qui desaparadas ! En Mumbay (Bombay) o Delhi, la magazini fine indijas la precoza liquido. Singlu volas experimentar o verifikar da su ipsa ica nekredelajo. La homi stacas en serii qui plulongeskas alonge la templi, e viri, mulieri, same kam pueri, vartas kun laktopoti enmanue, dum plura hori por povar travivar ica extraordinara okazono.

Ni askoltez l'experienco di Jay Debashi, jurnalistino, tale quale el deskriptis ol por la kolumni dil jurnalo NEW DELHI ORGANISER :

« Lo esas quaze benediko ! » elu dicas. Multa personi quale Rilke Verma di la jurnalo TIMES opinionas ke ico esas vere miraklo. « Pro ke me esas religiema persono, me iris unesme a chambro e me lokizis kulieredo de lakto kontre la fotografuro di Ganesh. Me astonesis vidar ke, kelka sekundi pose, la kulieredo esis mi-vakua. Me verifikis ke la kadro dil fotografuro ne esas humida. Fakte, ol esas sika. Me ne povis kredar to quon me esas vidanta. Ico esas klare mesajo dal Dei dicante « Ni esas hike, yen la pruvo ». La fakto ke statuo manifestesez , ke ol acpez la ofraji qui donacesas ad lu, ico eventas tempope en la hinduismo, ma ico esas rara fenomeno, mem tote eceptala, ed ol grantesas nur a tre devocoza homi. Olim existis Nambi Anbar Nambi, granda santulo vivinta dum la 10ma yarcento, il habitis la regiono Tamil Nadu e Ganesh manjis lua ofraji. E pose la granda mistikulo di Bengal, Ramakrishna Paramahansa, a qua Kali, t.e. la Deala Matro, manifestesis en la templo di Kalkutta. Ma cadie, la miraklo esas amasala miraklo. Mili de personi koncernesas ed ico eventas en diversa loki di nia planeto. Ganesh ne establisas diferi inter lua adepti, il benedikas omni e grantas lua favoro ad omni, sen dicerno de la raso, la kasto, la fortuna o mem la religio. Ico esas fenomeno nulatempe eventinta antee e kelka personi interpretas ol kom l'anunco di ciklo-fino e la veno di nova ero o kom signo di la arivo da granda ento sur la Tero.

Dicesas en India, ke kande Krishna naskis la bovini-mamo furnisis tre abundanta lakto, ico esis raporto quan multi opinionis esar nur rakonto... til cadie ! La granda majoritato de la homi agnoskas la lakto-miraklo kom miraklo, t.e. extraordinara evento, neexplikebla per la naturo-legi e qua atribuesas a la prezenteso od a l'ago da deala povo. La plu multa hinduisti konvinkesas pri la reala existo di la dei e di Deo same kam pri lia interago kun la homo. Jay Dubashi dicas « Se uladie la dei decensas e drinkas kelketa lakto de nia kulieredi, pro quo ico esus miraklo ? Ico esas tote naturala afero ! »

Kompreneble existas tamen kelka skeptika ciencisti qui probas negar la deala manifesto di ca evento. Li parolas pri kapilareso-fenomeno e pri kolektiva histerio. La molekuli sur la rugoza surfaco petra o marmora povas krear kapilaresofenomeno absorbanta la lakta guteti. Cetere oli ne esus reale absorbata dal statuo ma formacus dina strato de guteti ye la surfaco qua esus videbla se la statuo esus nigra. Opoze ad ita expliko on povas dicar : Forsan esas tala pro quo ne ? Ma lore adube iris ica omna lakto ? Ulte lo : qualamotive ica fenomeno nulatempe antee eventis, nek dum la dek yari qui sequis ica famoza dio 21ma di septembro '95 ? La skeptikismo e la dubo sempre akompanas omna extraordinara fenomeni. Kande miraklo efektigesas la homo konfrontesas a lua limiti,

il ne plus povas intelektar, il ne plus povas explikar, ulo plu granda kam lu superiras lu. Oportas lore saltar mentale aden lo Deala, altramaniere omno divenas misterioza e nekomprenebla.

« Facilesas kredar kande onu vidas. Serchar per onua tota anmo lore ne plus necesas. Nur deskovras la extersensa vereso ta qua ipsa sua skeptikeson vinkas ». (Yogananda)

Por nia Ocidentala menti, la veneraco dil statui en la hinduismo esas kelkafoye desfacile aceptebla. Onu ne tre bone komprenas ita parto de la kulto qua konsistas ek nutrar la statui, purigar oli e varsar adsur lia kapi amaso de sakra pudro, vestizar oli edc... Lore se la statui produktas vivo-signi, movas e drinkas lakto, on vere ne plus savas to quon on devas opinionar ! Por studiar ita miraklo da Ganesh en lua maxim spiritala dimensiono, me propozas a vu probar komprenar to quo esas vere statuo en la hinduista kulto danke la expliki da Swami Premananda, sajulo di nia epoko vivanta en sud-India : « Kande la templo parkonstruktetas , ilu dicas, la deajo instalesas pos grandanombra festi- e rituaro-dii. Dum la precipua ceremonio onu demandas a Deo (1) venar por habitar la statuo. La statuo lore konsideresas kom esante la provizora korpo di Deo quan ni veneracas dum rituaro nomita « puja ». Oportas intelektar ke ni ne veneracas petro o statuo, ma ni sendas nia pregi a la Deajo quan ol reprezentas. » « Ni komunikas kun la Deo per la mediaco di « puja » honore a la Deajo. Lore vibrado prezentetas en la templo ed ol esas quaze granda faro qua donas lumo e guidas la homaro. »

Deo (1) : Deo esas la Universala Forco, la Kosmala Inteligenteso, la Prima Energio, la Suprega Vereso...

Sur la interreto on povas serchar <milk miracle>

(Artiko ekstraktita de la revuo STARGATE)

FENOMENO DI NIA TEMPO : LA GOTIKISMO

Introdukto : *La gotikismo esas marjinala poke konocata fenomeno di nia tempo. Ol esas ulaspeca romantikismo moderna, t.e. reakto kontre la existanta ordino sociala, intelektala, spiritala, artala etp. Ol havas multa komuna traiti kun la romantikismo di la 19ma yarcento, nome*

simila inklino por lo morbala, la morto, la tombeyi e la vampiri. Ma ne nur. La gotikismo esas alternativa vivo-maniero por parto de la unaro qua refuzas la mondo quan la preirinta generacioni impozas a lu. Ita unaro ne kombatas enstrade, ma lu kreis altra universo mentala, altra manieri vivar e konceptar la vivo... Sube kelka personi skribas pri la gotikismo.

« Segun me, la gotikismo signifikas ke on joyas pro simpla kozi qui esas vivovaloraji obliivita da la moderna homo. Ico signifikas extazeskar pri mikraji, t.e. la naturala beleso di la naturo : infanto qua ludas; tigro qua chasas, foresto de majestoza arbori; levo da la suno qua extensas sua radii sempre plu alte en la firmamento; celebrar la morto qua envelopas ni omna uladie, por prizar mem plu multe la vivo; homi qui ne interkonocas e qui tamen dicas reciproke bona jorno !...

La gotikismo grande egardas ica omna kozi, nam oli obliviesas, ed ol esas anke la fakto sentar la mondo qua vibradas, qua klamas, ma ke la homi ne volas audar. » « La gotikismo ne esas konkreta, singlu perceptas ol luamaniere ». « La gotika estetiko ne esas tam mizeroza e tristiganta kam la plu multa homi opinionas. La gotika stilo esas tote kontrea di ico. Ol adoptas kozi qui semblas mizeroza e tristiganta e deskovras beleso en oli. Lo morbala e lo tragediala povas perceptesar kom romantika e mem sensuala por ti qui havas sat multa kurajo por regardar nemediate to quon li timas admaxime. Li embracas la dekada dil moderna mondo. La ruini di urbo, qua olim grande impresis pro lua importo, esas fonto di nova forteso por la gotika spirito. La gotika idealo facinesas per lo skeletalala ed omno qua obskuresas. Nome, la obskureso esas plu kam lumo-indijo, ol esas energio, posturo. Opozite a la cetera socio, ti qui selektas la gotika vivo-stilo ne timas la obskura latero di la kozi, neanke li asertas ke ol ne existas. Omnakaze la gotikisti ne negas la sedukto dil obskureso por li. La gotika posturo esas la agnosko e la acepto dil obskureso.

La gotikismo ne esas la sumo di omna defekti di la homo. Depos longa tempo la verki dal granda artisti orientizesas vers la tragediala latero dil vivo : Racine, Anouilh, Villon, Raimbaud, Lamartine, Baudelaire, Schopenhauer, Camus, Nabokov, Maupassant, Chateaubriand edc... la listo esas ankore longa . To quo povas similesar presorgo dil morto esas cerebro di la vivo. Ne parolesas pri suocido o mortigo, ma koncieskar ke prizar la morto posibligas amar la vivo. La stilo, la inteligenteso, la delikateso e la eleganteso impregnas la gotika mondo. La kreiveso esas precipuajo por la gotika ideali, nam en ica belesoserchado la gotika sentemeso refuzas la enoyo. Mediace dil arto, di la modo, di la literaturo, la gotikismo sempre sucesas esar interesiva. » « Ne fidez la vivo qua semblas esar bela e rozea, nam la rozi havas dorni. »

La radiki di la Gotikismo

La gotikismo ja existis longatempe ante ke ol esus tale nomizita. Ita kulturo prosperis e mortis por tandem rinaskar ye diferanta epoki, en plura diferanta loki. En est-Europa ed en nord-Amerika, la gotika kulturo, riaparas per literaturala movado qua opozesas a la klasikismo. La adepti dil gotikismo esis tote nigre vestizita e dicis pri su ke li esas « la nova gotiki romantika ». Plu tarde ye la fino dil yari 1970 e komence dil yari 1980, la gotikismo rikreesis da personi qui volis frenagar la « punk »-movado per asociar lia idearo kun olta dil «romantika gotiki ». Lore la gotiki esis grupi de yuni rebela kontre la sociala ordino. De 1987, ica kulturo esis preske mortinta pro lua poka suceso. E, subite, nova generaciono de deskontentigita yuni videbleskis. Li, suafoye, adoptis la gotika kulturo e plurichigis ol per multa nova faceti.

OBSKURA POEMI (gotika)

Kad Deo o Demono ? De Kylliox

Kreuro di lo mala,
Qua marchas sur la Tero,
Filiulo celita di Baal,
Marchanta sur la Maro,
Ulu veneracas tua deeso
Per sennombra vicii efektigar,
E tu difuzas en la aero,
Ita vivo por tante destruktar,
Dum eterneso restis tu en la
ombro,
Celante tu avan nia okularo,
Cadie venis la tempo
Savigar ke nomo tua esas Deo...

Apta ludar per la vorti bela
tu savigis da me ke li esas falsa.
Esis tu mea Amoro unesma
e me pensis ke ico esos por tempo
eterna.
Dicis tu ke men tu amoras
E tun erore me kredabas.
Ruptis tu mea kordio,
la vivo por me ne plus havas
saporo.
Me esas en komplete damneso,
por me ne plus esas salveso,
Pro quo la eterneso,
pro quo l'amoro ?
Tun me amoras ed en mea kordio
tu restas,
per tu cadie me mortas.
Per tu me vivabas,
pro tua kulpo me ne plus esas.

En tu di Selene

En mea okuli tu esis lumeto pala
esis tu por me a deo simila

(Artiklo trovebla en Kuriero
Internaciona n° 3/2005)

URBO-IMAJO E TEMPERAMENTO DIL POPULO

Lo esas plezuro nekomparebla ad altra flonar tra la konfuza streta stradeti o la marveleze kurvigata precipua stradi di anciena Germana borgezala urbo, konstatar ke la fiereso di olua civitani, lia konfido, lia vireso, lia certeso pri su ipsa esas expresita en lia pordegi e turmi, lia urbodomi e katedrali e lia propra habiteyi. Altralatere lo esas tote aparta sentimento, samatempe depresanta e elevanta la anmo, konstatar per la imajo quan vidigas plura Germana urbi, qualamaniere potenta princo kun forta volo opresis tala imajo ed impozis siniorale ad ol sua propra marko. Tale eventis en Berlin, en München e mem plu multe en Dresden. Ulo ne-Germana duktesis en la tota mapo di ca urbo. Exterlandana arkitekti, teknikisti, modeli havis determinanta influo.

La stradi havas nun rekta linei. E mem, kelkafoye, quale che Bellealliance-Placo en Berlin, od en la mapo-vido di Mannheim, oli departas steloforme de ula punto per matematikala regulozesos, olqua ne esas Germana koncepto-maniero, ma konformesas a la Franca od Italiana mento. Ma avan omno la princo ornis la urbo per lua edifici, olqui esis simboli di sua povo e mem plu multe di sua pompozeso e splendideso. Lua regnati admiris oli humile tote koncianta pri lia propra ne-valor. Nome, li devas anke sentar ke li esas nulo altra kam regnati. E kande li ipse konstruktas domo od edificio, lore li darfes konstruktar nur en la sinso ed, ulagrade, segun la komendo di Sinioro princo, nam omno konstruktita esas ya lua urbo !... Ma tale la stacanta civitani divenis servisti kun lakei-anmi ed esis laxa, silencoza borgezaro, quale Treitschke (1) sarkasmas pri lua urbala patrio Dresden... Quala vidajo turmoza livras a ni nun Dresden ! Quale ol esas ebrügante bela ! En nula altra loko di Germania apudesas tanta precozaji ! Semblas, ke hike on devis nur eterne ludar, ridar e parolar pri frivolaji. Ibe esas placo, qua cirkondesas quaze per vetrino kun aeroza pavilioni e koridori, olqui semblas konsistar preske nur ek fenestri kun maxim delikata kadri, t.e. la loko ube stacas la palaco Zwinger. Quaze por eterna karnavalo, to quo altramaniere perisas en volatila juo : flori-buketi e miniona kurteni, frukti-girlandi ed omnaspeca ornamenta, divenis hike petri. Caloke semblas ke on volis retenar por sempre la maxim efemera petuladi dil karnavaloperiodo.

Ed ica luxu- e vivo-avideso kreis kirki, tale la korto-kirko, ornita per la maxim rara beleso ed eleganteso; uzurpetis la spaco dil borgezala konstrukturi ed erektigis la Damo-kirko, di qua la suspendita kupolo kun sua arkatra kolo ornas, per beleso super omna komparo, la stradi-vido e la tota urbo.

.....

.....
Treitschke (1) : Famoza Germana historiisto vivinta dum la XIXma jarcento.

.....
Tradukuro de texto ekstraktita de la libro *Deutsche Lande, deutsches Leben* da WALTER SCHOENBRUNN, (Editerio Quelle und Meyer, Leipzig 1925)

.....
Semblas ke per tragediatra palpebrago dil fato ica urbo qua tante pensigis pri olima princala karnavali destruktosis per bombardi dum la karnavalo-periodo di 1945. Pro historiala cirkonstanci, la Damo-kirko, ruinita lor la aludita bombardi, parrestauresis erste dum la autuno dil yaro 2005.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2005)

KAD ATOMALA EXPLOZO EVENTIS EN INDIA PLURA YARMILI ANTE NUN ?

La « Mausola Purva » (veda-ala texto evanta de tri yarmili) aludas terorigiva armi quin onu povus nomizar nunadie « armi de amasala destrukto », to quo esas tote neversimila en ita fora epoko. Or, la «veda »-ala (1) redakturi esas explicita ... Yen kelka revelanta ekstrakturi : (...) *fera fulmino, giganta morto-anuncanto, cindrigis omna membri di la genti di le Vrishni e di le Andhaka. La kombustita kadavri mem ne esis rikonocebla. La hari e la ungli falis, la terakotaji ruptesis sen videbla kauzo, la uceli divenis blanka. Kelka hori pose, omna nutrivi esis nesalubra. La fulmino divenis tenua pulvero ».* Altraloke : « *Kande la armo impulsesis, produktosis grandanombra flami qui ekfluis e cernis la enemikaro. Densa tenebro instalesis rapide adsur la trupis di le Pandava, ed omna orientizo divenis neposibla... Feroce venti sufleskis , e la nubi disruptesis en la cielo, pluvigante polvo e gravio. La uceli kroasis senespere, la Suno ocilis en la firmamento. La tero tremis ed acendesis per la intensa kaloro quan la armo produktabis. La elefanti brulesis e kureskis, foleskanta. Sur vasta areo, la animali krulis adsur la sulo e mortis. La flami pluvis omnadirecione ».* La raporto lore durigas : « *Cukra, fluganta interne di « vimana » provizita per granda potenteso, lansis adsur la triopla civito unika projektilo charjita per la potenteso*

dil Universo. Inkandecanta fumuro, similesanta dekamil suni, acensis splendidege... Kande la « vimana » tervenabis, ol aparis quale splendida antimonio-bloko sur la sulo pozita... » Ni citez anke la deskripto trovebla en la Libro VII « Drona-parva » ube omno eventas quaze la elementi ne plus subisas irga kontrolo : « La suno rotacis, kalorizita til blanka koloro per la fairo dil dicita armo; la tota mondo esis la kaptajo di senraciona febro . Elefanti, qui tormentesis per la brulanta varmeso, diskuris hike ed ibe por eskapar la teroriganta furnazo. L'aquo divenis varma, la animali mortis, la enemikaro nihiligesis e la arbori disfalis per tota rangi sub la skrachado dal fairo quaze dum foresto-incendio. La elefanti bramadis timende e krulis kom mortinti adsur la sulo en la cirkumajo. Kavali e kombato-chari brulis ed omno esis dezolanta spektaklo quaze pos incendio. Mili de chari destruktosis, pose profunda silenco dominacis la maro. Venti sufleskis e la lumo retrovenis sur la tero. La spektaklo esis kruelega. La kadavri di la mortigiti korodesabis per la furnazo tilgrade ke li perdabis lia homala aspekto. Nulatempe ante ita dio, ni vidabis la laboruro da tante pavoriganta armo e nulatempe antee ni audabis parolar pri ulo simila. »

Segun omna versimilaji, ni lektas la deskripto di autentika atomala explozo, e lua dramatatra konseki ye la habitantaro, la bestiaro e la elementi. Quale populi di tante fora tempo povabus imaginar tala fakti, ecepte se li asistis oli personale o, se li transmisabis oli, konsignita de generacioni a generacioni ? On observas en ica raporto ke minaco existas pri la uzo di terorigiva armo, nome la armo di Pradyumna, anke aludata per la nomo di « armo di Agni »; probable kom refero a la Deo dil fairo e dil sakrifiko (Agni, NDLR). Ica Deo ofte citasas en la anciena « veda »-ala raporti. Lo esas ica ipsa armo quan la dei volis interdiktar a la homi. Ni ja supre savigis lua devastanta efiki, per ekstrakturi dil « Mausola Purva ». Ica atesto ne povas inventesar ed havas la evo, ni memorigez ico, di tradiciono estimata ye plura mili de yari ante la nasko di Kristo !

- (1) le «veda»: Santa Skriburi dil hinduismo evanta de adminime triamil e kinacent yari.

(Dimitrios Alexakis)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2005)

MEA VIZITO EN METZ : URBO INTER DU MONDI

Mea familio patralla-latero havas kom origino la regiono di Metz, Lotringia -est-Francia. Me anke pasabis granda parto de mia infanteso e puereso en vicina vilajego di ca urbo. Ma pro ke mea genitori livis ica regiono, kande me evis 14 yari, por instalar su en sud-Francia, ica urbo e lua regiono divenis stranjera a me, dum tamen restar sat familiara pro la memoraji di mea tre yuna evo ibe. Pro ke ita regiono esas tre austerata ed havas nemilda klimato, adminime kompare a la altra regiono di Francia, me ne iris ofte adibe e nur por nelonga tempo. Cayare, me rezolvis ritrovar mea " radiki ", quale onu dicas nunepoke ed irar por tre kurta vakancala sejourno ad-ibe, en la skopo ritrovar la loki ube me pasabis mea yunevo e vidar to quon li divenis.

Me devas tamen, avan omno, explikar, segun posibleso, to quo esas Metz e lua regiono. Dum la epoko dil Romana Imperio, ol esis parto de la Romana provinco Gallia (nunatempe Francia) e Romaneskis komplete. Ma en 406 komencis la tempo dil populmigrado, ed en 451, la urbo konquestesis dal Huni qui masakris omna habitanti. Pose Metz ripopulizesis, ma cafoye, per homi de Germanala tribui. Dum plura yarcenti Metz divenis Germanala e Germane-parolanta urbo, ma pokope la Romane-parolanti qui ne esabis omna exterminata e qui havis plu alta civilizala e kulturala nivelo influis la urbo-habitaro e dum la Mezepoko Metz divenis bilingua urbo ube Latinida dialekto preponderis. Tamen, pos la partigo dil Imperio di Karolus la Granda (843), la regiono Lotringia qua kontenas Metz divenis parto de la lora Germana Imperio ed ol esis restanta Germana dum longa tempo. Dum la XIIIma yarcento, la linguo di la rejo di Francia divenabis tante prestioza ke la Romane-parolanta Metzani rezolvis adoptar ol kom skribita linguo, nam lia dialekto esis proxima ad ica linguo.

En la XVIma yarcento kande eventis la religiala Reformo da Luther, preske omna Germane-parolanti divenis protestanta dum ke la France-parolanti restis katolika.

En 1552, pro komplikita intrigi e kun la kompliceso da Germana protestanta princi, qui volis krear problemi e desfacilaji a la katolika Germana Imperiestro, Metz, same kam du altra Lotringiana urbi (Toul e Verdun) okupesis dal Franci. La esforcis dal Imperiestro por rikonquestar olu esis vana, nam la France-parolanti esis favoroza a la rejo di Francia e la Germani esis protestanta enemika a la Imperiestro.

Pos la milito durinta dum triadek yari (1618-1648) Metz divenis definitive parto de la rejio Francia. En 1685, Rejo Louis XIV supresis la Nantes-edikto di 1598, qua grantabis la kulto-libereso a la protestanti. Lore, quankam ico ne esis la intenco di ta aranjuo, omna protestanti qui esis anke Germane-parolanti livis la urbo e refujis a Germana protestanta

regioni (precipue a Berlin). Tale ica urbo divenis dum du yarcenti pure Franca e Latinida urbo, quaze la Germana Mezepoko ne existabus.

Ico duris til 1870, kande Francia tote neprudente deklaris milito a tre bone armizita e militistale organizita Prusia. Prusia qua sucesis, danke ita milito, organizar unionita Germania, vinkis, e la provinco Alzacia-Lotringia di qua Metz e lua cirkumajo esis parto anexesis a Germania. La homi qui ne deziris divenar Germani darfis departar. Pokope granda parto de la Franca habitantaro livis ica urbo e remplasesis da Germani nomizita «altreichdeutsche» (Germani dil anciena Imperio) t.e. Germani qui venis de regionis qui ja esis Germana ante la anexo di Alzacia-Lotringia e da Germane-parolanta Lotringiani.

En 1914, kande eruptis la unesma mondomilito, on povas pensar ke til 80% de la habitantaro konsistis ek Germani e Germane-parolanta Lotringiani. La restanta France-parolanti duris parolar France inter su, ma divenabis bilingua. Tale Metz ye 1910, cirkume, divenabis autentika Germana urbo. Ne esis same en la vicina urbeti e vilaji ube la Germani poka instalesis ed ube on duris parolar nur France. La periodo dil Ilma Germana Imperio inter 1871 e 1914 esis periodo di granda prospero e la Germani ediktis ecelanta sociala legaro tre avancita kompare a la cetera Europana landi, e mem a la tota mondo. La urbo Metz developesis grande, e nova bela quarteri konstruktis segun la Germana stilo di ca epoko, tale kontributante Germanigar mem plu multe ica urbo. La fervoyala staciono di Metz (qua permanas til nun kom historiala monumento) esis konstrukturo exemplatra segun la maxim pura Germana stilo di ca tempo e reprezentanta formo dil Germana arkitektural arto. La desvinko di Germania en 1918 finis ico. Granda parto de la «altreichdeutsche» retroiris a Germania e Franci di interna Francia surnomizita dal aborijeni «gens de l'intérieur» (homi venanta de la internajo di nia lando) remplasis la Germana koloniisti. Tamen, restis anke multa Germane-parolanta Lotringiani, qui naskabis en Metz e parolis tote aparta Germana dialekto naskinta de la intermiko di plura Germana Lotringiana dialekti di lia genitori. Ica dialekto nomizesis la Metzler (Metzano). La aspekto di Metz ne chanjis pro ke la arkitekturala laboro dal Germani esabis ecelanta ed onu ne intelektis la neceseso modifikar importante la aspekto di ca urbo. Esis nur kelka mikra adapti. Plu tarde eruptis la duesma mondo-milito. Kom rezulto dil desvinko di Francia en 1940, la urbo Metz ridivenis Germana. La «Gauleiter» Burckel qua direktis la regiono Lothringia esis fanatika nazisto e tot-Germano, il rezolvis ekpulsigar a sud-Francia omna Lotringiani suspektata havar simpatio por Francia, t.e. preske omna France-parolanti ma anke multa Germane-parolanti inkluzite olima «altreichdeutsche» (Germani dil anciena Imperio) selektinta restar en Lotringia pos 1918. Li remplasesis da nova Germana koloniisti nomizita «siedler»-i. Lore Metz ridivenis pure

Germana urbo, quale dum la periodo dil frua Mezepoko. A la skarsega restinta France-parolanti esis interdiktata parolar France enstrade. Quale onu savas nazista Germania perdis la milito. Le «siedler» mustis retroirar a Germania e la ekpulsiti retrovenis. Pos la milito, on parolis multe min multe la Germana kam antee e nunepoke pro la morto di lua parolanti ica linguo preske komplete desaparitis. La linguala situeso en Metz esas itere olta di la periodo ante 1870.

Tamen ye altra vidpunti la traci dil Germana influo restas forta...

Dum la pasinta printempo, Metzana parentino di me mortabis e me iris a la enterigo. Pos rividir mea familiani, me rezolvis «vakancar» dum kelka dii en ita regiono ube me pasabis mea tre yuna evo. Kom konsequo, ye la jovdio 28ma di septembro, me arivis a la fervoyala staciono di Metz. Un de mea kuzuli aceptis me e duktis me a mea hotelo, nam pro diversa kauzi, il ne povis gastigar me heme. Me ja konocis ica hotelo ube me sejojnabis lor la tempo dil enterigo di mea parentino, ica hotelo, cetere, esis tre proxima a la habiteyo di mea kuzo.

Pro ke me esis fatigita, me restis dum la vespero en la hotelo e me spektis la televizionala programi. Quoniam on esas proxima a Germania en Metz, on havas la posibleso kaptar Germana kanali. Me selektis amuziva e komika Germana filmo. La ceno eventis en Bavaria, tre katolika regiono di Germania, e la filmo esis detektiva filmo kun sacerdote qua esis la tre kompetenta e genioza detektivo. Ma ca filmo, havis multa komika trairi. Tamen, semblis a me ke la katolika Eklezio en Bavaria havas preske same forta influo kam en Hispania lor la Franco-tempo. Kun la difero ke en Bavaria ica influo esas tote libere aceptita e subisita dum ke en Hispania ol esis parte impozita da la guvernierio. Forsan mea Hispana lektanti ne konsentos pri to quon me asertas e me esas pronta aceptar lia kritiko.

Ye la sequanta dio, me rezolvis vizitar la urbo Metz. La autobusala servo ibe esas tre bona e me povis vidar multa loki e quarteri quin me ne obliviabis. Precipue, me volis irar a la quartero Saint Jacques, pro ke Germana interretala konocato (ne-Idista), qua tre prizas la urbo Metz, skribabis a me ke en ica quartero esis ankore kelka Germane-parolanti kun qui il havabis la posibleso konversar, fakte ica quartero esas tre anciena quartero ube trovesas multa vendeyi. Konstatable, mea korespondanto esis justa e me havis la posibleso ibe audar Germane-parolanta lokani (nur du ne plus tre yuna personi), ma evidente li esis ecepto trovebla nur en ica quartero. En la tre anciena e mezepokal stradeti, cirkondanta la areo dil vendeyi, me audis yuni parolar Slava idioma. Per ico me konstatis ke Metz gastigas Slava enmigranti qui divenis parto de lua habitantaro, dum ke en cetera parti de Francia tala enmigrado ne ja esis konstatebla lore (ma la situeso chanjis tre rapide e

preske subite depos ka 1ma di januaro 2007 e la arivo da nova est-Europana landi en Europana Uniono).

Me promenis til la precipua kirko di Metz, nome la katedralo Saint-Etienne. Olim (1994) me konstatabis ke un de la statui di la santi cirkum la katedralo-portalo reprezentis imperiestro Wilhelm II (ilqua esis la Germana statestro dum la periodo di la Germana dominaco ante la unesma mondo-milito), cafoye me konstatis kun astono ke la vizajo dil santo modifikesis e ke ne plus esas traco di Wilhelm II. Pro quo desaparigir ica historiala folklorajo ? Dum ke on tolerabis ol dum longa tempo !? Ica misterion me ne povis klarigar e me tre astonis mea kuzulo plu tarde kande me raportis a lu ica fakto.

Marchante sur la pitoreska ed anciena katedralo-placo, me vidis desnova vendeyo de libri che qua onu povis vidar ye la vetrino mikra afisho ube montresis Germana laboranti e militisti en Metz dum la tempo dil anexo a Germania, ye 1900 cirkume. Me vidis anke grupo de Slave-parolanta yuni misterioze nur nigre e blanke vestizita qui iris a dometo proxim la katedralo por entraprezar guidata vizito dil katedralo e dil urbo. Irante a la stradi nefora de la Deo-domo, me vidis tre anciena quarteri tamen bone mantenata e tre komercanta.

Tandem, ante retroirar a la hotelo, me rezolvis irar a la placo dil fervoyala staciono. Ibe, on povas bone vidar la fervoyala staciono e la vicinesanta quarteri. La staciono-konstrukturo esas ulo tre aparta, segun la stilo Romana-Bizancana tre segun-moda en la Imperio di Sinioro Imperiestro Wilhelm II, ico esas pezosa ma ne sen fantazio, nome on vidas multa skulturi qui supozesas reprezentar ceni di Germana legendi e Mezepokala literaturo ed anke ceni ube montresis Germana voyajanti dum la XIXma yarcento. La edifici dil vicinesanta quarteri esas en la sama stilo qua pensigas da me prefere pri nord-Germania kam pri Francia. Malgre ico, nulaloke, me audis parolar Germane. Dum la posdimezo, me iris a la vilajo Rozérieulles ube mea genitori habitis dum mea infanteso e qua esis anke la rezideyo di mea geavi patralla-latero. Me acensis kolino e trairis la vilajo Sainte Ruffine, qua preske restis nechanjita depos mea puereso. On povas vidar de-ibe agreabla presque montala pejzajo.

Ica vilajo esis anke (dum mea puereso) famoza pro ke ante la unesma mondo-milito, lua habitanti, quankam France-parolanti, divenabis fervoroza e mem fanatika Germana patrioti. Ma li esis unika kazo en la regiono e la altra France-parolanta vilaji ed urbeti esis multe min entuziasmoza pri lia nova nacionaleso.

Pos trairir granda choseo, me arivis a la vilajo Rozérieulles (Germane : Roseringen), me preterpasis la tombeyo ed acensis la anciena stradeto, trairata per rivereto, qua duktis a la domo di mea geavi. Nulo chanjis depos mea infanteso, nur omno kelke pluoldeskis. Omna stradeti quin

me trairis restabis same kam oli esis kinadek yari ante nun. Nula stranjera enmigranti videblexis, nur homi di Europana gento.

Me iris sur voyeti qui duktis a boski e monteto nomita " Foyo " vorto qua signifikas " la foliizito " en la anciena Latinida Lotringiana dialekto (dialekto ne plus parolata depos longa tempo) pro ke ica altaĵo esas provizita per multa arbori. Mea memoraji prizentis a me ulo agreabla, ma me esis kelke deceptita per la realaĵo. Nulo, fakte, esis diferanta de mea memoraji, nur la pejzaĵo esis sen gracio, kelke pezosa e nule charmiva (tale adminime semblis a me), malgre la nefushita naturo, malgre la arbori e la videbla kolini. Ulo nedefinebla mankis por adportar beleso ad ica naturala kadro, qua povabus esar tre agreabla. Kad esis la oldacha e nepleziva arkitekturo dil vilajo qua fushis omno ? Me ne savas, ma me konjektas ke probable, yes.

Detalon me remarkis sur rurala voyeto cirkondanta agri, nome olim, dum mea infanteso, videblexis granda bronza krucifixo kun Kristo-statuo. Lore la statuo esis ruptita, nun omno esis reparita ed en bona stando. Sub la krucifixo trovasas soklo ube esis epigrafo en la Latina. Ica enskriburo esas bone mantenata e lektelebla ankore nun. Ol evas de 1890, cirkume. Esas plura tala religiala (e kelkafoye nereligiala) statui e simbolo qui evas de ta tempo ed esas en la Latina. Me konjektas ke la lokala autoritatozi ne volis enskribigar ulo en la Germana qua esis tote stranjera e kelkafoye nekomprenebla linguo da la plu multa lokani. E puke prizata da li. Altrilatare, la Germana autoritatozi nulatempe aceptabus ulo en stranjera linguo, pluse di enemika lando, sur la Germana teritorio, do la Latina esis meza solvuro qua posibligras evitar la Germana (e la Franca) e qua esis la linguo di la lore (en ica regiono) tre povoza e respektata katolika Eklezio. La kulturozi di ca epoko e la sacerdoti savis la Latina ed eventuale povis tradukar la Latina frazi a min edukata homi, dum ke la Germana autoritatozi ne opozesis a teksti redaktita en neutra e prestiĵoza idiomato ed aceptis kredar la fiktivaĵo di la Latina kom linguo dil Eklezio e di supera kulturo.

Ye la sequanta dio, me vizitis la urbeto Moulins les Metz (ye tri kilometri de Rozérieulles) ube me pasabis mea puereso. Esis plu multa chanĵi ibe ed ica plu aktiva loko, kelke moderneskis kun multa ne-Europana enmigranti. Tamen, ol esis bone rikonecebla ma sen granda intereso.

Postdimeze, me esis itere en la Metzala stradi, e me vizitis oli per-autobuse e pede. Me povis nur konstatar la Franca-Germana aspekto di ca urbo. Quale me ja savigras la fervoyala staciono esas tote Germana e la quarteri qui cirkondas olu anke. E mem plu Germana kam to quo existas nun en Germania, nome Metz ne sufris, od apene, pro bombardi dum la duesma mondo-milito, dum ke la plu multa German urbi ye la sama importo komplete destruktis. Ulte lo, west-Germania subisis koaktata Usanigo e mem en la indulgata urbi, on chanĵigras multo di to

quo povis aspektar tro Germana. Metz ridiveninte Franca urbo ne koaktesis Usaneskar, nam Francia ne esis desvinkinta lando punisata da Usa. En est-Germania esis indulgata urbi, qui pro ke oli esis en Rusa zono ne bezonis Usaneskar, ma dum la komunista tempo, oli ne flegesis ed esis en mala stando lor la chanjo di 1989. En Metz onu sorgoze mantenis ica urbo en decanta stando.

Tale, la olda Germani qui vizitas Metz ritrovas la arkitekturo e la urbala atmosfero qui existis olim en Germania, e qui ibe, esas nun nur memoraji. Versimile ico esas la motivo qua tante atraktas la Germani a Metz, quankam li preferas ne konfesar lo. Advere Metz esas ulaspeca perdita Atlantida por li, exakte same kam esas Andaluzia por la Arabi. Ico esis olim lia posedajo, mantenis bone traci di lia okupado, ma perdesis por li.

Tamen la paradoxo esas ke ica urbo, qua en kelka quarteri aspektas Germana tilextreme, talgrade ke ico mem ne plus esas posibla nek pensebla en Germania di nuna tempo, tamen esas profunde Franca segun la sentimento e segun la linguo.

Onu, nunadie, parolas nur France ibe malgre ke esas ne-poka decendanti di anciena Germani e malgre ke la aspekto di la lokala habitantaro esas multe plu Germana kam Franca. Ma la mentaleso duras esar " altdeutsch " (olda Germana) ; la lokani laboras multe e kun Prusiana diciplino e severeso. On audas ofte enstrade la questiono :- " Kad ico esas permisata ? "

Ita mentaleso mem " infektis " la enmigrinti. Me memoras ke afabla e ridetanta Afrikanino, servanta en drinkejo, a qua ulo demandesis, respondis : - Me devas questionar la jeranto di hike kad ico esas permisata ? (!)

Germania nunepoke ne plus esas tante severa e Prusianigita, ma en Metz pos 1870 la Prusiana Germani impozis lia vivo-maniero e mentaleso e nulu, pose, probis extirpar oli, dum ke, quale dicite, Germania ipse esis Usanigita pos 1945.

La Metzani ipsa esas fieras esar prefere de Germanala gento ed havas sentimento di superioreso relate la Franci di interna Francia. Ma ico ne impedas ke li havas tre akuta sentimento patriota Franca e li nur parolas France, nam tre poka homi esas bilingua e savas la Germana. Malgre la Germana aspekto e malgre la " olda Prusiana" mentaleso.

Existas altra quarteri qui konstruktosis ante la Germana periodo, o pose, e li havas aspekto tote regionala e Franca. On sentas ke en ica urbo e lua regiono esas permananta afronto e kunvivo di la Germanala e Latinida mondi. Unfoye la uni esas vinkera altra-foye li desvinkas profite a la altri en tre nestabila equilibrio.

Kande me lektas Germana retala pagini pri Metz, me singlafoye astonesas per la amo quan la Germani havas ad ica austera urbo. Por li, ol esas tre

bela urbo kun Franca koquarto ed eleganta vivo-maniero. Certe Metz ne esas leda, ed ultre ico, ol bone situesas cirkondata da monti e trairata da riveri. Ol anke ne indijas arei kun arbori e prati. Ma kad ico esas suficanta por esar tam atraktiva kam la Germani asertas? Me povas dicar ke segun la restorerii quin me vizitis, la Franca koquarto ne atingas lua zenito ibe. Mem se onu ne manjas dessaporoza repasti. Kad eleganta vivo-maniero (art de vivre, en la Franca)? Hm, ico esus forsan justa segun la koncepti qui esis valida en Prusia dum 1900. Mea-opinione to quo facinas la Germani esas la mixajo di anciena Germaneso e di stranjera (a li) Franceso qua produktas ulo tote exotika e samatempe tre (preske tro) familiara a li.

Dum la vespero di ca dio, me dineis che mea kuzulo e lua spozino. Pos la repasto ante retroirar a mea hotelo, mea kuzulo, per lua automobilo, vizitigis da me la urbo Metz dumnokte. Certe valoras la peno vidar lua monumenti lumizita. To quo interesis ed impresis me esis la vizito opoze a la kirko di santino Ségolène. Me kredis ke tala nomo esis stranjera e nule Franca, nam ol absolute ne esas kustumala en Francia. Ma un de nia eminenta politikistini nomesas Ségolène Royal, ed ultre lo me saveskis ke elu, e lua familio havas kom origino regiono nefora de Metz. Do, el esas quaze samlandanino, senegarde de lua politikala latero qua esas altra afero.

Mea vizito en Metz finis tale, nam ye la posa dio, me retroiris a mea habiteyo en Parisala regiono.

Me ne savas quon pensar pri Metz nam a me ol esas samatempe facinanta e tedanta urbo. Facinanta pro lua historio, parto de lua quarteri e monumenti e tedanta pro lua nemilda klimato, ula de lua stradi qui esas tro griza e tro oldacha. Forsan me devus esar Germano por vere prizar ol quale devus esar.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2006)

PRI SINKRONALESO* ED UN DE MEA ANCIENA INTERRETALA MESAJI

Recente on parolis pri la labori dil kontestata ciencisto Rupert Sheldrake pri la sinkronaleso*, aludante ta temo eminenta samideano ripublikigis mesaji sendita olim e qui anke traktas pri la koncernata temo.

Yen unesme la mesajo da nia samideano respondanta a mesajo da me trovebla sub la lua :

Kara Jean,

Forsan posibla expliko esus trovebla en la teorio dil "disidenta" biologiisto, Rupert Sheldrake, pri (en la Angla) "morphic resonance" "resono morfologia" termino quan lu inventis por fenomeno qua, lu kredas, existas vaste. Il kredas ke lua teorio esas ciencala, e ke ol esas "pruvebla" o despruvebla per apta experimenti. La majoritato di sciencisti ne volas disipar tempo e pekunio por experimenti pri absurda teorio. Ula personi facis kelka experimenti, ed on pretendas ke li suportas la teorio. Lua unesma libro pri ta teorio esis, en 1981, "A new science of life" (Nova scienco di vivo). Inter lua altra libri esas, en 1988, "The presence of the past" (La prezenteso dil pasinto).

Parenteze, en 2003 editesis lua libro, "The sense of being stared at", parte pri la sento (o senso?) quan on semble povas havar, sen vidir regardanto (qua forsan esas dop on), ke ulu fixe regardas on.

Me ne havas opiniono pri la valideso dil teorii extraordinara di Rupert Sheldrake, ma lu esas sincera ed interesiva. Me ne savas ka lua libri esas editita en altra lingui.

Kordiale,
Robert.

Yen mea antea sendajo:

(...) La sama revueto raportas anke stranja fakto, nun tre konocata, koncernantala operaco "overlord" por preparar la disembarko dal federita trupi en Normandia ye la 6ma di junio 1944. Por omna altra operaci existis kodexala vorti. La sekretajo esis severe gardata por sekurigar la suceso dil disembarko. Or, dum mayo 1944, t.e. un monato ante la D-Dio, omna ita vorti di qui la futuro dil mondo dependis aparisis... en la krucvort-enigmati di la jurnalato LONDON DAILY TELEGRAPH !

Quik la Angla sekreta servi invadis la laboreyo dil jurnalato. Qua esas la autoro di ta krucvort-enigmati ? Kad danjeroza trahizero ? Spionanto pagata dal nazisti ? La realeso esas plu fola kam la fiktivajo...

Nur olda employato, Leonard Dawe, qua laboras por la DAILY TELEGRAPH. La oldulo ne komprenas to quon on reprochas a lu. E mem pos la milito, kande il informesabis, ilu nulatempe intelektis quale ita vorti, qui celis la maxim bone gardata sekretaji di ta tempo, povis samatempe venar a lua spirito.

On kustumas mokar la "magio", ma forsan en anciena civilizi, homi, kun altra mento kam nia, ja konstatabis ita fakti e developis scienco pri ol

qua povis esar tre efikiva. Ma kun nia "racionalista" mento occidentala aktuala, ica fakti celesas o refuzesas.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2006)

MISTERIO DIL ANCIENA KRONIKI INDIANA

Ne existas evidentaji de anciena teknologii Indiana pri fluganta mashini. Tamen la referi ad anciena fluganta mashini esas tre grandanombra en la anciena teksti Indiana. Plura raportoj deskriptas lia utiligo kom milit-armo. La plu granda nombro de ta skriburoj venas de teksti evanta de la 4ma, 5ma e 6ma yarcenti a. K. ed ica teksti konservesis sorgoze dal monarki qui dominacis India lor ita tempi. La skriburoj laboranta ita-epoke kontrolis oli tre atencoze por esar certa ke lia skriburoj fundamentizesis sur autentika informo-fonti. Regretinde la tradukita dokumentoj, quin ni nunadie konocas, ne savigas la origino di lia raportoj. Plu kam 95% de ca anciena skriburoj ne ja esas tradukita.

La maxim famoza Indiana skriburoj tradukita de la anciena Sanskrita teksti esas la «Mahabharata» e la «Ramayana». Ica amba teksti deskriptas milito di qua la feroceso devastis la mondo. La protagonistoj di ca milito utiligis potenta aerala mashini e le maxim famoza de oli nomizesis le «Vimana». La «Mahabharata» same kam la «Ramayana» deskriptas la «Vimana» kom esante aerala vehilo ye cirklatra formo, ed anke ye altra formo pensigante pri sigaro. Amba mashini posedis kupolo. La specifika detali por la konstrukto di ta mashini raportesas en la duacent stanci kontenata en la «Vaimanika Sastra» redaktita ye 400 a.K. ,cirkume, da Bharadvajy la Saja e tradukesis en 1875.

Un de la aspekti maxim astoniva di ca Indiana skriburoj esas la simileso dil raportita lukto a la moderna kombato-tekniki. Ica skriburoj deskriptas anke metodi por sparar karburajo per flugar ye diversa altitudi, koaktata terveni efektigata dal enemikaro, e la domaji produktita per la koliziono kun uceli. Plusa stanci avertas pri la importo evitar la tempesti ye supera altitudo same kam pri la neceseso absorbar sunala energii por restartigar motoro. La «Vaimanika Sastra» konsakras ok chapitri inkluzante diagrami por deskriptar plura tipi de mashini. Lu mencionas anke 31 precipua parti di ta vehili e 16 tipi de materiario povante utiligesar por lia konstrukto.

Kande oli ne utiligesis, le «Vimana» halte-restadis en loko nomata «Vimana Griha», t.e. ulaspeca fortifikata hangaro.

Le «Vimana» propulsesis per karburajo ye flava-blanka koloro, same kam per centrala parto nutrata per mixuro fundamentizita ye merkuro. Le «Veda», anciana Indiana poemi qui konsideresas kom le maxim anciana de la Indiana teksti, deskriptas le «Vimana» kom esante de formi e dimensioli diversa e lia aspekti variis segun lia utileso. La Indiana imperiestro Ashoka esis tante konvikita pri la autentikeso di ca antiqua raportaji ke il kreis la «Sekreta Societo dil Non Nekonocata Viri» olqua kompozesis ek non eminenta Indiana sciencistoj di qui la tasko esis establisar listo dil diversa sciencoj mencionita en la anciana skriburi same kam celigar omna anciana informi a la habitantaro dil imperio. Ica suvereno pavoris kande il pensis ke la alte evolucionita sciencoj deskriptata en la anciana teksti povus efektigar la devasto di lua domeno, t.e. simila destino ad olta per qua fulminesis la antiqua Imperio Rama.

La Imperio Rama deskriptesas en la «Mahabharata» e la «Ramayana». Li deskriptas la Imperio Rama kom esante civilizuro teknologiale ye tre alta nivelo di qua la nobela kosto povis flugar ad omna loki sur nia planeto, til la luno ed eventuale tra nia sunala sistemo. Atinginte lua maxim alta evoluciono, 12 000 yari ante nun, la Imperio Rama estendesis de nord-India til Pakistan. Ica Imperio posedis sep granda civiti nomata «La Sep "Rishi"-a Urbi». La nobeli vojajis de urbo ad altra urbo per la aerala voyo. Existas mem anciana testo di qua la nomo esas Jain, olqua deskriptas mashino nomata "Pushpaka" povanta transportar plura personi de urbo ad altra urbo. Lor la maxim bona tempo di ca Imperio, esis tanta grandanombra fluganta mashini en la cielo, ke on povis facile vidar la flava radiado di lia motoro dum-nokte.

La Imperio Rama minacesis da enemiko mem plu potenta kam lu. Ita Imperio-enemiko posedis teknologio supera ad olta di Rama e lua propra fluganta milito-mashini nomesis «Vailixi». Ita invaderi havis kom nomo la Ashvini, t.e. nomo quan plura teoriisti dil Novepoko (New Age) asociis ad Atlantida. Le «Vailixi» kustumale esis sigaro-forma ; min ronda kam le «Vimana». Kompare a le «Vimana» , le «Vailixi» povis voyajar same bone sub l'aquo kam en l'aero. La Rama-ani defensis lia imperio per potenta armi teroriganta ye amasala destrukto. La «Mahabharata» deskriptas la konflikto tale : « Fera fulmino, giganta morto-anuncanto, cindrigis omna membri di la genti di le Vrishni e di le Andhaka. La kombustita kadavri

mem ne esis rikonocebla. Lia hari e lia ungli falis ; la terakotaji ruptesis sen videbla kauzo e pose la koloro dil uceli divenis blanka. Kelka hori plu tarde, omna nutrivi esis nesalubra. La fulmino divenis tenua pulvero. Por eskapar ica fairo, la soldati jetis su aden la aquo-flui e tale lavis su same kam lia equipuri».

Mem se ne esas trovebla materiala traci di le «Vimana» o di le «Vailixi», evidentaji cirkonstancala di konflikti simila ad olti di nukleara konflikti existas. Misterioza explozo ye atomala proporcioni rezigis la urbo Mohenjo Daro, qua, segun rumoro, esabus una de la «Sep «Rishi»-a Urbi». Ulte lo, Sumeriana ed Egiptiana mitologii raportas amba pri nukleala konflikti simila kande la Dei promenis en fluganta mashini majestoza. La Biblala raportajo di la Genezo deskriptas la devasto di Sodoma e Gomorrha segun identa maniero ad olta uzata en la Babilonana redakturo pri la Dei cindriganta la urbi e la planaji di lia opozantaro.

En 1990, la Chiniana exkavadi dil ruini di Lhasa en la montaro di Tibet posibligis deskovrar mikra librerio de dokumenti redaktita en la Sanskrita idioma. La Chiniana autoritatozi qui examenigis ica dokumentaro opinionis ke olu esis tante importanta ke li sendigis lu a la Universitato di Chandigarh por tradukesar ibe maxim bone kam ico esas posibla. Dro Ruth Reyna pasis plura semani dum tradukar la prizentita teksti a la Chiniana ed a la Angla e pose lu anuncis a la astonegata sciencisti ke parolesas pri indiki por konstruktar interstela navo. Ica informo produktis tre forta reakto dal Westala sciencisti qui ritradukigis la teksti e refuzis la tezo pri deskripto di interplaneta mashino. Li tamen interkonsentis pri la fakto ke parolesas pri deskripto dil preparado di expediciono a la luno.

Alexandro la Granda iris tam fore kam India por lua konquesto di la lore konocata mondo. Lua historiisti konservis registri sat preciza di lua invadi di la landi quin li atingis. Malgre la fakto ke lia redakturi uzesis nur por gloriizar ica imperiestro, la kronikisti di ta tempo mencionis ke lua trupi atakesabis per fluganta shildi qui pavorigis la kavalrio e ico koaktis Alexandro grupigar lua armeani. En la sequanta tempo il konquestos India sen renkontrar irga aerala rezisto. Adolfus Hitler esis tante impresita per la lekto dil anciena teksti Indiana koncernanta le «Vimana» ke il sendis plura expedicioni ad India dum la yari 1930 por saveskar tam multe kam lo esis posibla pri la eventuala sekreta teknologii qui povabus trovesar ibe e qui posibligus a la Germana milit-avionario devastar omna nacioni qui luktabus kontre la nazista partiso. Fortunoze, ita expedicioni faliis.

Se Hitler havabus la moyeni sucesar konstruktar «Vimana», lore nula lando povabus impedar lua dominaco.

Tradukuro de texto da Gilles Milot, Prezidanto dil A. Q. U.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2006)

LA MAPO DIL "KREERO"

En la supra artikli me aludis min o plu mitologia raporti qui esas forsan nur rakonti, quankam, quale sempre, la legendi kontenas parto de vereso, ma hike, me tradukas artiklo trovata che la interreto e qua esas ekstrakturo de la tre serioza jurnaleno Rusa PRAVDA ye la 30ma di aprilo 2002 laborante kun autentika ciencisto, P-ro Alexandro Shuvirov.

Tabeleto petra reprezentas "reliefa mapo" dil Urala regiono, olqua evaluesas kom evanta 120 million yari !!! La doktoro pri fizikala cienco e pri matematiko, qua anke esas profesoro en la Statala Universitato di Bashkiria, Alexandro Shuvirov, same kam lua Chiniana dicipulo Huan Hun, rezolvis, en 1995, studiar la hipotezo di posibla anciena migrado dal Chiniani a Siberia ed ad Ural. Lor lia expedicioni en Bashkiria, li trovis plura surroka graburi en la anciena Chiniana linguo (traktante precipue pri komerco, mariajo e morto), tale konfirmante lia hipotezo.

Dum lia ciencala explori, li deskovris, en la arkivi dil generala Guberniestro di Ufa, noti dil 18ma yarcento qui raportis la existo di cirkum 200 nekustumala petra tabeleti graburizita proxim la vilajo Shandar, en la regiono di Nurimanov. Altra noti indikis ke dum la 17ma e 18ma yarcenti, expedicioni da Rusa ciencisti en Ural studiabis 200 blanka tabeleti vidiganta signi e temi. Ulte lo, plusa noti savigis ke ye la komenco dil 20ma yarcento, l'arkeologiisto A. Schmidt anke vidabis ica blanka tabeleti en Bashkiria. En 1998, P-ro Shuvirov e lua akompananta esquado komencis entraprezar explorado tateme ma sensucece ; talgrade ke li opinioneskis ke ica omno esas nur legendo.

Ma, neexpektite, ye la 21ma di julio 1999, Vladimir Krainov, ex-prezidanto di la lokala konsilantaro pri agrokultivo, revelis a P-ro Shuvirov la existo di tabeleteo enterigata en lua korto. Un semano pose, la laboro komencis en la skopo ekstraktar la «petro di Dashka» olqua forduktesis a la Universitato di Ufa por analizesar. Pos netigar ol, la ciencisti ne povis kredar to quon li deskovris, nome ica petro esis tridimensiona mapo !

Ita petro pezante preske un tuno, havas :

- 1 m 48 ye alteso
- 1 m 06 ye larjeso
- 16 cm ye dikeso

Ol kompozetas per tri strati :

- La bazo, dika ye 14 cm esas ek dolomito
- La duesma strato, (la maxim interesiva), sur qua «l'imajo» grabesas , esas ek diopsido* , ma la teknologio di lua «traktado» esas ankore nekonocata da ni.

- La triesma strato, dika ye 2 mm, esas ek kalcio-porcelano e konseque protektas la mapo kontre omna shoki venanta de-extere.

Lua exameno per X-radii revelis ke ol esas de artificiala origino. Ita petro laboresis per teknologiele tre preciza utensili, lua reliefo ne povis exekutesar da petro-grabisto. Ol esus elemento di «enigmato-ludilo» ye 340 m x 340 m, e P-ro Shuvirov pensas ke il povos trovar la loko ube esas quar altra elementi de la totajo...ni vartez.

Pro ke la generala reliefo di Bashkiria ne tro multe chanjis depos kelka milioni de yari, li sucesis sat rapide rikonocar la monto di Ufa e, precipue, lua kanyono*, ica omno konstatesis dum egardar la lokala geologio same kam posibla eventinta sismi.

Danke la helpo da specialisti pri kartografio, fiziko, geologio ec., la diversa riveri di Ural e la fenduro di Ufa en Sterlitimak, etp . rikonocesis. Ica omno konfirmas la granda ancieneseso di la mapo ye la skalo 1 :1,1 km. Mem plu astoniva esas la fakto, ke ultre omna diversa riveri dil regiono, ica mapo montras giganta sistemo de irigacado kun, precipue, du kanalal sistemi ye 500 m de larjeso, 12 digi havanta inter 300 e 500 m ye larjeso opoze a 10 km ye longeso e 3 km ye profundeso koncerne singla de li. Ita digi uzesis por entratenar la diversa reti ed igis necesa la ekstrakto de adminime 10(24) m³ de tero. Kompare ad ico, la kanalo de la Volga til la Don semblus esar nur negrava skrachuro. La nuna Belaya semblas esir, ye la komenco, artificiala rivero.

La ciencisti opinionis unesme ke ica mapo povus esar la laboruro dal anciana Chiniani pro la vertikala enskriburi qui esas videbla sur la tabeieto. Ma ita enskriburi ne povis dechifresar mem se P-ro Shuvirov opinionas ke un de la simboli reprezentas la latitudo di Ufa.

P-ro Shuvirov e lua esquado pensis anke ke la mapo evis 3000 yari, ma quante plu ol analizesis tante plu kreskis lua evo. La datizi per radiokarbono* furnisis konfundigiva e puke preciza rezultu.

Plu delikata analizo di la petro revelis la prezenteso en lua internajo di du karakteriziva konkreti, la una evanta de 50 milion yari, la altra evanta de 120 milion yari. Ma nulo posibligas dicar ke ita konkreti ne ja esis en la

stando di fosilo lor la kreado di la mapo. P-ro Shuvirov e lua esquado opinionas ke ita mapo fabrikesis dum ke la magnetala polo jacis en Lando Franz Josef, t.e. 120 milion yari ante nun !

GRANDANOMBRA QUESTIONI koncernanta la dicita petro ne ja havas respondo, ne nur koncerne lua DATIZO ma anke pri LUA FACERI e LUA FUNCIONO ???

Segun la Centro di Historiala Kartografio di Wisconsin, Usa, qua analizis la elementi dil petro di Dashka, ita navigado-mapo povis facesar nur danke aerala relevi. Ica tipo di laboro facesas nun en Usa. Ol igas necesa tre forta laboro ed analizo informatikala e, ultre lo, bezonesas utiligar satelitala donataji. La Usani previdas ke ica laboro parfinesos maxim tarde en 2010. Semblas ke ti qui vivis ita-epoke e qui konstruktis ica mapo uzis nur la marala ed aerala voyi nam ne esas traco di irga choseo.

La autori di ca mapo (kad desaparinta antea civilizo ?) ne habitis forsan ica loko ma kad li precedidis entraprezar koloniigo ?

P-ro Shuvirov esas, kompreneble, tre cirkonspekta pri la faceri di ca mapo : «Me ne prizas parolar pri NIFO-i od Exterterani. Ni, do, nomizez la autoro di ca mapo tote simple – la kreero».

«Quante plu me lernas, tante plu me koncieskas ke me savas nulo».- P-RO ALEXANDRO SHUVIROV.

Informo-fonti : PRAVDA dil 30/04/02 e THE RUSSIAN ISSUES (02/04/02)

kanyono : Profunda fauco kavigata per aquo-fluo en kalkoza tereno.*

Deklaro dal Indiana filozofo e pensero Shri Aurobindo (1872-1950):

«La Europana ciencozi opinionas ke la homala civilizo esas recenta progreso startinta hiere per la Fiji-insulani e qua atingas cadie lua zenito danke Rockefeller, nam li ferme kredas ke la anciena kulturi esas neeviteble misovaja kulturi». Lo esas superstico di la moderna mento pensar ke la marchado dil progreso esis sempre lineatra.

«Nia vidpunto pri la «prehistorio» esas til-extreme ne-adequata. Nome, ni ne ja liberigis nia mento de la dominaco di nur una-ed-unika Deo o di nur una-ed-unika (santa) Libro, e, nunepoke, di nur una-ed-unika Cienco».

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2006)

OLIMA INQUESTO

Letri publikigita en Mikra Buletino di novembro 1930

QUON VU PRIZAS LEKTAR ?

[Respondi qui atingis ni :] 3ma serio

Me prizas lektar precipue la afirmi, ke en la parolo 'homo' esas expresita plu granda valoro kam en la paroli : Maestro e Deo. - M. Balkashi (Belgia)

Me prizas lektar aforismi e sentenci, pro ke on ofte divenas plu saja per oli en kelka instanti kam per studiar longa diserturi. Plurfoye me anke trovis tala sentenci en MB e me esperas, ke MB anke future donos a la lekteri ta mentala pano. Arthur Cantery (Suedia)

Me esas kontenta pri preske omno insertita en MB. La pensi o deziri dil signatinti en ca rubriko omna esas justa ; tamen me deziras, se esas posibla, ulo kelkete nova en MB, nome laboristal anguleto. Certe tala raportu esus interesiva. - Joaquin Ferreres (Hispania)

(Ni raportas pri la laboristala Ido-movado en la kadro di nia revuo, ma por konservar la neutreso politikala e religiala ni ne volas krear specala rubriko por ta skopo. Red. di Mikra Buletino)

Me prizas lektar omno, quo vizas servar a la kulturala progreso dil homaro, konseque pri la maxim serioza temi. En tempo, dum qua la homaro travivas krizo, semble portante en su la jermo di maxim serioza konsequi por la futura developo sociala e kulturala, dum qua la mondo esas inundata da nacional-lingua libri, revui e jurnali kontenanta amuzaji en tote nauzeiganta quanto, en tala tempo la mondolinguo devus plear plu digna rolo en la dramato dil vivo kam augmentar la quanto di tala impedili di vera progreso. Segun mea opiniono do esus regretinda disipo di nia skarsa moyeni uzurpar spaco por puerala temi, qui vizas nul altro kam amuzigar la lektanto. Tasko dil mondolinguo esas atraktar adheranti ad alta-nivela kulturala kozo, quala esas nia movado. Do, nun lo maxim bona, segun me, equivalante lo maxim serioza, esas digna temi por traktesar en nia revui – Algot Holmgren (Suedia)

(Me grandaparte asentis kun la signatinto di ca mesajo. Me nur opinionas ke il esas kelkete tro severa e kelkete exajeras. Red. di KURIERO INTERNACIONA)

Me deziras lektar textu en Ido korekta (nam me prizas komprenar mea

lektajo), prefere tradukuri ek la lingui minim difuzita, ed pri irga temo. Me ne prizas teksti di literaturo, nam tre skarsa esas la tradukeri qui savas ed povas interpretar aden Ido (linguo alta-grade preciza) pensi, qui ulakaze esas tre ne-preciza. - Marcel Pesch (Suisia)

(Me komprenas tre bone Marcel Pesch pri la teksti di literaturo, ma me opinionas ke il exajeras e mem eroras. Nome, on devas unesme bone reflektar pri to quo expresesas en onua matralla linguo ed ico posibligas efektigar preciza traduko ad Ido. Ma on havas surprizi, nome la granda teksti di altanivela literaturo esas ofte sat facile tradukebla dum ke plu simpla literaturo povas esar tre defacile tradukebla pro la frequa idiotismi (nacionala linguala apartaji) di qui la senco povas apene transmisesar ad altra idioma dum perdar multo de la originala sapor (ma ca problemo ne existas nur por Ido, ma por omna cetera traduki e lingui). Red. di KURIERO INTERNACIONA)

Me volunte lektus artikli pri omno, quo povas developar la interna homo, supozite ke li esas skribita sat interesante. Precipue me ne volus indijar la humoroza parto, nam ol esas plu apta joyigar la homo kam omna filozofio.

-

Jan Smolarek (Germania)

Me respondizas ica questiono per mencionar, ke me sempre trailektas dum un sidfoyo, maxim balde posible en la recevo-dio, singla nov numero di MB.

Yen mea atesto pri la interesiveso di olua kontenajo. Me prizus ke tempope aparus, sub nova rubriko, serio tala kam (exemple) la nuna serio «Tra urbi vidinda e mondo-famoza». Permisez a me sugestar nova serio, titulizenda «MOND-ANTOLOGIO». Me explikez. Sendubite existas en multa lingui poemi kurta, diversa-tema, tre ekspresoza e bela, tradukinda aden Ido por joyigar la samideani altranaciona. On forsan objeccionos per dicar ke ne omnu povas tradukar poemo de sua matrolinguo aden kontentigiva Ido-poemo. Esas vera, ke por tala traduko, kelkakaze tote neposibla pro teknikal defacilaji, irgakaze bezonesas homo qua ulgrade posedas ta stranja fakultato quan uli nomizas «donacajo dal dei», ma quan altri nomizas «regretinda aflikteso». Tamen, omna kompetent Idisto povas facar de matrolingua poemo, lineopa proz-tradukuro qua plene expresos la idei del originala verko. Kom exemplo, me adjuntas specimena proz-tradukuro lineopa dil unesma stanco di Angla-Irlandana poemo. (Interesati povos komparar kun la metrikala ed rimizita versiono en mea «Probo-Flugi sur Pegazo».)

LA LAGO FEAL (Lineopa proz-tradukuro)

(1)Loughareema ! Loughareema
Jacas tre alte inter la erikaro;
Mikra lago, obskura lago,
La aquo es nigra e profund.
Olda heroni kustumeskas ibe peskar,
E muevi omni kune
Flotacas cirkum la verd insulo sola
Dil dormanta lago feal.

Nula ritmo, nula rimo ; ma qua falios vidar ment-okule la pikturo
dil bela lago kun olua cirkondajo ed ucela frequenter ? Do, frati
omnalanda, donez a ni floreti de via poem-gardeni nacionala !

(1) Pronuncez Loharima – T. Sweetlove (Anglia)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2006)

EXTRAKTURO DE ATLANTIDA DA PLATON

Introdukto :- Aden multa lingui tradukesis ica texto qua esas tre famoza pro ke ol raportas pri la famoza insulo Atlantida qua, asertite, sinkis en la maro 10 000 yari ante nun. Kad ica raporto esas nur mito o historiala verso ? Pri ico diskutas e disputas omnaspeca kulturozi e ciencisti de 2 500 yari, t.e. depos la tempo kande ica texto redaktesis da Platon. Esas mencioninda, ke la fakti e la teorii expresata en ica raportajo tote bone konformesas a la Indiana kosmologio e doktrino di eterna destrukti e rikomenci pro periodala katastrofi dum ke oli ne agnoskesas da nia moderna Ocidentala cienco. Ica texto, semblante, til nun ne tradukesis ad Ido. Nun me agas lo.

«Esas en Egiptia, dicis Solon, en la Delto, vers la pinto di qua dividesas la fluo dil fluvio Nilo, ula departamento quan onu nomizas Saitikia, ed interne di ca departamento la maxim granda urbo esas Sais - Ibe esis Amasis, la lokala rejo. - Segun la habitanti di ta urbo, lo esas ula Deino qua fondis ol : en la Egiptiana elua nomo esas Neith, ma en la Greka, segun to quon li dicas, ita nomo esas Athena. Or ica homi esas tre amika

a la Athinani e li asertas ke ulamaniere li esas lia parenti. Solon raportis ke, arivinte en lia lando, il grande egardesis e ke, kande il questionis uladie pri la antiqua tempi e fakti la sacerdoti maxim savoza pri ta temo, lore il deskovrabis ke nek lu ipsa nek irga altra Greko savas ulo serioza pri oli. E, altrafoye, pro ke il volis instigar li parolar pri antiquaji, il komencis savigar da li to quon ni havas hike kom maxim granda ancienaji. Ilu parolis pri Foroneos, nome ilta quan onu nomizas la unesma homulo, pri Niobes, pri la diluvio di Devkalion e pri Pyrra e la miti quin onu rakontas pri lia nasko, ed anke pri la genealogii di lia decendanti. Ulte lo, il esforcis, per konjektar la yari kande ica fakti eventis, kalkular lia dato.

Ma un de la sacerdoti, qua esis tre olda diceskis : «Ho Solon, Solon, vi Greki, vi sempre esas ne-adulti : Greko nulatempe esas olda ! » Lore Solon replikis : «Quale on devas komprenar ico ? » - E la sacerdote respondis : «Vi esas yuna, vi omna, per la anmo. Nome en ol vi havas nula anciena opiniono, veninta de antiqua tradiciono, neanke cienco qua blankigesis dal tempo. E yen la motivo. La homi destruktosis ed itere destruktosos per multa manieri. Per fairo e per aquo eventis la destrukti maxim grava. Ma esis anke altra de oli qui esis min forta, per mili de diferanta manieri.

Nome, to quon onu rakontas via-lande pri la fakto ke ulfoye Faeton, la filiulo di Helios, pos jungir la charo di lua patro, ma qua esis neapta guidar ol sur la patralla voyo, incendiis omno quo esis sur la Tero ed ipsa perisis frapita per la fulmino, ico dicesas sub formo di legendo. Yen la vereso : deviaco kelkafoye efektigesas en la astrala korpi qui jiras ciele, cirkum la Tero. Ed, en intertempi duranta dum tre longa periodo, omno quo esas surtere perisas lore pro la tro granda abundo dil fairo. Itatempe, omni qui habitas sur montaro, en altaji ed en sika loki, perisas, prefere kam ti qui rezidas proxim la fluvii e la maro. Ma koncerne ni, la fluvio Nilo, qua ja esas nia salvero en altra cirkonstanci, prezervas ni anke de ta kalamitato per exterfluar. Kontree, altrafoye, kande la dei purigas la Tero per la aqui e submersas ol, nur la bov-gardisti e la pastori, en la montaro, salvasas, ma la urbana habitanti di via landi fortranesas a la maro per la fluvii. Opozite, en ica lando, nek lore nek altrakaze, la aqui decensas de la altaji a la planaji, ma lo sempre esas de-sub la tero quin li ekiras naturale.

Ico havas kom rezulto, onu dicas, ke hike mantenesis la maxim anciena tradicioni. Ma la vereso esas ke, en omna loki ube ne esas ecesanta koldeso nek ardoroza varmeso por ekspulsar lu, esas sempre, min o plu grandanombra, la homala raso. Tale, sive en via landi, sive hike, sive en irga altra loko pri qua ni audis parolar, se efektigesis ulo bela, granda o remarkinda ye omna vidpunti, ica omno esas mencionita per skriburi

hike, depos la antiqua epoko, en nia templi, e la memorajo pri ico salvesis.

Ma en via lando ed en landi di altra populi, singlafoye kande la kozi esas kelke organizita koncerne la skribarto e l'omna ceteraji di to quo esas necesa a la urbala vivo, yen ke itere, ye intertempi reguloza, quaze morbo, la ondi dil cielo rifalas adsur vi e lasas posvivar de inter vi nur la iliterati e la nulsavanti. Tale, itere, vi ridivenas yuna, sen irgo savar pri to quo eventis hike, via-lande ed en la anciena tempi. Nome, ica genealogii quin vu jus citis, ho Solon, od adminime to quon vu aludis pri oli koncerne la eventi di via lando, esas apene diferanta de la por-infanta rakonti. Ed, unesme, vi memoras nur un unika terala diluvio, dum ke esis multa de li antee. Pose, koncerne la maxim bona e la maxim bela raso inter la homi, vi ne savas ke en via patrio olu naskis, nek ke de ita homi, vi e via tota nuna civitanaro decendas, nam kelko de lia genitala semino permanis. Icon vi ne savas, pro ke, dum grandanombra generacioni, la posvivanti mortis sen esir kapabla expresar ica fakti per la skribarto. Yes, Solon, esis tempo, ante la maxim granda destrukto per la aqui, kande la civito qua nunadie esas olta dil Athinani, esis, de omna, la maxim valoroza en la milito e tote aparte la maxim civilizita omnarelate. En ol, onu dicas, realigesis la maxim bela prodaji ; esis politikala konstituci qui esis le maxim bona de omna pri qui ni ulatempes audis parolar sub la cielala vulto . " - Pos audir ico, Solon, dicis ke il tre astonesis pro admiro, e, plena de kuriozesos, il pregis la sacerdoti raportar exakte e senfriste la tota historio di lua samcivitani di olim.

E respondis la sacerdote : " Me ne intencas tacar , ma egarde a vu, Solon, a vua civitanaro e mem plu multe a la Deino, qua protektis, edukis, instruktis vua civitanaro, lon me dicos a vu. De nia du urbi, la maxim anciena esas la vua per tempo-disto de mil yari, nam ol genitesis da Gaia ed Héfaistos. Ica habiteyaro, ube ni nun parolas, esas plu recenta. Or, depos la tempo kande ica lando civilizeskis, pasis, segun nia sakra skriburi, tempo de okamil yari .

Do, me koncize deskriptos a vu lia legi, e, inter lia prodaji, me naracos a vu la maxim bela quan li realigis. Ni, tamen, diskutos plu detaloze pri co per konsultar la texti ipsa kande ni havos plu multa tempo disponebla. Ma, unesme, komparez via legi ad olti di ca civito. Grandanombra exempli de legi qui existis lore en via lando, esas trovebla hike nia-tempe.

Unesmarange, la klaso sacerdotala separita ed apartigita de l'omna ceteri, pose la mestieristala klaso, quoniam singla speco de mestieristi praktikas sua mestiero aparte, sen mixar su ad irga altra speco, la pasterala klaso, olta dil chasisti ed olta dil plugisti. E koncernante la klaso dil kombatanti , vu ja probable konstatis ke anke ol esas hike

distingebla de l'omna ceteri e ke la lego preskriptis a lua membri okupar su pri nulo ecepte pri la militala kozi.

Same, koncerne la formo di lia armaro, shildi e lanci, di qui kom le unesma, inter la populi vicinesanta Azia, ni recevis furniso. Nome lo esas la Deino qua, quale en ica lando, docis lia fabrikado a vi, t.e. a vi kom le unesma pri co. E, koncerne la spirito, vu konstatas probable til quala grado la legaro sorgis pri ca temo hike, quik de la komenco, same kam pri la edukado, e pro ke elu savigis omno da ni, til la predico-kapableso e la medicino qua koncernas la sanesala stando, on povas ya dicar ke el docis a ni ita deala scienci til lia homala aplikado, e mem ke el furnisis a ni l'omna cetera scienci qui sequas olti.

Yes ya, lo esas ita ipsa konvencioni ed ica ipsa organizuro quin la Deino privileje donabis a vi kom le unesma. Elu selektabis la loko ube vi naskis, nam elu egardabis la harmonioza mixado dil sezoni, qua igis ol apta sustenar la maxim sana homi. E, pro ke ica Deino prizis samatempe la milito e la cienco, deziranta ke ica loko esez la viveyo dil homi maxim simila ad el, elu selektis ol e populizis ol unesme. Vi habitis lu, do, sub legi similesanta le nia e mem plu bona kam oli. E vi superiris omna homi per omnaspeca qualesi, quale konvenas a decendanti e dicipuli dil dei. Multanombra e granda esis via prodaji ed olti di via civito : ni havas skribita texti pri oli ed oli ankore nun admirasas. Ma un de li superiras la ceteri per lua grandeso ed heroeso.

Nome, nia skriburi raportas quale via civito olim nihiligis insolenta imperio qua samatempe esis invadanta tota Europa e tota Azia ed atakis oli venante de teritorio jacanta en fora regiono dil Atlantika maro.

Fakte, icatempe, on povis trairar ita maro. En ol esis insulo, avan la paseyo quan vi nomizas, segun to quon vi dicas pri lu, la koloni di Herkules. Ca insulo esis plu vasta kam Libia ed Azia kune. E la voyajanti di ta tempo povis irar de ica insulo a la cetera insuli e, departante de ita insuli, li povis atingar la tota kontinento, per la opozita litoro dil dicita maro qua vere meritis luanomo. Nome, unlatere, interne di ca maro-stretajo pri qua ni parolas, semblante existas nur portueto kun kolo streta e, ye la altra latero, extere, existas ica vera maro e la tero qua cirkondas ol e quan onu povas nomizar, en la justa senco dil vorto, kontinento. Or, en ica insulo Atlantida, reji kreabis imperio granda e marveloza. Ica imperio esis mastro di la tota insulo ed anke di mult altra insuli e di porcioni dil kontinento. Ulte lo, ye nia latero, lu dominacis Libia til Egiptia ed Europa til Tyrrhenia. Or ica potenta lando, pos koncentrir lua omna trupi, entraprezis, samatempe, sklavigar via teritorio e la nia ed ti omna qui esas ye ca latero dil maro-stretajo. Ma lore, ho Solon, la potenteso di via civito admirigis lua energio ed heroeso a la okuli di omna vivanta homi en ita tempo.

Nome lua civitani superiris omnia cetera homi per lia anmala forteso e per lia militala apteso. Unesme kom guidanti dil Greki, pose sola pro neceseso pro ke li abandonesis dal altri, travivinta extrema danjeri, li vinkis la invaderi ed evitigis la sklaveso a ti qui nulatempe esabis sklavi, pluse, sen rankoro, li liberigis omnia altra populi e ni ipsa qui habitas cis la koloni di Herkules. Ma , en la sequanta tempo, eventis tertremi hororigiva e kataklismi. Dum tempo de nur un jorno e di nokto terorigiva, via tota armeani sinkesis subite sub la tero e, same, la insulo Atlantida dronesis en la maro e desaparitis. Yen la motivo pro quo, ankore nun, ita Oceano di ibe esas desfacile atingebla e ne-explorebla, pro la obstaklo dil slamoza e tre basa fundo quan la insulo, dum dronesar, sedimentizis.»

Hike finas la texto propre dicita qua koncernas la eventi pri Atlantida e lua Imperio.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2007)

LA POVRA SERVISTINO

Olim esis povra servistino qua esis efikanta e neta ; singladie elu balayis la domo e shovis la rezidui aden la strado avan la pordo. Ulamatine, dum laboreskar, elu trovis letro surtere ; pro ke elu ne savis lektar, elu depozis lua balayilo en irga angulo ed adportis la letro ad elua mastri : lo esis invito sendita da magiala nani, qui pregis elu divenor baptomatro di un de lia filii. Elu ne savis quon rezolvar ; fine, pos multa hezitado, pro ke on dicabis ad el ke esas danjeroza refuzar, elu aceptis.

Tri nani venis querar elu e duktis el a kaverno en monto, ube li rezidis. Omno ibe esis mikrega, ma tante jolia e miniona ke lo esis super omnia deskripto. La parturinta muliero esis en lito ek ebenligno inkrustita per perli, kun kovrilo brodita per oro ; la bersilo dil infanteto esis ek ivo e lua balnokuvo ek masiva oro. Pos la bapto-ceremonio, la servistino volis senfriste retroirar a la habiteyo di lua mastri, ma la nani pregis elu insiste restar dum tri dii kun li. Elu pasis ita dii en joyo e festo, nam ica mikra enti aceptis el maxim kordiale ed afable.

Pos tri dii, pro ke el volis absolute retroirar, li plenigis lua poshi per oro e duktis el til la ekireyo di lia subtera loko. Arivante che lua mastri elu ristartis lua kustumala laboro e riprenis elua balayilo en la angulo ipsa ube el lasabis ol. Ma ekiris la domo stranjeri, qui demandis ad el qua el esas e to quon el volas. Elu saveskis lore, ke elu ne restabis dum tri dii -

quale el kredis lo - ma dum sep tota yari che la nani, e ke dum ita tempo mortis lua mastri.

Segun rakonto dal fratuli Grimm

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2007)

MODERNA VIVO

STARBUCKS LA GLOBALA KAFEEYO PROXIMA

De SEATTLE artiklo da nia specale sendita jurnalisto.

En Usa la folkloratra imajo dil Franco qua havas beredo sur la kapo e pan-vergeto sub la brakio permanas exajerite. Ol ne plus konformesas - e depos tre longa tempo - ad irga realeso, ma a la ideo quan mult Usani havas pri la habitanti di Francia.

Kontraste, moderna folkloratra imajo povus reprezentar la urbala medio Usana : nome, on vidus en ol viro bone vestizita, o muliero marchanta rapidege e tenanta per la manuo varma glaso kartona kovrata per kovrilo ek plastika materiajo. Ye la avana parto on povus vidar verda e nigra komercala emblemo reprezentanta kronizita sireno akompanata per nomo : " Starbucks Coffee ".

Nome Starbucks, mondala championo pri kafeo, videblesas omnaloke trans la Atlantika Oceano, nam existas ibe preske 10 000 butiki apartenanta a lu.

Singlasemane, 40 milion konsumeri kompras por su " cappucino ", " caffè latte " o mem " espresso macchiato ", qua drinkesas ofte dum marchar. Ico esas tre Usana kustumo nam la Usani, de longa tempo, cesis havar la kustumo disipar lia tempo. Ed ico ne eventas nur en Manhattan, qua esas ulaspeca templo dil kulturo e dil "business" : ico anke esas konstatebla de Seattle til Boston, de Tucson til Chicago, nam la kafeo Starbucks esas videbla omnube e konsumesas ofte rapidege.

Por bone mezurar la importo di ca fabrik-marko, nulo plu valoras kam avionala voyajo de Chicago til Seattle. Quik de la embarco, on savas pri quo parolesas : nome, la pasajero sidas opoze a butiko markizita per la sireno ye la instanto kande la aviono flugeskas. Ica insigno ne esas nur trovebla enstrade, nam lua reprezentanti vendas lua nigra drinkajo anke en la aeroportui, en la librerii, ec. Ed ol esas anke videbla avionale : sur

la aerala voyirado dil kompanio United Airlines liganta Chicago a Seattle, kande esas la tempo furnisar la drinkaji, la avionala hostini esas "fiera servir a tu kafeo Starbucks". Lor la terveno, same : la arivo-pordo stacas opoze a kronizita sireno. Advere, en Seattle, Starbucks esas omnaloke : ye singla voyo-kruco, e mem anke ye du anguli di singla voyo-kruco ! En ica urbo naskis la aludita entraprezeyo, en 1971. Pos kelka komenco-desfacilaji e kelka heziti, ita komercala grupo agis importanta rezolve dum la yari 1980, per ne plus konsakrar su nur a la vendo di grana kafeo, ma per propozar butiki di qui la ideo esis ofrar kafeo segun Italiana maniero.

SERVO YE LA DRINKO- E PAGO-TABLO, TRANQUILA CIRKONDEYO, DOLCA MUZIKO, INTERRETALA ACESO, OMNA STARBUCKS-EYI DIL MONDO SIMILESAS.

La koncepturo sucesis e Starbucks, nunadie, esas la mondala championo dil kafeo.

"Ico ne esas hazardo se ica komercala grupo naskis hike", tale explikas Ron, kustumala kliento qua esas granda prizanto ye "caffè latte". Seattle esas fora de importanta altra urbi, ma ol esas apertita a la mondo." Jacanta an la litoro dil Pacifika Oceano, an la Kanadana frontiero, ica urbo orientizesas a la extera mondo.

Cetere la Starbucks-insigno esas homajo a la marala vivo, nome ica nomo venas de protagonisto di "Moby Dick", romano di Hermann Melville. On konstatas en oli servo ye la drinko- e pago-tablo, tranquila cirkondeyo, dolca muziko, interretala aceso... omna Starbucks-eyi dil mondo similesas.

De la interdiktata Civito en Beijing (Pekino) til la strado Montorgueil en Paris, per trairar Bangkok o Séoul, la koncepturo esas la sama. On iras sola adibe, ma on povas trovar en ol plura personi por diskutar, o laborar. En la Usana butiki, la profesionala asembli ne esas rarajo.

Tra la mondo, la dicita koncepturo esas sucesoza. Ica komercala grupo posedas nun plu kam 12 000 butiki ed adjuntas, singlayare, preske 2 000 nova kafeeyi a lua ja existanta komerceyi, en Usa ed en la tota mondo. On mem plurapidigas la developo-ritmo : en 2007 la aferala skopo di ca firmo esas la aperto di 2 400 nova butiki. En Paris, ube ca komercala grupo ja havas triadek tala loki, la konsumeri prizas povar restar dum plura hori sen tedesar da garsono qua, altraloke, venus, ye singla duadek minuti, por recevar nova komendo.

Tamen, ica nova modo «made in USA» produktas nur poka opozo. Kad ico esas signo ke la «Usanigo» ne plus timigas ? Kad ico esas signo ke Starbucks agas sagace ?

Advere, en la Parisala Starbucks-eyi nur poka kozi pensigas pri Usa. Ica entraprezeyo ne fanfaronas : che Starbucks, onu ne multe komunikas. En Seattle, la dicita entraprezeyo esas fortreso, e la pasanta stranjera jurnalisto konsilesas sistematre konsultar la retala pagino pri ca fabrikmarko.

Same en Paris : «Se la klienti restas sen konsumar, kad ca entraprezeyo ganas pekunio en Francia ?» «Quala esas lua projeti, lua ambicii ?» Ita questioni esas sen respondo. Onu tacas.

Duminstante, ica strategio esas sucesoza. Tamen ico eventas pos multa defacilaji e problemi. Anke en Usa. En 1999, lor la somitala interrenkontro dil Mondala komerco-organizuro (WTO/OMC) en Seattle, Starbucks qua akuzesis komprar tro chipe a la rurani la kafeo-grani, esis, same kam Gap o Nike, un de la maxim odiata skopo-plaki por la manifestanti. La movadi opozata a la komercajigo dil mondo kunvenis exter la somitala interrenkontro por iniciar to quo restis en la memori kom la departo-punto dil granda mobilizi kontre la globaligo. En la Starbucks-eyi dil urbo-mezo, vitri spliteskis. Depos ita tempo la aludita komercala grupo reaktis. La kombato por sana ambiente e por plu equitatoza komerco divenis la baricentro di lua komunikado. Starbucks ne interesas grande Marina Skumanich, reprezentantino en Seattle di la «Washington Fair Trade Coalition», organizuro qua militas por equitatoza komerco. Ma elu agnoskas ke Howard Schultz, qua esas la patrono dil dicita komercala grupo, esas meritanta homo. «Il esas un de ca moderna patroni qui esas tre diferanta de lia preirinti, tale explikas ita militantino. Lia politiko semblas esar tre progresema, tam bone en la domeno dil ambiente kam en olta di la laboro-kondicioni. Existas sincera deziro facar bona kozi. Tamen, quankam li deklaras ke li havas tre alta ambicii, li ne esas sempre ye olia nivelo.

Koncernante la ambiente, pro quo li ne kompras plu multa kafeo kultivita en ombro, t.e. en la naturala pejzajo dil regioni produktanta ol, e ne en granda plantacerio ?»

Omnakaze ica kompanio bone konsideresas trans la Atlantika Oceano. Ma ica giganto dil bruna oro ne esas sen diversa e psikologia problemi. Lu subisas mem kreskala krizo, se on kredas to quon dicas Howard Schultz, nome il desquietas pro la fakto ke il ne plus rikonocas la Starbucks quan il konceptabis : kad la komercala grupo ne minacesas perdar sua identeso pro ke ol divenas gigantega ? Ka Starbucks ne esas minacata dissolvesar en la globaligo ? En informilo interna a lua kompanio, ica historiala patrono regretis, dum la pasinta printempo, la renunco di ula agomanieri certe «romantika». Aludante tale la sili de kafeo sur la drinko- e pago-tabli di Starbucks, qui nun remplasesas per normigita paketi, pro ke ico konsideresas kom la unika moyeno konservar l'aromo

dil Starbucks-kafejo omnaloke en la mondo. Pro brilar tro forte, dil sireno la krono povus riskar paleskar.

(Segun artiklo da Gilles BIASSETTE publikigita en la journalo LA CROIX)

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2007)

EMOCIGANTA EXOTIKA EXKUZU, KANIBALI DICAS : NI DEMANDAS PARDONO PRO MANJIR QUAR BRITANIANA MISIONISTI

*Raportajo da RICHARDS SEARS en interretala edituro di THE DAILY MAIL
ye la 20ma di agosto 2007.*

132 jari esis necesa por ico, ma la decendantaj de tribuo de kanibali fine exkuzis su pri la fakto ke li manjabis kvar amikoj de Britaniana misionisto. La Veneracinda George Brown apene evitis mortigesar ipsa kande il riskis su irar aden la junglo por trovar ke ti ki esabis lua kvar kolegoj divenabis dineomanjajo.

Savesas ke la tribuo en Papua Nova Guinea ankore kredas la realeso dil miraklifa mediko e skeleta homoj ma la kanibalismo esas kozo apartenanta a lo pasinta. La aludita metodista (1) pastoro deskovris la ostoj dil cititaj viktimoj dispersita alonge la kanibalo-vilaĝo sur la Pacifika insulo Nova Britania. Lor pitoreska ceremonio eventinta icasemane, la ĉefo de ĉa insulo dicis ke li tre regretas ke liaj anceloj distranchis en plura pecoj la misionistojn en la skopo celebrar granda festo.

La exkuzoj facesis a la Ĉefa Komisarulo de Fĵi, t.e. la loko de-ube venis la manĵito misionistoj. Ica komisarulo, Ratu Isoa Delamisi Tikoca, qua reprezentas la Reĵino de Anglio en Fĵi, dicis a la lokala ĉefo : "Ni estas profunde emocita e ni deziras a vi la tre granda ĵojo dil pardono qua finas ica deskonkordo."

Lor la ceremonio, Sir Paulias Matane, Ĝenerala Ĝuberniestro de Papua Nova Guinea, qua kontrolas Nova Britania, rimemorigis pri la bona verko de George Brown. La cititaj pioniroj Angloj esis proksima a la morto lor plura okazioj - pro feroĉa aborĵeni o pro maladesoj - ma il sukcesis transvivar

til lua retreto en Australia pos entraprezir finala voyajo a lua hema loko Durham.

La dramatatra incidento qua esis la kauzo dil prizentita ekzuzi eventis pos ke s-ro Brown voyajabis de Fiji a Nova Britania, olqua nomizesabis tale dal Angla esploranto William Dampier en 1700.

Il sejournis en vilajo de kabanachi jacanta sur ica insulo, kande, ye la 8ma di aprilo 1878, il audis dicar ke la misionisti, kun qui il voyajabis pos departo de Fiji, esabis masakrita da kanibali.

Dum timar revolto tribuala, s-ro Brown, qua lore evis 43 yari, koaktesis reprezalar nam il minacesis ke lu e lua omna grupo exterminesez da kanibali.

Irante chasar la homo-manjanti en bateli "kanoe", lore ke li avancis alonge la litoro, la Angli esis ipsa izolita e siejata da 40 tribuala bateli "kanoe" e sucesis nur kun granda desfacilaji eskapar de ica danjero.

Kelka dii pose, s-ro Brown, deskovris la osti dil mortigita docisti e predikisti en ula vilajo. Kun lua grupo, il incendiis omna kabanachi dil kanibali e lor sangoza afronto kelka de la hom-manjanta tribuani mortigesis.

La venjo da Brown produktis senfrista paco-ofro de la aborijeni. Tamen, on asertas ke la memoro di ta mortigi obsedis lu til lua morto.

Pos la ceremonio, hiere, tribuano dicis : "La Veneracindo povas nun sejournar pace en lua tombo pro ke la disputado finis".

(1) methodista pastoro : - Adepto di Protestanta sekto Angla.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2007)

LITERATURO EN LA ARABA MONDO NUNEPOKE

La redaktinto di ca artiklo, Sharif Majdalani, esas Kristana Arabo naskinta en 1960 en Beyruth, Libano, ube il direktas la departmento di Franca literaturo en la Universitato Santa Josefo. Il esas auctoro di plura libri pri diversa temi. La suba texto publikigesis en la regionala diala jurnalno Franca LA MONTAGNE (LA MONTARO).

«Al Kairo redaktas, Beyruth editas e Baghdad lektas» : quaradek yari ante nun, ico esis konocata proverbo por expresar la vivozeso e la kreiveso literatural dil Araba mondo e la repartiso kelke koncize rezumita, certe, ma kredebla, pri la rolo itafelde dil precipua chefurbi di Mez-Oriento. De ca omno, ne plus restas multo nunadie e raporto da UNESCO publikigita

ja deko de yari ante nun, substrekizis la grava regreso dal editado e da la lekto en la kulturala e linguala areo Araba.

Advere, on apene bezonas raporti por konstatar ico. En la Araba mondo, nunepoke, de Al Kairo til Baghdad, trairante, ho ve ! Beyruth, to quo maxim bone vendasas kom libri, lo esas libri pri koquarto, pri religio e la libri pri astrologio. Me nesavas kad, cakaze, onu ankore darfas parolar pri lekto od edito, t.e. vorti qui tendencas perdar lia senco en la veneracinda Araba linguo. Inquesto savigis ke malgre la cent mili de personi vizitinta la maxim recenta libro-expozo en Al Kairo, la Egiptiana roman-autori maxim famoza nunatempe vendis ibe ne plu kam cento de exempleri di lia verki, dum ke la libri pri la faki quin me aludis supre kompredis kun granda facileso.

Ne importas hike aludar la kauzi di ca fakto qui esas konocata. La realeso esas ke la socii di Mez-Oriento esas, nunadie, en pavoriganta stando di kulturala regreso. E la sektoro maxim atingata per ica retroiro esas olta di la literaturo e di la homala scienci. Esas, exemple, desfacilega nun saveskar exakte to quo produktesas en la Araba literaturo. Se onu ne volas mencionar kelka skarsa ecepti, precipue en Libano, la editisti ne posedas vera katalogi e ne esas apta informar sua autori pri la ricevaji produktita per la vendo di lia libri. Ye ica manko profesionala adjuntasas la indijo de librerii e de profesionani pri libri. Anke indijesas organizuri por diskonocigar e famozigar verki literatural. Nur la jurnalaro probas informar pri to quo produktesas ed editesas. La literaturala premii, nekareebla por igar verko konocata, esas, por tale dicar, neexistanta. Oli certe existas en la Gulfo-landi, ma oli ne esas serioza e ne povas vere egardesar. En Egiptia, premio qua desaparabis dum yardeki, tre fortuneze rinaskis recente, e Libano probable asistos la nasko di Araba versiono dil Angla Booker price. Ma ica omno ne havas vera relayo e ne havas vera efekto a la publiko.

Fine, la obtenita rezulto esas la desfacilesa quan havas la autoro interne di la socio e la desfacilesa por la difuzado di lua libri. Agnoskata roman-autoro ganas ridinde mikra pekunio-quanto kompare a lua Europana kolegi ye meza qualeso. Ico instigas lu opinionar ke la traduko di lua verko esas la unika posibleso por agnoskesar, mem se ita agnosko esas negranda. Lo esas itamaniere, cetere, ke Nagib Mahfuz ganis Nobel-premio, e, ke Ala el Aswani o la Libanano Elias Khury diveneskis konocata autori.

Ita lamentinda panoramo, tre probable, esas justa anke koncernante Afrika, ube, me konjektas, la situeso esas mem plu mala, o, forsan, koncernante Rusia od altra mondo-regioni. On povas lore imaginar, se onu konsideras la kozi vidita de ita nefortunoza landi, rikomenco yarala di la literaturala aktiveso quale ol eventas singlayare en Francia per centi de publikigita verki, profesionala librovendisti, tonizanta jurnalaro qua

atencigas forte pri la literaturo, premii literaturala qui produktas agnoskeso, koncize, quantagrade ico povas semblar magiala e fablatra. Kompreneble, regardar ico de fora loko ne signifikas ke on esas dupo, o ke on ignoras la fakto ke en la superkonsumanta socii la libro esas remplasanta la literaturo, ke la granda vendeyi divenas plu importanta kam la vera librovendeyi, ke la literaturala premii esas ofte tre kontestata e ke pro la tro granda nombro de publikigaji, le maxim bona de li ofte esas neremarkita. On povas savar ica omno, ma tamen pensar ke la tro granda abundo esas plu envidiinda kam la indijo.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2007)

POPULMIGRADO

Ni trovis ulaspeca Britania - ne plus existanta altraloke - meze di Francia. Adapto a la Linguo Internaciona di artiklo da Jane Warren e Peter Allen publikigita en la Angla diala jurnalulo DAILY EXPRESS

Pro la lokala sinuifanta riveri, la petra ponti, la hegi-serio e la ondizita kolini, on povas pardonar vu pro pensar ke vu esas en la profundaji di Britaniana areo rural, tote aparte kande vu promenias alonge la butikoj, jacanta en strado-angulo, di Kevin Walls.

Dop la ekmoda pago-tablo, il havas bonhumoroza vizajo e, dum ke lua klienti babilas pri diversaji koncernanta la singladia vivo en Unionita Rejio, il adicionas la kusto di lia kompraji sur lua kaso-enrejistrilo. En ica fiero lando di «foie gras» (grasa hepatajo di ganso) e di truffii, li pagas por obtenar Angla marmelado e teo dil fabrik-marko Tetley, tomato-supoj Heinz, Weetabix e porko-socisi.

Ita kelke stranja cenaro pluduras en la mezepokal kvartero jacanta meze di ca urbo ube la rezidanti iranta a la kafeeyi e drinkeyi, pos la fino dil dio-laboro quik ye kin kloki pdm, povas trovesar drinkanta glasedi de «ale» (Angla biro), lektanta Britaniana jurnali o diskutanta pri «cricket»-konkurso eventonta dum la nexta semano-fino. Pro la teo-saloni, la butiki vendanta la Angla fromaji Stilton e Cheddar e la kirkal koro kantanta tradicionala Angla himni, onu ne povas evitar remarkar la Angla influo sur la pitoreska Franca urbo Eymet.

Tamen, mem se on vivis longatempe hike, kande onu vidas «cricket»-ludanti en la mezo di Francia, lore ico duras esar nekustumala e stranja experienco. Ne esas dubiti ke Mikra Anglia - quale on nomizas ofte ica urbo dil 13ma yarcento jacanta an la rivero Dropt -divenis sinonima por indikar la maxim bona elementi qui kustumale trovesas ye nia latero dil

Kanalo. Ma la maxim astoniva kozo pri ca mezepokal fortifikita merkaturbo en la regiono Dordogne di sudwest-Francia esas la granda nombro de resortisanti di Unionita Rejio qui vivas hike dum la tota yaro. De multa yari ol havas la maxim forta proporciono de Britaniani rezidanta en Franca urbo, o mem altraloke en kontinentala Europa. Cirkum triimo de lua 2600 rezidanti naskis en UR (Unionita Rejio).

Inquesto publikigita casemane sugestas ke ne min multe kam quar milion personi ek la dek milion UR-ani deziroza komprar proprietajo exterlande, ekmigros dum la venonta yaro, ed intencas livar definitive Britania motive di lia sicii pri krimini-quanto, situeso dil sanesala servi e la nekompetenteso dil Guvernerio en Unionita Rejio.

Dum la pasinta 25 yari Eymet subisis vera Britaniana invado. Hike on povas desintrikar su e ne savar la Franca. Se on volas vivar en Francia ma sen parolar France, semblas ke ol esas la justa loko ube on devas esar. «La plu multa de li ne parolas la Franca patuazo*», dicas Nathalie, Francino laboranta en komputatori-butiko nomizita MCD Informatique (posedata da UR-ano), elqua asertas ke 80 procent de la klientaro esas Britaniana.

Nihilominus* ico ne esas la vera motivo por venar instalar su ad-hike, ma pro ke ca urbeto ofras ulo rara e sentempa. Nome ol esas en la kategorio de loki pri qui ni obliviis ke li povas existir. Ico esas vera idilio ube on povas manjar fresha nutrivi dum la plu granda parto de la yaro, ube on povas - sen riski - ne klozar klefe la pordo di onua domo e ne disipar onua salario por rimborsar onua imoblala pruntita pekunio. Ol esas loko ube on havas experienco pri krimini per pafili e kulteli nur che-televizione e ne en la singladia vivo, ube la pueri iras promenante ad-skole e retrovenas promenante de-skole, li forsan haltos survoye - ante la repasto - por ludo di celesar e serchar en prato.

«Me prizas vivar hike pro ke lo esas quale Anglia kinadek yari ante nun», dicas Simon Colebourne, un de la nova arivanti. Il chanjis sua lojeyo ad-hike, kun lua spozino Karen e lia filii, venanta de Bath, dum januaro 2003 ed ica paro jeras interretala kafeerio proxim la stradangulo ube jacas la butiko di Kevin Wall titulizita «Le Magasin Anglais». «La lokani esas tre aceptema, nam li opinionas ke ico esas quale ri-invado di sudwest - Francia», il pluse dicas (granda parto de sudwest-Francia apartenis a la rejo di Anglia dum tri yarcenti, de 1150 til 1450 cirkume, la Angli ne poslasis ibe mala memoraji NDLT). «Kinadek yari ante nun Eymet esis preske abandonata ed obliviita. Danke la arivo da exterlandani ol esas nun prosperanta.»

Café Eymet, jerata da le Colebourne esas tipala exemplo di florifanta moderna entraprezeyo jerata da ekpatri-irinti. Singladie ol plenasas per Britaniani qui drinkas kafeo e manjas kuki dum uzar komputatori por

sendar e-mesaji ad amiki restinta en UR e naracar a li la bona vivo quan li juas nun.

Ico esas tote ne astoniva kande on konsideras la agreabla klimato lokala, la neexisto de krimini e la preci dil proprietaji en parto de Francia qua tante pensigas pri Britaniana areo ke ol surnomizesas Dordogneshire. Segun inquesto che la Universitato Montesquieu en Bordeaux, la Britaniani iras por instalar su en Francia pro ke li deziras habitar lando ube anciena vivomanieri preponderas. «Nutrivi fresha venanta de la farmodomo, la sekureso di komunajo solidara, ico esas autentika experienco qua konformesas a lia revli - ita omna kozi quin la homi asocias a lia koncepto di tipala Franca vilajo. Or, li havas la sentimento ke tala tradicionala vilajo ne plus existas en Britania», dicas Marie-Martine Gervais-Aguer, autorino dil aludita studiuro. «Li havas nostalgio a to quo esis la Britaniana vilaji 50 yari ante nun.»

En Britania la vetero esas ofte pluvema, kolda e griza ; la preci dil proprietaji esas tro alta relate la revenui, e, segun recenta statistiko dil Home Office (ministrerio pri Interna Aferi) preske sep personi ek dek en Unionita Rejio esas tormentata per sucii pri krimini per pafili e kulteli, la furti endome e la timo atakesar e molestesar.

En la departemento Dordogne familiala hemo kustas fraciono de to quo ol kustus en Hampshire, Sussex o mult altra rurala komtii en UR. Ica areo esis olim plena de abandonata farmodomi. Oli transformesis a decanta habiteyi, ma lia preco esas acesebla a meznombra Britaniana familio. Rezideyo kun tri dormo-chambri kustas de 100 000 til 250 000 «pound»-i ed ico inkluzas balno-baseno e sulo-areo qui ne povus kompresar po tala pekunio-quanto en la komtii di Unionita Rejio. Kastelo povas aquiresar po 500 000 «pound»-i. Ne esas granda surprizo ke la department Dordogne nun divenis hema regiono di cirkum 20 000 tale nomizita Anglosaxoni. Ita nombro povas inflar til 100 000 dum la somero. Multa de li rezidas lore en la grandanombra gasteyi «bed and breakfast» jerata da UR-ani, ube posiblesas selektar «bacon» ed ovi por dejunetar se onu ne prizas le «croissant» (Franca paneti krecento-forma).

Eymet semblas pruvar ke esas posibla ad Angli e Franci pace kunexistar. Ico, grandaparte, semblas debesar a la takto di enveninti quale Kevin Walls, qua, dek semani pos apertesko di lua butiko, rezolvis tradukar la nomo di lua komerceyo ube la maxim bone vendata produkturo esas Walker Crips. «Antee ol nomesis The English Shop (La Angla Butiko) e me opinionas ke ico esis kelkete neamikala a la lokani», il dicas dum adjuntar ke altra butik-posedanti bonvenigis lu; ico ne esas tante astoniva kande on saveskas ke homi venas de loki ye disto de du trafik-hori por komprar «bacon» e «Shredded Wheat» tale atraktante personi di ca regiono ad Eymet.

La Cricket Club di Eymet celebras lua 25ma aniversario cayare. Ita esquado komencis plear sur la futbalo-tereno dil dicita urbo, ma la lokala autoritatozi ofris a lu propra tereno por lua aktiveso. Se la balda lokala elekto esos favoroza a la ekspatri-irinti, lore semblas versimila ke plusa koncesaji grantesos a la Britaniana rezidanti. Ye la 9ma di marto valideskos lego permisanta a ne-Franca civitani divenar membra dil komonala konsilantaro. Kin resortisanti di Mikra Anglia esos pronta servar lia adoptita urbo. La tri kandidati por l'ofico di komonestro, qui omna esas Franci, kaptis la oportuneso havar Britaniani en lia esquado. «Ico esas tre flatera invitesar ed ico esas granda signo di acepto» dicas Julian Urriata, evanta 41 yari, veninta de Nordwest-London, qua kreis prosperanta entraprezeyo en Eymet tri yari ante nun. En la sama situeso esas Caroline Haynes retretinta notariino veninta de West-London. Ensemble kun Urriata, el apogas la komonestral kandidato Jean-Raymond Peyronnet, qua, se il elektesos, intencas organizar singlasemane konsulto-dii jerata da lua du Angla konsilanti por helpar la Britaniana komunajo pri la administrerial problemi e por instigar la kreo di bilingua jurnali ed elektrofakturi. Tony Martin, evo 63 yari, komputator-vendisto, opinionas ke ica evoluciono esas bona por ita parto de Francia. Plura yari ante nun, il klozis lua entraprezeyo en Britania e venigis ad-hike lua familio inkluzanta tri filii e tri nepoti. Il tre prizas icaloke la sekura stradi e la bona skoli.

«Lo esas certa ke esas plu multa bona kozi kam mala kozi en Francia», ilu dicas. «Ni povas lernar multo de li en Unionita Rejio e, forsan, li povus lernar kelke de ni qui habitas hike»

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2007)

LA FANTOMIZITA DOMO

Fakti autentike travivita.

Olim, kande me esis tre yuna puero e mem ankore infanto habitanta en la vilajo Rozérieulles, mea matro konoceskis ed amikeskis a yuna muliero, samevanta kam elu, nomata damzelo Chacha. Ita damzelo Chacha prenomizita Simone esis celiba ed habitis, kun lua vidva patro ed olda onklino di qua la nomo esis Lea, bela anciena domo kun granda gardeno flORIZITA en tranquila ed izolita loko di la vilajo nefore de agri

ube on kultivis frukti saporozza (precipue fragi, cerizi, frambi, ribi) e de proxima boski e kolini verda.

Damzelo Chacha invitis ni ofte, mea genitori e me, a lua domo por komune repastar kun el e lua familiani. Ico eventis kustumale sundie. Ni esis afable aceptata da le Chacha e mea genitori interparolis joyoze kun lia nova amiki. Siorino Lea esis tre afabla ed espritoza homino qua savis raportar vivoze pri la anciena tempi e mori quin elu travivabis. Pos la repasto damzelo Chacha pleis piano por ni, nam el esis docistino pri muziko e lua fratino esabis kantistino en Paris. Ita muzikala dotiteso esis kelkete stranja, nam lia patro lor lua aktiveso-periodo esis profesionala kukifisto. Cetere, lor nia rendevui, il koquis por ni delicoza kuketi.

Ma la tempo pasis e mea genitori chanjis lia lojeyo ad urbeto Moulins les Metz. Le Chacha qui ne esis posedanti di lia habiteyo mustis anke translojar a sat fora altra loko pro ke lia proprietero volis rekuperar sua domo por lu e lua familio.

Mea matro tamen mantenis la kontakto kun lua amikino ed uladie - me memoras ke esis en la yaro 1953 - damzelo Chacha invitis ni por pasar semanofino en lua nova hemo. La rurala urbeto, ube nun el e lua parenti habitis, esis ravisanta e charmiva domeno. Ica loko nomizita Marly esis sat pekunioza urbeto borgezala, plu pleziva kam la vilajo Rozérieulles, nam la ruro esis plu vasta, same verda e nelimizita per kolini. Enurbe, ni povis trovar omna avantaji di urbo, quin la vilajo Rozérieulles posedis nur skarse. Me memoras ke la komerceyi, precipue la mikra vendeyi, qui, tatempe, ofris por komprado omnaspeca vari esis furnisata per bela anciena mobli e la komercisti esis tre profesionale afabla.

Ni arivis ibe dum bela printempala vespero kande la suno kushanta incendietis per splendida oranjea ed orea farbi la konstrukturi e la cirkondanta peizajo. La domo ube le Chacha habitis esis mem plu vasta e bone lokizita kam lia preirinta lojeyo nam ol cirkondesis per bela prati e centyara arbori.

La vespero pasis gaye cirkum saporozza dineo-repasto. Mea genitori questionis su quale le Chacha qui ne esis tre richa povabis obtenar e lokacar tante pleziva lojeyo po chipa preco dum ita posmilita tempo kande ne esis facila haveskar lojeyo pro indijo de habitebla domi lore. La respondon li esis baldege havonta.

Lor ke esis tempo irar a la dormo-chambro jacanta ye supera etajo por la nokto-repozo, damzelo Chacha avertis diskrete mea genitori ke esis pikturo super la lito qua sempre renversesis ed onu ne povis riinstalar lu korekte nam lu sempre rikomencis sua stranja ludo.

Fakte, astonata ed amuzata, mea genitori konstatis ita bizara fenomeno. Pose li extingis la lumo e dormeskis. Ye la mezo dil nokto cirkume, mea matro, di qua la dormo ne esis profunda, vekis kun opresanta angoro-sentimento. Subite, el audis bruiso de pezoza pazi, quale olti di ulu qua

pedvestizesus per ligno-shui. Elu opinionis ke forsan lo esas siorulo Chacha qua durstas e volas drinkar aquo, ma ico duris tro longatempes. Ye ula instanto, tote neexpektite, el audis tri forta frapi kontre la pordo dil chambro. Tainstante vekis anke mea patro, qua havis bona dormo ma qua ekirigesis de sua dormo per ita frapi. Lu iris a la pordo, timante ke ulu mala eventez ad ulu en ita domo, ma nulu esis videbla e mea patro retroiris grunante a la lito.

Pose la bruisi cesis. Me ipsa dormis en vicina chambro e, forsan, pro ke me juis la profunda dormo dil yuneso, me ne audis irgo.

Ye la sequanta matino, mea genitori ne esis tre kontenta. Li questionis la olda patro Chacha, kad lu havabis sanesala problemi dum la pasinta nokto. Il semblis tre surprizita e respondis ke no. Damzelo Chacha qua intelektis pri quo parolesas rezolvis klarigar ica enigmato a mea genitori. El havabis tre granda desfacilaji por trovar decanta lojeyo por elua mikra familio. Ma ulu de lua konocati konsilis ad el vizitar ita domo. El tre astonesis ke tante splendida habiteyo ne ja trovabis lokacanti e ke, ultre lo, la lokaco-preco esis sat chipa. Nur la lugantino dicabis ad el misterioze ke la anciena proprietero, s-ro Walter tempope retrovenis nokte en lua domo. Pos instalesir en ita habiteyo, damzelo Chacha audeskis la bruisi quin me raportas. El questionis lua lugantino pri la motivo di ca stranjaji. Lore, elca furnisis la expliko dil fenomeni audata: olim s-ro Walter esabis famoza risanigero qua tre habile per lua manui risanigis mem tre grava morbi quin la mediki ne savis kuracar. Ma, regretinde, il esis sorcisto, amiko dil diablo, ed obtenabis lua marvezoza dotiteso nur danke pakto kun Satano. Il flegis lua kuracati en la rezideyo ube nun habitis le Chacha e kurtatempes ante mortar, il avertabis ke il retrovenos nokto adibe por sokursar maladi qui bezonus lua helpo.

Eventis, tale, e nulu ante damzelo Chacha (qua ne konocis ca loko e lua historio) audacabis lokacar la dicita lojeyo.

Koncerne damzelo Chacha el kustumeskis audar ica bruisi e sucesis bone dormar malgre omno; elua evoza familiani remarkabis nulo. Cetere, elu ne havis altra selektebleso, nam itatempes esis apene posibla trovar lojeyo en posmilitala Francia.

Tale, danke la fakto ke ita domo esis fantomizita el sucesis, malgre la problemi e desfacilaji di ta epoko, obtenar bela shirmeyo por el e lua familiani.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2008)

GREKA MITOLOGIO : APOLLON

Il esas filiulo di Zevs e di Léto ed il esas la jemela frato dil Artémis. Pro ke lua fratino selektabis la Luno kom emblemato, ilu selektis la Suno. Lu nutresis da deino Thémis per nektaro ed ambrozio ed il atingis dum nur periodo de kelka dii adulta staturato. Pro ke il esas longa, bela kun granda blonda hararo, il divenas la dorlotata yunulo dil Olimpo. Il havas anke eceptala forteso ed ultre lo il esas tre dotata pri muziko e predico-kapableso.

Hefaistos, deo dil Forjerii, ofras a lu magiala flechi. Tale equipita, Apollon iras kun lua fratino liberigar la urbo Delfi dil dominaco di la drako Python.

Quik de ta tempo lu nomizesis la pythonana Apollon, ico esas la origino di la pythonala Ludi, olqui esas intersequo de muzikala ed atletala konkursi, ed anke di la nomo Pythia qua atribuesas a la sacerdotino, qua, en la templo di Delfi, predicas la futuro. Kom granda seduktero, Apollon havas multanombra amaratini, precipue inter la nimfi di qui il havis famoza filii tale Kalliope ed Asklépios. Tamen un muliero rezistis lua charmo : Daphné. Por eskapar de lu, elu transformesis ad arboro, nome la lauro, qua depos ta tempo dedikesis ad el.

Apollon havis anke amoroza aventuri kun yuna viri quale Hyakinthos e Kyparissos. La morto di ca du amaratini afliktis lu profunde, la unesmo metamorfosis a floro, nome la hiacinto, la duesmo metamorfosis ad arboro, nome la cipreso. Kom Deo dil Muziko e patrono dil Muzi, Apollon kreas instrumento, la liuto. Il recevas la liro de lua mifratulo Hermès kambie dil restituco de parto dil besti-trupo quan il furtabis de lu. Lu afrontas la Satiruso Marsyas lor muzikala konkurso di qua la riskajo esas ke la vinkero subisigos a la vinkato la traktado selektita da lu. Pro ke il esis virtuoza pri sua liro quan il savis plear per amba manui, Apollon senpeligis vivanta la desfortunozo Marsyas, e, ica laste nomita defiinta lu pri plear fluto, la deo dil Muziko interdiktis la uzado di ca instrumento til ke muzikisto inventez novaspeca fluto dedikata a lu ipsa.

Grandanombra animali asociesas a lu, inter li la volfo, la cigno, la korvo, la vulturo (per observar la flugi di ca raptuceli, la auguristi serchis deskovrar la volo di Apollon), same kam la grifono, la lir-ucelo e plu tarde la delfino. La origino di deo Apollon esas probable Aziana nam il ne pedveztizesas per Greka sandali ma per boteti, qui esis tipala shui lore en la Aziana landi. Ultre lo, il esas la unika Olimpo-deo qua adoptesis dal

Romani sub lua Greka nomo dum ke Zevs ipsa divenis Jovo ed Afrodite divenis Venero

Segun artiklo de Enciklopedio da Edmond Wells.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

LOHENGRIN (Germana legendo)

La duko di Brabant esis ja olda ed sentis ke lua morto proximeskis. Lua unika filiino Elsa esis heredonta lua lando. Il venigis Komto Friedrich, qua esis la maxim povoza komto en lua lando, ed ilta mustis promisar a lu, ke il protektos fidele la heredonta princino. Icon juris la komto a la mortanta duko.

Ma la komto pensis : «Se me nur spozigus la yuna dukino ! cakaze me divenus la Siniro di ca lando.» Il demandis elua manuo, ma Elsa ne volis mariajesar kun lu. Lore il minacis la princino per maligna paroli.

Kelka tempo pose venis la imperiestro ad Antwerpen. Elsa iris renkontre a lu kun la kavalieri di sua lando por salutar ilu. Tatempe la komto akuzis la dukino che la imperiestro e juris, ke la duko promisabis a lu la manuo di lua filiino e lua krono. Il esis pronta kombatar por sua yuro. L'imperiestro devis judiciar.

Ye la sequanta dio l'imperiestro kunvenigis omna kavalieri di ca lando. Il sufligis en korno e pajo klamis : «Qua volas esar la championo di la dukino ?»

Ma la kavalieri timis la komto e nulu de li audacis kombatar kontre il. Ja on audabis la korno suflar ye la duesma foyo. Lore omni vidis cigno qua avancis sur la fluvio. Lu tiris per ora kateno bateleto en qua kavaliero sidis.

Ilta saltis adsur la sulo e la cigno desproximeskis senfriste kun la batelo. Ye la triesma foyo sonadis la korno. Lore la kavaliero iris opoze a l'imperiestro e dicis : «Me volas kombatar por la dukino.»

Pos ruda kombato la komto desvinkis. La yuna kavaliero plezis a la dukino ed elu aceptis lu kom spozulo. Tamen ante la mariajo-festo la kavaliero dicis ad el : «Siniroino Dukino, vu nulatempe darfas questionar me pri qua me esas nek deube me venas, nam cakaze me devos separesar de vu.» Elu promisis ico. Li vivis felica kune dum multa yari.

Ma uladie, kande li asistis festo, el audis ulu mokar Lohengrin. Lua aflikteso esis granda. Nune el pregis la kavaliero por ke il revelez ad el ilua sekretajo.

Se nur elu respektabus sua promiso ! Apene elu parolabis taskope, ke la cigno retrovenis sur la fluvio. Trista e plorante Lohengrin adiiis lua filii e lua spozino. Il saltis aden lua batelo e ne plus retrovenis.

Extraktita de la libro UNSER VATERLAND : Germanische Erzählungen für deutsche Kinder (NIA PATRIO : Germanala rakonti por Germana pueri) Lothringer Verlag METZ 1908.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

LA MISTERIOZA CIVILIZO DI FONTAINEBLEAU

Sen savar lo, omnasundie, mili de promenanti en la foresto di Fontainebleau (nefore de Paris, Francia) pasas forsan avan la restaji di nekonocata civilizo desaparinta.

Ica foresto di Fontainebleau esas un de la maxim granda e bela foresti di Francia. Ol jacas sur preske 20.000 hektari. Inter la arbori e la roki kun fantastika formi, on povas sentar magiala atmosfero. Sempre on questionas su : kad Fontainebleau esis la centro di nekonocata anciena civilizuro ?

LA GEOLOGIALA PASINTO DI FONTAINEBLEAU

La geologia pasinto di ca foresto duras esar nemulte konocata. Lua historiala pasinto esas mem plu nesavata. Til 1830, cirkume, ol ignoresis sur la mapo di Francia. Mem la banditi qui eskapis de la rejala jendarmi hezitis enirar profunde ica grandega foresto. Esis legendi pri la misterioza habitanti di ca foresto. On asertis ke la diablo sub la formo di granda Chasisto nigra trairis la foresto. Ne esis felicajo renkontrar lu, tante plu ke il cirkondesis da diablala hundi. Tale la promenanti ne tre deziris vizitar la foresto qua konsideresis kom danjeroza loko.

STUDIO DIL GROTI DI FONTAINEBLEAU

On savas nur ke dum plura dekamili de yari, homi habitis ula groti di ca foresto. Li poslasis ibe grandanombra desegnuri e signi qui duras pozar problemi a la historiisti.

Ita signi desegnesis lor periodo - segun J.L. Baudit, ciencala esploranto studiinta oli maxim bone - qua duris dum 30.000 yari cirkume, t.e. de

l'inter-glaciala ero «riss-würm» til la fera epoko. La maxim anciena signi esas tre simpla, nome li esas simpla abstrakta linei.

Le maxim recenta de li reprezentas animalal od homal desegnuri same kam plu komplikita simboli, di qui ni ne savas la exakta signifiko. La spcalisti remarkis astoniva similesa inter plura di ca desegnuri ed olti trovata che altra prehistoriala peizaji enigmatatra.

MISTERIOZA SKRIBARTO

On anke trovis kelka tombi neolitikaj en la mezo dil foresto di Fontainebleau. Una de li kronizesas per bloki qui havas la formo di jacanta statui. Kad parolesas pri naturala bloki o kad li laboresis da homi ?

Ula tombo livris plura mikra skulturi ek stono. Ol ekavesis komence dil yari 1960 dal amatora arkeologiisto Robert Ganzo. Ma la oficala ciencala esploranti konsideras oli kom nura fantaziaji dil naturo. Tamen esas substrekizenda ke altra neolitikaj restaji ekterigesis cirkum Fontainebleau.

Ultre lo, kelka tabeleti trovita da R. Ganzo, en un de la tombi pozas konsiderinda problemo arkeological. Nome ica tabeleti kovresis per ideogrami qui pensigas nerezisteble pri skribarto.

Oficale ico esas neposibla, nam la skribarto supozesas naskir multe plu tarde, en Proxima-Oriento.

Segun oficala tezo, la unesma skriburi aparis en Sumer ye cirkum 3.300 ante nia ero. On enskribis piktogrami (desegnuri supozata reprezentar literi) sur argila tabeleti, ye cirkum 3.000 ante nia ero la desegnuri transformesis ad intersequo di streki : la kuneiforma skribarto. Tamen existas plur altra exempli di prehistoriala skribarti, antea a la civilizuri di Proxima-Oriento. La enigmato di Glozel en mez-Francia esas tre kontroversata. La tabeleti di Cortaria, evanta de 4.000 yari ante nia ero, esas altra temo por kontroverso. Nome oli trovesis en Transilvania ed ico supozigas ke la skribarto ne naskis en Mezopotamia, loko qua esas la bersilo dil civilizuro di Sumer, ma meze dil stepi di est-Europa.

Esas kelka similesa inter la ideogrami di Fontainebleau e la literi poslasita dal Hitita civilizuro di Anatolia e Proxima-Oriento. Kad pro ico on darfas konjektar ke l'anciena habitanti dil forestego di Fontainebleau esis la ancestri dil tribui qui departis por koloniigar l'Oriento ?

LA ROKAJI DI FONTAINEBLEAU

Li esas probable, la maxim videbla e stranja restaji dil pasintajo di Fontainebleau. Desfacilesas ne questionar su pri lia formi. Ibe anke

pozas la questiono : kad ica rokaji taliesis dal homala manui o dal naturo ?

On povas observar figuratra exakteso tre surprizanta koncerne certena rokaji. Kelka de li reproduktas otario, elefanto, giganta tortugi, karnavida ucelo...

Kad ico esas la naturala rodado, qua exercesis dum plura yarmili sur rokoza substanco ek greso ?

Nule konocesas ke ica animalo vivis en ica mondo-parto, mem en fora epoko. Ma quon ni vere savas pri lo pasinta di nia planeto ?

Nia ancestri en la groti piktis la fakti di lia singladia vivo e la animalo qui cirkondis li. Kad la homi di ca misterioza civilizuro volis tote simple reprezentar la bestii di lia omnadia vivo ?

En ica tota afero esas tro multa koincidi e fantaziaji dil naturo.

Fontainebleau ankore vartas ke on interesesez pri lua pasinta tempo. Forsan, uladie, Fontainebleau divenos la Franca Stonehenge.

Fonti : - La perdita sajeso dil anciena civilizuri, Edituri Time Life. - Ladesaparinta granda civilizuri, Selekturo di Reader's Digest

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

ODISSEVS E LUA MISTERII

La Germano Schliemann deskovris la peizajo di Troia (od Ilion) en 1870 per kritika analizo dil verko da Homeros. Dum longa tempo, la plu multa historiisti kredis ke *L'Iliado* e *L'Odiseo* esas nur legendi poeziala.

Depos la fino dil XIXma yarcento e la exploradi da Schliemann qui aparigis non civiti konstruktita quik de la Illma yarmilo ante nia ero, onu serchis nova indici en la texto da Homeros por trovar sur quala historiala e geografiala elementi la deala vaganta kantisto fundamentizabis lua raporto.

Esante persuadita, quale la homi dil Antiqua Epoko, ke la epikaji di Homeros deskriptis historiala realeso, Schliemann do entraprezis exkavadi arkeological en Grekia ed Avan Azia por trovar la deskriptita loki. Lua kolosala intuico konfirmesis. Ita aventurema arkeologiisto ne havis nur bona lateri. La granda exkavadi quin il efektigis komence destruktis omno quon il ne opinionas esar samtempa a la Troia-milito. Sume, sep kampanii de exkavadi facesis. Il penetrigis la jornolumo en sep superpozita urbi e sur 2.000 artaji, precipue vazii. Dum ke en 1874, Schliemann asertas ke il ekterigis la trezoro di Priamos e la juveli di la

Bela Helena, la Turka gubernierio akuzas lu pri furtado di nacionala havaji, pri mentio e falsigo. Schliemann evitas proceso nur per agigar lua eminenta konocati e po la preco di cherega reparo-pago. Ica arkeologiisto lore ekirigas diskrete de Turkia la fragmenti di deskovrita juveli. Il ya esis avida, ma il esis anke inspirata e mente habitata da Homeros, pose il deskovris la ruinaji di Mikines (1874) di Orkhomenos (1880), di Tirynta (1884) ed il entraprezis arkeologia exkavadi en Ithake.

Ica fakti duktas ni a L'Odiseo ed a Odissevs. Se L'iliado dicis lo vera, od adminime kontenis veraji mem transformita per la geniozeso di Homeros, pro quo ne esus sama koncerne L'Odiseo, olqua deskriptas la dek vojajoyari pri la retroveno da Odissevs a lua nasko-insulo Ithake, pos la falo di Troia ? Nelongatempe ante la fino dil dicita epikajo, klarvidanto nomata Theoklymenos predikas la morto di grupo de pretendanti a la tronosucedo en Ithake. En la skopo divenor rejoy, li mustas igar amoroza la rejino Penelope, spozino di Odissevs lore konsiderata kom mortinto. Theoklymenos savigas lua profetumajo a la pretendanti dum ke li sidas por lia repasto dimezal. Il previdas lia iro en la rejio di Hadès (Greka Deo dil mortinti NDLT) e finas lua diskurso per la deklaro : «*La suno efacesis del cielo, obskureso funesta invadas la mondo.*» Odissevs retrovenanta kelka dii pose, ocidos la pretendanti. Plutarkhos ed Herakleitos plu tarde enuncis la ideo ke la poeziala diskurso da Theoklymenos esis en la realeso la deskripto di eklipso.

Ultre lo, onu trovas en ita texto la fakto ke la dio dil profetumajo esas olta di nova luno, t.e. to quo esas necesa por totala suneklipso. Dum la yari 1920, ciencala esploranti riadoptis ica hipotezo e kalkulis ke totala suneklipso esus eventinta super la Ionia insuli ye la 16ma di aprilo 1178 a.K. Pro indijo de suplementala donataji, ica ideo preske obliviesis. Nun ol retrovenas kun forteso. Importanta kozo jus establis o riestablis : la raporto di L'Odiseo kontenas ciencala verajo nekontestebla, e mem plura tala veraji.

L'ASTRONOMIO SOKURSANTA LA HISTORIO

Per studiuro publikigita ye la 23ma di junio 2008 en la Anali dil nacionala Akademio Usana pri cienco, la autori di ca ciencala explorado, ilqui esas du Usana ciencisti, opinionas ke kelka astronomiala detali di L'Odiseo konformesus a la deskripto di totala eklipso sunala. Marcelo Magnasco e lua kolego Constantino Baikouzis iris mem kelke plu fore per remarkigar ke Homeros mencionas quar astronomiala eventi lor la tempo dil retroveno da Odissevs en Ithake. Ya esas to quo semblas esar eklipso ye la dio dil morto di la pretendanti, ma sis dii pos la masakro, Homeros anke skribas ke Venero esas videbla tre alte en la cielo. Duadek-e-non dii antee, L'Odiseo savigas ke la stelaro dil Pleyadi e dil Bov-gardisto

povis observesar lor la sun-kusho. Fine, la texto sugestas ke triadek-e-tri dii ante la mortigo dil pretendanti, Merkuro esas alta en la cielo ye l'instanto dil auroro. Or, ica quar fenomeni eventas ye quar diferanta intertempi e nulatempe reproduktas exakte samamaniere. Ica serio precize deskriptita pozas tre forta koakti suplementala koncerne la dato a qua ica eventi povabus realeskar. Baizoukis e Magnasco uzis «software» de astronomiala efemeridi por studiar la remarkinda eventi inter 1250 e 1125 a.K. Tote aparte, li kontrolis la aspekti dil cielo asociita a la 1684 nova luni di ta periodo. Li obtenis impresiva rezulto : nur un dato konformesas a la quar eventi mencionita da Homeros ed ol esas la 16ma di aprilo 1178 ante nia ero. Ye la tempo kande redaktesis L'Odiseo (probable cirkum la VIIIma yarcento a.K.), ita eventi esas do tre anciena. «*Se ni konsideras kom exakta la evento dil masakro di la pretendanti, dum la dio dil eklipso, on povus lore deduktar ke omna eventi deskriptata en L'Odiseo esas historiale justa*», tale substrekizas Marcello Magnasco, dum agnoskar ke ica konkluzi restas ankore tre hazardoza : «*Segun la hipotezo kande nia laboro revelesus kom justa, ico nur tendencus pruvar ke Homeros savis pri quo lu parolis ma ico ne pruvas la historialeso dil retroveno di L'Odiseo. Ico pruvas nur ke Homeros havis savaji pri ula fenomeni astronomiala evanta de epoko tre antea a la sua.*» Kad Odissevs irgamaniere existis, quale Troia falis ? L'Odiseo esas forsan dechifrenda kom «*libro de ruzi*», di qua la heroulo esas tote kompreneble ilta qua konsideresis kom la maxim «*subtila*» e la maxim ruzoza de la Greki... Kad la blinda poeto (Homeros) de lua fora tempo direktis palpebrago a ni ?

*Segun artiklo da Petrus Boscogilbertus publikigita en la buletino
EUROPA NOSTRA*

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

NIA POEZIALA ANGULO

*Segun la konsilo da T. Sweetlove trovebla en la numero 4/2006 di
KURIERO INTERNACIONA yen lineopa proz-tradukuro di poemo dal
Franca poeto Charles Baudelaire.*

LA ANTEA VIVO

Me longatempe habitis sub vasta portiki
Quin marala suni tintis per mil fairi,
E quin lia granda pilastris rekt e majestoz,
Igis simila, vespere, a la groti bazaltal.

L'ondagitesi, dum rular dil cielo l'imaji,
Mixis per maniero solen e mistika
L'omnopovanta akordi di lia muziko richa
A la kolori dil suno kushant reflektata per mea okuli.
Esas ibe la loko ube me vivis en la volupti kalma,
Meze dil azuro, dil ondi, dil splendidaji
E dil nuda sklavi, tote impregnata per odori,
Qui mea fronto desvarmigis per palmi,
E di qui la unika flego esis parstudiar
La sekretajo dolorigant qua igis me langorar.

Extrakturo de LES FLEURS DU MAL (DI LO MALA LA FLORI)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

FANTASTIKA RAPORTO: LA VIRO QUA VENIS DE ALTRA LOKO

Dum matino dil monato novembro 1957, gardisto dil kastelo di Chambord marchas profesionale en la diversa chambri di ca splendida konstrukturo. Arivinta en un de la princala chambri, il haltas sur olua solio, nam il esas astonegata vidar nekonocata viro dormanta quiete e sen irga egardo meze di historiala lito. La gardisto pensas quik ke parolesas pri turisto surprizita per la klozo dil kastelo, pos la vizito dil preirinta dio. Lo esas certeso a lu nam la nekonocato esas bone vestizita, e nule pensigas pri vaganto. Il do vekigos lu, ma tamen il intencas reprimandar ilu. Il sukusas lu dulce per brakio. La koncernata viro apertas la okuli, regardas la cirkumajo e semblas astonata per ica situeso. Il ne komprenas la reprochi dal gardisto, nam segun evidenteso il questionas su qua esas ica kerlo, qua desdormigas lu. La funcionero, pro ke il kredas ke la viro mokas il, iraceskas serioze. Il telefonas a responsivo. Pose lu venigas policiani ! Plu tarde, questionita che la jendarmeyo, la nekonocata viro asertas ke il nomesas Pierre Neveu, deklaras ke il esas arkitekto e ke lua pre-avulo esis un de la du konstrukteri dil kastelo di Chambord. Ica dicita Neveu, se ico esas vere lua nomo, semblas terorigita per la posturo di ti omna qui questionas lu. Ne esas dubo en lua mento ke il esas en la manui di

stranja homi. Il pavorigesas enstrade kande il vidas automobili, il ne konocas la elektro nek la acensili, nek la telefonilo...

Semblante, Pierre Neveu venas de altra yarcento !

Dum tri semani, il submisesas a diversa psikiatrala exameni. Expertizisti studias lua omna aserti. Nome olti esas multanombra ! Unesme Neveu semblas konocar perfekte singla de la chambri dil kastelo. Il parolas pri la splendida eskalero sur qua il falis ye kelka dii antee pos la vizito da rejo Henrikus III. Kande ulu ridachas lor ita deklaro, Neveu ekirigas de sua posho ganto pri qua il asertas ke ol apartenas ad ica rejo di Francia ! Ita ganto dil dextra manuo egaresis da Henrikus III lor lua maxim recenta vizito en Chambord e Neveu konservas olu en la skopo retrodonar ol a Sinioro Rejo. Historiisti studias ica objekto, li konstatas ke lu konformesas exakte ad altra ganto, cafoye dil sinistra manuo, olqua konservesas en vetrino dil kastelo-muzeo.

Samamaniere Neveu ekirigas de sua poshi mikra tabakuyo qua apartenas a lu e sur qua gliptesas N per ora litero. Il havas anke brodita naztuko ek linono e kelka ora moneto-peci dil XVIma yarcento. Kompense, lu ipsa ne povas explikar de-ube venas la vesti quin il surhavas, t.e. vesti dil XXma yarcento quin il asertas nulatempe vidir antee. Koram tala desordinaji, ma anke pro ica preske konvinkiva fakti pro ke li esas verikifebla e verifikata, la jendarmi publikigas en omna regionala jurnali fotografuro di la nekonocato di Chambord. Camotive, du dii pose, siorino Pierre Berthier eniras la jendarmeyo di Blois, urbo ube el habitas. Simone Berthier konocesas dal policiani nam tri yari antee, ye la 27ma di junio 1954, lua spozulo desaparitis misterioze. Pierre Berthier, kontisto che mikra entraprezeyo dil mezo di Blois, evis lore triadek-e-non yari, aspektis quale meznombra civitano, laboris konciencoze e nulatempe remarkesis irgamaniere. Il esis patro di du filiineti, esis tre akurata, tre ordinema, prizis nek lo neexpektita nek la surprizi, oli esez bona o mala. Singlavespere, lu livis lua laboreyo ye sis kloki e kin minuti pdm, pariris dum kelka minuti la duacent metri qui esis la disto de lua laboreyo a lua domo, sen irgatempe haltar survoye. Ye dek-e-ok kloki dek-e-kin minuti, lu instalis su en lua fotelo e funcionigis anciena radiofono dum vartar la retroveno da Simone e da lua du filiineti. Ma ye ta dio, tamen, Pierre ne retrovenabis adheme ! Malgre minucioza serchado, la policiani qui informesis quik da Simone ne trovis mem la maxim mikra traco di lu. Il, segunvorte, desaparabis inter lua laboreyo e lua apartamento.

Dum ica komenco di decembro 1957, kande Simone Berthier instalas su avan la kapitano dil jendarmi el ridetas joyoze e tenas enmanue la jurnalo di ca dio. Ne esas irga dubo por elu ke elua spozulo fine trovesis. Pierre Neveu, elu pensas, esas nulu altra kam Pierre Berthier ! De lore, nova exameni efektigesos ye ilta quan la jurnalaro duras nomizar «La nekonocato di Chambord». Se lu esas Pierre Berthier, quon lu facis dum

la tri yari di lua desaparado ? Esas neposibla ke il restis en ica regiono sen remarkesir da ulu. E pro quo lu retrovenas nunadie ? Psikiatriisti e psikologiisti balde konvinkesas ke Berthier ne esas simulanto, ke lu esas vere amneziika e nule memoras sua preirinta existo apud Simone e lua du filiini.

Organizita renkontro inter amba esas konkluziva pri ca temo nam segun Berthier - o Neveu ? Simone esas stranjera persono quan il nulatempe antee vidis. Samatempe, la tabakuyo di Neveu, lua brodita naztuko e lua ora moneto-peci examenesas ed analizesas sorgoze, e furnisas astoneganta konkluzi : ica omna objekti evas de la XVIma yarcento, ma tamen oli semblas esar preske nova. Omno instigas kredar ke Pierre Neveu dicas la vereso e do ke lu esus viktimo di «tempo-glito», t.e. ke lu esas civitano dil XVIma yarcento misirinta erore ye la XXma yarcento. Quoniam lu asertas ke lu esas arkitekto, altra expertizisti subisigas mentala exameni da lu. Pierre havas nenegebla savo en ica feldo, ma lua omna skisuri esas anakronismala e facesas quale oli povus facesir tri yarcenti antee. Vice quieteskar, Pierre Neveusembas foleskar sempre plu multe singladie. Il ne plus povas tolerar la fakto ke il mustas senfine subisar la questioni da ta omna homi, qui nule kredas lua dicaji. Il ne plus povas tolerar ke il mustas justifikar su sencese. Il suplikas por ke on lasez lu rividar lua amiki, lu citas kelka nomi quin la historiisti quik notas en la skopo verifikar plu tarde kad la citita personi existis reale. Plura de li semblas esar nekonocata ma pos profunda serchado, semblas ke omni vere vivis ye la sam epoko, nome ye ca fino dil XVIma yarcento deube venas Pierre Neveu. Ed omni interkonoceskis en Chambord ! Ne esabus posibla ad un de nia samtempani konocar ita omna detali pro ke mem la historiisti nesavis oli.

La jendarmi, qui esas racionala homi, ne aceptas ica expliko. Li prenas la fingrala traci da Pierre Neveu, sendas oli ad Interpol, inquestas en diversa medii. Sen irga valida rezulto.

Quankam ico despezas a li, li devas aceptar agnoskar la fakto ke Pierre Berthier ne trovesis e ke parolesas nur pri stranja similesos. Ma qua esas ica viro inkluzata en hospitalo-chambro ? Li ne volas kredar ke il povus esar eskapito de la tempo veninta rekte de la XVIma yarcento ! Parisana inspektisto komisita irar a Chambord preparas su por rikomencar la inquesto.

Il renkontras ica nekonocato en la komfortoza karcero ube il inkluzesas, nome granda chambro aparte aranjata por lu en la hospitalo dil dicita urbo.

Plusafoye, Neveu respondizas la granda quanto de questionis qui demandesas a lu, il furnisas detali, segun semblo tote vera, e pluduras ne rikonocar Simone Berthier e lua du filiini. Nun esas preske sis monati ke il inkluzesas en ica chambro. Ye ula matino, flegisto eniras la chambro

permanente klefoklozata e trovas ke la loko esas vakua. Il informas quik sua superiori nam il pensas nemediate pri eskapo. Ma la fenestro klozesas interne e provizesas per du dika stangi. Koncerne la pordo, ol duoble klozesas ! Malgre omna entraprezata serchadi, Neveu nulatempe itere trovesos. E Simone Berthier perdas duesmafoye, ilta quan elu kredis ke il esas elua spozulo. Quale dum la monato junio 1954, malgre importanta explori, nulu esis rividonta la misterioza viro di Chambord. Nulu esis audonta parolar itere pri Pierre Berthier, nek pri lua sozio Pierre Neveu. La policiani ne plus savis quon konjektar : la vojagero di altra yarcento desaparabis same stranje kam il arivabis, quaze eroro dil tempo sendabis lu inter ni e nun retrovenigis lu ye la XVIma yarcento...

Extrakturo de la la libro VOYAGE DANS L'IMPOSSIBLE

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

LETRO DA NIA PASINTA AMIKO ANDREAS JUSTE

La letro quan me kopias sube esis skribita e sendita a me da nia pasinta eminenta Idisto Andreas Juste. Me opinionas ke ol esas perfekte publikigebla, nam ne esas celenda personala aferi pritraktita en ol. Me tante plu deziras konocigar ol ke ol redaktesis en la neimitebla e modelatra stilo da nia transmondeskinta samideano ed esis un de lua lasta letri.

En mayo di 1998

A Sioro Martignon

Kar amiko,

Forsan vu savas, ke me subisis grava falo en mea propra domo, e ke pro brakio ruptita me mustis esar kuracata en hospitalo.

Nun me konvalecas en loko qua es organizita por tala skopo. Ma sen mea libri, sen revui e sen dokumenti la vivo esas desfacila. Sioro Bol venis por vizitar me ed il informis kelke pri l'eventi en nia mikra ma valoroza Idistaro. Dume Dro Carlevaro jus editis libro kontenanta 75 pagini sub titulo «Idala foliumi».

Quale Sioro Carlevaro procedos por konocigar ol ? Me ne savas. Omnakaze to es studiuro serioza.

To esos por me, tre util savar vua opiniono, se mem forsan vu ne aprobos ol komplete.

Altraparte nun me laboras por altra verko, to esas : «ek sua fonto» en qua me montras ke multa posibla formi, tote korekta, ed en cetera kazi ke tala tamen konform al principi dil Ido, esas mis-exploata. A vu me konfidencas ke yen mea skopo : mantenar Ido sur la bona voyo, e por to esas preferinda ameliorar l'Ido segun sua fundamental principi, plu kam propozar kapricioza reformi. Tale se mem vu ne aprobos omno, vu povos tamen komprenar l'intenci.

Voluntez pardonar, ke me tante skribas pri mea projekti, ma to es signo di mea konfido. De plura semani me pensas pri vu ed esperas, ke vu ne subisas morbo, e ke balde vu povos denove editar vua letro, quan nun mult Idisti aprecias, vu pleas rolo neremplasebla. Pro to yen expreso di mea sincera gratitudo, e me adjuntas di mea personal amikeso.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2008)

LA RETROVENO DAL FRONT-SOLDATI

Ico esas ekstrakturo de libro pri la Germana kulturo, literaturo ed historio. La suba texto raportas la retroveno dal Germana militisti a lia hemala lando pos la desvinko dil unesma mondo-milito en 1918. Me adaptis ol ad Ido.

Subite la militisti aparis. On audis li apene, on konstatis nur ke lia turbo agitis su per kurta movi. Hike ed ibe izolita advoki klamesis, ma nulu komprenis li, ed oli quik cesis. Muliero komencis plorar, lua shultri levis su tresayante, elu singlutis diskrete, kun lua konvulsatre juntita manui...

«Pro quo ne esas militistala muziko?» susuris viro, per rauka voco sen respirar. «Pro quo la urbestro ne akompanigas ico per militistala muziko...?»

Desaprobo. E morto-silenco. Lore ulu klameskis «Hurra...» de tre dopa rango. Ed itere esis silencio...Ho Deo mea, quale li aspektis, quale aspektis ica viri? Quo esis ico, qua hike marchis avancante? Ica senreakta nemovanta vizaji sub lia stala kaski, ica ostoza membri, ica lacerata, polvoza uniformi! Pazo pos pazo li marchis, e cirkum li esis por tale dicar senfina vakuo. Yes, lo esis quaze li esus mezepokala exkomunikiti expozata a danjeroza violentaji, qui existis e kreskis en ombro nevidebla a la okuli di ta ekluziti... Ico povis apene toleresar. Li marchadis ya, quaze li esus la senditi dil morto, dil hororo, di la maxim mortigiva, maxim solitara, maxim glaciala frosti. Hike tamen esis la patrio, hike vartis li la familiala varmeso, la feliceso, pro quo li tacis, pro quo li ne klamis, pro quo li ne ridis?...

Nur poka de li ornesis per flori. E la florbuketi pendis parvelkinta de lia fusil-kanono. La yunini havis flori en la manui, ma nun eli stacis ibe, tremante, nesavante quale agar, konfuzigita, lia vizaji tresayis e lia paleso montris a la soldati desquieta okuli. La soldati marchadis. Oficiro tenis senegarde laurokrono enmanue, ociligis ol, levis sua shultri...

Nula standardo. Nula signo di vinko. Nun venis ja la bagaji-veturi. Ico esis tota regimento.

E quale me vidis ica mortigive rezolvita vizaji, ita harda, quaze skultita ek ligno, vizaji, ita okuli qui regardis dum pasar stranjere la turbo, li esis stranjera, neligita, enemika – yes, enemika – icon me savis, ico asaltis me, e lore me fixeskis – ico tote ne esis, quale ni pensabis pri lo, ni omna, qui stacis hike, quale me pensabis lo, nun e dum la tota travivita milit-yari,omno mustis esir tote altra kam to quon ni kredabis. Quon ni vere savis pri ta soldati quin ni vidis ? Pri la fronto ?

Nulon, nulon, nulon ni savis. Ho Deo mea, ico esis pavoriganta. Esis do tote ne vera, to quon onu rakontabis a ni. On mentiabis a ni, ico ne esis nia kombatanti, nia herouli, nia protekteri di la patrio – ico esis viri, qui ne apartenis a la komunajo di la homi qui kunvenabis en la stradi, qui ne volis apartenar ad ica komunajo, qui venis de altra domeni, qui konocis altra legi, havis altra amikesi... Ke iti, la viri, qui ibe marchadis, kun lia fusilo surshultre e severe izolita de omno qua ne esis simila a li, ke iti ne volis apartenar a ni, ico esis la decidiganta fakto. Li ne esis nia kunhomi, opoze a li nia tota kontraktita, ridinda importanteso desaparitis quale la maro-spumo.

Omno quon ni pensabis, quon ni esperabis, quon ni expresabis, divenis nevalida. Quala monstrala eroro ico esis, to quo sucesabis kredigar da ni dum quar yari, ke ni apartenis a la sama komunajo , quala eroro, qua nun ruptesis!

La fronto esis lia domicilio, esis lia patrio, lia naciono. La milito dominacis ili, la milito nulatempe abandonos ili, nulatempe li povos retrovenar vere ad-heme. To quo nun eventis, ica eniranta marchado, ita inserto en la paca, en la lego-observanta, en la civila mondo, ico esis transplantaco, falsigo, ico nulamaniere povis sucesor. La milito finas. La militisti pluduras marchar. Ed hike stacas la amaso de homi, hike stacas la turbo, qua hike esas nehabila opoze a la fermentacado di la nova Germana mondo, camotive li esos, li la soldati, ti qui marchos por la revoluciono, por altra revoluciono, volante nevolante, flogata per violentaji quin ni ne povas divinar.

*Ernst von Salomon,
Die Geächteten, (La Damniti) 1931*

(Editerio Ernst Rowohlt, Berlin)

Ica texto aludas la revoluciono eventinta en Germania quik pos la fino dil unesma mondomilito, ma la auroro presentas ke la front-soldati esas pronta por altra revoluciono, nome olta dil nazismo.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2008)

LA PAROKO DI CUCUGNAN

Ica texto dil XIXma yarcento esas tre konocata en Francia e ridetigis plura generacioni de mea samlandani.

Omnayare ye la kandelfesto, la Provencana poeti publikigas en Avignon libreto plena de amuziva rakonti. Yen un de oli qua aparte plezis a me.

Abado Martin esis paroko...di Cucugnan. Tre benigna viro, il amis patrale lua sorgati ; ad il, Cucugnan povabus esar paradizo surtere, se la Cucugnanani donabus plu multa kontentigo a lu. Ma ho ve ! la Cucugnanani ne tre prizis irar a la kirko. Il esis tre trista pri ico ed il demandis a Deo la graco retrovenigar lua parokiani a la praktiko dil sakramenti. Or, Deo exaucis lu.

Ye ula sundio, pos la Evangelio, S-ro Martin acensis en lua katedro. «Ho mea frati, lu dicis, vi kredos mea dicajo se vi volos ; recente dumnokte, me, qua esas mizerosa pekanto, me konstatis ke me esas an la pordo dil paradizo.

Me frapis : santa Petrus apertis la pordo !

«Saluto ! Ho kara s-ro Martin , lu dicis a me ; me joyas vidar vu, quon me povas agar por helpar vu ?

– Ho afabla santa Petrus, vu qua posedas la libro e la klefo di hike, kad vu povus dicar a me, se vu judikas ke me ne esas tro kurioza, quanta Cucugnanani esas en la paradizo ?

– Me povas refuzar nulo a vu, s-ro Martin, voluntez sideskar e ni verifikos kune.»

E santa Petrus prenis lua dika libro, apertis ol e surhaveskis lua binokli :

«Ni videz, Cucugnan, kara s-ro Martin, ma la pagino esas tote blanka. Nul anmo di Cucugnanano trovesas hike. Ne esas plu multa Cucugnanani kam denti en la boko di hanino.

– Quale ! Nula Cucugnanano hike ? Nulu ? Ico ne posiblesas ! Regardez plu bone...

– Nulu, regardez ipse, me ne jokas.»

Me teroris e kun juntita manui me demandis pardono e kompato. Lore, santa Petrus dicitis a me :

«- S-ro Martin vu ne kulpas pri co. Vua Cucugnanani esas probable en la purgatorio.

– Ha ! pro kompato, granda santa Petrus ! Permisez adminime ke me povez vidar e konsolacar li.

– Volunte, kar amiko... Metez ica shui pro la mala voyo. Pose, irez rekte avan vu e vu trovos arjenta pordo tote stelizita per nigra kruci ye la dextra latero. Vu frapos ed on apertos ol por vu. Adessias (adio en la provencala linguo) !»

E me marchis sur malega voyo e kun granda desfacilaji, fine me arivis an la arjenta pordo.

«Pan ! pan !

– Qua frapas ? dicas a me rauka e plendema voco.

– La paroko di Cucugnan.

– Di ?

– Di Cucugnan.

– Ha !... Voluntez enirar»

Me eniris. Altastatura bela anjelo, kun ali obskura quale la nokto e kun robo brileganta quale la jorno kun diamanta klefo pendita ye lua zono, skribis en granda libro plu dika kam olta di santa Petrus...

«Fine, quon vu volas e quon vu demandas ? la anjelo dicitis.

– Ho bel anjelo di Deo, me volas savar, - forsan me esas tre kurioza, - kad vu havas hike la Cucugnanani.

– La homi di...?

– La Cucugnanani, la homi di Cucugnan... pro ke me esas lia prioro.

– Ha ! Abado Martin, kad ne ?

– Yes, sioro Anjelo.

E la anjelo apertas e foliumas lua granda libro.

«Cucugnan, lu dicas sospirante...Sioro Martin, ni havas en purgatorio nulu di Cucugnan.

– Ho Deo mea ! nulu di Cucugnan en la purgatorio. Ma ube li esas ?

– He ! lore li esas en la paradizo. Li ya ne povas esar en altra loko.

– Ma me venas de la paradizo... E li ne esas ibe !

– Se li ne povas esar en la paradizo, li esas... Kompatinda sioro Martin se vu volas vidar li irez sur ita voyo e sinistre vu trovos granda portalo. Ibe vu povos informesar. Deo helpez vu !»

E la anjelo klozis la pordo.

Esis longa, doloriganta e sudorifanta voyeto, fine me arivis opoze a giganta portalo beanta quale la pordo di granda forno. Hike onu ne questionis me, nam ne esis registro. Me audis hororinda klamado, jemi, ululi e jurachi. «Nu, ka tu eniras o ka tu ne eniras, ho tu ? dicas a me dum pikar me per lua forko, kornoza demono.

– Me, kad ? Me ne eniras. Me esas amiko di Deo.

– Tu esas amiko di Deo, ho tu idioto ! Ma lore pro quo tu venas ad-hike ?...

– Me venas por questionar humile se hazarde vi ne havus hike ulu di Cucugnan...

– Ha, stultulo ! Ho leda korvo ! Ma vere ka tu ne savas ke l'omna vilajani di Cucugnan esas hike. Regardez quale ni traktas tua Cucugnanani...»

E me vidis, meze di pavoriganta flami-vortico :

La longa Coq-Galine, - vi omna konocabis lu, he mea frati, - Coq-Galine qua ebrieskis tante ofte, e tante ofte frapis lua kompatinda spozino Clairon. Me vidis Catarinet... ica senetika muliero, qua kushis kun omna posibla viri.

Vi ya memoras ico, ma ne volas pluse parolar pri lo.

Me vidis Pascal Doigt-de-Paix, qua fabrikis sua oleo kun la furtita olivi di s-ro Julien.

Me vidis Babet la glinistino qua ne laboris tre honeste.

Me vidis mastro Grapazi qua ne tro prizis laborar.

E Dauphine, qua vendis tante chere la aquo di lua puteo.

E la Tortillard, qua fugis kande il renkontris me e konsideris me quaze me esus hundo.

E Couleau kun lua Zeta e Jakobus e Petrus, e Toni...»

Emocigita, livida pro pavoro, la audantaro jemis, dum vidar en la tote apertita inferno, sive lua patro, sive lua matro, sive lua avino e mem sive lua fratino...

«Vi intelekttez bone, ho mea frati, dicis itere la benigna abado Martin, ke ico ne plus darfes durar. Me volas salvar vi del abismo adube vi precipitas vi.

Me komencos morge.

Morge, lundie me konfesos la geoldi. Ico ne esos granda afero.

Mardie, la pueri. Ico rapide efektigesos.

Merkurdie, la yunuli e la yunini. Ico povos durar longatempe.

Jovdie, la viri. Ni esforcos agar rapide.

Venerdie, la mulieri. Me dicos : «Ne exajerez !»

Saturdie, la muelisto !... Un dio por lu sola, esas apene suficanta !...

E, se ye la venonta sundio, ni finabos, lore ni esos tre felica.

Ho mea filii, ni devas avan omno pensar pri la salveso di nia anmi.

La Cucugnanani agis segun la deziro di lia paroko.

Depos ita tempo la vertuozeso dil Cucugnanani konocesas en la tota cirkondanta regiono.

Recente, la bona pastoro, s-ro Martin sonjis ke akompanata da lua sorgati, meze di acendita ceri , di bonodorizanta incenso-nubo e di korista pueri kantanta TE DEUM, il eniris la paradizo.

E yen la historio dil paroko di Cucugnan, quale ol raportesis a me.

Texto publikigita en 1866, adaptita ed ekstraktita de libro titulizita LETTRES DE MON MOULIN da Alphonse Daudet.

Me havis la kuriozeso serchar Cucugnan che la interreto e me saveskis kun astono ke ica prediko reale dicesis en 1858 en ica vilajo. Nur la abado ne nomesis Martin, ma Ruffié.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2008)

Segun la konsilo da T. Sweetlove trovebla en la numero 4/2006 di KURIERO INTERNACIONA yen lineopa proz-tradukuro di poemo dal Franca poeto Charles Baudelaire.

LA INVITO A VOYAJO

Infantino mea, fratino mea,
Pensez pri la dolceso
Irar adibe vivar kune !
Amorar libere,
Amorar e mortar
En la lando qua similesas tu !
La suni aquizita
Di ta cieli konfuzigita
Por mea spirito havas la seduktili
Tante misterioza
Di tua okuli trahizera,
Brilanta tra lia lakrimi.
Ibe, omno esas nur ordino e
beleso,
Luxo, kalmeso e volupto.
Mobli brilanta,
Per la yari polisita,
Dekorus nia chambro ;
La maxim rara flori

Mixante lia odori
A la nepreciza parfumi dil sucino,
La richa plafoni,
La profunda speguli,
La orientala splendideso,
Omno ibe parolus
A l'anmo sekrete
Lua dolca linguo naskal.
Ibe, omno esas nur ordino e
beleso,
Luxo, kalmeso e volupto.

Videz sur ica kanali
Dormar ica navi
Di qui la humoro esas vaganta ;
Lo esas por kontentigar
Mem tua maxim mikra deziro
Ke li venas de la tota mondo.
– La kushanta suni
Vestizas l'agri,

La kanali, la tota urbo,
Per hiacint' ed oro ;
La mondo dormeskas
En varma lumo.
Ibe, omno esas nur ordino e
beleso,
Luxo, kalmeso e volupto.

(Ek Kuriero Internaciona
n°3/2008)

*Extrakturo de LES FLEURS DU
MAL (DI LO MALA LA FLORI)*

FANTASTIKA RAPORTO : MISTERII EN L'USANA WESTO

Mitchell Roarke esas komercala reprezentanto. Il evas triadek-e-kin yari e trakuras l'Usana Westo ja de plu kam dek yari, en bela veturo, olqua esas lua unika luxajo. Lu esas celibulo e ganas bona salario. Il nulatempe sufris pro restrikti di lua vivo-nivelo, mem dum la Granda Krizo dil komenco di la yari 1930ma.

Cadie, dum la monato junio 1936, Mitchell trairas la Stato Nevada en la direciono di Carson City. La suno plubaseskas che la horizonto ma duras produktar forta varmeso. La vento qua arivis balayas la sablo en nubi sempre plu violentoza. Instantope, Mitchell mem ne plus vidas la choseo qua defilas tre fore avan lu. Esas tale, ke, ye 19 kloki, il perdis komplete sua voyo. Il perceptas dezerto avane e dope, kelka mikra monti, ma nula choseala panelo indikanta la loko, e nul urbo videsas.

Che la unesma albergo, se lu renkontos ula, Mitchell haltos e pasos la nokto : morges esos ya ankore tempo por irar itere en la justa direciono. E subite, l'urbo aparas. L'urbo, kad ? No, lo esas prefere mikra vilajo sat stranja, tre ekmoda, qua similesas ita «western»-vilaji quale onu ne plus vidas tala ulaloke ecepte che la cinemo. Roarke haltigas lua automobilo, observas lua mapo, konstatas ke nula vilajo indikesas ye ca loko. Ne importas, nam kande onu aludas vilajo onu aludas preske neeviteble hotelo !

Lore Mitchell rifuncionigas la motoro e vehas ye mikra rapideso. Segun quante de lua avanco, lua astono kreskas : la vilajo qua aparas klare a lu nun nomesas Sky's Garden (La Gardeno dil Cielo). Sur mikra placo, stacas statuo di Amerik-Indiana Chefo, probable ek gipso. Ambalatero di la granda strado, nula veturo halte-restas ma kompense nombroza kavali atachesas a barili. Pri la homi qui promenas, li vestizesas per «cow-boy»-chapeli e per pantaloni plularjigita infre o longa robi kun falbali e denteli. E subite omno divenas klara ! Mitchell intelektas : la Gardeno dil Cielo esas probable un de ta vilaji qui konstruktosis da granda kompanio

cinematografal di Hollywood, quale ico existas depos kelka yari : onu naskigas sur la sablo «western»-vilajo ed on produktas ibe dek-e-kin o duadek longatempe duranta filmi ye B-serio per utiligar singlafoye la sama dekoruro pro spar-aranji !

Se filmo nun produktesas, Mitchell ne volas pertubar ica ago per arivar subite kun lua veturo dil XXma yarcento. Il do haltigas lua vehilo dop dika rokajo e pluduras avancar pede. Il vestizesas per «jean», per kamizo kun quadrati e povas aspektar tre simila a lokano, ecepte tamen koncerne lua «basket»-shui.

Dum enirar la vilajo, ilu konstatas ke l'atmosfero esas stranja. Cirkum la salono viri konversadas sen atencar lu. Plu fore, yunineti ludas per pupei e yunuleti interpersequas kun ligna revolveri enmanue. La choseo ne esas gudrizita ma ol konstitucesas per reda tero super qua flugas dornoza bushi.

Proxim ilu pasas veturo tirata per du kavali. Plu fore, dop la statuo dil Amerik-Indiana chefo, esas dilijenco... «Nula dubo, parolesas ya pri vilajo «artificial» pensas Mitchell. Ed ica homi esas omni figuranta !».

Il alongiras la bordo di la granda strado por ne facar plumpajo, lu tamen astonesas vidar nula kamero, nula teknikisto, nulu qua vestizesas quale on esas lo en 1936. Ilu havas l'impreso vivar un yarcento plu frue ed ico amuzas lu ! Mitchell regretas ke il ne havas «colt»-revolvero ye sua zono, ke il ne kavalkas belega kavalulo. Lua eniro esabus plu spektaklatra. Vice ito, lu avancas sola, pede, en la polvo.

Manuo pozeskas sur lua shultro e koaktas lu riturnar su. La viro qua stacas kontre lu havas «sherif»-stelo sur la sinistra latero di sua pektoro. Il demandas a lu qua il esas e de-ube lu venas. Sempre ridetante, Mitchell naracas lua mala aventuro, asertas ke il perdis sua voyo dum ke il iris a Carson City. Lu parolas pri sua veturo e demandas gazolino, nam lu timas ke la nexta servo-staciono jacez tre fore.

Lua dialoganto apertas grand okuli sen komprenar : «Gazolino, kad ? Sequez me, vu explikos ico a la «sherif» nam me esas nur lua adyunto». Mitchell sequas la nekonocato, nam il pensas ke balde il esos koram filmoproduktanti di Hollywood o di la filmo-facero. Pro ke il duras ne vidar kamero, il imaginas duminstante arivir dum la filmo-repeto. Ma kande il eniras la kontoro dil «sherif» , lua rideto efacesas. Ibe, ne plus parolesas pri aktori ma pri vera «marshall». En la karcerio , du kerli havanta pendinda mieni regardas lu. Plu tarde dum plu kam un horo, Mitchell mustos responder a plusa questionaro dal «sherif» : «Vu dicas veturo, kad ? Konsentite ma ube esas la kavali ? Kad vu serchadesas dal policani ? Pro quo vu venas a Sky's Garden ? Kad vu esas ludero ? Kad vu havas pekunio sur vu ? Kad vu konocas ulu hike ?».

Mitchell absolute ne plus deziras ridar. Il probas tamen ankore parolar pri cinemo, filmo, aktori, ma videble lua konversanto ne komprenas ica vorti.

Pro ke ne esas posibla a lu responder konsequante a la questioni qui pozasas a lu, la komercala reprezentanto probas imaginar ulo kredebla ma lu nur sucesas facar mispazi. Tale ke pos un horo, la «sherif» irigas lu a la karcero ube il rajuntas la du banditi !

Il pasos ibe duadek-e-quar hori. Ye la morga dio , pro ke il semblas kalmigita, ke il ne plus demandas gazolino nek filmo-produktanto, la «sherif» liberigas ilu. Mediko venas vizitar lu, il vestizesas per ronda chapeleto e transportas enmanue kofreto ledra de qua il extirpas flakono kontenanta ulaspeca magiala pociono. Mitchell refuzas drinkar ed asertas ke lu esas en perfekte bona sanesala stando ed il nur deziras departar sen trublifar.

La «sherif» konsentas kondicione ke il pagez kauciono de dek dolari. Nul problemo : Mitchell ekirigas bilieto de sua posho ed il prizentas lu a la legisto. Ilca observas la verda banko-bilieto kun granda okuli. Pose il krumplas ol, forjetas lu sur-sule, ed esas tote furioza. Nome, lu nulatempe antee vidabis banko-bilieti e, segun il, dolaro, povas nur esar ora od arjenta moneto-peco ! Mitchell retrosendesas a la karcero dum duadek-e-quar hori !

Ankorefoye, il probas explikar lua situeso per propozar irar por querer lua identeso-dokumenti en lua veturo. Pro ke la altri ne komprenas to quo esas identeso-dokumenti, nulu diplasas su...

Probable pro ke il esas fatigata gardar ica dementulo proxim su, la «sherif» liberigas Mitchell Roarke ye la posmorga dio kondicione ke il departez senfriste. Pro ke Mitchell nur deziras ico, ne esas problemi. Tamen, apene lu eniras la granda strado, ke tumulto eruptas ye kelka metri de lu. Ed ankore pluduras la fakto ke onu ne vidas kameri, teknikisti, filmifanti ! Luafoye Mitchell esas certa ke lu esas fola. Il fricionas a su la okuli, regardas la cirkumajo, rikonocas la granda strado, reperas la direciono vers qua trovesas lua veturo. Ma la tumulto plumaleskas, la «sherif» probas intervenar, pafi kambiesas. Kuglo sisas an l'orelo di Mitchell ante stekesar en la trunko di arboro. Lore Mitchell departas per kurar plu rapide kam il agis lo irgatempe antee. Kad ilu trovos lua vehilo ye la loko ube il livis ol ? Yes, la veturo esas hike. Olu tote ne diplasesis. Il instalas su dop la direkto-roto, insinuas la kontakto-klefo en la seruro, subite rideskas quaze dementulo kande la motoro grondetas dulce. Lua starto poslasas profunda traco di rotobandaji en la sablo e granda polvo-nubo dop su...

Esas ok kloki vespere kande Mitchell Roarke fine atingas grand urbo. Olta esas moderna. Lua joyo esas granda esar itere meze di civilizita medio. Lua unesma vizito esas por la polico-komisariayo ube il explikas longatempe, dum plura hori, lua fantastik aventuro. Itere, il vidas nekredema vizaji. Ilu mustas repetar lua naraco a dek-e-kino de personi. Pose il examinas da mediko, plu tarde da psikiatriisto, e tandem il duktesas ad hotelo...

Dum la sequanta dii, danke la policisto Brewster, l'inquesto ne abandonesas, nam Brewster persuadesas ke Roarke esas mente perfekte sana. Malgre to, sur nula mapo mencionesas vilajo nomata Sky's Garden. Depos plu kam okadek yari nula urbo jacas ye la loko indikita da Mitchell. La nura vilajo existinta en ca regiono nomesis Stuball ma lu abandonesis en 1859, poka tempo ante la Separo-milito, dum epoko kande on deskovris ankore facile arjento-mineyi. Stuball, abandonata da lua habitanti, plu tarde naturale destruktosis per la dezerto.

«Ma tamen me ne sonjis !» klameskas Mitchell. «Omno quon me dicas a vu esas vera !». Por esar certa pri to, Brewster aceptas akompanar la komercala reprezentanto til ica supozata vilajo dil preirinta yarcento. Ma se, kande li arivas surloke, amba viri deskovras vere traci di rotobandaji en la sablo, nula vilajo, nula konstrukturo videblesas en la cirkumajo . Nur pluduras flugar dornoza bushi... Kompense, en un de la tri arbori havanta sikigita trunko, qui stacas icaloke, onu trovas revolvero-kuglo, quale indikabis Mitchell...

Kelka monati plu tarde, esquado de filmoproduktanti iras por instalar su an la exakta loko ube jacis Stuball okadek yari antee, e rikonstruktos ita vilajo por la filmifo di «western» titulizita «La Texasani» facata da James Hogan, kun, en la precipua rolo, Randolph Scott...

*Extrakturo de la libro VOYAGE DANS
L'IMPOSSIBLE da CHRISTIAN DUREAU*

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2008)

LA ANTIQUA KULTURO DI KRETA

6000 yari ante nun florifis granda civilizo en la bel insulo Kreta, jacanta en la blua ondi dil Mediteraneo, ma lua kolmo esis 2500 yari ante Kristo dum periodo di paco ed arto tam splendida kam le maxim brilanta en la mondo. La Kretiani konstruktis la urbo Knosos di qua la glorio esis lua palaco, demolisita dufoye per sismi, rikonstruktita, ma fine brulata 1400 yari ante Kristo. Li posedis tre alta kulturo e lia terakotaji, ora siglili e nobla edifici produktas ankore nia admiro.

En lia freski li piktis peizaji ube perdriki, fazani e kati vagas inter multakolora rokaji. Inter abundanta foliaro e delikata flori on vidas blua simii ed uceli gaye piktita, dum ke delfini ludas en la maro.

Lia arkitekturo montras la splendida kreuri di ta antiqua popolo per portiki, korti pavizita e petra eskaleri. Li havis habila skultisti, ma lia granda verki

esas preske omna perdita. Ankore posrestas multa mikra statueti precipue olti de religiala karaktero. Lia siglili esas ofte tre bela kun gracila dansistini, adoranti koram la dei, e bestii dil agri e foresti.

Nulu povas komprenar lia linguo nam lia skribarto esas nedechifrata. Lia frua skribarto esas 'piktogramal', ma plu tarde on trovas lineala skribarto di diversa speci. On deskovris cirkum duamil mikra tabeleti argila, olqui semblas esar inventarii. Li posedis simpla notizado decimal. Ma la pensi di ta popolo esas klozata a ni ; ni ne savas kad li opinionis ke la vivo esas bona o mala ; ni konocas nek lia sajeso nek lia esprito. La barieri di linguo e skribarto esas impedili a ni carelate. Lia poeti esas muta ; ma kande ni vidas omna kozi quin li facis, la beleso di lia verki e lia amo ad homi e bestii expresata en lia arto, ni savas ke li havis probable pasioni e pensi simila a le nia.

John Huntley

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2008)

KLASIKAJO : MALADESO DI ALEXANDROS

Rejo Alexandros duktis milito en arida regiono di Azia. Kande fortega varmeso opresis lu. Lore Alexandros dicis a lua soldati : «Me volas balnar en la kold aquo di Cydnus ; voluntez vartar mea retroveno».

Quankam omni reprimandis lu, la rejo precipitis su a la fluvio, ma quik kande il ekiris l'aquo, lua forteso abandonis lu.

Itaque* lua kompanuli pozis lia chefo en lito. Ma nula mediko povis kuracar ica novaspeca morbo. Lore la kompanuli dil rejo memoris la existo di Filipus, savoza mediko ; li iris a lu e li dicis ad il : «Nulu povas kuracar nia rejo. Ma tu ne esas simila a la cetera mediki ; ni pozas nia tota espero en tu : danke tua kapableso nia rejo risaneskos.» Filipus respondis : «Me preparos apta remediilo por vua rejo : Alexandros balde risaneskos.»

Ye la sama tempo, ul amiko skribis letro a la rejo ed il exhortis lu kontre la intenco di ta kriminoza mediko : «Ho Alexandros, Filipus preparas insidio kontre tu ; tu ne devas kredar lu, pro ke il esas maligna ed enemika a tu. Nome il esas intim amiko di Darius, rejo dil Persiani, il aceptis recevar pekunio de lu. La remediilo da Filipus adportos tote certe la morto a tu.»

Kurtatempe pose, la mediko eniras la chambro dil rejo, iras a la lito e, samatempe, prizentas la remediilo a la rejo. Tainstante Alexandros donas a lu la letro por lektar ol. Dum ke Filipus lektas olu, la rejo absorbas la medikamento sentime. Il agis bone, nam ica remediilo retrodonis a lu lua

forteso e lua bona sanesala stando. Konseque omni esis gratitudoza a tante honesta mediko, quoniam* pro lua diligenteso e laboro-savo la rejo salvesis.

Segun lernolibro pri la Latina linguo.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2008)

LA HISTORIO DIL SWASTIKA

*Segun la revuo dil Indiani en Britania HINDU VOICE, agosto 2006
QUALE ANCIENA SIMBOLO SAKRA ADOPTESIS DAL NAZISTI*

On proximeskis a la dato dil festo Diwali (hinduista festo NDLT) e mea familio komencabis dekorar nia hemo ja kelka dii antee. Mea geavi esas strikte kontre la uzado di artificiala lumo per bulbi e dekoruri kande parolesas pri ornar nia domo por spiritala intenco e li preferas vicee la tradicionala «diya»-i e «rangoli»-i. Tale ni sorgoze provizis nia tota domo per «diya»-i (konformesante a la komuna raciono koncerne la necesa sekureso kontre la fairo) e ni dekoris la voyeto iranta a nia pordo per «rangoli» dil sakra simbolo : la swastika. A ti qui ne savas lo, me informas li ke «rangoli» esas koloroza desegnuro facita tradicionale per uzar farino, rizo-grani o kolorizita kreto. Ol pozesas sur la planko-sulo proxim la enireyo di domo por bonvenigar gastis.

Ye la sequanta dio, kelka konstrukteri, quin mea familio advokabis por extensigar la sinistra latero di nia domo, pasis icaloke. Dum proximeskar a nia pordo, fore de havar l'impreso esar bonvenigita per la koloroza «rangoli», li esis tre hezitema por sonigar la klosho pro ke li pensis ke ol esis domo habitata da nazisti ; li evidente remarkabis la swastika. Li esis departonta kande li vidis la bruna vizaji guatanta interne di la supozata nazista hemo e lore, konfuze li rezolvis sonigar la klosho.

La unesma questiono quan li pozis kande mea matro apertis la pordo ne esis kande li devus komencar laborar o po quanta pekunio-quanto li esus pagata, ma pro quo ni expozis simbolo nazista proxim la enireyo. Ica questiono ja pozesis antee a mea matro ed el explikis kalme a li ke ico ne esis simbolo nazista ma hinduista simbolo venanta de tre fora tempi signifikanta bona fortuna (swasti povas tradukesar per «bone esante»). Ulte lo, ante ke ol anatemesez en Europa , ica simbolo esis vaste uzata kom simbolo di paco, rido, joyo e bona fortuna da multa altra diferanta kulturi e civilizuri tra la mondo, de Chinia til le Amerika e de Europa til Afrika. Fakte la konstrukteri skandalesis pri saveskar ico. Kompreneble la

questiono emersas por intelektar quale ica anciena simbolo sakra havis la misfortuno asociar kun la nazismo. Quale lo aparas, la Swastika, o prefere la Hakenkreuz (signifikante hokizita kruco en la Germana) esabis ofta simbolo en pre-Kristana Europa. Ol mantenis marjinala prezenteso tra la tota Kristana yarcenti. En Germania ed en Austria, la Hakenkreuz asociasis kun la völkisch (nacionala-populista) subkulturo, quik de la yari 1870. Lor la tempo di Hitler, la Hakenkreuz aquirabis diversa senci segun kunteksto iranta de nenociva folklorajo til plu malauguroza asociuro kun la ondo de ideologio rasista ed antisemida qua balayis Europa ta-epoke. Lo esis tra ita lasta asociuro ke ica simbolo komprenesis da la burjonifanta National Socialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP), t.e. la Nacionala Socialista Partiso dil Germana Laboristi.

L'adopto dil Hakenkreuz kom la simbolo dil partiso NSDAP realigesis segun la inicio dal dentisto Friedrich Krohn. Lua adopto nulamaniere guidesis per la spiritala e metafizikala profundaji quin la hinduista ed altra kulturi komprenis per ol. Prefere ico videsis kom simbolo dil nordala raso. E kande Hitler komencis okupesar pri olu, lua prefero esis por la retoriko dil konquesto plu kam por irga mistika o spirital signifiko. Il rideseignigis ica simbolo dum adoptar la trikolora nigra, reda e blanka standardo dil Duesma Imperio desegnigita da Kancelero Otto von Bismarck. La precipua intereso di Hitler esis havar remarkinda simbolo por rivalesar kun la komunista martelo e siklo, kom armo en psikologial kombato.

Mem pos desvinkir, la nazisti ditenas ica simbolo kom gajo depos plu kam 50 yari, mispropiginte e koruptinte lua signifiko. Ma la Swastika ja existis longatempe ante Hitler e la nazisti. Komune kun la hinduisti, la Swastika esas importanta simbolo a multa kulturi, pro esar intriseke asociata a lia historio e kredaji. Dum multa yarcenti ol esis simbolo di paco, rido, joyo e bona fortuno.

Lasar la swastika enmanue dil nazisti esus la maxim mala desservo quan ni povas agar a l'omna civilizuri qui konektesas a lu e, fakte, lo esus saja de ni ignorar l'experimento da Hitler kun vidala desegnuro e fiere suportar la swastika od adminime ne teroreskar pro ol. Ma evidente lua duranta asociuro per la informili a la nocioni di «Chefala Raso» quale ico propagesas dal novnazista «skinheads» e dal identesal movadi di Kristana Eklezii tale la Ku Klux Klan e lua diversa sprosi ne helpas ye ca vidpunto.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2008)

Nirmalâ Sundarî Dêvî naskis en mikra vilajo di Bangladesh dum aprilo 1896. Lua familio esis membro dil bramana kasto e, segun tradiciono, on edukis elu en la perspektivo dil mariajo. Ico eventis quik kande el atingis la pubereso-evo. Tamen elu ja tentesis per asketeso ed havis la fortune ke lua spozulo aceptis elua vovo pri chasteso. Nombroza mistika experienci markizis de lore lua existo ed el asertis ye la komenco dil yari 1920 ke el ipsa donabis a su l'inicio qua posibligis ad elu pretendar la titulo e la rolo di «spiritala maestro», dum adjuntar ke elua religiala nomo esas «ânanda-moyî» («facita ek beateso»). Lua spozulo sustenis el, dum ke tala situeso esas, en India tote nekustumala (ne esas feminala dezinenco a la vorto «guru»). Konseque on kustumeskis grantar ad el la titulo di Matro (Mâ) kom atesto di veneraco.

Grandanombra dicipuli venis cirkum elu : hinduisti, kompreneble, ma anke Mohamedisti e Kristani de Europa e de Amerika. Voyajante sencese en la basa valo dil fluvio Ganga (de Varanasi til Dacca), elu lasis fonderar en diversa loki «âshram»-i quin el vizitis okazionale. Ita agomaniero esas, anke ipsa, nekustumala, same kam esas lua docomaniero : neformala, spontana e disdonata quaze ludo, per multa ridi ed humuroza anekdoti. On devas tamen dicar, ke, tote neexpektite, el povas implikar su en asketala praktiki tre harda : longatempe duranta fastado, vovo pri tacado, ec.

Kontestata da certeni (precipue, on divinas lo, en la medio dil bramani ortodoxa), el konsideresis da altri kom inkarnaco di deino Kâlî. Omnakaze lua docado povas rezumasar per ita afirmajo quan elu ofte repetis : «La vokeso dil homo esas trovar Deo», dum adjuntar ke l'omna cetero (teologiala doktrini, asketaji, pregi edc.) esas acesora nam, «en ica vivo, omna veraji esas vera». To quo esas samsignifikanta kam dicar, ke, per irga spiritala voyo, on esas certa progresar, se on konsakras su kun sincereso a la serchado di Deo. Elua-opinione tamen, lo esas la ardoroza devoco (bhakti) qua esas maxim efikanta : «Irga esez la situeso ube Deo plasizas vu...savez ke lo esas to quo esas maxim bona a vu. Exercez vu trairar la vivo per livrar vua kargajo inter lua manui ; Lu esas la Protektanto, la Guidanto ; en omna kozi, Lu esas la Totajo». 'Itaque', el refuzas implikar su en polemiki od en diskuti judikata da el kom ne-utila : nulo esas plu valoroza kam kantar komune devocala kantiki. On intelektas tale la suceso di docado qua konformesas perfekte a la religiala impresebleso dil meznombra medii di nia tempo, en India same kam altraloke.

Elua dicipuli astonesis kelkafoye ke Mâ aceptas sen protestar ke turbi kunvenez cirkum elu e ke tanta homi venez naracar ad el lia problemi e lia personala suicii. Ad ito, el respondis : «Se vi opinionas ke ico esas desagrabla a me, lo esas nur pro ke vi dicernas inter via korpo e la lia. Vi

ne sentas quale pezoza kargajo la fakto portar via kapo, via manui e via pedi, via fingri, via membri, nam vi konsideras oli kom intrinseka parti de via propra korpo ; samamaniere me sentas ke ica omna personi esas organala membri di ca korpo mea. Li do ne esas pezaji a me, neanke lia sucii. Lia joyi e lia chagreni, lia problemi e lia solvuri esas vivala parto de me ipsa ; me ne havas irga sentimento dil ego nek di la separo. En me, singlu de vi havas en egala mezuro la alteso e la profundeso dil eterneseso». La granda orientalista Jean Herbert dicis pri ica remarkinda muliero : «El ekstraktas lo maxim bona de singlu, produktas lo eventonta. Ma lua maxim granda miraklo, esas ke elu donas a singlu to quon il bezonas exakte ca-instante. Singlu recevas de el respondo e benediko relatanta a lua sincereso». Kad ico ne esas la proprajo di spiritala maestro ?

Artiklo di la libro ETERNA INDIA da Richard Waterstone.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2008)

LA TRI KRIBLETI

Uladie viro iris a Sokrates e dicis a lu :

- Ka tu savas to quon me jus saveskis pri tua amiko ?
- Instanto, respondis Sokrates. Ante ke tu raportos ico a me, me prizus ;subisigar exameno da tu, nome olta dil tri kribleti.
- La tri kribleti, kad ?
- Ante dicor a me omnaspeca kozi pri le altra, esas bona grantar a su la tempo por filtrar omno quon on dicos ; ico esas to quon me nomizas l'exameno dil tri kribleti. La unesma kribleto esas olta di la vereso. Ka tu verifikis kad to quon tu volas dicar a me esas vera ?
- No. Me nur audis parolar pri co...
- Ni pludurez. Tu do ne savas kad ico esas verajo. Ni probez filtrar altramaniere per utiligar duesma kribleto, nome olta dil boneso. Kad to quon tu volas savigar da me pri mea amiko esas ulo bona ?
- Ha no ! Tote kontree.
- Do, pluduris dicar Sokrates, tu volas raportar mala kozi pri lu e tu ne mem esas certa pri lia vereso. Tu povas forsan subisar la triesma exameno, nam restas un kribleto, nome olta dil utileso. Kad esas utila ke tu savigez da me to quon mea amiko asertite facabus ?
- No. Ne vere.
- Lore, konkluzis Sokrates, se to quon tu intencas raportar a me esas nek vera, nek bona, nek utila, pro quo tu volas dicar lo a me ?

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2008)

NECHUNG: L'ORAKLO DIL DALAI LAMA

Ica artiklo quan me trovis en la revuo BOUDDHISME ACTUALITES esas tre exotika a ni Ocidentani. Me adaptas ol ad Ido, nam ol prizentas tote altra mondopercepto kam olta quan ni kustumas konocar, nome ol esas traito di Aziana kulturo e mento tre diferanta de le nia e de lia streta e severa racionalismo. Parolesas hike pri homo qua esas mediumo inter la Dei e la Dalai Lama.

PHARI, L'URBO DI MEA NASKO

Me nomesas Thubten Ngodup e depos la 31ma di marto 1987, me esas la 17ma mediumo, la «Kuten» di nia protektera deo Dorjé Dragden. Tra me, il parolas por lo bona di Lua Santeso la Dalai Lama e di lua popolo. Me esas tamen nur tre ordinara ento.

Me naskis en la sudo di Tibet, ye la 16ma dio dil 5ma monato di la yaro dil faira Ucelo en 2084 segun nia rejala kalendaro, t.e. ye la 13ma di julio 1957 segun la ocidentala kalendaro.

Nulo lor mea nasko povabus konjektigar mea nuna vivo. Per la forteso dil agi e dil deziri di mea pasinta vivi, me povis fugar l'inferno qua esas la Chiniana okupado. Mem hodie, esas granda sufro a me rimemorar to quon me vidis ed audis.

Mea infanteso e puereso esas quale plago di qua la doloro lancinanta kelkafoye retrovenas a me. Ol nulatempe vere kalmeskis, malgre l'amo di mea amata genitori e di mea spiritala maestri. Me naskis en inferno kreata dal homo, por la homo, ube kelka homi saturis su per la sufro di altri. Me esas trista kande me pensas pri ti omna qui ne havis la bona fortuna fugar, pri l'omna malaji qui facesis. Mea lando forsan ne esis perfekta, ma ol esis la mea. Homi, bestii e dei kunvivis harmonioze til l'arivo dal Chiniana okupanti qui destruktis omno, separante la matro de lua infanto, la patro de lua filiulo, la amiki del amiki, destruktante la monti, la foresti e la riveri.

MONAKEYI E PILGRIMANTI

Mem en mea maxim 'lontana' memoraji, me sempre volis esar monako. Tamen, dum mea infanteso, me por tale dicar nulatempe vidis mem la maxim mikra robo di monako o di regulierino.

LA SONJO DI DOMO RULANTA

Lo esas en Bhutan ke me komencis havar stranja sonji, di qui on povus certe dicar ke li esis predicera. Ante arivar en la refujinti-kampeyo, me sonjis pri peizaji rurala, pri domi kun inklinata tekti jolie dekorata per flori-poti. Ica omna kozi esis nekoncata da me. Or, la peizajo quan me deskovris en Jishing Khang esis identa ad olta quan me vidis dum-sonje ; me esis mem kapabla dicar de ante quale esos nia voyo, o la nombro e la koloro dil animala quin ni esis renkontronta.

RIDETANTA OLDA MONAKO

Renkontro semblante sen importo modifikis omno. Dum l'autuno di 1970, dum ke ni retrovenabis parfatigata de la konstruktayo di Manali, me marchis quiete, retroirante ad-heme kun lakto quan me irabis komprar che la merkato quale singlamatine, kande olda monako tre inklinesinta e qua marchis desfacile per apogar su sur lua bastono, paroleskis a me.

– Bona jorno, ed esez omno bonaugura a tu, ho mea filio !

– Omno esez anke bonaugura a vu, ho veneracinda monako.

– He ! Tua pronunco e tua manieri savigas da me ke tu jus arivis, kad ne ? De-ube do tu venas ?

Pro ke me esis babilema, ed opinionis ke il esas simpatiinda e bonkordia, me respondis detaloze a l'omna questioni quin il pozis a me, ed oli esis grandanombra.

Me naracis komplete a lu omno quon ni travivabis, la hororinda vivo en Phari, la masakrita animala, la fugo, la trairado di Bhutan... Me naracis absolute omno a lu, inkluzite mea deziro divenor monako ed olta di mea patro qua volis ke me divenus membro dil Sakya Centre di Rajpur pro ke nia omna ancestri esis «Sakya»-i.

– E se me dicus a tu ke tu povas divenar monako hike, en Dharamsala, quon tu pensus pri ico ?

Me joyis tilextreme.

– Yes, volunte, ho veneracinda monako, ma me devas parolar pri to a mea genitori.

– Ne desquieteskez pri tua genitori, me ipsa iros parolar a li. Ube tu habitas ?

Me explikis, lore, quale trovar nia domo, ma il preferis invitar me a rendevuo che Ugyen, t.e. la spozulo di mea onklino Acha Bumdro, seniora fratino di mea matro quan ni jus ritrovis e qua ganis sat bona salario per trikotar lana vestaji. Ugyen okupis su pri la imprimerio di Dharamsala, ne fore de ilua monakeyo, e pro ke il marchis vere desfacile, lo esis ibe ke la olda monako volis vidar mea genitori. Il explikis lore a me ke il venis de la

monakeyo di Gadong ube esis nur kelka monaki. Pro ke fakte existis projeto por augmentar la nombro di ta regulieruli, me esis bonvenanta.

LA RELIQUII DIL OLDA CHINIANA MONAKO

Ante irar a Kushinagar, t.e. la loko ube la Buddho cesis vivar, ni iris sur la voyo a Nalanda. Nova extraordinara evento 'okuris'. Nome, dum ke ni esis envoye, ni videskis Chiniana templo e, kompreneble, ni rezolvis irar adibe por ofrar donacaji ed agar prosterni. Olda monako sidis hike, pregante tranquile meze di incenso-voluti.

Ni konverseskis pri senimporta temi ma tre polite e respektoze. Ante adiar lu, mea patro ofris a lu modesta donacajo ma ye l'instanto kande ni esis livonta lu, la olda monako vokis ni :

– Ne departez, restez ankore kelketa tempo, lu dicis a ni ante ekirigar de lua altaro splendide dekorita poto.

– Ne departez ante ke me montrabez a vu ico, lu pludicis per regardar la poto kun senlimita respekto, e dum cesar respirar. Parolesas pri reliquii di nia sinioro la Buddho Shakiamuni. Regardez !

Ni fremisis kande ni regardis l'internajo di la orizita poto. Splendida mikra perli kristalatra bele dispozesis, oli omna rivalesis por la brilanteso. La olda monako explikis ke, komence, esis nur un unika perlo ma ke, miraklatre altra perli aparabis. Lore, me saveskis ke eventis ke reliquii plumulteskez spontane e ke uli mem nomizesis la «matri» nam oli naskigas konstante altra reliquii simila ad oli ipsa. Por dankar ni pro la donacajo, tamen tre modesta, da mea patro, il volis benedikar ni per adpozar la poto sur ni.

Perlo falis aden mea manuo sen ke irgu perceptez ico. Me montris ol furtatre a mea patro qua nemediate signifis a me pritacar. Me supozas ke lua rezono esis simpla : 'quoniam' reliquio di Budho falabis aden mea manuo, lo esas pro ke ol destinesis falar en ol. Me pritacis.

Kande ni esis exter la vid-atingo de la monakeyo, mea patro envelopis ol en kordono ek reda texuro quan me ricevabis lor antea benediko e quan me nodigis ye mea kolo. Me do efektigis la pilgrimo kun ica reliquio sur me. Nia astonego esis granda kande, retroveninta en Dharamsala, me deprenis la kordono e me deskovris ke ne esis una, ma tri perli ! Me konservas oli, depos ita tempo, kom personala benediko dal Buddho. Me devas dicar ke me rivenis a Nalanda en 1975 per surirar la sama voyo ; malgre mea esforcis, me nulatempe povis ritrovar ica mikra Chiniana templo.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2009)

GRANDA DISKURSI DIL HISTORIO: DOMINIQUE DE VILLEPIN

«Diskurso che la sekureso-Konsilantaro di UN/ONU» (ye la 14ma di februaro 2003) Dominique de Villepin (naskinta en 1953) adheras la partiso «Rassemblement pour la Republique» (Grupo por la Republiko) kande lu finas lua studio-tempo che l'ENA (famoza Franca skolo por altaraŝanga funcioneri NDLT). En 1980, lu komencas kariero kom diplomacisto per praktikar diversa ofici interne di plura ambasaderii di Francia. En 2002, lu nomesas kom ministro pri Exterlandala Aferi en la guvernerio di Jean-Pierre Raffarin. En 2005, lu nominesas kom chefa ministro, ma ilu livas ica ofico du yari plu tarde, kurtatempe ante la transmiso dil Statala povo de Jacques Chirac a Nikolaos Sarkozy (Nicolas Sarkozy). Ye la 14ma di februaro 2003, dum la krizo pri Irak, la chefo dil inspektisti dil Unionita Nacioni, Hans Blix, prizentas a la sekureso-Konsilantaro raporto demonstranta ke nula pruvo pri nukleala aktiveso e pri posedo di interdiktata armi observesis en Irak. Dum ke Usa duras suspektar la guvernerio di Baghdad fraudar e pensas pri la posibleso agar per la armi, Dominique de Villepin dicas pledo por senarmigar Irak sen konflikto e savigas la determino dil Franca guvernerio por demandar plufortigita persequo dil militistala explori en ita lando.

Ni omna partigas la sama prioreso, nome olta kombatar senkompate la terorismo. Ica kombato postulas absoluta determino. Lo esas, depos la tragedio eventinta ye la 11ma di septembro, una de nia unesmaranga responsivesi koram nia populi. E Francia, qua esis harde frapita plurafoye per ita terorinda plago, esas tote mobilizita por ica lukto qua koncernas ni omna e quan ni devas entreprezar kune.

Lo esas la signifikado di la kunveno dal sekureso-Konsilantaro qua 'okuris' ye la 20ma di januaro pasinta, segun inicio dal Franca guvernerio.

Dek dii ante nun, la Usana Statala sekretario, S-ro Powell aludis la supozata ligili inter al-Qaida e la rejimo di Baghdad. En la nuna stando di nia informi ed explori entreprezata kun konstanta kontakti kun nia federiti, nulo posibleso a ni konstatar tala ligili. Kompense, ni devas konciar pri la graveso dil efekto quan havus carelate ago militistal olqua nun esas kontestata. Ka tala interveno ne minacus plugravigar la rupturi inter la socii, inter la kulturi, inter la populi, t.e. la rupturi di qui la terorismo su nutras ?

Ikon sempre dicis la Franca guvernerio : ni ne ekkluzas la posibleso ke uladie oportus rekursar a violentoza moyeni, se la raporti dal inspektisti konkluzus ke la exploradi ne plus povus persequesar. La Konsilantaro

devus lore agar rezolvo e lua membri devus asumiar lia omna responsivesi. Ed, en tala hipotezo, me volas memorigar hike la questioni quin me substrekizabis lor nia maxim recenta debato ye la 4ma di februaro ed a qui ni devos ya responder : Qualamaniere la naturo e l'ampleso dil minaco justifikas la senfrista rekurso a violentoza moyeni ?

Quale agar por ke la konsiderinda riski di tal interveno povez esar reale dominacata ?

Omnakaze, lor tala eventualajo, lo esas ya l'uneso dil internaciona komunajo qua esus la garantio di lua efikiveso. Same, lo esas ya la Unionita Nacioni qui restos morge, irgequo eventez, en la centro dil konstruktota paco. Sioro Prezidanto, a ti qui questionas su angoroze kande e quale ni cedos a la milito, me volus dicar ke nulo, irgainstante, interne di ca sekureso-Konsilantaro, agesos hastegoze, kun nekompreno, kun suspekto o kun pavoro. En ica templo dil Unionita Nacioni, ni esas la gardisti di idealo, ni esas la gardisti di koncienco. La pezoza responsiveso e la grandega honoro qui esas le nia devas duktar ni grantar la prioreso a la senarmigo en paco. E lo esas anciena lando, nome Francia, anciena kontinento qua esas la mea, nome Europa, qua dicas ico a vi hodie, pro ke ol subisis militi, okupado, barbareso. Lo esas lando qua ne oblivias e qua savas omno quon lu debas a la kombatanti di la libereso veninta de Usa e de altra loki. E qua tamen ne cesis stacar opoze a la Historio e koram la homi. Pro ke lu esas fidela a lua etikala valoraji, lu volas agar rezolveme kun omna membri dil internaciona komunajo. Lu kredas la realeso di nia kapableso konstruktar kune plu bona mondo.

Segun libro pri LA GRANDA DISKURSI DIL HISTORIO

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2009)

LA EPIDEMII E LA HISTORIO

La nuna porko-epidemia venanta de Mexikia instigis me tradukar ica artiklo. Nome, trans lia efektigo di trauri e sufri, la grand epidemii qui markizis la sucedo dil yarcenti esis, per lia ekonomiala, sociala e politikala reperkuti, vera aktori dil Historio. Oli orientizis lua marchio, tam multe e mem kelkafoye plu multe kam la militi e la paco-kontrati.

La morbi sempre existis ed on remarkas sur skeleti evanta mili de yari karakteriziva restanta konsequi di afekti debata a bakterii od a virusi quale

la tuberklozo, la sifiliso o la poliomiélito. Koncerne le maxim anciena de li, parolesas sempre pri izolita kazi. Tam longatempe kam la homi vivis en mikra grupi nomada, la morbi ne povis produktar epidemii. Olti agas per transmiso e se jermo nesalubra kontaminas individuo od izolita grupeto, ol havas omna posibla chanci perdesar : sive la viktimi sukombas, sive li opozas a lu imunesal defensi. Quik kande on abordas la periodo historiala, omna populi ed omna civilizuri senecepte raportis la memoraji di epidemii. Generale, la teksti qui konocigas oli nomizas la epidemiala morbi per nepreciza vorti (la plago, la malajo, la sufro, la kalamitato...) qui ne posibligas determinar quala afekto oli aludas. On trovas icaspeca nomizo tam bone che l'Egiptiani dil duesma yarmilo a.K. kam che la Sumerani od en la maxim ancien epoko di Chinia.

Plu tarde la Greki uzas la vorto *loimos* e la Romani uzas la vorto *pestis* qui amba signifikas «plago». L'anciena Franca linguo di la Mezepoko, qua esis latinida dialekto, anke adoptis *pestis* e Francigis ol per «pestes» (qua furnisis "pesto" ad Ido). Ol havis lore la generala senco di omna epidemiala morbi nedistingeble : la pesto same kam la variolo, la tuberklozo, la morbilo, la tifo, edc.

LA FALO DIL ROMANA IMPERIO ACELERESIS PER LA PESTO

La unesma dokumento qua ne limitizesas mencionar la abomindaji di epidemio, ma anke indikas lua ekonomiala e militistal konsequi, debesas a la historiisto Greka Thoukydides (Θουκυδίδης). Il raportas la «pesto», qua, en 430 ante nia ero, devastis la habitantaro di Athina. Ica plago, qua versimile esis la variolo, aparis en ita Greka civito ube amaseskis la habitanti dil cirkumajo fuganta l'avano dal armeo di Sparta. Ol mortigis tre nombroza personi e plufeblogis talgrade l'armeo di ca siejata urbo ke ol kaptesis dal nedomajita trupi di Sparta e di lua federiti.

Plu tarde, la Romana Imperio frapesis severe per l'epidemii. Ye la 1ma yarcento ante nia ero, la malario atingis la agrokultural arei cirkum Roma, e, simile a ti di Athina, la rurani refujis en ica urbo.

Li adportis ibe la dicita morbo ed ol persistos en la tota aludita regiono endemiale dum plura centi de yari. La perdi ye homala vivi quan lu produktis esis tala ke dum la IVma yarcento, la legioni Romana precipue konstitucesis per stranjeri rekrutita por remplasar la tro febligita Italiani.

Pro ke desfortunajo rare venas sola, ye la fino dil IIma yarcento la «pesto di Antoninus» (probable la variolo) efektigis plusa dekada di la Romana trupi. Talgrade ke li opozis nula rezisto a la Germanali qui invadis Italia. Ita unesma Germanal milito esis la komenco di longa serio. Altra «pesti» plagos diversa teritorii dil Romana Imperio, plufeblogos ol ankore ed havos gravega konsequi. Per faciligar la tasko a la barbara tribui – Huni, Alamani, Ostrogoti e Wisigoti – qui invados amasale la Europana parto del Romana

Imperio, ica epidemia morbi hastigos lua krulo. Oli febligis tilextreme la regionojn kiuj atingis tam je la demografia vidpunkto kam je la ekonomia e militistala vidpunkto, ed oli entravis rekurente la esfortojn por rikolto e rikonquesto dal administracio e dal armeo di Roma.

Preske omnia ica epidemiaj ondoj naskis en la estala parto del Imperio e difuzis danke la prospera marala komerco. Departante de la portoj, ili propagis al la internaj landoj per irar alonge la komerca komunikado-voyoj. La maxim riĉaj regionoj, e konseque la maxim populizitaj, la mediteranea litoro e la granda kultivata planajoj, frapis maxim severe. La perdoj je homaj vivoj ruptis konstante la komercajn cirkuitojn, olkui estis la motoro dil ekonomio di l'Imperio, e kreis vakuaĵojn en l'administracio e l'armeo, kiuj estis la motoroj dil Imperio-autoritato.

Ultre la barbara invado en Europa, la granda demografia perdo produktita per la morbo en la tota Imperio atraktis la vicinajn popolojn, apene atingataj per la plago motive de lia nomadeso e de la disperso de lia habitaĵoj. Tio okazis en Tunizio – kio estis Romana – invadita dal Berberoj en 542. Poste, la epidemiaj intersukcedantaj dum pluraj jarcentoj, la postvivantaj konstitucioj pokope habitantaro relative imunigitaj kontraŭ la morboj. Post pluraj jarcentoj relativa ekvilibro establiĝis, ed, inter la IXma e la XIVma jarcentoj, ne plu estis importanta epidemiaj.

Tante plu harda estis la viko dum la XIVma jarcento kande, de 1348 til 1352, l'epidemia di nigra pesto atakis kruele Europeon. Ĝi nihiligis plu kam triimo de la habitantaro ed ica katastrofatra demografia perdo modifikis profunde la familiajn e sociajn ekvilibrojn. En la kampoj, la agrikulturo e la vilaĵoj vakuitaj de liaj habitantoj investis pace da homoj venantaj de malproksimaj regionoj. En la urboj, la decimacio de la elitaj klasoj replasigis per aliaj sociaj klasoj. Tio okazis en Firencio la socia ascendo dil familio Medicis, kio estis sufiĉe prudenta por livigi la urbon da la pli multaj de liaj membroj kande la nobeloj, sukcoza prezervoj liaj privilegioj, restis surloko e peris grandanombre.

En la tota Europa, la migrado de habitantoj venantaj de la malproksimaj areoj al lokoj kiuj estis devastitaj, asociita al la emerco di nova sociaj strukturoj, produktis mikso de homoj kio modifikis profunde la fundamentojn di la socio.

LA KOLERO ESTIS JERMO DI KONFLIKTOJ EN BALKANIO

Kin jarcentoj post la granda pesto, la kolero efektigis dum la XIXma jarcento inter 30 e 40 milionoj mortintoj en la tota mondo. En Balkanio, ube ĉiuj jarcentoj dum pli kam dudek jaroj, ĉiuj estis la nedirekta jermo di la venontaj konfliktoj per modifikoj, dum la periodo di unu generacio, la reparticio di la habitantaro e di la nacioj.

On povas citi l'exemplo di Hungario, olkio estis parto de la Austriano-Hungaria Imperio. Ĝia oficiala lingvo, olta de liaj elitaj e de liaj administracioj estis la Germana. En 1831, post ke la kolero efektigis dek

de mili de viktimi, granda nombro de administrerial ofici, diveninta vakanta pro la morto dil Austriana elito, okupesis da Hungariani fanatike nacionalista e parolante nur la Hungariana. Mem se lua rolo esis modesta, la kolero esis un de la kauzi dil dekada di la Austriana Hungariana Imperio.

LA AMERIK-INDIANI ESIS SEN DEFENSILI

Ma ni retrovenez aden la pasinto e plu precize ye la fino dil XVma yarcento. En Hispania, la katolika reji parfinas la rikonquesto di lia lando kontre la Mohamedisti e Kristofus Kolombo departas por serchar la voyo ad India. Il trovos ulo mem plu bona : Amerika. La Historio raportas l'epikajo di le «conquistadores», qui, kun kelka centi de viri, submisas la vasta imperii Azteka ed Inka ed ol alegas la taktikala supereso quan grantis a li la qualeso di lia komando, lia kavali e lia pafarmi. La Historio ne aludas tante entuziasmoze la fakto ke la Hispani adportis kun su multe plu potent armo : morbijermi a qui li ipsa esis rezistiva o nesubmisita, ma opoze a qui la Amerik- Indiani esis complete indijanta imunesal defensili. Dum periodo-tempo de kelka yardeki, la variolo, la morbilo, la tifo, la influenzo, la malario, la tifoido, la flava febro ed altra infektanta morbi efektigis la morto di deki de milioni Amerik-Indiani e dezertigis Sud-Amerika. Se ita ne-preintencita gentocido sekurigis la vinko a le «conquistadores», lu havis anke altra konsequo : la rekurso a «l'importaco» di sklavi veninta de Afrika por remediar la indijo de laboranti produktita per la demografiala kolapso.

Segun artiklo da Catherine Lejeune publikigita en Les Veillées des Chaumières (La Vesperi en la Palio-domi)

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2009)

KA GUSTAV MEYRINK RECEVIS MESAJO DIL REJO DIL MONDO?

Nia pasinta samideano Andreas Juste olim skribis en la duesma tomo dil antologio dil Idolinguo ye la pagini XX e XXI : «Ma ni tamen savas ke forsan nul milito eventis pro la deziro dil ordinara homo : la guvernanti decidas militar pro motivi ofte sekreta, sub misterioza influi, e kelkafoye li anke (nesavas) la vera kauzi.» Ica penso konformesas tre bone a la sequanta texto quan me prizentas a vi. Me lektis olu en libro pri okultismo titulizita : «Nouvelles Histoires Magiques» (Nova Magiala Naraci). Ica naraco esas, asertite, absolute autentika.

Ye ula dio dil autuno 1915, la GERMANA AUTORO Gustav Meyrink, redaktinto dil romano «La Golem»(1), esis heme sur sua fotelo, apude kameno-fairo, kun jurnalono surgenu. Il jus lektabis la novaji dil fronto ed esis reflektanta pri la maxim profunda kauzi di ta mondomilito qua konfrontigis Germania, Francia, Anglia, Austria, Belgia, Italia e nun extensesas a Serbia, Grekia e Turkia e qua esas mortigonta centamili de homi.

Quala obskura povi, il pensas, instigas la homi efektigar tala buchadi ? Subite, ita viro, quan la praktiko di «yoga» e di certa hindua meditatotekniki guidis a supera koncio-standi, tremiskas; ilua korpo frostas ed il rikonocas la stranj impresos qua, en ilu, preiras la fenomenon di klarvido. Preske nemediate, il «vidas» avan su persono di nekonocata raso quan, plu tarde il deskriptos tale : «Alta ye sis pedi (2), extreme tenua, senbarba, vizajo kun olivea reflekteti, obliqua okuli ed extraordinare eskartita. La epidermo di la labii e dil vizajo glata quale porcelano; la labii tranchantas, intense reda, e tante forte presata partikulare ye la komisuri – quaze per nepacigebla rideto, on povabus kredar ke oli esas piktita labii. Il havis sur la kapo stranja reda boneto».

Ica misterioza persono tenas en mano diapazono inter la branchi di qua trovas mikra orea martelo. Ye lua pedi formikumas insekti qui laboras sen irga atakemeso. Subite, stridanta sono sonadas, probable venanta de la diapazono tenata dal viro kun reda boneto. Lore la insekti quaze ecitita da mortigera dementeso, springas la uni a l'altri ed interocidas. La spektaklo esas hororigiva. Ica bestieti qui, jus antee, trotetis pace la uni apud l'altri, nun interdevoras kun neimaginebla violento sub la kolda ed amuzita regardo dil viro kun reda boneto. Pose omno efacesas. Gustav Meyrink, sur sua fotelo, esas profunde impresita, nam semblas ad ilu ke ica vizio esas simbolatra respondo al questiono quan il facis a su pri la temo dil maxim profunda kauzi dil milito. Il savas pro lektir multa verki itateme, ke segun la orientala okultisti en Tibet existas sekto : le «Dugpa», qua konsideresas kom nemediate instrumento dal «diablala» destruktopovi. Ita homulo kun reda boneto qua efektigas milito che la insekti per vibrado, konseque, reprezentas kredeble un de ita «Dugpa»-i.

Meyrink opinionas ke ito esas literaturala temo. Il quik laboreskas e redaktas novelo titulizita «La ludo dil grilii», en qua il savigas la okulta kauzi dil milito. Ye la sequanta monato, ica novelo aparas en la revuo SIMPLICISSIMUS. Or, kelka semani pose, la autoro recevas de nekonocato, piktisto ye la nomo Höcker, yena letro :

«Kara s-ro, - Quik me devas dicar a vu ke me esas perfekte sana homulo e nulatempe havis vizioni od altra nenormala standi. Hiere, me esis en mea laboreyo, sidanta avan mea tablo dum laborar. Subite, metala bruison muzikatra me audis. Dum riturnar me, longa viron me perceptis ye raso quan me ne konocas ed havante stranja reda boneto surkape. Il stacis en

la chambro. Quik me koncieskis ke evidentesas psikala troubleso. La viro *tenis enmanue ulaspeca diapazono* facita per du branchi, e per qua il produktabis la bruiso pri qua me parolis. *Inter la du branchi trovesis orea martelo*. Nemediate, me vidis sursule amasi de dika blanka insekti qui interocidis en alibruisado di qua la surdiganta bruisego pardivenis netolerebla. Ita bruison qua shanceligas omna mea nervi me havas ankore en mea oreli. Kande la halucino finabis, me quik deskriptis la ceno per bastoneto de sepiokoloro. Pose me ekiris por respirar fresh aero. Preterirante jurnalikiosko, impulso quan me ne povas explikar, pro ke me ne prizas ita revuo, instigis me demandar SIMPLICISSIMUS. Dum ke la vendistino prizentis a me la maxim recenta numero, rezolvo same neexplikebla instigis me dicar : «No, ne ica numero, me pregas, la antea !». Retroveninte heme, per foliumar la revuo, ye mea astonego me trovis vua novelo : «La ludo dil grilli» qua naracas, ecepte kelka detali, omno to quon me ipsa experiencis ye un horo antee : La viro kun reda boneto, la insekti qui interocidis, edc. Me pregas vu, estimata sioro, havar la afableso, se vu povas, explikar a me quale me devos interpretar la afero...»

Signatita : Höcker

Pos lektir ica letro, Gustav Meyrink esas agacita. Il pensas : yen un plusa homo qua fanfaronas e volas egardesar !

Duminstante la autoro ne dubitas ke s-ro Höcker fablifas ed imaginis ica omna rakonto pos lektir la novelo en la jurnalato. Meyrink esas jetonta la letro al eskombroyo, kande subite, ideo trublas lu. Il memoras ke dum rikopiar sua manuskripto skope sendor ol al redakterio dil revuo, il modifikis kelka detali di sua viziono. Pro ke ilu ne plus rimemoras exakte la koncernata detali, il prenas la numero di SIMPLICISSIMUS ube prizentesas ilua novelo quan il ne rilektis – nam il abominas rilektar sua propra verki – e tralektas sua texto. Lore, il remarkas modifiko quan il facis lastinstante e quan il komplete obliviiis. Ed ica modifiko astonegas il, nam ol koaktas ilu pensar ke ilua korespondanto ne esas, e ne povas esar, jokero, nam il skribis a lu ke il vidabis viro kun reda boneto *tenante diapazono inter branchi di qua trovesis mikra martelo*, pro la simpla motivo ke ca diapazono ne esas mencionita en la novelo. Gustav Meyrink remplasigis ol lastinstante per altra objekto. Sur ilua klado il skribis erste : La viro kun reda boneto tenis enmanue diapazono per qua il produktis stranja soni... Or, dum rikopiar, semblis ad il, plu impresiva, plu fantastika redaktar : La viro kun reda boneto tenis enmanue prismato per qua il kaptis la sunala radii... Il transformis anke la *stridanta bruiso quan facis la diapazono a lumo di apokalipso qua blindigis la insekti ed igis li dementa...* Tandem, il nulaloke notis, mem ne sur lua klado, pro ke ica detalo semblis ad il signifikanta, ke *la diapazono portis mikra orea martelo inter olua branchi*.

- (1) «Golem» : Ento ek argilo anmizita per magio.
(2) Pedi : Sis pedi, t.e. probable inter 1,80 e 2 metri.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2009)

ALEXANDROS LA GRANDA (356-323 a.K.)

La vivo di Alexandros la Granda esis eceptala e lo ne esas astoniva ke lu divenis mito quik de la Antiqua epoko. Il kronizesis kom rejo kande il evis 20 yari, esis vinkero lor multa kombati e konquestis grandega imperio iranta de Grekia til India. Per lua militistala sucesi, il kontributis anke a la developado dil kulturo Greka exter olua fronti.

KA DEAL ORIGINO ?

Kom filiulo di Filipus II e di Olympias, princino di Epiro , Alexandros naskas dum julio 356 a.K. en Pella, olqua esas la chefurbo dil rejio Macedonia. Ilua matro konvinkas ilu ke il esas la decendanto di Zevs per lua patro e di Akhillevs per el ipsa. La yuna Alexandros havas kom preceptoro la famoza Aristoteles, qua docas a lu la kulturo Greka. Tale il deskovras la heroi dil Iliado ed il revas divenor simila a li. Il esas ne nur inteligenta ma anke dotita pri bona korpala qualesi.

Tre frue, lua patro partigas ilua povo kun lu. Ilu konfidas a lu la komando dil kavalrio lor la batalio di Khaironeia (338 ante Kristo). Alexandros divenas famoza per exterminar la sakra bataliono dil Thebani. Filipus II deziras unigar la Greka civiti por pose atakar la Persiani. Il formacas la federuro di Korinthos, per grupigar omna civiti ecepte Sparta e lu deklaras la milito a Persia. Il asasinas en 336 a.K. Alexandros lore proklamesas kom rejo di Macedonia.

REJO EVANTA 20 YARI

Alexandros anuncas quik lua intenco durigar la laboro di sua patro. Opoze a l'agiteso dil nobelaro e la sedicio di Thebai, ica nova rejo mustas impozar lua autoritato. Onu ne bezonas vartar lua reakto dum longa tempo. Il ocidigas lua omna potenciala enemiki e rezigas la urbo Thebai. Il establisas ferme lua povo sur lua rejio ante departar – en 344 a.K. - por la konquesto di Avan Azia. Ilua armeo posedas aproxime 35.000 infantriani e 5.000 kavalriani. Alexandros desembarkas a la supozata loko di Troia. L'armeo Persiana, qua esas supera per la nombro, probas haltigar il an la

rivo dil rivero Granikos. Ma lo esas la Macedoniana soldati qui obtenas la vinko. La Persiana rejo Dareios III Kodomannos fugas. Dum ita batalio, Alexandros minacesis mortigesar plurafoye segun la legendo. Alexandros, pose, entraprezas strategiala operaco : okupar la Persiana litoro en la skopo impedar ke la Persiani livez lia teritorio e probez invadar Grekia. Plura urbi livras su sen rezisto ed Alexandros restauras ibe la demokratio. La Macedoniana rejo kaptas altra urbi per violento (Halikarnassos, Lampsakos od Aspendos). Ye la fino dil yaro 333 a.K., Alexandros sucesabis proprigar a su tota Lykia, Pamphilia e Pisidia. Il iras plu fore interne di la lando, kaptas Gordion (ube il tranchas la Gordiala nodo) ed anke Tarsos.

NESATUREBLA APETITO POR KONQUESTI

En la planajo di Issos (en nuna Siria), l'armeo Greka kombatas 600.000 Persiana soldati. Alexandros triumfas e Dareios fugas a Siria, dum ke il abandonas lua matro, lua spozino, lua filiini ed importanta raptajo. Lo esas vera disperseso por la Persiana trupi. Prefere kam sequar Dareios, Alexandros rezolvas durigar sua konquesti en Siria. La urbo Tyros rezistas kontre lu dum sep monati ante submisesar (dum agosto 332).

Alexandros venjas su kruelege kontre la Tyrani (8.000 de li masakresas e 30.000 plusa personi vendasas kom sklavi). Plu tarde il atakas Gaza, pose Egiptia ube lu aceptesas kom liberiganto (la Egiptiani odiegis la Persiani). Il forpulsas de la Egiptiana chefurbo Memphis, la Persiana tirano qua regnis ibe. Lore la Macedoniana rejo fondas en la Nilo-Delto, la unesma Greka kolonio Egiptiana, nome Alexandreia. Ita urbo divenos radioza centro dil helenismo. En 331 a.K., il iras a l'oaziso di Siwah, en la dezerto, por konsultar l'oraklo dal Deo Amon (l'equivalanto di Zevs por l'Egiptiani). Il recevas de la ibea sacerdoti la titulo di «filiulo di Amon», olim posedata dal faraoni. Lore Alexandros regnas kom mastro sur Greka Azia e la Mediteraneala regioni.

ITERE PERSEQUANTA LA REJO DI PERSIA

Dum la printempo 331, Alexandros rezolvas departar a Babilono, ube refujis Dareios. Ita Granda Rejo rifacis por su, ibe, granda e fort armeo. Ye la 1ma di oktobro, en Gaugamélos, l'armeo di Alexandros plusafoye vinkas l'armeo Persiana. Dareios fugas poslasante dop su granda trezoro ed Alexandros eniras triumfale Babilono. Il divenas rejo di Azia.

Per durigar lua konquesti dil granda chefurbi di la «Akhaimenidai»-a Imperio, Alexandros submisas intersequante Shushan, Persepolis e Pasargadon, olqua esas la lasta Persiana chefurbo. La Macedoniana rejo

spolias grandaquate la trezori di ta urbi e submisas parto de lia habitanti kom sklavi.

L'ASASINO DI DAREIOS

Pos lua vinkeso, Dareios trovis refujo kun kelka lasta partizani en la monti di Iran. Alexandros, qua ne povas esar komplete rejo di Persia tam longatempe kam Dareios existas, persequas lu omnamoyene ed omnamaniere dum julio 330 ante Kristo. Satrapi, Bessos, Barsaentès e Satibarzane, kaptas Dareios ed asasinas lu dum ke Alexandros esas tote proxima a li. «La Rejo dil Reji» mortas en la brakii di Alexandros. Ita laste dicita semblas tale esar «kompreneble» prenominita kom lua heredanto. Alexandros la Granda facigas rejala funerala honori a Dareios e juras venjar ilu. Ante entraprezar la persequo dil asasineri di Dareios, Alexandros submisas Hyrkania. Il saveskas lore ke Bessos suproklamis kom rejo dil Persiani sub la nomo Artaxerxès IV e refujis en Baktriane dum ke Satibarzane retroiris ad Aria (west-Afgania) e Barsaentès en Drangiana (sud-Afgania). Alexandros arivas en Baktriane. Bessos kaptas e tormentas ante judiciesar en Ekbatana. De 330 til 328, Alexandros e lua soldati subisas defacila periodo. Li afrontas la Persiana rezisto. Alexandros rezolvas modifikar lua armeo per enkorpigar en ol Sogdianeana e Persiana kavalriani. Lua tradicionala soldati ne aprobas ica novajo e deziras retroirar a lia lando. Il submisas Baktriane e Sogdiane po la preco di terorinda kombati. Alexandros fondas, dum lua pasado, kinadeko de urbi nomata Alexandria. Ica Macedoniana rejo spozigas Rôxanê, filiino dil Baktrianeana aristokrato Oxyartès, segun la Persiana rituario. Lore la Persiana rezisto extingesas ed Iran pacigesas. Alexandros iras plu fore vers l'Esto, t.e. skopo quan il deziras atingar depos plura yari : Indos (India).

EN LA LANDO DIL ELEFANTI

Dum la printempo 327 a.K., Alexandros departas kun armeo de 120.000 personi a la vali dil fluvio Indus. Oportas dicar ke ita-tempe la Greki savas tre poke pri ca regioni. Alexandros iras an la limo dil Persiana rejo en 326 a.K.. Rejo Poros volas impedar la Macedoniani transirar ica fluvio. Lua trupi plufortigita da elefanti, afrontas violentoze olti di Alexandros ma fine desvinkas.

Alexandros posedas la tota Pendjab ed adportas la kulturo Greka ad ita regiono. Arivinta an la rivi dil rivero Hyphaso, Alexandros volas pludurigar lua marchado vers la fluvio Gangâ ma lua soldati fatigegata per la musono refuzas avancar. Alexandros tandem cedas ed erektigas dek-

e-du altari por la dei, cirkum kolono surhavante la epigrafo : «Hike haltis Alexandros.»

LA RETROVENO DA ALEXANDROS

La trupi di Alexandros iras a la sudo, en la direciono dil Indiana oceano. Parto de lua navaro konfidesas a Néarkhos. Alexandros ed altra parto de lua soldati transiras kun grandega desfacilaji la dezerto di Gedrosia. Li atingas la Persiala Gulfo pose la voyo di Shushan. Ibe, Alexandros organizas amasala mariaj-festi, nome lua soldati spozigas Persiana mulieri e lu ipsa spozigas filiino di Dareios. Rejo Alexandros decidas plura politikala aranjeri, quale la iro da yuna Persiana nobeli en la rejala guardo (tillore ol rezervesis a Macedoniana nobeli). Alexandros postulas anke konsideresar kom deo. Deskontenta pro la aranjeri facita por l'armeo, veterani sedicias en Opis. Alexandros mortigas dek-e-tri de la revolto-dukanti.

INTERRUPTITA PROJETO

En 324 ante Kristo, Alexandros esas tilextreme tristigita pro la morto di lua fidela kompanulo, Héphaistion. Plu tarde il iras en 323 a Babilono. Il entreprezeskas granda programo de labori. Ilu aceptas anke ambasadisti di Karthago, di Italia. Il esis reflektanta, on supozas, pri altra expedicion-projeti. Ma il frapesis per forta febro qua igis lu mortar dum periodo di deko de dii. La granda mastro di Grekia, Egiptia ed Azia, transmondeskas ye la 13ma di junio 323 a.K. evanta lore 33 yari.

La giganta Imperio quan Alexandros konquestis dum nur un yardeko ne permanos pos lu. Quik de ilua morto, ol dividesos inter lua generali. La mito di ta konquestero sorgesos ne nur dal occidentala historio-redaktanti ma anke dal orientani. Il volis konsideresar kom deo, Alexandros preske sucesis taskope quoniam il mencionesas en ita du granda santa libri, nome la Biblio e la Korano...

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2009)

LA KAFEJO

La Franca roman-atoro Balzac drinkis «torenti» de kafeo, ma il deskonsilis ol a la «stomaki ek paper-pasto». Voltaire glutis kinadek tasedi de ol singladie. E Fontenelle, qua mortis kom centyarulo, dicis ke «se la kafeo esas veneno, ol esas lenta veneno...».

Tanta legendi cirkondas la kafeo, ke onu ne savas quala de oli selektar. La maxim difuzita esas olta di Kaldi, Yemenana pastoro di qua la kaprini esis nefatigebla kande li regalis su per la reda beri di arboro havanta brilanta foliaro. La yunulo raportis ica marvelo a la regulieruli di monakeyo vicina qui volis gustar de la beri : pro ke li esis deceptita per olia bitreso, li forjetis oli a fairo. Lore acensis de ico tante delicoza parfumo ke ica Deoviri rekuperis lua grilita kerni ed infuzigis oli. Li nomizis kawah (forteso e vivozeso) la tale obtenita drinkajo, quan li kustumeskis drinkar konstante e danke ol, ili ne plus havis desfacilaji restar vigilantanta dum la noktala oficii... Lo esas en un de la rakonti dil Mil nokti ed Un nokto, ke onu trovas la historio di Kaldi ed ico ne esas precize garantio pri justeso. Existas altra legendo qua explikas quale la kafeo radikifis en Yemenana sulo : anjelo Gabriel ipsa faligis ibe pro neatenco (on povas esar anjelo ed esar neglianta) grano qua jermifis ed esis la ancestro di omna kafeieri... L'Islamo havas altra versiono dil partopreno da anjelo Gabriel a la historio dil kafeo : lu asertite adportabus ol a Muhammad, tormentata per la dormomorbo. Pos drinkar de olu, ita profeto rihavis ilua tota energio... Reale, la kafeo venas de la alta planaji di sudwest-Etiopia ube lu kreskis – e pluduras kreskar hodie – en sovaja stando. Olu duktesis en vicina Arabia ye aproxime la yarcento XII, e havis tanta suceso ke la Yemenani komencis kultivar ol. Do, esas nule astonanta fakto, ke la botanikisti kredis ke la kafeo venabis de Arabia e nomizis lu *Coffea Arabica*.

LUA SUCESO EN EUROPA

Lu duktesis en Europa – e plu precize en Venezia – komence dil XVIIma yarcento da Turka komercisti. Ma la bitreso di ca drinkajo koquita segun Turka maniero, kom dekokturo, kun la reziduo e sen sukro – desplezis a la Veneziani qui limitizis lu ad uzado terapial nam li agnoskabis lua tonizanta efiki.

La kafeo esis plu sucesoza en Francia. Se rejoy Ludovikus XIV (1643-1715), a qua la ambasadisto di Turkia ofrabis kafeo, opinionis, same kam la Veneziani, ke ica drinkajo esas bitra, ilua regnati havis altra opiniono, ed on vendis ol tre balde po tre alta preco a la Parisani. Ma lo esas pos 1683, ke la kafeo vere impulsesis. Itayare, l'armeo di le Habsburg, helpata da lia Polona federiti, haltigis ferme e definitive l'Otomana expanso per repulsar avan Wien la 200.000 viri dil armeo Turka. Dum cesar la siejo en maxim granda desordino, iti abandonis dop su parto de lia armi e de lia provizuri, inter li esis kinacent saki de grana kafeo. Wienana komercisto rekuperis oli, torefaktis oli e, konocante la delikata palato di lua samcivitani, il haveskis l'ideo filtrar la reziduo ante servar a li la kafeo pluagrebligita per fresha quirlita kremo e per mielo...

Ica ruzoza komercisto tante sucesis ke il divenis richa. Onu imitis lu balde e, en omna granda urbi Europana, apertesis «kafe-butiki». En Paris la maxim famoza esis la kafeeyo Le Procope, tre proxima a la teatrejo Comédie-Française : unesme frequentata da aktori, ol atraktis kurtatempe pose filozofi, poeti e libri-autori, tale lu divenis la unesma literatural kafeeyo. La suceso di ta drinkajo esis tante granda ke ol desquietigis kelka bonopinioza personi ed, inter li, la Ekleziani. Katolika rondi demandis lua interdikto segun la motivo ke drinkajo konsumata da Mohamedisti esis koakte diablala.

Ica afero divenis tante importanta, ke on fine demandis l'opiniono di papo Klementius VIII. Tre sagace, ica suprega pontifiko servigis a su kelka tasedi di ol ante savigar lua judicio : «Ico esus peko lasar a la nura nekredanti la uzado di drinkajo tante delicoza. Ni vinkez Satano per benedikar la kafeo en la skopo igar ol vere Kristana drinkajo.» Kun la aprobo dal papeso, la kafeo do pluduris triumfar.

La kafeo kontenas plu kam 600 diferanta substanci, inter oli la maxim konocata esas evidente la kafeino, t.e. la stimulivo e psikotonizanto maxim anciena e maxim generale konocata. Ol agas , dum instalar su en la cerebro, sur la ricevanti di nervotransmisero qua incitas a la repozo ed a la dormo : l'adenosino*. Per okupar lua plaso, la kafeino interdiktas a l'adenosino pozesar en ol e konseque agar... Ma lo ne esas omno : la kafeino aktivigas cirkuiti nervali qui stimulas la sekrecio dal surrena glandi de noradrenalino*, t.e. hormono qua aceleras la kordiala ritmo, plualtigas tre poka la tenso arteriala e plularjigas la sangala vaskuli e la bronkii. Ita plularjiganta efiko explotesas che certena medikamenti antiastma ed antimigrena. Se onu kuracesas per ita substanci, onu precipue ne absorbez plu kam la maximala dozi permisata : oli korespondas kun plura centi de miligrami ek kafeino, t.e. la equivalanto de plura tasedi ek kafeo. Voluntez lektar atencoze la notici...

Fine, la kafeino augmentas anke la produkto di dopamino*, nervotransmisera hormono qua genitas sentimento di energio. On povas intelektar ke tasedo de kafeo donas ad onu vigoro ...

La kafeino havas plusa efekti : ol augmentas la stomakala sekreci (itaque ol deskonsilesas kaze di ulcero) e stimulas la bilala veziketo, to quo grantas ad ol oportuna efiko por la digesto dil grasaji, ed ampligas la movanteso intestinal.

LA EFIKI RECENTE DESKOVITA

«La kafeino esas stimulivo, ma atencez evitar la trouzo , qua povas havar kom konsequo nedormiveso ed iracemeso». Ni anke adjuntez, ma kun prudenteso, ke la kafeino havas forsan altra efiko. Depos multa yari, la specalisti dil Alzheimer-morbo remarkabis ke olta semblis indulgar parte

la reguloza kafedrinkanti. Or, Usan esquadro dil universitato di Florida jus finis efektigar studiuo qua tendencas pruvar ke la kafeino amelioras la memoro e diminutas la cerebrala lezuri dil Alzheimer-morbo.

La sisamil spacialisti, qui partoprenis dum pasinta julio, en Paris, la 19ma Kongreso mondala pri gerontologio* e pri geriatrico* (medicinala faki por flegar olda personi NDLT), grande difuzis l'informo pri ca rezulto. Voluntez tamen vartar ante hastar a via kafe-kruchi : ica Usana ciencala esploro efektigesis ... che musu ed on vartas ankore la konkluzi di simila studiuo efektigita che la homo. Nome, kompreneble, la kafeino ne havas nur bon efiki. Che la granda kafedrinkeri (o pri kafeinizita drinkaji), ol havas anke kom konsequi, desfacilaji por dormeskar, anxio, iracemeso e desfacilaji por koncentresar mentale. Ulte lo, ol havas nenegebla efekto pri la urinala eksekrecio dil kalcio e dil magnezio. Se la perdado de kalcio esas facile kompensata che la yuna personi di qua la kapableso absorbar kalcio esas tre granda, ol esas min multe kompensata che la evozi, qui mustas sorgar pri kompensar la perdado per la singladia absorbo di glasedo de lakto o lua equivalanto.

Ni skribez pluse ke certena medikamenti antibiotika ampligas l'efiko dil kafeino per plulentigar olua eliminado. Fine, recenta studiuri incitas pensar ke la kombinuro dil kafeino e dil aspirino esas toxika por la reni. Plu kam la cetera personi, la homi di qui la reni ne funkcias kontentigante, mustas esar prudenta carelate.

LA DOZO ESAS IMPORTANTA

On devas fine mencionar, ke, se l'efekto maxim serchata dil kafeino, t.e. lua stimuliva efiko, konsistas precipue ek disimular la bezono pri dormo e repozo, ol remplasas nek la una nek l'altra. Lo esas ya la motivo pro quo lua konsumado ecesanta esas nociva. Koncerne adulto en bona sanesala stando, diala dozo de cirkum triacent miligrami ek kafeino ne havas nedezirinda efekti. Ol korespondas kun aproxime sis tasedi de «arabica» kafeo, ma kun nur tri tasedi de «robusta» kafeo, olqua esas duoble plu richa ye kafeino. Od anke kun tri «expresso»-i de «arabica» kafeo. Ma nia plumulta kafei esas mixuri.

[Tradukuro di artiklo publikigita en LES VEILLEES DES CHAUMIERES (LA VESPERI EN LA PALIO-DOMI) redaktita da Catherine Lejeune.]

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2009)

KELKA ANEDOKTI DIL ANTIQUA EPOKO

La filozofa Diogenes esis survoye de Sparta ad Athina. Lor lua voyirado Greko hazarde renkontris Diogenes e questionis lu : «De-ube tu venas, ho Diogenes ? Ad-ube tu iras ?». Lore la sajulo respondis quik : «Me venas de-che la viri e me iras ad-che la mulieri.» Nome on opinionis ita-tempe ke la Athinani pro ke li esis tro avida ye moleso e luxo, esis simila a mulieri.

Ita ipsa Diogenes promenis en Athina ante la nokto kun acendita lanterno. Lore l'Athinani questionis ica novaspeca filozofa : «Pro quo tu promenas tra l'urbo kun lanterno sub la sunlumo ?» Ma Diogenes respondis ridante : «Me serchas homo.» En Korinthos, Diogenes qua blamis la richeso di lua habitanti, ne nur kareis domo, ma mem habitis en barelo. Alexandros rezolvis vizitar ica famoza sajulo. A la filozofa sidanta en la barelo il dicitis : «Tu ne pasas agreabla vivo. Koncerne me, me povas donar omnaspeca kozi pro ke me havas tre granda richaji disponebla. Konseque, voluntez demandar a me omno quo plezas a tu.» Ma ica sajulo respondis nur : «Pro tu me esas en ombro ; do voluntez forirar de mea sunlumo.»

Segun lernolibro pri la Latina linguo. (Ek Kuriero Internaciona n° 2/2009)

DIGLOSIO*

La diglosio* esas ulo quo facinas me. Ol esas la situeso en qua trovesas populo, qua havas kom oficala e skribita linguo ulaspeca linguo e parolas altraspeca linguo. Ico povas esar la difero inter arkaika stando di la linguo uzata kom literaturala linguo, quale exemple ico existis en la Latinida landi komence dil Mezepoko kande la skribita linguo esis la Latina e ke la parolata linguo esis evolucioninta Romana dialekto. Ico existas anke kande la skribita linguo esas moderna normigita "standarda" linguo e la lokala idiomos esas dialekto di ca linguo, quale ico esas fakto en Sud-Germania ed en Germaneparolanta Suisia. Ico povas esar tote altra idiomos, quale en Alzacia ube la parolata linguo dil rurani esas Germana dialekto e la skribita linguo esas la Franca.

Mea-judike la maxim interesiva kazo di diglosio esas olta dil Arabeparolanta landi. Pro religiala motivi, la Arabi mantenas kom oficala linguo la klasika Araba idiomos dil Korano evanta de deke-kin yarcenti ed ol esas la linguo docata en la skoli ed en la Universitati. Dume, la simpla populani parolas dialekti qui esas nur tre desfacile reciproke komprenebla o, mem, kelkafoye tote ne. La oficala linguo esas tam diferanta de la dialekti kam la Latina esas diferanta de la Latinida idiomos. Pro ke la klasika

Araba linguo esas tre arkaika e kompleksa, ol esas desfacile dominacebla e nur tre skarsa esas la Arabi qui savas olu bone.

La jurnalaro, la libri e la diversa informili (televiziono, radiofono) esforcas uzar ita "klasika" Araba, ma pro ke ol esas tro desfacila, li simpligas tilextreme lua reguli e proximeskas tam multe kam ico esas posibla a la parolata moderna dialekti, dum mantenar tamen klasika dezineneci, morfologio e vortaro. Ita moderna "klasika" Araba linguo komprenesas facile da omna Arabi qui iris a skolo, ed ol povus tote bone esar la komuna linguo di omna Arabe-parolanti.

Regretinde, la religiala fanatiki refuzas admisar ol, nam li pretextas ke ol esus trahizo a la Korano e granda krimino kontre la Deo-volo. La instruktita Arabi vivas ulaspeca skizofrenio, nome li parolas en ula linguo e skribas en altra idioma, quo, asertite, esas lia linguo. Ico, segun libro da Araba auctoro "La sabro e la komo" esas tre desagreabla situeso.

Ma altra-latere danke la permano dil klasika Araba, lia linguo duras esar importanta mondala idioma, dum ke se li adoptus la nacionala dialekti kom oficiala lingui, olti divenus tote sensignifika. Me tre regretas ke la Latinidi ne savis mantenar la uzado di lia komuna linguo la Latina, nam se li esabus kapabla agar tale, lia Latina linguo modernigita povus esar la Linguo Internaciona numero 1, vice la Angla. Nia moderna interlingui, tamen, povus esar surogati di la Latina.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2009)

LA LEGENDO PRI SIEGFRIED

Siegfried esis la filiulo di rejo, qua regnis en Xanten an la fluvio Rheno. Il esis fiero yunulo, tam forta e gracila kam yuna querko forestal. Kande il divenis adolecanto, ne plus plezis a lu la vivo che la korto di lua patro. Il volis irar a la vasta mondo ed havar aventuri. Il revis efektigar prodaji e volis divenar famoza quale altra herouli pri qui la kavalieri tante ofte parolabis che la rejala korto.

Tale il fugis de la kastelo di lua patro. Lor lua marchado il trairis granda foresto. An la limito dil foresto jacis forjeyo, en qua la maestro laboris kun lua kompanuli. Tra la apertita pordo esis videbla klara fairo. Lore la yunulo eniris ica laboreyo e pregis la maestro docar a lu sua arto. Lu volis lernar ita mestiero, por forjar a su bona espado. La forjisto aceptis lu kom aprentiso. Ma la forteso di Siegfried esis plu granda kam olta dil

kompanuli. Il esis la maxim forta de li. Il manuagis la martelo kun tanta forteso ke la inkandecanta fera stangi saltis ye plura peci kande il frapis oli. Lore la forjisto pavoris pro lu e serchis la maxim bona e sagaca moyeno por liberigar su de ilu.

Por foririgar lu, la forjisto uladie dicis a Siegfried : «Irez aden la foresto e querez karbono por me !» Nome, il savis ke ibe terorinda drako vivas, qua ja atakabis e mortigabis plura promenanti. Il esperis ke Siegfried ne plus retrovenos vivanta.

Siegfried iris joyoze e sensucia tra la foresto. Subite, kande il arivis an la groto dil drako, ita monstral bestio aparis e minacis devorar lu. Ma la yuna heroo esis sentima ed ajila. Il arachis arbortrunko de la sulo e frapis per lua tota forteso. Dum longa tempo duris la penoza kombato. Ma fine Siegfried asomis la drako.

Ica bestio jacis mortinta sur la sulo e lua obskura sango fluis de multa vunduri. Siegfried plunjis fingro aden e videz ! , olu esis kovrita per korno. Lore il desvestizis su e balnis sua korpo en la varma sango dil drako ; per ico lua pelo divenis tam harda kam korno. Nun ne plus esis armo qua povus vundar lu. Tamen dum lua balno tiliofolio falis inter lua shultri. Nur ye ca loko restis lua korpo vundebla.

*Extraktita de la libro UNSER VATERLAND : Germanische Erzählungen für deutsche Kinder
(NIA PATRIO : Germanala rakonti por Germana pueri) Lothringer Verlag METZ 1908.*

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2009)

KANDE LA MEDICINO ESIS ARABA

Pro ke la medicino naskis en Athina e pose transmisesis a la Romani, la Europani kredas esar la nemediata heredanti di Hippokrates e di Galianus. Li tale ignoras sisacent yari di Historio, dum qui la medicinala pensado, cesinte progresar en Europa, prosperis remarkinde che la Arabi.

Ye la komenco dil IVma yarcento, l'imperiestro di Roma, Konstantinus I-a, rezolvas establisar lua chefurbo en Bizanco. Quik de ta tempo, «Roma ne plus esas en Roma» e l'imperiestro desnomizas Bizanco por donar ad ol la nomo Konstantinoplo.

La imperio esas tante vasta ke la sucedanti di Konstantinus penos por governar ol e, dum la yaro 395, li divididos olu ye du parti : la westala

provinci esos la Romana Imperio di Ocidento, la estala provinci formacos la Romana Imperio di Oriento.

Ita partigo salvos la kulturala patrimonio di ca imperio. Nome, dum ke l'Imperio di Oriento prosperas, olta di Ocidento sinkas en dekada. E lua eminentaro, qua perceptas la profunda abaso dil institucuri e dil mori, ekmigras pokope a Konstantinoplo di qua la potenteso esas sendomaja. En 476, kande lua lasta imperiestro destronizesas da barbara chefo, lore eventas la falo dil Imperio Romana di Ocidento e la komenco dil Mezepoko. Ante rikonstruktesor pokope sur la ruinaji dil Imperio, la anciena provinci Romana sinkas en abismi de nesavo e de desordino. Nur un institucuro restas solida : la Eklezio, di qua la kuventi e la monakeyi rekolios la texti anciena qui prezervesis de la furio dil Barbari.

BAGHDAD ACEPTAS MEDIKI E CIENCISTI

La situeso esas diferanta en Konstantinoplo ube ciencias, filozofi, mediki ed artisti Ocidentana adportis kun su lia savo e... lia librari. Tale, ye la tempo dil falo di Roma, la importanta texti dil patri di la medicino esas en sekura loko. Ne nur li esas salvata, ma li studiosos, kopiesos e tradukesos a la Siriana ed a la Persiana lingui en la skopo duktesar en la influo-areo dil Imperio di Oriento.

Oli forsan ne transirabus lua frontiери se, uladie, la patriarko di Konstantinoplo, Nestorius, ne esabus exkomunikata ed exilata. Lua adepti la Kristani Nestoriana, judikis rapide ke lo esas plu prudenta livar liafoye l'Imperio di Oriento e konseque li ekmigris a Baghdad en la Araba Imperio. Or, inter li esis la eminentaro de la mediki e ciencisti e li forportis en lia bagaji preske la totajo dil medikala verki Greka, Romana e Bizancana. Yen la Greka-Romana heredajo en Baghdad. Koncianta pri la valoro di ca adporto, la autoritatozi di ca urbo kreas multanombra centri por tradukado. Plur altri naskos pose en Dhimashq (Damasko) ed Antiokhos, tale ke la totajo dil Hippokratal e Galianal medicino tradukesos a la Araba linguo. La Imperio Araba esis konquestajo dil adepti di profeto Muhammad, ilqua invitabis la homi adorar nur un Deo : Allah. Danke lua impulso la Arabi organizesis ed entraprezis konquestomiliti.

Pos la morto di Muhammad, en 632 di nia ero, li durigis lia expanso a la tota MezOriento e la periferio dil Mediteraneala areo.

En la konquestita landi, quale en lia propra urbi, cetere, li manifestas bela tolero religial ed intelektal ed extraordinara apetito savar. Baghdad, lore, aceptas la ciencisti sen discernado pri la origino o la religio, ed ibe apertesas skoli pri medicino di qui la profesori esas Persiani, Hebrei, Siriani, Turki, Hebrei, Greki od Hispani.

Kun frenezio por lernar qua impozas l'admirado, la Arabi ne saciesas per nur la savo-fonti Greka-Latina : li interesesas anke a la Persiana, Egiptiana, Indiana e Babilonana texti.

Karakterizita per ita ardoroza deziro por traduko e savo, la «Araba cienco» ne esas, komence, la cienco dil Arabi por dicar vere, ma la cienco redaktita en la Araba, olqua, dum plura yarcenti, divenos la preponderanta ciencala linguo.

Lua tradukisti esas sciencisti e mediki qui ne saciesas per transpozar la texti : li klasifikas oli, komentas oli, plurichigas oli per lia experimenti e redaktas referoverki, La Sumi, destinota por la uzado di lia kolegi e di la studenti.

Dum ke en Ocidentto, onu studias la texti di Hippokrates o di Galianus sen kontestar mem komo trovebla en li, en Bagdad, Persiana mediko servanta la korto skribas ke «omno quon on povas lektar en la libri havas multe min multa valoro kam l'experienco di mediko qua pensas e rezonas». Ita giganto dil medicino, qua nomesis Rhazès duktis la klinika metodo en la medicino, tam per la sorgo quan lu grantis a la questionado dil maladi, kam per l'importo quan lu donis a la simptomi, la diagnozal e terapial dedukti qui rezultis de ico. Ilu redaktis preske 200 tomi.

Ma la maxim famoza reprezentanto dil Araba medicino esas sen kontesto Avicenna. Ita grandega mediko e filozofa, qua grantis unesma rango a l'observado, perceptis (plura yarcenti ante la Europani) la kontagialeso dil tuberklozo o la propagado dil morbi per l'aquo. Il deskriptis la meningito e la plevrito, enuncis la hipotezo di cerebrala reto per qua efektigesas la mentala operaci (ye la Xma yarcento !) ed il plurichigis la terapiala cienco per grandanombra medikamenti minerala.

On debas a lu plu kam 100 verki, inter oli esas la Kanono di la medicino, en qua on trovas sistematra klasifiko e kritikala sintezo dil medikala e farmaciala konoci di lua tempo, dil antea epoki e dil maxim diversa civilizuri.

«MODLATA PER LA SPIRITOLIBERESO, LA ARABA MEDICINO PRIVILEJIZIS LA CIENCALA EXPLORO, LA KLINIKA EXPERIMENTO E LA EXPERIMENTALA METODO»

Quaracent-e-kinadek yari pos lua morto, lua Kanono, tradukita de la Araba a la Latina esos, til la fino dil yarcento XVII, la refero-lernolibro dil Europana fakultati por medicino. Ni ne obliviez, ke, quik de la VIIIma yarcento, la Mohamedista expanso atingis Europa e ke Cordoba, chefurbo di Araba Hispania, esis un de la maxim granda intelektala centri di Europa.

AVICENNA, RHAZES, AL NAFIS, ESIS TRE INSTRUKTITA SPIRITI

Richa ne nur per la Greka-Romana savo-fonti, ma anke Egiptiana, Persiana ed Indiana, l'Araba medicino divenis kreanta pro ke, modlata per la spiritolibereso, ol privilejizis la ciencala esploro, la klinika experimento ed – ante Claude Bernard – la experimentalata metodo. Ol helpesis da hospitalal 'infrastructure' dotizita per granda revenui, da specialigita laborantaro, da apoteki e da librari qui ofris a la futura mediki docado asocianta la teorio a klinika aprentiseso an la lito dil kuracato.

Dum la tempo kande, en Europa, onu pensis ke la regardo di la lepriki e dil pestiki povas transmisar lia morbi, la Arabi impozis en lia flegocentri principii pri higieno, preske pri aseptigo, e la izoligo dil kontagia maladi.

Ma li ne saciesis per asimilar la skriburi dil cetera populi, li studiabis oli, analizabis oli e konfrontrabis oli a l'experimentado. Per realigar sencese la sintezo inter transmisita savo, personala reflektado, akirita experienco e ciencala esplorado, li denunciis multanombra erori dal homi dil Antiqua Epoko ed apertis la voyo a nova deskovri. Kad exemplo ? Ye la XIIIma yarcento, la mediko Al Nafis demonstris ke Galianus eroris per asertar ke la sango trairas la parieto qua separas la du ventrikuli kordiala . En Europa, oportos vartar la tempo dil XVIma yarcento por ke on audacez dubar pri la porozeso di ta parieto. Al Nafis intelektis anke la existo dil mikra cirkulado inter la kordio e la pulmono, olqua «deskovresos» en Europa erste ye la XVIIma yarcento.

Lo esas anke la Arabi qui donis a la farmacio lua ciencala traito. Lia farmaciuala tradicioni influis profunde la granda universitati Europana. La kronologia disto inter la deskovruri dil Araba-Mohamedista mediki e la (ri)deskovruri Ocidentala esas ofte de plura yarcenti ye l'avantajo dil Arabi. Ico esis perdita tempo por Ocidento nam la Arabi legacis a ni konsiderinda quanto de savaji e de medikala verki, ma granda nombro de li perdesis, o, plu male, oli intencale ignoresis. Nun esas tempo agnoskar lia justeso.

Segun artiklo da Catherine Lejeune publikigita en la revuo LES VEILLEES DES CHAUMIERES (LA VESPERI EN LA PALIO-DOMI)

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2009)

VOYAJO AD AUROVILLE

Advere hike ne parolesas nur pri turismo, ma anke pri ulo altra. Nome la Mitala komunajo di Auroville – la civito dil auroro -, qua recente celebris lua quaradekesma aniversario fondesis en 1968 en India ye kelka kilometri norde de Pondichéry, meze dil regiono Tamil Nadu. Ol esas loko kun

spiritala ed ekologia dimensio. Nome dezerto transformesis a mikra paradizo.

Existas loko en la mondo ube la libereso probar nova vivomanieri esas preske totala, pro ke ol esas loko jacanta exter nacionala regulizo, sujerata, ed ube samatempe esas granda deziro novigar, vivar altramaniere, exter la kustumala voyi dil konkurso e dil profito.

Ita loko nomesas Auroville.

Ol kreesis en India dum 1968, do kelke plu kam quaradek yari ante nun, nefore de Pondichéry. Olu konceptesis e realigesis kom «ponto inter la pasinta tempo e la futuro» segun la impulso da du granda spiritala personi dil XXma yarcento, nome la Indiano Sri Aurobindo e la Francino Mirra Alfassa, plu konocata per la nomo di «Matro». On povas dicar multa kozi pri ca loko, sive bona sive mala, nam la homi qui vivas ibe – kelke min kam 2.000 personi di 35 diferanta nacionalesi – esas fine nur homi quale le cetera, havanta lia pasioni e lia nevrosi. Ma to quon me dezirus tote aparte raportar, lo esas la dimensio ekologia di Auroville, olqua esas vere astoneganta, pro lua kreiveso e la generaligata entraprezo di noviganta solvi, tam bone en la feldo dil sunala o ventala energio kam en olta di la agrokultural produkto, di la jerado e dil traktado dil aquo, di la rifestigo o di la materiaji por ekologia konstrukti. Ma ita ekologio esas nek ideologia, nek politika, nek militanta. Lo esas precipue necesa praktikado por permanar segun maniero autonoma en enemika ambiente, sen granda moyeni financal o teknikal. Quale ico povis eventar ?

Komence, quaradek yari ante nun, esis nur granda tereno de reda tero ye 2.500 hektari, preske dezerta, lesivita e ravinizita per violentoza pluvi tropikala, neapta por irga kultivado, balayita per la venti. La unesma kozo qua esis necesa por igar ita loko vivebla, esis krear ombro, e konseque rikrear la vejetantaro. Ma por rikrear vejetantaro, oportis preliminar kontrolar la lesivado dil sulo per la pluvi per mantenar l'aquo sur la loko moyene di kompleta sistemo de talusi ek komprensita tero e de baseni di retenado.

Kande la rodado dominacesis, lore esis posibla replantacar arbori : unesme «pionira» speci tre alte kreskanta havante rapida kreskado e falebla folii, qui produktis strato de humuso oportuna a la posa plantaco de aborijena speci persistema havanta plu lenta kreskado. Ita rifestigo ipsa posibligis augmento di humideso-nivelo, plubasigo dil temperaturo, e plu bona aquo-retenado surloke. Ico divenis posibla ed efikiva danke profunda studiado dil aborijena speci, per semini-kolekto e kreo di arboredukeyi, ico havas kom rezulto ke Auroville, hodie, esas un de la maxim importanta «geni*-banko» di ca regiono.

INSTALO DI MIKRA KOMUNAJI

Departante de ico, mikra komunaji povis instalesar surloke, cirkum aquoza loki, en lejera habiteyi facita per lokala materiaji. Unesme lo esis kabaneti ek kokosiera ligno pose pokope konstrukturi ek plu harda materiaji, chefe briki ek kruda tero kompresata ed frami ek ferocemento, t.e. du «teknologii» bone dominacata hike, e qui havas l'avantajo bezonar nur tre poka materiala koloki (qui omnakaze ne esis trovebla), dum utiligar multa laboranti (qui esis abundante disponebla). La instrumenti kreata ita-okazione, rustika e necesigante nur poka mantenado, cetere vendasas ad omna landi, en India ipsa, en Usa, en Europa ed en Afrika.

Pro ke ne esis o nur tre poke, elektrala produkto surloke, oportis inventar ventili por pumpar la aquo. La ventili developata ita-okazione, segun la «Kretana» modelo, esas inter le maxim bona por ita kategorio di uzado, e nun vendasas ad omna regioni di India. Por lumizar su e koquar, fermentacili inventesis, olqui produktas ekologiala gaso havanta kom origino bovo-feko, di qua, ultre lo, la rezidui formacas ecelanta naturala dungo.

En la skopo developar nutrivala autonomeso di ca loko, plura ekologiala farmo-domi kreesis. Plu tarde, granda centrala koqueyo povante servar repasti por 1.000 personi diale (1.000 dejuni e 1.000 dinei) konstruktosis ; ol funcionas per vapore produktita da sunala forno ye 15 m de diametro, un de le maxim granda en la mondo, bazita sur simplega teknologio konsistanta ek plana speguli pozita sur sfero ek fero-cemento. Mult altra aplikaji sunala anke developosis : «kit» por individuala lumizado, kandelabri esanta sunala pumpo, aquo-varmigilo edc.

Interesiva noviguri anke facesis en la feldo dil aquo-traktado, tam bone per la instaluri por vejetala purigo dil uzata aquo, ameliorata per diversa procedi (vortici, algi...), kam per sistemi di filtrado o di dinamikigo dil drinkebla aquo establisita segun la ciencala verki da Marcel Violet. Malgre lia interesiveso ne esas posibla hike deskriptar detalozes la kontenajo di ca omna noviguri, ed on povas nur konsilar a la lektero irar a la diversa retala situi* qui prezentas oli. (Precipue videz la situo* dil Indiana guvernierio : <http://education.nic.in/cd50years/x/7H/9D/7H9D0101.htm>)

VIVOMANIERO

Ma quala lecioni on povas ekstraktar de ca bela raporto pri konkreta ekologio, quala docadi vere aplikebla ad altra kultivi o sub altra klimati ? La unesma de oli – e qua forsan esas la maxim importanta – lo esas ke la ekologio esas avan omno naturala maniero vivar kun poka moyeni disponebla en medio natural min o plu oportuna. Icon mult ekologiisti en Occidento kelke obliivis, pro ke li esas obsedata per la kombati – certe necesa – quin li entraprezas kontre le «lobby» industrialala. Ed itaque*

l'ekologio havas granda futuro avan su se la ekonomio krulus, e ke ni tale bezonus permanar en plu desfacila kondicioni materiala.

La duesma leciono, korelativa di la preirinta, lo esas la fakto ke l'ekologio ne bezonas necese komplikita teknologii, nam omna solvuri esas facile acesebla, kande esas konkreta kompreno di lo vivanta fundamentizita sur observado e konoco di la naturo. E ya anke grandanombra laborantaro disponebla e motivizita por realigar solvuri qui ne postulas multa kapitali. Certe on povus objeccionar ke ica omno esis posibla en Sud-India nur pro ke esis surloke ita disponebla laborantaro. Ma ico esas nur parte justa, nam esis anke tre multanombra «volontarii» Ocidentala, qui aceptis venar laborar adibe dum ke li esis nur tre poke pagata, pro pura idealismo.

La triesma leciono, lo esas ke ica omna noviguri, ica omna developadi divenabis posibla per libereso experimentar, sen koakti segun-regula e sen financala punisi kaze di falio. Ica omno povus justifikar la liberala ekonomiisti qui postulas sempre min multa regulari kom kondiciono por noviguro e kreskado...

Ecepte ke esas hike nuanco tre importanta, lo esas la fakto ke ne esas privata proprigo di la frukti dil noviguro e di la kresko : omno iras a la komuna kaso.

FONTO DI ESPERO

La quaresma leciono esas ke la potencialo di la homala kreiveso esas sen limiti : irgequala esez la cirkonstanci, mem le maxim desoportuna, solvi povas inventesar kun la nura disponebla moyeni. Onu ne bezonas experti, teknologii komplikita e patentizita, o kapitali. Se adminime la industrialia «lobby»-i ne agas aktive por instaligar segun-regula obstakli a to quo povus minacor lia gardata chaseyi...

E fine la lasta leciono, lo esas olta di la idealista dimensiono necesa por povar realigar tala prodaji. Yen unika exemplo : la «tracking»-sistemo ruzoza qua posibligas a la sunala forno sequar la movado dil suno kreesis gratuite da yuna elektronikisto veninta pasar kelka monati en Auroville, nur pro ke Auroville esas fundamentale loko di spiritaleso e ke ico atraktis lu. Se Auroville esabus ordinara loko lo esas probabla ke ica yunulo ne venabus, o lore on bezonabus pagar ilu tre chere...

On povas anke dicar lo, Auroville nulamaniere esas perfekta loko. Ibe quale altraloke homi ditenanta peceti de povo, nur pro ke li esis ibe ante le altra, repugnesas grantar plaso a nova veninti. Ibe quale altraloke esas konflikti e relati di forteso, pekunioza personi ed altri qui esas plu povra, mastri e servisti. Ed ibe quale altraloke esas homi qui laboras harde ed altri qui indolentesas... Ma quala laboratorio di la vivo futura, quala kruzelo dil necesa transformo di la koncii ol esas!

Artiklo da Jean-Louis Gueydon publikigita en la Franca edituro dil jurnalo THE ECOLOGIST.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2009)

- GRANDA DISKURSI DIL HISTORIO -
DISKURSO QUA PREDICAS LA FUTURO DI BRITANIA

Ita diskurso pronuncata dum l'autuno 2009 da Anjem Choudary, islamista predikero, esas epokon-facanta diskurso. Me nule intencas esar desneutra e favorar o desfavorar la Mohamedisti o la Kristani. La diskurso sube esos probable citata en la historio-libri dil futuro. Lore, sive Britania esos Mohamedista lando ed ica diskurso savigos quale ja Britania esis pronta aceptar divenor Mohamedista, sive la Kristani reaktabos e ca diskurso montros til quala grado di febleso Unionita Rejio falabis ante salvesar. Omnakaze irgequo esez onua opiniono, on ne povas negar ke ica diskurso esas forta ed eloquento mesajo, admirinde deskriptanta la stando dil Britaniana socio ye ca komenco dil XXIma yarcento.

«Me esas certa ke vi vidis la manifesti qui eventis en Britania dum la pasinta monati. Oli organizesis da organizuro qua nomizesas English Defence League. La EDL opozis su kom respondo a la manifesto da sincera Mohamedisti en Luton kontre la retroveno dal Britaniana soldati qui facis kruelegaji en Basra, Irak. Li anke opozesis en Birmingham a ti qui postulis la establiso dil «sharia». Fakte esas batalii 'okuranta' nun inter organizuri quale la Uniono kontre la fashismo, la socialisti, unlatere e l'EDL e Casual United altralatero. Ma vi ne erorez : la socialisti agas por su ipsa, ico esas tipala, li mentias por explotar la situeso ye lia profito, e probas utiligar nia lukti por lia propra egoista interesi qui nule relatas kun la Islamo. Fakte parolesas pri kombato inter l'Islamo e lua enemiki. La vereso triumfos. Ni nulatempe haltos e duros til ke la «sharia» esez establita e ke la standardo dil Islamo fluktuos tote evidente super la 10 Downing street.

Me advokas la Mohamedisti vekar ed unionar ti qui volas la establiso dil «sharia», la ne-Mohamedisti e ti omna qui luktas kontre la rasismo e la fashismo por diskutar necelite kun ni. Ni esas felica ofrar alternativo sociala, politikala, ekonomiala, judiciala.

L'Islamo esas superiora ad omna cetera ideologii o religii e nulatempe superioresos. Nula vivo-maniero esas superiora a la islamala vivomaniero. L'Islamo solvos omna problemi : l'exploto di la homi che la multanacionala firmi, la kredito-krizo, la pekunio-ludo, la alkoholo, la narkotaji...

L'Islamo supresos ica omno. L'Islamo sekurigas la honoro, la digneso, la kontentigo dil vivo-importanta bezoni, la protekto di omna individui. L'EDL havas nula yuro objeccionar e la socialisti irez a la diablo. Se ico ne ja esas dum ica vivo, adminime en la futuro, vi vidos la «sharia» praktikata en Britania.»

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2009)

« MAYA DENTISTI »

La tombi e la piramidi dil urbegi abandonita da le anciena «Maya» ye aproxime la IXma yarcento ne finas livrar lia lasta sekretaji. La maxim recenta de li revelas ke ica popolo utiligis empirikale procedi quin la moderna medicino rideskovras. Kelki de la ekterigata kranii havas maxilo o mandibulo di qua la domajita o mankanta denti reparesis...per dentala stekaji taliita en perlomatro, cirkum olqua la dentala tisuo restauresis. Hodie, la ciencala esploranti rideskovras la facinanta propraji dil perlomatro. Perfekte konciliebla kun lo vivanta, uli de lua molekuli, duktata en ostoza o dentala tisuo, stimulas ed ajustas lua metabolio. Til la grado ke oli duktas olu restaurar complete la mankanta tisuo.

Segun artiklo trovata en LES VEILLEES DES CHAUMIERES (LA VESPERI EN LA PALIO-DOMI.)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2009)

L'OKULTISMO E LA GERMANA NACIONALISMO

En lua introdukto la autoro di ca artiklo aludis anciena artiklo quan lu redaktabis pri la privata libraro di Hitler. Kelka tempo pose il recevis

telefon-advoko da Alzaciana lektero di qua la patro engajita en la Germana armeo mortabis an la Estala fronto. Yen to quon skribas ipse la journalisto : *«Mea korespondanto tante plus interesesis pri ca periodo ke lu vivabis, kom infanto e puero, dum dek yari kun ilua matro en Germania : de 1939 til 1950. Ico ne esis la maxim agreabla periodo ! Mea artiklo interesabis lu, ma il reprochis a me nesuficante substrekizar la parto dil okultismo en la intelektala formaco di Adolfus Hitler. Ico, cetere, esas kontroversata temo. Dum pasinta decembro me recevis plusa telefon-advoko : mea korespondanto anuncis a me ke il sejnors dum kurta tempo en Paris dum la sequonta semano.*

Konseque ni dejunis en mikra «pizzeria» di mea quartero, inter la stradi Pigalle e Blanche. Ni povabus same bone dinear ibe quoniam nia konversado duris dum tota posdimezo. Lor l'instanto di lua departo, nia Alzaciana lektero ofris a me du libri quin il adportis en lua ledro-sako : Les racines occultistes du nazisme (La okultista radiki dil nazismo (Editerio Pardès, 1989) e plu recenta verko Hitler et les sociétés secrètes (Hitler e la sekreta societi), da Philippe Valode, che la editerio dil Nouveau Monde. «Ico esas por prolongar nia konversado», ilu dicis a me. Kompreneble, olin me lektis. Atencoze.*

Ni quik probez klarigar la plursencaji pri la vorto nacionalismo. Se la Franca nacionalismo fundamentizesas pri la netransasaktema defenso dil nedependo di nia lando, e di omno quon ni debas a nia pasinta tempo, defenso dil homi, di lia verki dum la sucedo dil yarcenti, di lia arto, di lia penso, defenso di komuna patrimonio, di mantenenda heredajo, qua esas plurichigota e transmisota, la Germana nacionalismo esis quik de la komenco, ni memorizez lo, ula nacionalistarismo*, botizita e kaskizita, havanta skopo di teritoriala konquesto. Ja Bismarck proklamis, kurtatempe ante invadar Francia : «Lo ne esas per diskursi e voti ye majoritato ke la granda questioni di nia epoko solvesos, quale on kredis lo en 1848, ma per fero e sango.»

Ico esis tote desquietiganta programo, di qua la militala eki duros til 1945. Naskinta ye la debuto dil yari 1800ma, kom konsequo dil Napoleonala militi, la Germana nacionalismo rapide fuzesis kun la *pan**-Germanismo (la Germani nomas la *pan*-Germanisti : Alldeutschen NDLT), t.e. doktrino qua dekomence fundamentizesas sur la raso. Esas historiala expliko por ico. La Germani esis popolo sen politikala uneso depos la protestanta Reformo, kande la Santa Imperio Romana di Germana naciono dividesis a multeso de mikra Stati sendependa. Dum 1911, en la libro di refero dil moderna pan-Germanisti, *La maxim granda Germania*, Otto Richard Tannenberg redaktas : «Quala kompatinda situeso esas la nia, se on evaluas ke ne min kam 25 milion Germani, t.e. 28 procent de nia gento, vivas trans la limiti dil Germana imperio !» La Germana nacionalismo havis do kom precipua skopo asemblar super la frontieri la totajo di popolo

naskinta de la sama etno* ed havanta la sama linguo. Unionar en un Stato viri e mulieri havanta la sama sango, on povas dicar ke ita doktrino ekstraktas olua substanco de penseri quale Fichte (1762-1814) : «Un popolo, ico esas la totajo dil populi qui vivas komune tra la epoki e perpetueskas inter su sen despurigo, korpale e mentale, segun legi partikulara a la developado di lo deala.» O quale Hegel (1770-1831) : «La maxim funesta eroro por popolo esas abandoner lua biologiala traiti. (...) Germania propre dicita prezervis su pura ye irga mixuro, ecepte an lua sudala e westala frontiero ube la teritoriala areo bordizanta la fluvii Danubio e Rheno submisesis a la Romani. La regiono inter la fluvio Elbe e la Rheno restis perfekte indijena.»

Konseque la *pan*-Germanismo proklamos la superioreso dil Germana raso, kulturele ed historiale. E lo esas precipue inter la Germane parolanta habitantaro vivanta en Austria – olta esante depos 1867 inkluzita en la Austriana-Hungariana imperio – ke ica doktrino pluakreskos, ye la nomizo *völkisch* (kulturala nacionalismo laboranta por vekigar la nacionala koncio). La Germane-parolanti di Austria toleras male esar interne di pluretnala imperio, dominacata da Chekiani, Slovakiani ed Hungariani. Segun li, ico esas imperio kaptita dal «Slava anarkio».

GUIDO VON LIST E L'ARYANISMO

Lo esas che ita Germani di Austria male traktata dal Historio ke la pan-Germanismo divenos maxim akra. La Wienana skriptisto Guido von List (1848-1919), autoro di romanala verki havanta fundo di nov-paganismo Germanala – *La sekretajo dil runi, L'esoterismo dil religio dil anciena Germani, La transiro de la Wotanismo a la Kristanismo, La ritui dil Germani-Aryani* -, impozos su kom teoriisto di tre nebulatra doktrino anuncanta mesiala regno destinota durar dum mil yari : l'aryanismo. «Per ilua libri e konferi, List invitis la vera Germani konservar la restaji dil marveloza teokratiala Stato di lia ancestri Aryana-Germanala. Ica Stato esis saje guvernata da sacerdota reji e da gnostika iniciiti di qui la traci esas klare dicernebla, segun il, en la folkloro, la peizaji e la arkeologial jaceyi di lua lando». Ilua lekteri, mem ti qui ne kredis lua extravagantaji, konsideris lu «kom olda patriarko barboza di qua la klarvidanta regardo savabis plene lumizar la glorioza pasinta tempo Aryana e Germanala di Austria per desembarasar olu de la skorii depozita dal stranjera influi e da la Kristana civilizo». Guido von List esas violentoze kontre-katolika. Ita kantisto pri la anciena legendi Germana (quale Richard Wagner) asertis ke «la Yudismo* e la Kristanismo koruptabis l'anciena ed autentika religio».

List esos anke la unesmo qua amalgamigos la «*völkisch*»-a ideologio kun la teosofismo dil aventurerino Rusa-Germana Helena Blavacki. Il pruntos

de ica laste dicita, la teorio pri la okulta rolo dal Templani, pri la manikeismala* lukto inter la rasi de siniori (t.e. la Aryani-Germani) e la rasi de sklavi (t.e. la ne-Aryani) same kam la temo dil polala kontinento desaparinta, olqua esis la originala lando dil Aryani. Tale, adjuntante malefikanta utopiaji a lua kimeratra revachi, List adportos sua kontributo por difuzar samatempe l'okultismo e la pan-Germanismo, dum propagar che kelka iniciiti «quaze religiala kredo ye raso de mi-dei Aryana, ed anke la kredo ye la neceseso exterminar la inferiora enti en la skopo realigar marveloza mondo futura, ube dum mil yari, la Germani dominacos la tota mondo».

Dum la mezo dil yarcento XIXma, l'okultismo esas tre segun-moda en multa Europana socii. E tote aparte en Germania ed en Austria, ube tota meza sociala klaso, profunde radikizita en anciena tradicioni, subisis la brutala ed ofte nociva metamorfosi produktita per la industrialigo. De-ube rezultis substrato de angori e de rankori oportuna a tala divaguri. Ad ita abandonita homi, List ofris doktrinala pelmelo deliranta ma sekuriganta en qua lu unionis exotika religii, mitologio, esoterismo, alkemio, militistal e religiala ordeni dum asociar ica omno kun ritui pruntita a la Rozo-Krucani ed a la Framasonaro. Mem se ica fantasmagorio esis apene kredebla, ol havis la povo relatigar prezenta tempo deceptanta ed anxiifanta kun fora mitala pasinta tempo, quankam ita koruptita miti esas konsiderenda prefere kom mistifiko. Cetere, la Germani sempre havis tendenco interesesar pri esoterismo : dum la XIXma yarcento la Rozo-Krucani havis inter lia membri rejo Friedrich-Wilhelm II e lua chefa ministro, Johann Christoph von Wöllner.

«Segun List, la heroala raso dil Aryani-Germani mustis dispensesar de omna labori destinata a la laboristal klaso e de omna desnobla taski en la skopo povar dominacar nekontesteble la ne-Aryana populi basigita ye la stando di sklavi.»

Tala principi ne esas tre fora de la politiko por Exterlandala Aferi entraprezata triadek-e-kin yari pose dal autoritatozi dil IIIma Imperio.

JÖRG LANZ VON LIEBENFELS E L'ORDENO DIL NOVA TEMPLO

La maxim extremista dicipulo di List esas nekontesteble altra Wienano, Jörg Lanz von Liebenfels (1874-1954) qua esis plu yuna kam lu ye duadek-e-sis yari. Il esis cisterciana monakulo desfrokizita, qua profesis ke la «Aryana» raso decendis de «deala enti interstelal».

Lanz riinterpretis la mito di la «Graal» kom la serchado di la pura sango dil Aryani. «Per mixar rasista koncepti kun la Santa Skriburi, kun la apokrifa teksti religiala, kun la arkeologiala deskovruri e kun la antropologio, il kompozis ulaspeca doktrino pri lo bona di quo la Aryana rasi esis elementi dum ke la rasi nigra, Mongolida e Mediteraneida esis elementi di

lo mala (la Aryana raso karakterizesis , segun la sociala Darwinisti (...) per blua okuli e blonda hari). Lo esas per transformar ita idei e prejudiki a gnostika doktrino ke Lanz portis stranja kontributo a l'ideologio rasista. Segun ita doktrino, la Aryani esis la defenser de dil ordino, dum ke la rasi havanta obskura pelo esis la agenti dil kaoso.» Per manipular quale lua inspiranto la esperi pri mesiala regno duronta dum mil yari, Lanz anuncas la rezurekto dil sexualarasista gnozo segun quo «la Aryani ritrovas, per la selektado, lia rasala pureso e konseque lia deala povi qui posibligos a li establisar Aryana Stato mondala».

Jörg Lanz von Liebenfels trovis rapide richa mecenis inter la Wienana borgezaro. La donaci di ca mecenis posibligis a lu aquirar Mezepokal kastelo, Burg Werfenstein, «perchanta sur rokoza eskarpajo dominacanta la fluvio Danubio». En ica agleyo romantika , quan il restaurigis, Lanz kreis lua propra sekto, nome la Ordeno dil Nova Templo (ONT) imitanta la modelo qua esis la ordeni di kavaliere tante admirata da ilu. Certe, parolesas hike pri la Templani, ma anke pri la kulto di Odin, pri la Rozo-Krucani, pri la Iluminati di Bavaria. «Ica Ordeno dil Nova Templo predikas por la rasala pureso : nur blonda viri havanta blua okuli darfis admisesar en ol. E mem li mustas obligar su per promiso spozigar mulieri simila a li ! Il exhortas anke a la violento, a la odio kontre la Eklezio e kontre la Yudi*.» Por propagar la idei dil ONT, Lanz von Liebenfels kreas revuo, Ostara, (kelkafoye imprimita ye cent mil exempleri) di qua la kredo povas tale rezumesar : «La religio dil Aryani fundamentizesis sur esotera konoco ; satanala komploto okultigabis ica religio, ma lua rezurekto esas en proxima futuro ed ol posibligos la rinasko di Aryana eminentaro...» Konstante en olua pagini, Lanz memorigis ke «la historio rasala esas la klefo por komprenar la politiko» e ke «omna ledeso ed omna malajo venas de la mesticigo». La tempi arivesis : «Oportis cesigar l'influo senfine kreskanta dal inferiora rasi sur l'anciena kontinento ed en lua kolonii.» On mustis «exterminar» li. Lanz fulminas kontre la komparto dil Kristani a la febli ed a la inferiori...Inter l'asidua lekteri di Ostara (nomo di Germanala deino), dum periodo inter 1910 e 1913, esas febroza yunulo, interesata per ita idei, mem se il ne komplete adheris lia religiozesos : Adolfus Hitler.

RUDOLF VON SEBOTTENDORFF E LA SOCIETO DI THULE

Il ritrovas ita idei sis yari pose per la mediaco dil societo di Thule. Ico esis min o plu disidenta lojio dil ONT, fondita dum la unesma Mondomilito da Rudolf von Sebottendorff, ulaspeca kosmopolita aventurero fanatika pri okultismo, qua, dum lua yuneso, multe voyajis tra diversa landi. Naskinta en medio di Prusiana laboristi, il esos plu tarde, dum lua fora voyaji, adoptita da olda aristokrato Germana habitanta en Turkia, qua incios lu a la framasoneso orientala. Sub la autoritato di ca adoptita barono, la

societo di Thule pluduras rekomendar la fundamentala reguli dil ONT : l'antisemidismo, la paganismo e la rasismo. «Lua simbolo, la kruco di Wotan, pre-Germanala deajo, pensigas pri la hokokruco. La saluto di Thule «*Heil und Sieg*» (saluto e vinko) riprenesos da Hitler qua transformos ol a «*Sieg Heil.*» La societo di Thule reperkutas la abstruza doktrino da Guido von List e da Jörg Lanz von Liebenfels. «L'ideologio di ca Ordeno fundamentizesis sur la kredo ye l'existo di superhomi e di superiora homala raso : la Aryani qui, konjekteble, naskis en la hipotezatra Hiperborea. Una de lua teksti di refero nomesis *La Protokoli dil saĵuli di Ciono.*» Esas mencioninda ke Thule esas la nomo quan Pythéas «donabis a la lando maxim nordala, olqua deskovresis da lu ye cirkum 300 a.K.». Ol esis la loko maxim fora de la «mediteraneida» regioni portera di kaoso... Sebottendorff exhortis la membri di lua nordala sekto kombatar «til ke la 'swastika' elevesez vinkoze en la frostanta obskureso». Pos la desvinko di Germania (olta di 1918), Sebottendorff remarkesis «kom importanta organizero dil nacionalista reakto a la guvernierio di Eisner ed a la komunista Republiko qua sucedis ol en München.» Sep membri dil societo Thule cetere masakresis da le reda. Inter li esis quar titulizita aristokrati, on povas citar la nomi di princo Gustav von Thurn und Taxis e komtino Heila von Westarp.

Sebottendorff agis sur la militistal feldo per helpar la formaco di libera armeokorpo, Oberland, direktata da Ernst Röhm, futura chefo dil SA, e qua partoprenis la liberigo di München. Pose en la jurnalal domeno il kreis la *Völkischer Beobachter*, futura organo dil nazista movado, di qua la chefa redaktero esos quik de 1923 Alfred Rosenberg, t.e. la mi-oficala filozofa dil nacionala socialismo. Sur la politikala feldo, Sebottendorff kontributis stacigar partiso apta atraktar la proletarii, nome la Germana laborista Partiso, agante nedirete per tri membri di Thule o proxima ad ol : Anton Drexler, Karl Harrer e Gottfried Feder.

Kande la soldato Adolfus Hitler, engajita dal armeani kom inspektisto pri informi, iras dum septembro 1919, segun impero da lua superiorulo, ad asemblo di ca tre mikra grupeto, il opinionas dekomence ke ol esas neserioze egardinda e seninteresa. Tamen il adhesos ol pro ke il konstatis ke dop ica jermo di partiso esas Thule. Ed ica framasonatra societo havas en olua internajo grandanombra eminenti, kapabla helpar lu.

Fakte, il trovos ibe lua unesma mentoro : la antisemida skriptisto, unesma chefa redaktero dil *Völkischer Beobachter*, Dietrich Eckart (1868-1923). Lo esas ita viro qua introduktis la yuna chefo che richa ed influoza medii. Kurtatempe ante mortar, Eckart konfidis a Karl Haushofer ed Alfred Rosenberg : «Sequez Hitler ; il dansas, ma me esas ta qua redaktis la muziko. Voluntez ne traurar pro me : me influabos la historio plu kam irga altra Germano.» Sebottendorff asertos ipse plu tarde , en 1934, «semir to quon la Führer kreskigabis». La duesma mentoro di Adolfus Hitler, (qua

esis anke ilta di Rudolf Hess) esos Paul Haushofer, maxim yuna generalo dil Granda Milito e granda geopolitikisto di Germania. Fanatika pri esoterismo (il esis membro di multanombra societi okulta), il esis anke un de la precipua animanti di Thule. Inter la unesma kompanuli di Hitler, le maxim eminenta e ti di lua proxima cirkumajo esis do omni adheranti di Thule : Rudolf Hess, kompreneble, ilqua, fanatika pri magio ed astrologio, asertis esar «spiritisto de Egiptiana origino». Ma esis anke Heinrich Himmler, Alfred Rosenberg, Ernst Röhm, Julius Streicher, Hermann Esser, Hans Franck ; e kelka altri pluse. E mem, plu tarde, Hermann Göring...

Certe, tre rapide, l'autokrato Hitler eskartos su de Thule. Nome il nule intencis partigar sua povo. Ma semblas ke kelka membri di lua cirkumajo ne agis tale : Hess, Himmler, Haushofer. La intelektala etoso di Thule en qua naskis la nacionala socialismo developesos do kun olu, dum krear ica mistikeso di pagana religiozeso qua intencis anunciar la superhomo. La nigra Ordeno dil SS, ye la impulso da Himmler, esos ulamaniere lua sekulara brakio exterminera. Kande Hitler redaktas en *Mein Kampf* : «To quo ne esas de bona raso en ica mondo valoras nulo», il nur repetas l'omna aryosofista doktrini qui, de List til Thule transirante per la Ordeno dil Nova Templo di Liebenfels avancis subteramaniere dum kinadek yari ante spricar en la Germana kaoso dil tempo pos la desvinko. Ici esis doktrini fundamentizita sur koruptita mistikismo laudegante til absurdeso la defenso dil pura sango, asertante preparar la regnesko di la «raso dil siniori» e di same hipotezata ora epoko, olqui esas oldacha doktrini dal penseri e libri-autori esoterista same kam iniciala legendi veninta de la barbara mondo. En 1934 Hitler konfidos a proximulo : «Me laboras per martelo, e me esforcas eskartar omno quo povas esar debila o vermoza... Ni kreskigos ed edukos yunaro opoze a qua la mondo tremos, violentoza yunaro, imperema, senpavora, kruela.»

Segun Angla historiisto, Thule havis anke adepti dil satanismo en lua internajo. Omnakaze, Lucifer sempre min o plu vagadas en la regioni dil okultismo. Per inkarnacar su en politikala movado di qua Hitler esabos la mediumo, ica tenebroza idei gangrenigis e koruptis la Germana nacionalismo ye apokalipsala maniero.

Segun artiklo da Ioannes Cogitans publikigita en la revuo EUROPA NOSTRA.

1 - nacionalistarismo* : Ico esas neologismo dal auctoro di ca artiklo, versimile kunfuzigante la vorti : nacionalismo e totalitarismo* por expresar ke ica nacionalismo esis tote extremista sen posibla meza konduto.

2 - pan-* : Ye mea konoco, ica prefixo veninta de la Greka linguo ne existas en Ido. Ma ol existas en multa Europana lingui e signifikas : tote, komplete.

3 - manikeismala : La manikeismo esas absoluta lukto inter du kontrea principi. Ol esas anke maniero konsiderar ulo sennuance kom tote bona o tote mala

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2009)

BALDUR, LA LUMO-DEO

Baldur esis la preferata filiulo di Wotan. Il esis bela quale la lumo dil jorno. Omnaloke il difuzis lumo e joyo. Ilun amis omna Dei ; nur la maligna Loki odiis lu.

Foye eventis ke Baldur sonjis pri sua proxima morto. Lore lua matro Frigga esis tre trista. El iris a la animali, la planti ed a la kozi e pose omna enti promisis a la Deino, ke li ne nocos lua filiulo Baldur. La Dei joyis pri co. Li komencis ludo e lansis flechi e lanci adsur Baldur.

Ma nul armo povis vundar il. Ma la Deino pasabis apud arbusto sen remarkar olu pro ke lu stacis ye la pedo di longa querko ed esis ankore mikra e febla. Kande la ruzoza Loki saveskis ico, il kuris ad ica querko e facis de l'arbusto pintizita flecho. Il donis ol a la blinda Deo Hödh e guidis lua manuo. La flecho atingis Baldur meze dil kordio ed il falis mortinta sur la sulo.

On portis di Baldur la kadavro an la rivo dil maro, pozis lu sur lua navo ed acendis lu. Tale vehis la Deo lastafoye sur la blua maro. Ico esis emociganta spektaklo ed omna Dei ploris, kande la brulanta navo sinkis en la ondi.

Extraktita de la libro UNSER VATERLAND : Germanische Erzählungen für deutsche Kinder (NIA PATRIO : Germanala rakonti por Germana pueri) Lothringer Verlag METZ 1908.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2009)

- LA MISTERII DIL HISTORIO -

LA MALEDIKO DA TUTANKHAMON

En 1922, l'Angla arkeologiisto Howard Carter deskovras la tombo di Tutankhamon, faraono dil XVIIIma dinastio. Ita deskovro esas quaze miraklo. Ma poka tempo pose, la membri di lua expediciono frapasas singlu suafoye per stranja morbi...

La laboranti tamen avertabis l'arkeologiisto Howard Carter : la tombo di faraono Tutankhamon protektesas per malediko. «Se vu trovos oro, vu anke trovos la morto», li repetas a lu.

Pos plura vana explori, la exkavi komencas ye la 1ma di novembro 1922, en perimetro ube nulu ja entraprezabis ulo, nefore de la Valo dil Reji, t.e. ica regiono di Egiptia shirmanta multa-nombra tombi di faraoni regninta dum la periodo dil Nova Rejio.

Ye la 4ma di novembro, la membri di ca expediciono deskovras deko de gradi qui duktas vers pordo markizita per la sigluro di Anubis. L'imajo di ca deajo havanta shakalokapo, supozata akompanar la mortinti a la transa mondo, revelas ke ita tombo esas olta di eminenta persono.

Kande il saveskas ica novajo, la pekuniizero dil aludita expediciono, lord Carnavon, qua desespereskis abutar a rezulto, livas lua domeno Highclere, en Unionita Rejio, por rajuntar la expedicion-membri.

LA LABORISTI OPOZAS SU A L'APERTO DIL TOMBO

Ma ante l'aperto di ca tombo, la kanario dil arkeologiisto Howard Carter, quan la tota esquado konsideris kom fortunigilo, devoresas da kobrao* (danjeroza serpento). Ica laste dicita insinuas su aden la kajo dil kanario e manjas lu quik.

«Ico esas malediko», la Egiptiana laboranti opinionas, ilqui kredas ke ica morto esas averto. La kobrao, serpento dil faraoni, segun la Egiptiana kredaji, supozeble avertas li kontre l'aperto di la koncernata tombo.

Malgre la avizi di lia laboranti, Howard Carter e lord Carnavon, ferme decidinta, apertas la pordo dil tombo, ye la 25ma di novembro, avan dek-e-kino de membri di lia expediciono.

En la mi-ombro dil unesma chambro, li trovas fantastika trezoro. Statui di stranja animala, trono, mobli, chari, armi : omno kontenas oro e lapidi. Duesma chambro, kovrita per blua e orea fayenco, kontenas la tri inkastrita sarkofagi di Tutankhamon. En lasta chambro, Howard Carter e lord Carnavon deskovras statueti e kofri plena de juveli.

Ita arkeologia deskovraro konsideresas ankore nunadie kom la maxim extraordinara di omna tempi : la tombo dil faraono, preske sendomaja,

konjekteble miraklatre sparesis dal spolianti. Plu kam 2000 objekti e statui ora, alabastra ed ivora rekuperesis.

LA MORTI INTERSUCEDAS POS ICA DESKOVRO

Ma dum la yaro sequanta ica deskovro, lord Carnavon esas kaptita da febro, konseque di pikuro da moskito. Lua sanesala stando plumaleskas, ed on retroduktas lu ad Al-Qahira (Kairo), ube lu mortas ye la 5ma di aprilo 1923, ye la evo 57 yari. Ula homi raportas ke la elektrala lumi di Al-Qahira omna extingesis ye la exakta instanto kande la dicita sinioro transmondeskis. Ita morto e lua fantastika cirkonstanci debesus a la malediko da Tutankhamon.

Duadek-e-sep plusa personi, membri dil expediciono mortis dum la monati sequinta la deskovro. Georges Bénédite, Egiptologiisto oficanta che la muzeo Le Louvre, mortas pos vizitir la tombo di ca faraono, same kam lua Usana kolego, Arthur Mace, qua transpasas sen videbla kauzo. La flegistino di lord Carnavon same kam la sekretariulo di Howard Carter anke cesas vivar, tale fortigante la legendo pri la malediko dal faraono.

La jurnalisti di ta epoko konkuras pri imaginajo por explikar ica morti. Certeni dicas ke oli produktesas da viruso restinta kaptita dum plu kam 3.000 yari. Altri iras til akuzar la vespertili. Segun lia dicaji, epigrafo che l'enireyo di ca tombo enuncis solena averto : «Ti qui penetras en ica sakra tombo balde atingesos dal ali di la morto.» Ita epitafo en la realeso nulatempe existis. Ol tote inventesis da la jurnalisti di ta tempo, qui, pro indijo de informi, tegis ita arkeologia deskovro per morbala e misterioza velo.

CIENCALA EXPLIKO APARAS

L'arkeologiisto Howard Carter, qua esis la unesmo penetrir en ca tombo, havis pacoza vivo-fino, e mortis kande il evis 65 yari, t.e. dek-e-sep yari pos la deskovro dil tombo di la faraono.

La turbo de kuriozi qui vizitis la citita tombo kelka semani pos lua deskovro ne subisis ulo regretinda.

Erste plura yari pose, lor la restaurado di la mumio di Ramses II, en 1985, ciencala expliko povis furnisesar. Analizo revelis la prezenteso di grandanombra fungi, per qui anke la tombo ipsa di Tutankhamon esis kovrita, segun la noti da Howard Carter.

To quo dum longa tempo konsideresis kom malediko esus do nur la simptomi di akuta pulmonito, produktita da ita fungi.

Segun artiklo da Victor Nicolas publikigita en «Les Veillées des Chaumières» (La Vesperi en la Palio-domi).

LA MALEDIKITA DOMO

segun Plinius juniora 1

Sube esas fantastika novelo dil Antiqua Epoko

Esis en Athina spacoza e komoda domo, ma male reputata e funesta. Dum la noktala silenco, on audis bruiso de olda ferajo, e se on probis askoltar, frakas-bruiso de kateni sonadis, sat fore unesme e pose tote proxime. Balde aparis fantomo : lo esis oldulo, opresata per tenueso e mizero, il havis longa barbo ed herisita hari. Lu havis ye la pedi entravili, e ye la manui kateni quin lu sukusis. Pro ico la habitanti di ca domo subisis hororinda e malauguroza nokti, quin li pasis per vigilar en teroro ; ita vigili adportis la maladeso, e, per kreskanta pavoro sempre venis la morto. Nome, mem dum la jorno , quankam la fantomo desaparabis, lua memorajo restis avan lia ment-okuli, e la pavoro duris dum plu longa tempo kam la kauzo di la pavoro. Itaque* la domo, abandonata e kondamnata ye la solitaireso, abandonesis komplete a la fantomo. On tamen pozabis afisho en ol, esperante ke ulu, en la nesavo di tante granda plago, volos komprar o lokacar ol. Uladie la filozofa Athenodoros venas ad Athina, lektas la afisho, saveskas la preco, di qua la chipeso suspektigas da lu ulo neklara ; il inquestas ed informesas pri omno, e tamen rezolvas lokacar ol pro kuriozeso.

Lor la vesperesko, il instaligas laboro-lito en la unesma chambro di ca domo, demandas lua tabeleti, lua stileto e lumo ; ilu forsendas lua servisti aden la fundala chambri ; koncerne lu, il zelas pri skribar e tale laborigar lua mento, lua okuli, lua manuo, pro timo ke lua ocianta imagino reprezentigez da lu bruisanta fantomi e vana terori.

Lo esis unesme, quale omnube, la profunda silenco dil nokto ; pose batado di fero, agitado de kateni. Il ipsa ne levas lua okuli, ne lasas lua stileto, ma plufermigas lua atenco e facas de ol remparo avan lua oreli. La frakas-bruiso kreskas, proximeskas, e yen ke ol sonegas sur la solio, yen ke ol transiras la solio. La filozofa turnas su, il vidas, il rikonocas la spektro quan

on deskriptabis ad ilu. Ica fantomo stacis, senmova, e, per signifo di lua fingro, lu semblis advokar il. Athenodoros, per gesto, demandas a lu vartar instanto, ed il inklinas su itere sur ilua tabeleti ed ilua puncilo. La spektro dum ke lu skribis, sonigadis sua kateni sur lua kapo. Il riturnas su e vidas lu iterar la sama signo kam antee.

Lore, sen pluse tardesar, il prenas la lumilo e sequas la fantomo. Lu marchis per lenta pazi, quale lu esus plugravigita per lua kateni. Arivinta en la korto di ca domo, lu desaparas subite, lasante lua kompanulo ibe stacanta. Ita laste dicita, qua restas sola, facas amaso de herbi e de folii por markizar la loko ube la spektro desaparis. Ye la sequanta dio il iras adche la judiciala oficisti, il demandas a li exkavigar ica loko. On deskovras ibe osti intermixita ed plektita en kateni : la kadavro, qua esas polvigita per la tempo e per la tero, lasabis oli nuda e konsumita per la kateni. Onu amasigas oli ed on enterigas oli publike. Quik kande ica maniseputesabis segun la ritui, la domo liberigesis de oli.

Tradukita de la Latina da Ferdinand Nathan en la libro «Contes et récits traduits des écrivains de l'Antiquité» (Rakonti e raportu tradukita de la skriptisti dil Antiqua Epoko) editerio Nathan, 1939.

Noti:

1. Plinius juniora: Libri-autoro e politikala viro Romana vivinta dum la unesma e duesma yarcenti di nia ero.

2. Mani: Anmi dil mortinti en la Romana religio. Ita vorto uzesis nur plurale.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2010)

LA VERA HISTORIO DIL PROCESO KONTRE GALILEO

Segun la Franca historiisto Bernard Plouvier qua redaktis libro titulizita L'Affaire Galilée (La Afero pri Galileo), to quon onu raportas a ni tradicionale pri la proceso kontre ica famoza Italiana ciencoza esas tre desproxima a la realeso. Sube esas interviuvo dil autoro dil aludita libro.

Questionanto : *Pro quo interesesar koncerne l'Afero pri Galileo qua esas ja tante konocata ?*

B.P. : Pro ke to quon onu docas a ni pri ca temo esas komplete falsigita ! Galileo ne esis ciencala geniozo, nek mem granda inventero. Lu ne subisis karceropuniso, nek tormento, ma lua vanitato (grandega) vexesis e lua perjuro kondamnesis.

Q. : *Quala esas la stando dil astronomiala savaji kande Galileo eniras la ceneyo ? Semblas ke Kopernikus ja carelate bone laborabis...*

B.P. : Ibe anke esas fraudo. Kopernikus deskovris nulo, ma il modernigis la prizento di anciena hipotezo, sen pruvar ulo cetere. Ita hipotezo esas la heliocentrismo di Aristarkhos : la suno esas en la centro dil universo, cirkum quo jiras la planeti, ed inter oli esas la Tero ; ad ico adjuntesas l'ideo, docata un yarcento antee, di rotaco dil Tero dum un dio. Kande Galileo aparas en la medio dil astronomio, la heliocentrismo aceptesas dal katolika Eklezio, ma nulu dicas nek skribas lo, motive di tri absurdaji kontenata en la Olda Testamento, qui igas la geocentrismo e la fixeso dil Tero religiala dogmati. L'Eklezio vartas ciencala pruvo nerefutebla por modifikar l'interpreto dil koncernata biblala texto e subversar la koncepti dil simpla homi, qui same fervoras por lia prejudiki en la XVIIma yarcento quale anke ti di nia epoko.

Q. : *Kad esas justa ke Galileo kondamnesis pro ke lu supozeble uzurpetis la prerogativi dil klerikaro, qua nura havis la yuro furnisar definitiva respondi pri la questioni relatanta la funcionado dil universo ?*

B.P. : Lo esas kelke plu kompleksa. Kom bona observero, Galileo esas precipue geniozo pri habila procedi e pri habila savigo. Il revendikas efektigir multanombra deskovri, inkluzite olti qui esas la laboruro da altra homi e lu propozas ridinda expliki pri la fenomenen quin lu observas (ed il iraceskas kande altra personi korektigas ilua erori). De 1611 til lua morto, il esas la prototipo di kariero-ambiciozo hungranta la glorio e la pekunio. En 1616, il recevas unesma reprimando, polita ma ferma. Kardinalo Bellarmino imperas a lu , segun la volo da papo Paulus V, ne plus plear la rolo di amatora teologiisto e ne plus probar interpretar segunvole la biblala teksti : la koncilala patri, en Trento, rezervis la ekskluziveso pri co a la doktori pri teologio, pos aprobo di lia tezi dal Santa-Inquesteyo. La Eklezio ne volas konfuzigar sua sorgati, qui ja esas perturbata depos un yarcento dal protestanta Reformo. Quankam il jurabis obediar , Galileo obtenas, dek-e-kin yari pose, de lua amiko papo Urbanus VIII la permiso expojar amba tezi (geo- ed helio-centrismal), kondicione di agar lo honeste sen favorar un tezo plu kam la altra.

Q. : *Itaepoke, on esas dum la Triadekyara milito...*

B.P. : Ya, la katoliki e la protestanti intermortigas feroce en Germania ; la militisti dil tri precipua Stati katolika (Franca, Hispania, Santa-Imperio) interocidas gaye ibe. La Papo volas riestablisar la paco en Europa e volas evitar omna teologiale disputo, pro ke ico esus la fundamento di nova skismi. Ripozar en questiono la geocentrismo esus danjeroza kozo precipue kande on indijas mem la minim mikra ciencala pruvo.

Pri ca omno, Galileo nule sucias. Il obtenas per fraudo la pontifikala permiso imprimigar por libro ube il ridindigas la geocentrismala tezo, ma per adportar por la heliocentrismo e la rotaco dil Tero expliki tante absurda ke oli senkreditigas ita tezo, olqua, ni memorigez ico, esas aceptata dal plumulta kardinali, dal jezuita astronomiisti e dal Papo ipsa.

Ultre lo, Galileo ridindigas stupide la tezo qua asocia la fenomeno dil marej a la fazo di la Luno. Fine, il itere okupas su pri la biblala exegezo. Ico esas un foyo troa.

Q. : Kad esas justa ke lua proceso aranjesis, tale posibligante a la autoritatozi di Vatikano riutiligar por lia profito la deskovruri di Galileo, dum lasar lu durigar ilua laboro, ma sub surveyo ?

B.P. : Ni parolez klare : la proceso ne «aranjesas», ma la Papo modifikis l'apliko dil regularo di la Inquiziciono. Nulatempe, antee, la proceduro esabis tante milda kontre akuzato. Precipue, esas nulo memorinda koncerne la «laboruro di Galileo», ecepte lua observaji di 1610, konfirmata dal jezuita astronomiisti qui korektigis lua grandanombra erori. La katolika eminentaro adheras a la laboruro dal vera geniozo (di Lutherana konfesiono) : Kepler. Onu vartas nur ciencala pruvo nerefutebla (ne la lamentinda argumenti da Galileo) por abandonar la geocentrismo e la tezo pri la senmoveso di la Tero. Taskope oportos vartar Newton.

Q. : Dum aprilo 1633, Galileo lojesas pompoze che la Palaco dil Santa-Inquesteyo...

B.P. : Il esas nek en karcero, nek koaktesas manjar sika pano... ica akuzato konsumas multa karno e drinkas multa vino. Kom unesma surprizo, ye la 30ma di aprilo, Galileo abjuras spontane lua tezo e propozas redaktar libro «pruvanta» la senmoveso dil Tero e la tezo dil geocentrismo. Il repetos lua ofro trifoye dum la proceso... Tale on esas fora de la famoza sentenco : «E tamen, ol movesas...». Pro ke esas pruvita ke il perjuris e fraudis, ilu kondamnesas ne ekirar lua rezideyo e lu mustas recitar, unfoye singlasemane dum sep yari, la penitencala psalmi (il komisos pri co lua du filiini qui esas karmelitini). Dum ke il esas inkluzita en lua tre komfortoza domo di Toskana, il pluduros recevar lua pensioni

venanta de la granda-duko di Toskana... e de la Papo ! Il transvivas til 1642, olqua esas la yaro kande publikigesas lua lastega verko, konsakrita a la mekaniko, ube il diferenciis la movado reala de la movado videbla, to quo igas lu, por ula de lua admiranti, esar prekursoro di la doktrino pri la principo dil relativeso. Galileo deskovris nek la resonado koncerne l'akustiko, nek la astronomiala teleskopo, nek la principo pri inerteso, nek la acelerata movado, nek la principi dil movado pendulal. Il deskovris ke la cielo kontenas miriada de steli, ke Jovo posedas sateliti e ke Venero prizentas fazi. Ne esas motivo por extazeskar prie.

Q. : *lcakaze, pro quo lua proceso esas tante famoza ?*

B.P. : Dum la XVIIIma yarcento, la kontre-katolika polemikeri utiligis la kondamno di Galileo... Sen granda suceso itatempe, nam onu entuziasmeskis nur por Newton qua referis su a Kepler e nule a Galileo. La argumenti tamen ne perdesis : dum la yarcento XIXma, l'afero pri Galileo divenis la simbolo dil «religiala obskurantismo». Ta omno quan Europa ed Amerika kontenas kom kontre-katoliki atakas la katolika Eklezio e deploras la desfortuni, insultante plugrandigita, di Galileo.

Adapto ad ldo di artiklo da Fabrice DUTILLEUIL publikigita en la jurnalno FLASH.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2010)

L'AGENDO DIL FUTURO

García López-Márquez evas quaradek-e-sep yari dum ita yaro 1932. Habitanta en preurbo di Barcelona, il esas meznombra Hispano ke nulo igas diferanta de lua samtempani. Itadie, retroirante a lua domo pos laborjorno, il shokas per la extremajo di lua pedo mikra posh-kayero qua preske falis aden kloako-aperturo. Pro kuriozeso, ilu rekolias ol, foliumas ol por trovar adreso ed eventuale retrodonar ol a lua proprietanto. Unesmavide, nul adreso esas trovebla sur la posh-kayero. Lore García pozas olu en sua posho e durigas sua voyirado.

Dum ita vespero, il foliumas itere la ja aludita mikra kayero e konstatas ke parolesas pri agendo. Il rezolvas lektar kelka linei di ol. Il havas la sentimento esar kulpanta pro nediskretajo ma, cetere, pro ke il ne konocas olua proprietanto, ilua kuriozeso ne esas maligna. La unesma vorti qui aparas a lua okuli amuzas lu e konfuzigas lu : ico esas l'anunco di felica evento qua perturbos la vivo di ula L.M. «Stranje, pensas García, lo esas

la komencliteri di mea nomo. Forsan mea spozino savigos da me ke el esas gravida !»

Lua spozino ne esas gravida ma, ye la morga vespero, lo esas lua filiulo Pablo, evanta duadek-e-tri yari, qua venas por anunciar a lua genitori ke balde il mariajos su. García amuzesas per ica koincido dum pensar pri la mikra poshkayero. Poka tempo pose, il apertas ol itere, pozas avan ilua okuli lua binoklo por observar plu proxime la mikra literaro tre dina per qua omna pagini esas plena. Erste itainstante il konstatas ke la teksti ne redaktesas en la Hispana ma en la Latina, t.e. mortinta linguo quan il ne komprenas. Kontree, tempope, kelka frazi skribita en lua matralla linguo aparas. Frazi qui havas nula signifikio por lu. Subite, una de li igas lu atencoza : «la filiulo sufros per la spozino e sufrigos la matro».

Kelka semani pos la mariajo di Pablo, violentoza disputo eruptas che la yuna paro, pose disputo inter la matro di Pablo e la yuna spozino e fine la divorco !

García, qua ne plus apertis la kayereto depos plura monati, pensas pri la predici da Nostradamus : misterioza frazi qui aparas sen ordino, ma qui divenas komprenebla a ti qui savas lektar ed interpretar oli. Kad lu do trovis l'agendo di klarvidanto ma ico ne explikas ke dufoye la predici lektebla en ca poshkayereto koncernas lu ipsa, García ! Dum instanto, il pensas ke il posedas misterioza libreto, destinata a la iniciiti, magiala libro di qua la texto koncernas forsan nur la persono qua lektas olu. Se esas tale, il asumus la risiko di apertar ol triesmafoye...

E triesmafoye, sempre meze de multa vorti Latina, il trovas nova frazo : «La vojajo a la Nova Mondo adportos la richeso ma ne profitos». Hike, ico povas esar nur texto qua ne destinesas a lu ! García López-Márquez nulatempe vojajis e nulatempe vojajos. Il ne havas la deziro pri co nek precipue la necesa pekunio taskope !

Tamen, du semani pos ica lekto, García recevas letro havanta postomarko di Usa. Il apertas ol febroze , deskovras ke ol venas de notario di Boston. Ita viro savigas da lu ke un de lua parenti mortis, e lu legacas a lu sat granda pekunioquanto quan il mustas venar querar lu ipsa en Massachussetts. Ico produktas granda konfuzeso en la mento di ca honesta viro. Unlatere il esas joyoza pro l'ideo recevar heredajo pri qua il nulatempe audacabus esperar ulo, la joyo di vojajo ad Usa, ma anke la trublo dum memorar ica nova predico dal mikra agendo.

Asemblinte lia sparaji, García e lua spozino departas a Boston pos kontrolir ke ne parolesis pri jokacho e ke reale plura dekamili de dolari atendis li en Usa. Ye la ipsa morga dio di lia veno, cheko fakte livresas a li dal notario.

Retroveninte en Hispania, memorante la profetumajo, López-Márquez rezolvas komprar domo ed automobilo danke la tale ricevita pekunio por kontredicar la predico e pruvar a l'autoro di ca texto ke la dicita dolari esos

profitoza a lu. La tempo pasas e, en 1934, García esas viro estimata da lua vicini, qui, omni, envidias lua granda fortune. Pro ke nulo semblas povar destruktar lua felicezo, il apertas plusafoye l'agendo quan il konservas depos du yari nun en la sekreta tirkesto di mikra skribo-moblo. La frazo qua frapas lu lore esas olta : «La verda hundo esas dramato-portanto, il donas la morto a G.». Quoniam* L.M. indikis lu sen irga dubo, kad G. kvalifikas lu anke ? «Probable ne», tale García probas quietigar su ; ne esas motivo por ke lu nomesez per L.M. ed altrafoye per G. Ulte lo, verda hundo, ico ne existas. Ma quik de ita tempo, López Márquez ne plus esas la sama viro. Il semblas pavorar omno ed omni, ma precipue il pavoras la hundi. Il iras til donar la sua, qua tamen esas grosa plumpa hundo nigra tre evoza e quan lu tre afecionis. Il ya pavoras, il ya fugas lo verda... Ma la semani pasas sen ke ula incidento trublez lua vivo. Balde retrovenas la somero.

García duras obsedesar dal hundi, il ne plus audacis apertar l'agendo pri qua, kompanse, il fine parolis a lua spozino. Dum la vakanco, il rezolvas departar a la westala litoro, en Portugal, proxim Lisboa. Ulamatine, il amasigas tri valizi en lua bela veturo tote nova e departas kun lua spozino, sur la chosei preske dezerta di Hispania dum la yari 1930ma.

Lo esas ye l'ekiro di vilajo ke subite aparas avan lua roti verda hundo ! García divenas rapidege livida e misguidas lua direkto-roto to quo hastigas lua vehilo kontre arboro. Il mortigesas nemediate kontre ke lua spozino, ejektita, havas nur kelka neprofunda vunduri. García López- Márquez renkontris la morto en l'automobilo quan il ofrabis a su danke la heredajo dil onklulo di Usa. Ed, ica omno eventis pro kompatinda hundo qua jus falabis aden verda induturo !

Poka tempo pose, lua filiulo, Pablo López-Márquez trovos la misterioza mikra agendo, probos lektar olu ma klozos ol instantly plu tarde per konstatar ke omna teksti skribesas Latine. Absolute omna teksti, sen mem maxim mikra frazo redaktita en la Hispana !

Tradukuro di texto trovebla en la libro VOYAGE DANS L'IMPOSSIBLE da Christian Dureau.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2010)

IDO-RENKONTRO EN TÜBINGEN (I)

Artiklo dil diala jurnalono SCHWÄBISCHES TAGBLATT ye la 23ma di agosto 2010.

IDISTI AUDACAS MANIFESTAR SU PUBLIKE

Lor la pasinta semano-fino adepti dil konstruktita linguo Ido interrenkontris por internaciona konfero en Tübingen. Ido esas la rezulto di plusa evoluciono dil artificiala linguo Esperanto. Nur kelka mili de personi parolas ol. Lor la internaciona Ido-konfero di ca yaro la Idisti igis su atencinda per plura aranjami.

Da nia raportisto Lutz Bergmann

Tübingen. Ta qua flanas, dum la nuna dii, tra la anciena quarteri di Tübingen havas l'okazono audar multopla linguimixuro. Responsiva pri ico esas la grandanombra turisti, qui utiligas la bela vetero, por explorar la historiala interna parto di Tübingen. La atencoza askoltanto kaptas Rusa, Angla, Hispana e Portugalana vortopoceti, qui intermixas ye ulaspeca granda linguala «cocktail». Dum la pasinta semano-fino internaciona grupo kompletigis ica «cocktail» per plusa ingrediente.

Li nomesas Idisti, nam li parolas la artificiala Idolinguo. En Tübingen li interrenkontris por la internaciona Ido-konfero.

Lo esis lia cayaral skopo, ne nur en mikra klubo diskutar fakale pri lia idioma, ma anke informar la publiko pri la existo di Ido. Por realigar ico li konstruktis estaleyo che la ligno-merkato. Ibe li savigis dal pasanti la avantaji di lia linguo : «*Esas tote simpla ma decidigiva fakto*», deklaras l'Idisto Eberhard Scholz. «*Kande on bezonas 100 hori por lernar la Angla, lore esas necesa nur 20 hori por lernar Ido.*» Ulte lo Ido esas kontree ad Esperanto necentrizita a la maskuli, pro ke la maskula formo dil substantivo ne esas la radiko-formo dil vorto.

La reakti dal Ido-interesati esis tre diversa. «*Me opinionas ke ico esus bona, kande singla naciono konservus sua linguo e ke inter la Europani Ido esus parolata*», dicas la teknikala informatikisto Arno Harden. Katharina Breinfeld nomizas Ido kom «*interesanta ideo*». Advere el havas intereso pri co kom profesionala interpretistino, ke la homi de diversa origini ne povez tante facile interkomprenar. La studento Michael Wegner di Tübingen deskriptis Ido kom «*interesanta ludajo*». Lu ipsa ja okupis su pri Esperanto e judikas ke la artificiala lingui esas tre ecitanta. Ma exakte quale la cetera questioniti il opinionas kom tre neversimila, ke Ido developesez til divenor la mondolinguo.

PER LA INTERRETO IDO ESAS DIFUZOTA

La sama opinionon havas anke l'Idisto Detlef Groth, qua venerdie vespere docis kurso pri la konstruktita lingui. «*Lo devus ya ulo tote aparta eventar, por ke Ido divenez la mondolinguo.*» Nihilominus* en 1988 nulu ja expektis

la falo dil Berlinana murego dum la venonta yaro, lu adjuntas ridetante. Dum lua diskurso il transmisis rezumo pri la developi di diversa konstruktita lingui e komparis oli le una kun le altra. Il explikis, ke Ido esas quale dialekto di Esperanto. Nome, la adepti di amba artificiala lingui povas interkomprenar senprobleme.

Depos kelka yari divenis segun-moda, konceptar desfacilega idiomi. Exemplo pri ico esas la linguo Na'vi, quan la habitanti di la satelito Pandora parolas en la filmo Avatar. Ol kreesis da la linguisto Paul Frommer ekskluzive por ca filmo. Ita konstruktita linguo ne darfis similesar homala idiomi, ma tamen esar pronucebla por la aktori. Che la interreto formacesis, pokatempe pos la filmo-starto, giganta komunajo di entuziasmoza admireri di ta filmo. Intertempe diminutis la nombro de la mesaji da ita adepti che la forumi concernata, doktoro Groth dicas. «*Ica omno esis nur kaprico.*» La Idisti anke tre prizus profitar ulo tala. Duminstante parolas, segun evaluo, nur kelka mili dehomi ita linguo. Malgre ico devas dicesar ke Ido esas facile lernebla. Til quala grado ol esas simpla, icon montris la bioinformatikisto Groth saturdie matine, kande il docis mikra inicio-kurso. Dum la kurta periodo de un horo il explikis a la partoprenanti la maxim granda parto de la gramatiko. Ulte lo, il naracis, quale la vorti formacesis en Ido. Unesme la facanti regardis la vortaro en la sis fontolingui. Oli esas la Franca, la Angla, la Hispana, la Rusa, la Italiana e la Germana. Pose on selektis la vorto qua havis la maxim granda simileso en la concernata lingui. La partoprenantino di ca kurso, Ellen Schwilling astonesis, pro quo Ido ne ja sucesis. «*Mankas la politikala volo*» la Idista doktoro Thomas Schmidt deklaras lore.

Ma la adepti di Ido ne volas vartar la bonvolo dil politikisti. Li agas che la interreto por igar Ido plu konocata. Tale multopleskas la forumi e la sociala reti, che qui la Ido-adepti esas aktiva, dicas Groth. Pluse, Idisti tradukas libri ad Ido e vendas oli per la interretala expedieyo Amazon. «*La diario di Anne Frank*», ja existas en Ido ; ol bezonas nur nun la korektigo e kontrolo dal editerio, sioro Schmidt raportas. Por la vendo di la libri la Idisti helpesas per la nova imprimoposibleso «print on demand». Ito signifikas ke la libri imprimesas erste kande komendo registragesas.

La esforcis dal adepti di Ido ja havis unesma sucesi. Recente ulu che forumo questionis pri Idovorti e un monato plu tarde ja instalas che la interreto la tradukuro di Tamila fablo, dicas Groth entuziasmoze. Tamen lu duras esar realista : «*onu ne devas volar konvinkar la tota mondo pri la valoro di Ido, nam lore on esos rapide deceptita.*»

EXERCO: IDO - GERMANA, EXEMPLO

Letro da Pedro a Maryla

Ido :

Kara Maryla, Cadie me havas problemi manuar la chatprogramo. Ma me deziras ne interruptar nia kontakto. Konseque me skribas ica letro a tu por naracar a tu pri me. Me lojas kun mea familio en la bela Hispana chefurbo Madrid. Yen mea familio : Mea geavi, mea matro e mea patro, mea fratino e mea fratulo. Ni esas felica familio. Me interesesas pri sporto, komprenende pri ped-balono (Real Madrid), ma anke pri muziko, danso e teatro. Me deziras divenor aktoro. Dum la vakanco ni volunte voyajas : Somere a la maro (Costa del Sol) e vintre a la monti (Sierra Nevada). Ibe sempre ni esas tre joyoza. Ni anke prizas fotografar. E quale vi vivas ?

Amikala saluti ! Pedro

Germana :

Liebe Maryla, Ich habe heute Probleme bei der Nutzung des Chatprogramms. Ich möchte aber den Kontakt mit dir nicht abreißen lassen. Daher schreibe ich dir diesen Brief, um dir von mir zu erzählen. Ich wohne mit meiner Familie in der schönen spanischen Hauptstadt Madrid. Das ist meine Familie : Meine Grosseltern, meine Mutter und mein Vater, meine Schwester und mein Bruder. Wir sind eine glückliche Familie. Ich interessiere mich für Sport, natürlich Fussball (Real Madrid), aber auch für Musik, Tanz und Theater. Ich möchte einmal Schauspieler werden. In den Ferien verreisen wir gern : im Sommer ans Meer (Costa del Sol) und im Winter in die Berge (Sierra Nevada). Da geht es immer sehr fröhlich zu. Wir fotografieren auch gerne. Und wie lebt ihr ?

Mit freundschaftlichen Grüßen ! Pedro

IDO-RENKONTRO EN TÜBINGEN (II)

Dal redaktero Jean Martignon

Me departis de la «gare de l'est» (estala fervoyala staciono) en Paris ye la 19ma di agosto (jovdio), komence dil posdimezo. Me eniris bela e komfortoza «corail»-treno irante a Stuttgart, regretinde esis ulo quon me ne remarkabis, nome me kredis enirar vagono segun ula numero, ma la vera numero esis indikita diskrete en angulo dil koncernata vagono e nule korespondis kun la numero quan me supozis vidir. Me ne esis la unika persono, qua tale erorabis e kun Germana voyajo-kompani me mustis ekirar la treno en Strasbourg ed enirar altra vagono. La cetera parto del voyajo eventis sen plusa problemi e ye aproxime 16 kl. 30, me arivis en la staciono di Tübingen. Me nule rikonocis la staciono quan me vidabis dum mea yuneso e, pluse, esis komplikita autobusi-sistemo por duktar me a la adreso dil gasteyo por la Idisti.

Fortunoze, me savas la Germana e pos questionir plurafoye la homi, me sucesis enirar la justa autobuso che la justa autobuslineo. Ma, ho ve! arivinta a la indikita adreso (Frondbergstrasse), me havas la sentimento atingir dezerto, nam me vidas nula domo e nula strado cirkume. Me vagadas sen savar quale agar, kande me renkontras afabla ed helpema persono – probable de Indiana origino, segun lua aspekto – qua helpas me per lua posh-telefonilo (me obliivis kunprenar la mea) e me telefonas a nia gastigantino s-ino Ingrid Suprayan, qua venas querar me e me fine arivas a la yunar-albergo, olqua esas nia sejourneyo.

Ibe me rivas anciena konocati e me konoceskas nova personi (precipue la Idoamiki di Berlin, ecepte s-ro Scholz quan me ja vidabis plurafoye antee). Me instalas me en mea chambro e kelke plu tarde ni departas por irar a restorerio «Marquardt», qua ne esas tre fora de nia albergo. Kelka homi kredas ke ita nomo esas Franca, ma me nule havas tala impresio nam la literi -dt ne asociesas en la Franca.

En la hotelo singlu prizentas su e – stranje segun me – la tre vivaca servistino questionas la Idisti pri lia movado, quaze el esus journalistino, e pozas questioni pri kozi tre triviala quale e.g. on dicas «Schnitzel», olqua esas disho propozata por nia repasto. Regretinde, koncerne me, me havas memoro-paneo nam me savas tre bone ke la tradukuro esas : kotleto. Ma la altra Idisti ne havas ica savo, o forsan obliivis, e ne savas quale responder. Me esperas ke ni ne tro male impresis elu.

Dum la dineo, me konoceskis Anvarzhon Zhurajev, nia Rusa samideano ankore recente vivinta en Tallinn, ube esabis organizata la preirinta Ido-renkontro, e qua nun lojas en sud- Hispania. Il parolas kun bela e klara pronunco, e malgre ke lu asertas ne esforcar lernar la Hispana, plurafoye kelka Hispana vorteti intermixelas en lua parolado. La cetera Idisti parolis pri la absenta samideani quin li konocis ma qui ne povabis venar cayare. Opoze a me esis Thomas Schmidt, qua habitas la bela urbo München, tamen il ne esas denaska Bavariano. Kelke plu fore esis Detlef Groth, ilqua aspektas tre yuna ma travivis la tempo dil falo di la Berlinana murego. Ni omna babiladis kun animozeso quaze ni esus samlandani uzanta lia matralla linguo. Forsan uladie la situeso esos tala en tota Europa, regretinde duminstante ico esas nur limitizita revo.

Tarde vespere, me rezolis retroirar a nia albergo «Victor Renner» e kande me esis ekironta la restorerio, me renkontris Robert Carnaghan quan me ne plus vidis de multa yari e qua esas un de la maxim bona Ido-parolanti (il esas anciena linguala sekretario di nia movado). Ni iris kune en la noktala obskureso rimemorigante la anciena tempo e parolante pri la eventa 'okurinta' intertempe. Fine, ni ritrovis ne sen desfacilaji nia lojeyo. Acensante l'eskalero por acesar nia chambri, R. Carnaghan havis la surprizo vidar afishtabelo ube granda parto de la texto esis en la Angla. Evidente la Germani ne opozas granda rezisto a la penetra di la Angla en

lia idioma. Ico esas kelke desquietiganta por la futuro dil Germana linguo. Pose ni iris dormar.

La sequanta dio (ye la 20ma di agosto, venerdio) esas kelke nekalma, nam ni certe exkursas tra la splendida universitala urbo Tübingen, ma ni devas sencese hastar.

Matine, en nia gasteyo esas diskuto pri la strategio por difuzor Ido. Nia restorerio ne esas prizata da R. Carnaghan pro ke ibe ne servesas deserdishu. Dum la posdimezo ni helpas stacigar estaleyo por konocigar Ido en alta parto dil anciena urbo di Tübingen, proxim la merkato-placo. Quik pose, Robert Carnaghan, Anvarzhon Zhurajev e me suriras sat longa voyo por deskovrar la kastelo. Pos acensir sur alta petra eskalero ni arivas ad ula alte jacanta gardenala loko de-ube on povas vidar la cirkumanta regiono e la urbo Tübingen. Ni babilas pri diversa temi en nia komuna linguo. Proxime on audas strado-muzikanti e yuna muliero kantas tradicionala melodii Europana. Ye ula instanto, arivas avan ni yunino, qua esas jurnalisto interviuvanta la Idisti. Komprenible, el ne savas Ido. Me povas parolar Germane ad elu, ma Robert qua ne savas la Germana parolas ad el en lua patuazo* nome la Angla. Pro ke, quale multa Germani, elu bone savas la Anglosaxona idioma, ne esas komuniko-problemo tante plu ke Anvarzhon savas anke ecelante la Angla e, koncerne me, me komprenas olu.

Plu tarde la sequo esos min agrebla, nome ni mustas hastar por irar a fora repasteyo «Ritter» e pro ke me mustas irar por prenar medikamento en nia albergo, me esas sola survoye e me koaktesas questionar la homi enstrade por trovar la dicita loko. Me esas fortunosa savar la Germana tante plu ke la lokala Germani esas tre afabla ed helpema, ma me havas defacilaji por atingar la aludita manjeyo e me arivas kande la cetera personi finas la dineo. Me esas tre deskontenta. Fine, me tamen divenas plu serena per komendar ed obtenar ecelanta repasto. Vespere ye 21 kloki esas diskurso da D-ro Detlef Groth en nia albergo. Ico esas kelke problematra por la ne-Germani pro ke lu parolas tre rapide e ke me povas komprenar nur peceti de lua parolado.

Ye la 21ma di agosto (saturdio) matine, nia grupo guidata dal GIS prezidanto Frank Kasper eniris autobuso qua vehigis ni til la anciena quarteri dil urbo Tübingen. Ibe ni povis marchar ed admirar la belega desnova florizita stradi e stradeti. Nin rajuntis s-ino Suprayan ed el guidis ni tra la urbo ed explikis a ni la detali di lua arkitekturo. Ni saveskis ke Tübingen esis tre prosperoza urbo ye la fino dil Mezepoko e multa domi e splendida konstrukturi, bone e sorgoze flegata, evas de ta epoko. Ni rividis la kastelo e lua rempari. La dicita kastelo evas de la frua Mezepoko ma rikonstruktesis en 1060. Sur la fasado dil eniro-pordego dil kastelo grabesas en la Franca ita epigrafo: «Honi soit qui mal y pense» (Konsputata esez ta qua male pensas pri to). Ico esis la klamo dal Angla

rejo Edwardus III kande il kreis la ordeno dil Gartero en 1340, cirkume. Pro quo ica Angla moto (en la Mezepokala Franca idioma) esas grabita sur la muri di Germana kastelo ? Ico esas misterio quan me ne sucesis klarigar per serchado che la interreto. Pose ni retroiris a la merkato-placo. La charmo, la romantikeso e la beleso unika di ta anciena stradi tante bone konservata facinis nia Angla samideano Robert Carnaghan. Oportas tamen anke dicar ke Tübingen esas un de la skarsega German urbi, qui ne devastesis dum la triadekyara milito (1618-1648) e ke ol anke indulgesis dum la duesma mondo-milito pro ke ol esis universital urbo. Cetere s-ino Suprayan citis a ni sentenco pri Tübingen : «*Tübingen ne havas universitato, ol esas universitato*». Guidata da Ingrid Suprayan kelka personi e me dejunis en ekologia restorerio por vejetaranti jacanta an la merkato-placo. Ibe la dishi ne aspektis aparte apetitigiva, ma kande me manjeskis li, me konstatis ke oli esis multe plu saporoza kam me kredabis. Inter nia samtablani esis la extraordinara poligloto Donald Gasper, qua parolas me ne savas quanta lingui ed omna interlingui perfekte. Il parolis kun ni, e kun la yuna jurnalistino invitata dal Idisti, tre bone en la Germana.

Pos la dejuno ni retroiris a la merkato-placo e sur la loko ube, ye la antea dio, esabis la estaleyo dil Idisti, videsis nun estaleyo di islamisti jerata da tri o quar barboza viri, qui propagis favore a la islamo ed a la korano. Per ico me konstatis ke la Germani (diferante de la Hitler-tempo) divenabis tre tolerema popolo, nam en Francia esus granda posiblesi ke tala estaleyo, en la maxim bona kazo regardesus tre enemike, en la maxim mala kazo povus esar tumulto. Ma la benigna Germani observis ico afable e destensite. Dicesez tamen ke la krizo produktita dal Mohamedista enmigrado en Francia esas plu akuta kam en Germania pro la multe plu granda nombro de Mohamedana enmigranti e pro la plu mala ekonomiala situeso kam en Germania.

Plu tarde ni retroiris a nia albergo, la Germani por asistar la precipua yarala kunveno dil GIS, e me por repozar. Kande vespereskis, nia samideano Germana Manfred Magin vehigis kelka personi e me a la restorerio selektita por ita vespero. Il havis granda desfacilaji por trovar ol e mustis plurafoye questionar la homi enstrade. Vere, me havis l'impreso ke la restorerii-serchado esis granda plago lor ica Ido-renkontro di Tübingen, adminime koncerne me. Lor konversado dum la dineo, me saveskis da s-ino Neussner ke en Germania lo esas tre ne-»politically correct«-a parolar pri Cigani, ma on devas dicar le «Roma» e le «Sinti». La problemo jacas en la fakto ke ne esas tre facila savar kande on devas parolar pri «Roma»-i o pri «Sinti»-i.

Ye la 22ma di agosto (sundio) matine, esas ULI-kunveno, onu diskutas pri la strategio di la movado, pri la futura Idorenkontro eventonta venontayare en Luxemburgia e danke nia samideano R. Carnaghan me kooptesis kom

membro dil Direktanta Komitato. Pro ke la proxima restorerio Marquardt (ne tre prizata da me nam lua dishi esis nek tre diversa nek tre rafinita) esis klozata dum ica sundio, ni iris ad apene plu fora repasteyo, qua esis Chiniana ed ube fortuneze, ma ne miraklatre, la dishi esis klare plu saporoza. Ekirinte ica restorerio pos la repasto, me lektis dum pasar opoze a Marquardt, ke ante la unesma mondomilito, ol esis la furnisanto di la rejala korto lokala !!! Quala dekada depose !

Saveskinte ca informo Anvarzhon Zhurajev supozis ke ico nulakaze esis justa, nam vere il ne povis kredar tala aserto.

Dum la posdimezo ni vizitis la monakerio di Bebenhausen. Malgre la interesiveso di ca loko, la vizito esis fushita por me pro la fakto ke nia Germana guidisto parolis tro rapide. Me savas tote fluante la Germana, ma me devas koncentrar tro forte mea mento kande ol parolesas tre rapide, e me ne povis sustenar tre longatempe ica esforco, do la guidisto parolis pri kozi qui esis neperfekte komprenata da me.

Tamen en la chambri dil monakerio, esis multa marveli e me memoras ke R. Carnaghan admiris tote aparte splendida oraji e juveli. Plu tarde il anke tre amuzesis per vidar enskribita sur la pordo di chambro la vorto «dormitorium», t.e. dormeyo por la monaki. Ma vizitante ica chambri qui esis sordidega ed ube esis ancienega litachi, me nule envidiis la regulieri qui dormis ibe.

Vespere la repasto eventas che la restorerio Tübinger Wurstküche, ni parolas multe. Samideano R. Carnaghan ridegas laute kande me naracas a lu la historio (autentika) pri un de la kuzuli di mea patro, qua esis monakulo che ordeno di blanke vestizita monaki. Dum la milito, il esis granda ed idealista patrioto (quale ico existis olim) rezistanto kontre la nazista Germana okupanti di Francia e mem il esis danjeroza teroristo, membro di kombatogrupo (acesore me volas mencionar ke il apartenis a brancho di mea familio, qua esis de Germana origino). Ulafoye, kande la Germani persequis lu, il kredis trovar refujo en lua monakeyo. Ma la monaki (saje, segun mea judiko, nam il nulakaze devabus politikumar exter la monakeyo por endanjerigar lua kolegi) klozis avan lu la pordo dil reguliereyo.

Tamen, il sucesis eskapar e salvar. Ma pose, il ne plus povis nek volis ridivenar monako. Por mantenar su en vivo, il divenis «gigolo» di richa muliero, nam il esis tre bele aspektanta viro. Kande ica muliero mortis, il divenis proprietanto di nokto-klubo ed, omnakaze, havis vivo tre diferanta de olta quan il pasabis en monakeyo. Por rivenar a nia lojeyo, R. Carnaghan e me akompanata da Frank Kasper, unesme eniris autobuso. Dum vartar ol, magrega yuna viro havanta tre bruna pelo e venanta probable del Indiana subkontinento adparolis ni. Ni ne komprenis lua idioma, ma ni quik intelektis ke il mendikis e volis obtenar pekunio de ni. Pro ke R. Carnaghan e me esas resortisanti di landi submersita per

amasala enmigrado venanta de la Triesma Mondo, ni ne esis tre entuziasmoza por donacar ulo a lu. Ma il insistis kun granda tenaceso. Fine la bonkordia e jeneroza Frank Kasper almonis a lu ed il departis. Ma ico poslasis a me desagrebla sentimento, nome preske triadek yari ante nun me voyajis ad India ed agis turismo ibe. To quon la voyaj-organizanti evitabis sorgoze dicar a ni esis la fakto ke esas multa mendikeri en ita lando, qui kredas ke omna Ocidentana turisti esas richa e ni sencese tedesis da li, ed ico kelkete fushis la plezuro quan ni havis vizitar ita marveloza mondo-parto. Ma nun, se la Indiana povri komencas venar ad Europa por demandar almono ad Europani en Europa, ni povas timar granda problemi pro lia nombro.

Lor la retroveno pede a nia gasteyo e dormeyo, pos ekirir la autobuso, ni povis admirar bela e splendida nokto kun obskura cielo trasemata per oreo ed arjentea steli. Esis romantika atmosfero quan on povas trovar nur en Mez-Europa. Tote aparte ni admiris, diskrete lumizita, desleda ed eleganta patricala domo, segun anciena Germana stilo tradicionala, ma rinovigita e komfortoza, jacanta sur kolino salianta super la rivero.

Ye la 23ma di agosto (lundio). En la acepteyo di nia gasteyo (Victor Renner domo) , matine ni lektas interesiva artiklo di la jurnalo «Schwäbisches Tagblatt» (me tradukis ol en la preirinta artiklo). Ica artiklo raportis sat detaloze pri la Ido-renkontro e pri Ido. Yuna servistino dil gasteyo fotokopiis la dicita artiklo e disdonis olu a la prezenta Idisti.

S-ro Scholz, diskutas kun ni e naracas ke on savas tre poke pri la historio dil anciena Idisti, nam multa dokumenti perdesis. Recente, tamen, il havis l'okazono saveskar ke dum la Stalinista tempo en Soviet Uniono la Idisti persekutesis (icon me ne savis, me kredis ke ica malajo plagabis nur la Esperantisti). Janis Roze (qua esis se me bone informesas linguala sekretario dil ULI dum la yari 1930ma) deportesis a Siberia en «gulag» e, tre versimile, mortis ibe, ma on perdis lua traco e ne savas exakte quon esis lua fato. Similajo probable eventis ad altra Idisti dil sama Europana regiono.

Plu tarde dum la matino, ni vizitis la Franca quartero di Tübingen, t.e. la quartero ube olim la familii dil okupanta Franca militisti sejouris. Fakte, ita quartero malgre lua nomo ne aspektis tre Franca, nam ol rinovigesis pos la departo da mea samlandani ed esis bele e charmive farbizita per agrebla kolori dum ke en Francia, pro misterioza motivi, on volas evitar irgakuste farbizo e kolori surmura. Ni havis la surprizo vidar, proxim choseo, pavono qua marchis sentime. Promenante Anvarzhon questionis me quale onu nomas en Ido la animalo qua vagadas en la foresti e prizas la mielo. Me respondis a lu ke ico esas la urso e me questionis lu meafoye quale on dicas urso en la Rusa. Ye mea astono la respondo esis «medved». Me questionis lu itere kad la nomo di prezidanto Medvedev relatas kun la urso ed il respondis a me, ke, yes.

Dum pludurigar nia promenado, ni pasis avan afish-tabelo, olqua celebris yuna Germana desertanti (ye la nombro de cirkum 2000) probinta fugar l'armeo e la ne-utila masakro kurtatempe ante la desvinko dil nazisti. Li mortigesis dal kriminanti direktanta lore la Germana armeo, e, kande on saveskas ico, on intelektas ke a multa Germani la desvinko di tala rejimo, malgre la desagreablaji asociita a desvinko e stranjera okupado, esis quaze liberigo.

Ni dejunis en restorerio di ca Franca quartero e ni havis l'okazono, dum manjar, askoltar anciena diski Franca dil yari 1960ma. Ico nule produktis nostalgio a me.

Posdimeze 'okuris' la unesma departi e la restanta ldisti exkursis tra la urbo sur bateli naviganta sur la rivero Neckar. Me refuzas partoprenar, nam me havas tre mala memorajo di olima tal exkurso kande la exkursanti koaktesis saltar aden la river-aquo pro danjeroza proximeso.

Dum la vespero ni dineas en restorerio proxima a la insulo nomata «Plattenseeallée». Me konoceskas ibe drinkajo sat populara en Germania e qua esas, segun mea savo, ignorata en Francia pro ke ol facesas kun sambuko-suko.

La sequanta dio (24ma di agosto, mardio) esis la dio dil generala departo. Kun la Berlinana ldo-amiki e Frank Kasper, ni departis sat frue per la treno qua duktis ni a Stuttgart. Dum ita vehado, Frank Kasper savigis da me ke esas tote fola situeso pri la fervoyala staciono di Stuttgart, nome autoritatozi volas spensar grandega pekunio-quanto por nova staciono multe plu vasta kam la nuna. Ico semblas ne nur ne-utila ma anke tre shokanta, kande onu pensas ke ni travivas epoko di austereso e desfacilaji ekonomial e financel e ke, kustumale, on demandas a la meznombra homi di west-Europa sparar, sparar e ne disipar lia pekunio por vanaji, dum ke altaranga oficisti entraprezas prestijozaj folaji kustanta tre chere. Segun la recenta informi, malgre grandega protesti, la lokala autoritatozi perseveras ed apogesas dal Germana guvernerio.

Ni havis suficanta tempo por dejunar che la Stuttgart-ana fervoyala staciono e la Germani akompanis me a la treno qua retroduktis me a Paris. La retrovoyajo eventis sen irga problemo e ne duris dum tre longa tempo. Kande me pensas pri co, me konstatas ke esas granda difero kun la tempo di mea yuneso. Lore, arivinte an la frontiero, la doganisti venis, kontrolis la pasporti ed identeso- dokumenti, ofte exploris la valizi ed on devis anke kambiar la pekunio. Nunepoke, onu ne plus kontrolesas an la frontiero ed onu ne plus bezonas kambiar pekunio. Nia landi divenis quaze provinci di la sama Stato e ne plus esas aparta landi. Kad ico esas bona o ne ? Dependas pri la homi e respondon pri ico me ne havas, quankam, kompreneble, ico esas tre agreabla kande onu voyajas. Mankas tamen ankore la komuna linguo pan-Europeana e ni ldisti savas la solvuro pri ca

problemo. Regretindege, nek la guvernisti, nek la populi semblas vere interesesar pri ca tre importanta questiono.

Me volas dicar anke, ke kande onu vidas la afableso e la helpemeso dil Germani hodie, quon me konstatis ofte dum promenar en la stradi ed efektigar kompri, on apene povas kredar ke ica tante aminda popolo, kelka generacioni ante nun, esis nazista e nacionalista en la Mez-Europeana senco di ca vorto. Evidente, la edukado pleas importanta rolo en la formaco di la homi.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2010)

FANTOMI EN VERSAILLES

Lo esis ye la 10ma di agosto 1901, du respektinda Angla siorini, Miss Charlotte Anne Elisabeth MOBERLY, Kolegiestro dil kolegio St Hugh's Hall en Oxford e Miss Eleanor France JOURDAIN Administranto di tre reputata mikra skolo proxim London promenis en Versailles en la gardeni vicinesanta la Mikra Trianon quan eli volis vizitar. Esis aproxime 4 kloki posdimeze. Eli ja trairis longatempe la kastelo e komencis fatigesar kande eli iris vers la alei duktanta a la luxozza anexaji di ca kastelo.

Eli lore videskis, ye ula instanto, du gardisti o gardenisti havanta desquieta e suciozega mieni, vestizita per livreo verda e kuafita per trikorna chapelo.

- *«Esas probable ula festo en travestio, qua esas retrospektivo pri la yarcenti dil Franca monarkio»*, susuris Miss Moberly a lua kompanino.

Ma eli havis nula joyo en la kordio. Segunquante eli avancis, nemezurebla melankolio penetris lia anmi ; melankolio di qua eli ne sucesis deskovrar l'origino. Eli audacis questionar la du personi havanta verda vesti por indikar ad eli la voyeto vers la Mikra Trianon.

– *«Rekte avan vi !»* respondis neafable un de li havanta grunera mieno.

Eli venis a ronda kiosko segun Chiniana modo ed esis ankore tre surprizita , deskovrar ibe, komforte sidanta, viro vestizita per ampla mantelo, kuafita per chapelo havanta larja bordi. Lu staceskis kande eli proximeskis e regardis senshame lia vizaji longatempe.

Leda ilu esis talgrade ke il povabus pavorigar e l'expreso di lua regardo esis abomininda. Ye l'instanto kande il esis pronta apertar la boko, eli kaptesis per paniko, sizis lia jupi per lia tota manui e forkuris tam rapide kam eli povis. Ma voco, tote proxima ad eli, haltigis li :

– *Ne esas ibe Siorini, ma tra hike.*

Cafoye, perfekta «gentleman» esis koram eli. Ma ica nobelulo vestizesis segun la modo dil yarcento XVIII. Il adjuntis, dum inklinesar maxim polite: – «*Vi trovos balde la domo.*»

Lua quietiganta tono ne sucesis kalmigar lia angori. Ulte lo, eli havis la opresanta impresio marchar en dekoruro qua nule esis reala. Eli tamen departis a la konsilata direciono. Eli transiris ponto suspendita, olqua superpazis mikra ravino, videskis kaskadeto e rokajo kovrita per musko, ed eli eniris inklinita gardeno ye la suprajo di qua stacis «Mikra Kastelo Quadrata» (La Mikra Trianon).

En ita gardeno, tale savigas un de eli, blonda damo, vestizita per somerala robo segun anciena modo havanta korsajo larje sesgata, esis sidanta e desegnis. La dicita damo ne plus esis tre yuna. Ma ankore quanta beleso en lua vizajo-traiti, quanta bel aspekto, quanta gracio ed eleganta manieri videsis en lua posturo ! Elua kapo esis kovrita per larja chapelo blanka de-ube ekiris en silkatra ondi la blonda lokli di lua abundanta hararo ; ipsekompreneble lia regardi atraktesis da ita nekonocativo, superba ed emociganta samatempe, qua regardis fixe ed atencoze ye l'extremajo di sua brakio l'objekto sur qua, segun evidenteso, elu facis la skisuro di bosketo opoze a qua el duris stacar, quaze extazanta. La du Anglini havis suficanta tempo por observar elu detaloze. Pose eli vidis elu levar elua okuli vers lia direciono. Omno konstatebla che elu expresis melankoliego. El havis nek rideto, nek kaposigno por lua neexpektita vizitanti. Iti laste dicita duris marchar. Eli renkontris pose kavalsorgisto qua ekiris vetureyo per klakigar la pordo. Plu tarde eli vidis muliero qua klamis «Marion, Marion» e prizentis tasedo, versimile de lakto, a yunineto adkurinta. Li anke vidis plugilo kovrita per hedero ; pose eli perceptis diskreta muziko de violini, probable venanta de la saloni ipsa dil Trianon.

Eli marchis dum kelka tempo ankore, ed elia nepreciza angoro subite desaparitis. Eli itere havis lia agreabla gayeso. E mem la fatigo quan eli subisabis vaporeskis ; eli kelke ridis pri lia recenta pavoro e mem jokis inter su. Altra personi preterpasis o krucumis eli ; ma, cafoye, li esis plu «quietiganta» homi, qui esis elia samtempani. Miss Moberly e Miss Jourdain retroiris a lia lando, ma lor posa viziti en Versailles eli konstatis ke la voyeti quin eli trairabis dum agosto 1901, ne existis, nome konstrukturi quin eli vidabis kom sendomaja e, segun semblo, habitata, tale la vetureyo proxim de-ube esis la muliero e la yunineto, desaparabis. Ne plus esis gardisti o gardenisti surhavanta verda livreo e trikorna chapelo, ne plus esis kiosko nek ponto super mikrega ravino, nek kaskadeto. Eli mem konstatis kun astonego ke la fasado dil Mikra Trianon vidita ye la 10ma di agosto esabis modifikata. Koncerne la pordo dil vetureyo, quan yuna viro klakabis tante bruisoze, ol klozesis per rustizita rigli e kovresis per araneo-teli.

Tamen eli vere konversabis, semblante, kun personi. Ma kad iti vere parolis ad eli ?

Miss Moberly e Miss Jourdain apartenis a la kategorio de personi qui esforcas, dum vintrala vesperi, itere travivar la marveli di lia vakanco. Eli lektis grandanombra verki pri Versailles. E lia kordio preske cesis pulsar kande eli trovis, dum lektar pagino, portreto di Maria-Antonia. Lo esis la bela stranjerino dil perono e dil arbori di Trianon. Eli exploris febroze la biblioteki, la lekteyi e l'arkivi, emundis la historiala naraci e la memoriali di omna samtempani di Ludovikus XVI, deskovris altra graburi, imaji e portreti...

Ye la fino di lia febroza serchado, la dubo ne plus esis posibla : eli bone e tote pasabis aproxime mi-horo de lia vivo en pasinta yarcento, eli krucumis la voyo e la regardo dil suverenino gilotinagita depos plu kam un yarcento. Eli anke saveskis ke la ledega viro, qua pavorigis eli, esis Komto de Vaudreuil, viktimo dil variolo. Eli trovis mem letri ube aludesis la mikra Marion e la anciena plugilo abandonata an arboro e Miss Jourdain esis mem apta riproduktar kelka muzik-noti del audita violinal ario. Dek yari pos lia promenado en Versailles, eli rezolvis publikigar en 1911, sub du pseudonimi celanta lia vera identeso, libro titulizita «An adventure».

La tre serioza jurnali DAILY TELEGRAPH e la TIMES publikigis multanombra ekstrakturi de ol, tante ke grandanombra historiala esploranti ed eruditi efektigis serchadi. On povas cetere asertar, ke depos ita epoko diveninta nun fora pasinta tempo, la specalisti dil maxim diversa faki nulatempe cesis questionar su pri la «vizio» dil du Anglini. Kad parolesas pri «voyajo tra la tempo» ? Kad nia du protagonistini vidis fantomi ? Forsan. Kad eli vidis vera aparato di personi reale existinta ? Qua povas savar lo ? Qua povos savar lo uladie ?

Ma oportus questionar su longatempe pri la elementi qui posibligis la hazardala manifesto di tante rarega fenomeno. Kompreneble onu interesesis tote aparte pri la dato dil 10ma di agosto, kande la Anglini efektigabis lia neobliviebla promenado.

Or, ye la 10ma di agosto 1792, Maria-Antonia inkluzesis en la Conciergerie. E ye ca 10ma di agosto 1792, elu ne esis sola en sua karceri. Multa testi dil agoniatra tormenti quin elu travivis lore, naracis ke elu ne cesis, itatempe, pensar pri la felica instanti pasita che la Mikra Trianon ed el priparolis oli. Kad lore elu projektis, itadie, lua revaji aden la tempo por ke oli kaptacesez da nia du promenantini Angla, 108 yari pos ke elu gilotinagesis ?

Omnakaze, omna historiisti, qui, en 1910 ed anke plu tarde, okupesis pri la teksti poslasita dal skriptisti dil revolucional epoko, interkonsentas por dicar ke l'amba promenantini furnisis, kun nekritikebla exakteso, deskripturi pri fakti, homi e kozi pri qui eli havis nula preliminar savote aparte koncerne la kastelo di Versailles lor lua stando en 1770, t.e. 131

yari antee. Kad eli esis la nura personi asistar ica fenomeno ? Semblas ke no, quoniam* du altra Angli, le Cooke, qui habitis la regiono di Versailles de 1907 til 1909, konfirmis vidir, li anke, la misterioza siorino desegnanta same kam persono vestizita per kostumo dil XVIIIma yarcento. Dum 1928 du plusa Anglini, havanta ecelanta reputeso, savigis anke raporto samaspeca, lor un de lia promenadi en Versailles. Probable Franca vizitanti povis anke vidar certena kozi, ma a qua li irus raportar ico se li nesavis ke tal aventuro ja esabis travivita ?

KONKLUZO

Quon konkluzar pri la supre mencionita eventi fantastika ? Se lo esas nur la fakto ke la realeso superiras e per tre fora disto la fiktivaji. On povas finir per citar la famoza frazo da Hamlet di Shakespeare : «Esas plu multa kozi en la cielo e surtere, Horatio, kam revas pri co vua filozofio.»

Segun interretala artiklo pri la PARALELA UNIVERSI)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2010)

DIWALI FESTO DI LA LUMO EN INDIA

Singlayare, inter la fino dil monato oktobro e la mezo dil monato novembro, la Indiani celebras Diwali, o Deepawali. Ita nomo venas de la Sanskrita linguo : Deepa signifikas «lumo» ed awali «rango». La lumo sub omna lua formi honorumizesas , extere same kam interne di la domi, dum itaspeca hinduista Nova Yaro qua duras dum kin dii. Lo esas la tempo dil pirotekni, bujii ed anke dil donaci e sukraji... La etoso esas efervecanta. Lo esas plezuro por la okuli di ti qui havas la fortune voyajar en India dum ita periodo.

La retroveno di princo Rama

Diwali havas kom origino la hinduista mitologio. Segun la *Râmâyana*, un de la maxim famoza epikaji Indiana, Rama, seniora de quar princi, filiulo di rejino Kaushalya, entraprezis lukto kontre la demono Ravana. Pos dek-e-quar yari de exilesos, il sucesis ocidar lu, tale salvante anke sua bela spozino, Sita. Duadek dii pose, Rama, lua fratulo Lakshmana e Sita

retrovenis en Ayodhya, lia ancestrala rejio. La habitanti di ol aceptis li per dekorar la balkoni, la butiki, la stradi, per la helpo da milioni de mikra flami por gratular li same kam por indikar a li la sequenda voyo.

La festo di Diwali asertite naskis kom la signo di samatempe partigita ed intima feliceso, quoniam ica rejala paro inkarnacas avan omno l'idealo di harmonio e mariajal amoro. Itaque, lor ita festo, la butiki e la domi mustas esar maxim gastamanta segun to quo esas posibla. La palio-domi esas sorgoze rinovigita, netigita e plubeligita por ke Lakshmi, deino dil richeso e dil beleso, prizanta la lumo, povez apreciar li.

La origino di Diwali esas sat kontroversata. Segun altra legendo, ol memorigus la morto di Narakasura, demono mortigita da Krishna, enkarnigo di Vishnu, qua esas importantega deajo dil hinduismo. Diwali do simbolizus la vinko di lo bona kontre lo mala.

Esez la lumo

La festo di Diwali obedias preciza kalendario. La unesma dio, *Dhanteras*, konsakresas a la preparado : omna homi kompras nova vazaro por la domo, arjenta objekti, qui esas simboli pri richaji, ma onu ne saciesas per ico ed on kompras anke petardi, pirotekni e girlandi. La duesma dio, *Chhoti Diwali*, konsakresas a la veneraco di Kali. La triesma dio, olqua esas la maxim ecitanta, esas olta di la «senluna nokto». Nome, lo esas dum la maxim obskura nokto, altre nomata *Amavasya*, ke mili de mikra flami invadas la urbi. Multa personi selektas ita dio por inaugurar lia komerceyo. Ye la krepuskulo on kustumas facar *puja* (donaco) por Ganesh e Lakshmi, e dekorar nova konto-libro per *swastika* trasita per la *sindur*-pudro.

Lore la festo esas ye lua kolmo : mili de lakto-litri varsesas aden la fluvio Ganga, la mulieri ekiras, eli havas brakii charjita per kandeli dum ke eli vestizesas per lia maxim bela *sari*-i, ofte tote nova ed eli esas ornata per lia maxim bela juveli. Eli depozas mili de bujii a maxim diversa loki, sursule, sur la balkoni. India ita-epoke esas bruizoza : mili de petardi lansesas, anke fuzei, on pleas muziko, onu kantas. La quaresma dio, *Annakut*, esas olta dil cerebro di la abundo : la almoni a la povri esas aparte jeneroza. Grandega quanti de donacaji anke destinesas a Parvati, filiino dil rejo di la monti. Le *puja* anke multopleskas dum ica lasta festo-dio.

Moderna Diwali

Diwali esas un de la maxim sorcanta Indiana festi, ol esas felicajo por la okuli e la sensi. Tamen, desfortunoze, ol ne povis eskapar sendomaja de la perversa efekti dil moderneso, ita nevinkebla demono, qua igis ol divenar plu komercala festo. La yarmilala tradiciono existas kun plu recenta praktiki, quale la utiligo di sempre plu forta, kustoza e polutanta

petardi. Recente, plura gubernieral aranjuri facesis por probar limitizar ita kustumi qui kontredicus la hinduista precepti pri respekto a la naturo. Ico esas koaktanta tradiciono...

Dum la recenta yardeki, ica festo internacioneskis per la Indiana «diaspora»: la multanombra komunaji di ca popolo dispersita tra la mondo nule kareas facar homajo a la princo, segun la sunala kalendaro hinduista. Tale en Britania, ube la Indiani esas importanta 'etnala' minoritato, la templi divenas plenega por veneracar Lakshmi.

Omnaloke, lo esas la sama atraktiva etoso, la sama incenso-parfumo, ed ica incitado a la «supernatura» feliceso ed a la paco. Sen ke obliviesez la spiritala konoco, olqua povas anke indikar la voyo di la lumo...

Segun interretal artiklo da Lella Tomazzini.

Por spektar ulo interesiva che la interreto pri Diwali, onu «click»-ez sube:

<http://www.youtube.com/watch?v=OK-5GiGhhKU&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=vMguvWvA5Yk> 1908

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2010)

NOVELO

MADELON LA HUNDO

Redaktita dum la 1930ma yari.

«Ne atingebla esas l'aspiro dil homo, ne atingebla, trompanta skopo ol esas» (Csongor kaj Tünde) [Dramatatra poemo dal Hungara auroro Mihaly Vörösmarty].

D-ro Phil; Janos Batky, diversamaniere defensis su kontre la grizeso di lua propra vivo. Dum lua puereso per manjar chokolado, lu kelkafoye sucesis imaginar da su ke lu manjas sika sociso. Plu tarde ilu tre prizis la mixita drinkaji. La jino en la vermuto esis simila a la fortesoza fantomo di velkinta pin-foresti. Aden la reda vino esis posibla varsar «curaçao», ed ol esis simila a yunino evanta dek-e-sis yari, qua de ta tempo ja certe divenabis spozino. La vizajon di ca muliero lu konstante obliviis.

– Quale aspektas Jenny ? - il meditis dum ula autunala posdimezo en London.

Palio tektizis la mikra kirko dil Walsana metodisti, opoze a qua lu stacis. La Londonana kirki konservas admirinde la vilajeso dil vera kredemeso mem meze dil automobili. Rapide il notis ica aforismo, nam lu esis homo ordinema. Pose per la penso il retrovenis a Jenny. Kin minuti pos nun esos sis kloki. Se til sis kloki il ne rimemoros, quale aspektas Jenny, ito esos katastrofal.

Lo esas ya vera, ke Jenny generale surhavas obskure blua mulierala kostumo ma ico tamen ne esas definebla kom absoluta vereso. Evidente Jenny havas ulo specala Jenny-esal ma nur kelkete, tam multe kam teospeci diferas l'una de l'altra. Tandem omna muliero esas Jenny.

– *Hullo, is it you ?* Kad lo esas vu ? - dicis Jenny, la arivinto.

Ica questiono esis tre justa. «La unesma tasko e maxim desfacila, che singla rendevuo esas la konstato dil identeso» - icon notis Batky nur mente. Hike esas ula damo stranjera, qua dicas stranjaji, ed iraceskas, nam me vartis elu en altra loko kam olta pri qua ni parolabis. Batky lasis Jenny ekvarsar sua iraco, pose il questionis :

– Kad vu forsan venus kun me por drinkar teo ?

– Ho, no – respondis Jenny mortale pala, quale sempre, kande prizentesis ica posibleso.

Pose li iris a la lojeyo di Batky por drinkar teo, quale sempre.

Jenny parolis pri la klienti. Oldulo kompris fairpikilo di George-ala epoko, ligna madono e mikra statuo di negra arto. Ma quanta tempo ico duris ! Nome il marchandis tenace. Ho, ed esis du yuna viri, certe artisti, ili dicis a Jenny, ke el esas quale Italiana ucelo. Quale nomesas ita famoza Italiana piktisto ?

– Giovinezzo Giovinezzi – propozis Batky.

– Yes, e li invitis elu por dinear. Ma el ne iris. Decanta muliero ne iras a tala invito. Nome Jenny laboris en vendeyo pri artaji.

– E komtino Rothesay esis ibe itere.

– Ho, kad el esis ibe ? lore questionis Batky, kelke vekinte. Rothesay...belega. Historiala nomo. Ulun de elua ancestri pendigis ja la unesma Skota Jakob ulaloke en St. Albans. Balde me kontrolos ico heme.

- Quala muliero esas komtino Rothesay ?

– Ho, el esas tre stranja. Yes, esas certe posibla dicar mem, ke vere el esas tre stranja. El nur envenas la vendeyi, indikas ulo, forsan ni dicez, kandeliero, ed elu forportas ol...

Batky profundeskis en sua pensi. Heme, dum ke Jenny preparis teo (Jenny per lua tota amoro icon juis maxim sincere), Batky kontrolis la historio di le Rothesay. Un de li fakte esabis pendigita. Il imaginis Skota lago, avan la kastelo esas la tradicionala du chas-hundi, la komto esas melankolioza, il kolektas ivoraji, e sekrete, sola il drinkas alkoholaji til ebrioso en ula fenestra nicho. La komtino en elua kordio ja esas katolika,

el venigas tra la tapetizita pordo jezuiti, maskita chefa mediki. Sur la cielo natas nubi havanta tragediala formi.

Pos la teo-drinkado Jenny indiferente vartis, ke elua mulieral destino realigesez, Batky tacias. «Se nun Jenny esus komtino Rothesay, me dicus : - Milady, quale vu povis agar ico ? Quale vu povis riskar vua reputeso ? Ja en la vicina lojeyo Mrs. Bird konstante embuskas su... e cetere...ula Rothesay, di qua onu pendigis la ancestro inter tante tragediala cirkonstanci, quale lu povas humileskar koram me, borgezo, simpla ciencisto ? La spionanti di la komto esas sur nia traco...fugez, siorino, quik eskapez... – e kande elu ekirus e stacus en la pordo defieme, kun levita kapo, ilu dicus : Ho, milady, restez ankore centimo de instanto, mem se pose venos l'inferno...» E lu jetis su an la pedi di Jenny. Jenny kelkete embarasata karezis ilua hararo, ma el ja kustumeskis ad omno. E pose omno eventis, tale, quale kustumale.

Jenny itere poslasis ula vestopeco, e kande elu retrovenis, el ja trovis Batky extreme agacita. Batky meditis pri co, ke il disipas ilua tota vivo por irga Jenny-i, quankam il ja quik de lua puerevo deziras komtini Rothesay- atra. La historio esis por lu la mondo erotika, quale por altri la teatrala restaji, e por vera, granda amoro il bezonis historio, adminime evanta plura centi de yari. E yen Jenny... esas nura mentiajo ed onanismo.

– Quo mala ? Questionis Jenny.

– Nulo. Nur ne venez altrafoye. Mulieri havanta reda manui restez heme. E via femuri tenueskez. Ed entote cesez existar.

Dum plura dii il stacachis en ita extreme silencoza stradi, ube segun lua savo lojas la Angla aristokrati, kande li seornas en London. Foye en ita stradi pasis granda kamioni surhavante la nomo di ula famoza Londonana firmo. «Certe ulaloke esos vesper-festo» - ilu pensis ecitite. Ye ula loki il sucesis konversar kun familiani di pordisto.

«La maxim grava karakteriziva traito di aristokrati esas la nevidebleso» - il notis. Pos kelkete reflektir il adjuntis : «Blondini ne prizas fishi, ma eli extazeskas, se onu proponas ad eli marala aranei.»

Ma vekante sundie il sentis ilua aristokratul soleso deprimanta, ed iris a Regent-Parko, por ibe kompletigar ilua mulierala kolekto per ula promenanta komizino. Lua atencon kaptis precipue la skureli, qui en grandega amaso amuzis la publiko en ica parko ; ultre lo anke la hundi. Avan ilu promenis extreme interesiva nigra hundo, similesanta Skota *terrier*, ma multe plu granda e plu diabla, certe lu esis ula nova inventuro. Dop la hundo damo, tranita da la hundo ecitata.

Semblis ke la hundo serchas ulo. Lu timante flaris la tero. Fine lu haltis avan ula monumento. Kun la joyoza ecito di ti qui atingis lia skopo, lu komencis efektigar la esencala e maxim importanta programo di sua promenado. Ma la realigo di ca projeto semblante renkontris interna obstakli, e prevideble ico povis durar dum longa tempo. La hundo prizentis

tote stranja konvulsi, ed anke tale kurveskinte ol iradis cirklatre, produktante tre sufranta vidajo. Kelka Angla yuneti observis lu kun intereso, e li experte komentis la manovro. La damo nervoze deturnis su de la hundo.

– Se vu deziras, me gardos dume la hundo – dicis Batky – Forsan dume vu voluntos igar la skureli manjar.

– Ne mala ideo – dicis la damo, ed el transmisis la hundo a Batky.

– Pardonez – posklamis elu Batky -, quale nomesas la hundo ?

– Madelon – respondis la damo ed el promenis adfore.

Dum ita dio vespere Batky retrovenis a lua hemo plu richa ye un hundo. Ili perdis la damo en la amaso. Venis en lua kapo, ke hundi posedas brilanta instinto, ed il lasis su guidar da Madelon. Li promenis ad Hamstead Heath, ube sur la supro di la monto esis konstruktita lago. Olcan li admiris. Madelon silencoze e distraktite pazadis. Li iris pede dum plura hori. Tarde vespere li atingis Golder's Green, ube esas la fino di London. Ibe Madelon retroiris e quiete ireskis a la urbo. Batky divinis, ke la hundo trompis lu. Lu eniris taxio, e per sakrifiko dil pekunio destinita por la morgala dejuno, il portis Madelon a sua hemo.

Il havis desquieta nokto. La hundo ne manjis, ne drinkis. Olu observis suspektoze la mobli di Batky, balde iris ad angulo ed ululis. Aproxime la jornesko Batky je ne plus toleris ico, il iris ad ula drinkejo apertita dum la tota dio, ed inklininte su sur la tablo il dormetis dum kelka hori.

Matine la suno levis su en la stelaro di la hundo. Lu iris aden lua hemo, Madelon ankore vivis, mem dormis tranquile sur la lito di Batky. Lu esis quaze nigra lito-tuko. Kande lu videskis Batky, iracoze ol murmuris. Olu ne volis manjar.

Batky jetis su sur fotelo, e probis pensar racionoze. Quale agar pri Madelon ? Forsan il devus donacar ol al Kensington-Muzeo, ibe esas multa stopita hundi. Tamen lua humana kordio protestis kontre ica projekto. Kad lu devus konservar ol ed esforcar amikeskar kun olu ? La homala volo kelkafoye esas kapabla efektigar mirakli. Pokope il quieteskis per ica penso.

– Balde ni kustumeskos l'una a la altra – il dicis en su. - Me sempre deziris havar bestio, por ke me ne esez sola. Domaje, ke Madelon iris ek la lito nur por aquizar la marmora planko-sulo avan la kameno.

Kun inklinita kapo lu askoltis la reprochi da la ebria netigistino. Il ja kustumeskis, ke onu miskomprenas lu.

– Ye un, du monati pos nun forsan me ja konvinkos olu venar kun me por promenar. Balde me promenos en Regent-Parko, dum ula bela printempal posdimezo. Forsan foye venos renkontre a me la damo, de qua me recevis Madelon. «Siorino – me dicos -, yen me fidele gardis, ta qua vu konfidis a me. Madelon kelkete ja kreskis, kad ne, kelkete forsan anke groreskis, ma ne tante, ke ico nocus a lua formi. Generale esas videbla, ke la recenta

monatin olu pasis en societo di intelektozo. Me ne kredas, ke ol kreskis ye lua desavantajo...»

E tale vorto sequos vorto, til ke ni iros por drinkar teo, pose a la cinemo, qua povas savar ? - La damo, quale ilu memoras pri elu, esis jolia e simpatiinda, kun extraordinare rekta shultri. El vestizesis simple, ma elegante. Evidente, el esas spozino di yuna, ma richeta tabakkomercisto. Elua patro grizeskis en respekto, il esas oficisto che granda asekuro kompanio. Li posedas ulaloke dometo, posible en East Ealing, en tala strado, ube che amba lateri stacas sisadek domi, e singla de li havas la sama formo. Ed en olti anke la vivo povas perfekte havar la sama formo. Ho, Angla mikra borgezaro, kun preciza tempo por teo-drinkado, tranquila vintrala vesperi avan la kameno, ube dicesas un vorto ye singla mihoro, anke olta pri la princo de Wals...

Posdimeze ulu sonigis. Batky vekis ek lua borgezala revi, ed il apertis la pordo. Avan la pordo stacis la damo.

– Me venis adhike por Madelon – elu dicitis simple.

– Ho, ho ! mem ho ! - dicitis Batky, egarita en la perspektivo di admirinda voyi talaspeca.

– Sideskez, Madelon ankore vivas. Ma quale vu trovis me ? Nome London esas granda urbo...

– Esis tre facila – dicitis la damo. – Hiere vu donis aden mea manuo ica libro, por ke me tenez ol dum ke vu gardas Madelon. En la libro esis letro a Janos Batky, London, Francis' Street... me pensis, ico esas vu. Me venis posdimeze, por ke me trovez vu heme. Nome me volas demandar pardono... me imaginis, quon facis Madelon nokte... kompatinda homo !

– Ho, ni ja komencis amikeskar – dicitis Batky shamoze. - Dum la tota nokto me karezis ol, nam me pensis sempre, ke vua manuo tushis olu.

– Agreebla – dicitis la damo ed el desmetis sua chapelo. Batky erste nun vidis, quante el esas belega. «Me sempre amoris la spozini di la tabakkomercisti. En elua hararo esas ulo de la nobla odoro di la tabako di Virginia.»

Li koquis teo, e dum ke la damo varsis olu, Batky profitis l'okazono e skribis sur folieto : «Amori komencas dum septembro o dum januaro.»

Pos drinkir teo lu sidis an la pedi di la damo, ed inklinis ilua kapo ad elua sino. Ilu pensis pri co, ke li nun esas heme, - heme che la damo, en East Ealing. Sur la muro pendas la familiala fotografuro, kun la avulo qua havas vangobarbo. La gramofono audigas Kristnaskal kanto.

Omno esas tre tranquila e nechanjebla. La Britaniana imperio stacas sur robusta fundamenti. Madelon ludas kun mikra kato avan la kameno. La saporo di la labio di ca muliero esis simila ad olta di la frago-marmelado facita heme.

Kande el desvestizis su, elua movi esis tam tranquila e dolca kam olti di ta qua savas ke anke morge esos dio. De elua persono radiis tanta

rezolvemeso, ke Batky ne astonesis pro lua quika triumfo. Semblas ke che elu pos teo-drinko sequas ico. Anke Jenny kustumis tale...

– Me venos anke altrafoye – dicis la damo lor vesperesko.

– Me esos felica – dicis Batky per tono di konvikeso. - Kad vu dicus vua nomo ?

– Ho ! Me pensis ke vu rikonocis me. Vu povis vidar suficante mea fotografuro en la journali. Me esas komtino Rothesay. Ed elu departis.

Ica finala akordo chagrenis Batky, qua tre estimis la sincereso di altri. Maxim ofte ilu ruptis la relati kun mulieri, qui asertis esar che dentisto, kande dume eli esis kun altra viro. «Pro quo elu shamas, esar spozino di yuna, ma richeta tabakkomercisto ? Angli esas nerisanigebla snobi. Se me posedus dometo en East Ealing, e ke la vangobarbo dil avulo pendus sur la muro, me tote ne negus ito.»

Ica mentio tante afliktis lu, ke il mem ne amoreskis ica muliero. La soleso itere presis lu, quaze lente decensanta plafono. Sur la Londonana stradi sempre quik krepuskuleskis, delikate pluvetis ; sur Camden Hill olduli promenadis a la senfina repozo. Sole en la quartero Kensington habitas du milion oldini. La vivo havas nula senco. Ulaloke, forsan en la fundo di Skota kastelo o sub arbori evanta plura yarcenti en obskureskanta aleo, desharmonioza komtino nun finas sua vivo per elua propra manui.

Uladie itere aparis la damo. Itere li pasis kune tre agreabla posdimezo. Batky esis en intima e sentema anmo-standingo, il parolis pri Pest [estala parto di Budapest; familiare uzata anke por nomizar la tota urbo NDLT], ube la kafeyi intime lumizas la stradi, la garsoni savas qua jurnalon prizas lektar gasto, e misterioza povri shovelagas dumnokte la bela, blanka nivuro.

– Quale vu nomesas ? - ilu questionis, nam il expektis, ke nun anke ca muliero esos sincera.

– Ma ya me ja dicis. Me esas komtino Rothesay. Batky divenis glaciala e rigida. Il intelektis, ke lu nulatempe esos proxima ad ica muliero, ma quante valoras l'amoro, se inter la homi ne existas anmala interrelato.

– Morge me voyajos adfore – ilu dicis – a Francia, ube mea patro esas turmogardisto en la katedralo Notre Dame.

– Kande vu retrovenos ? - questionis la damo.

– Nulatempe me retrovenos – dicis Batky des-serene.

– Lo esez segun vua deziro – dicis la damo levante sua shultri, ed el decensis rapide la eskalero.

Kelka dii pose la jurnalono Sunday Pictorials ulaokaze itere publikigis la fotografuro di komtino Rothesay. El esis lua misterioza vizitintino.

«Mulieri esas nekonocebla» - notis Batky sur paperfolieto, quan lu sorgoze enposhigis.

Segun novelo da Antal Szerb, Hungara skriptisto.

EKOLOGIO

FUTURA KOQUARTO EN EUROPA

Nederlandana sciencisti entuziasmeskas por la gastronomio fundamentizita sur vermi ed insekti. Li predikas ke ica «karni» esos, en proxima futuro, la preferata ingredienci dil koquistini. Kad ico esas questiono pri inklineso ? Ne vere, prefere pri ideologio. La vermi e la insekti, qui esas richa ye proteini e povra ye lipidi, konstitucas alternativo a la bovo-karno, a la mutono-karno, a la hanyuno-karno, oli esas alternativo plu bona por la sanesala stando e plu egardoza por l'ambiento. Kun dek kilogrami de vejetanti, on produktas sis til ok kilogrami de insekti, opeze a nur un kilogramo de karno. Insekti qui retrojetas nemulta gaso havanta efekto di teplico e di sterko-liquido.

Lor konfero pri ca temo, organizita en l'universitato di Wageningen, la bufeto propozis kremo ye chokolado e ye larvi, Chiniana pasteti ye lokusti, tarteti ye farino-vermi. La posibleso di recepti ne esas limitizita, ed onu imaginas senpene la rafineso di tarteto ye kocineli, la texuro di formikumajo de blati servita kun lua aplastajo de cimi, la dolceso di marinajo de akari sur bazo de melolonti. La kurajoza restoristi audacos propozar menui pri tala temi : dineo por celibi havanta bazo de intestinala vermi, dejuno por depresita personi havanta blati kom precipua disho.

La insekti konsumesas konstante en Mexikia, en Afrika ed en China, lore pro quo to ne existas en Europa ? La Europani havas «mentala impedo», savigas vermi-produktanto ; «la homi kredas ke ico esas sordida», explikas Marcel Dicke, chefo dil entomologiosecciono dil universitato di Wageningen. Do, ne tam parolesas pri koquar kam *pri chanjar la Occidentala mentaleso*. La kulpozeso dil blanka homo, inter altri, esas anke en lua maniero manjar, por kontentigar lua apetiti, lu ne hezitas polutar nia planeto, asasinar lua mamifera frati. Ja la expresuro «borgezala koquarto» per su ipsa povas konsideresar kom vera provoko por globalisto altramaniere, kad ne ?

La konsumado di vermi e di insekti pozas tamen etikala problemi a la partisans dil kontrespecismo (movado por animala liberigo qua revendikas l'egaleso dil milbo e dil filozofa) ; pluse esas praktikala questioni enkadre di islamizita Europa : quale ocidar segun «halal»-a maniero, mem nur un kilogramo de melolonto-larvi ? Inter la romani dal Franca autoro Marcel

Aymé, esas un de li, sen pretendo pri alta nivelo literatural ed amuziva, qua titulizesas *La nelegala Bovo*. Ol esas la historio di honesta familio-patro qua asumis sua vejetarado ma qua, dum l'absenteso di lua familiani, zonizas su per avantalo por preparar a su saporoza bifstekko. Ka uladie ni mustos enirar la nelegaleso por gustadar sangoza karnopeco kun piproza sauco ?

Segun artiklo da Martinus Suebius publikigita en la jurnaloo REGES MUNDI.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2010)

TIAHUANAKO, LA URBO MISTERIOZEGA

Olim, me redaktis novelo pri cienco-fiktivajo, titulizita LA SUNO DI TIAHUANAKO, nun esas sube interesiva artiklo pri ta stranjega e pasionoze interesiva urbo.

La aborijeni dil Andi konservabis en lia parolal kulturo la memorajo di granda civito imperiala, potenta e majestoza, olqua dominacis la tota regiono cirkondanta olu. Ol esis hieratika, abandonata ed obliata quale Machu Pichu, ma ol froletis la rivi di granda lago ed ol juntesis a la cetera mondo per multanombra voyi, olu anke posedis armeo tam grandanombra kam timenda, ed en ita urbo vivis la artisti maxim talentoza di la lora tempo en la skopo igar splendidesanta la glorio di lua imperiestro. Plu tarde arivis subite la Hispani. Lor lia serchado, iranta tilextreme, pri la Orlando, le «conquistadores» paroligis le «Inka» per la tormenti. La obtenita informi esis partala, kodexizita, komplikita. Oli ne povis utiligesar. La ruzo esis plu efikiva. Danke la helpo da trahizeri, qui kredis liberigar su de lia dependo del imperiestro, kelka soldatichi guidata da Pedro Cieza de Leon fine trovis la irenda voyo adibe. Ma li ne trovis la trezori. Pro ke li esis konvikita ke ita amasi de petri esis sen intereso, li ne restis italoke.

En posa tempo, jezuiti instalas su ibe. Li omna masakresis, ecepte un de li. La eskapinto ganis ibe pektoralo ornamanto ek masiva oro ma il perdis lua raciono. E quik de la yarcento XVI, ica urbo misteriozega dronesis en yarcentala oblivio. Ne plu esis ulu qua povabus indikar olua loko.

LA VIRO KUN FLOGILO E SURHAVANTA CHAPELO

Lo esas apene un yarcento ante nun, ke l'arkeologiisto ed aventurero Hiram Bingham entraprezas trezoro-chaso. Il havas du doktor-diplomi, katedro en Harvard, altra en Princeton, ultree il esas poliglota e militistal avion-pilotisto, nome il esas fora de esar nur libroamanto ed il esas energioza e kombatema persono. La lukti kun le «huaqueros» (tombi-spolianti) ne pavorigas lu. Per lua fusilo e lua flogilo, il savas inkulkar bona manieri a li. Videblesas ube Spielberg e Lucas cherpis lia inspiraji.

Departinte ye la serchado di la legendala Vilcabamba (olquan segun maxim recenta informi esabus vizitata da Lara Croft !;-) il deskovras la neexpektita e superba civito Machu Pichu. Dum ula tempo, il hezitas. Nome, il questionas su kad ita urbo ye eskaleri acensanta til la nubi, esis la refujeyo di Manco Inca pos la granda revolto eventinta en 1536, ed kad ol esis la lastega santuario til la judiciala mortigo di Tupac Amaru en 1572. Ma Choquequirao («la bersilo dil oro» en la quechua linguo) esas plu versimila kandidato. La geografio donas a lu supereso ye militistal vidpunto, explikante la 36 yari de lokala desvinki subisita da le «conquistadores»: lua situeso posibligas ad ol kontrolar la unika valo kava dukanta a la vizata jaceyo ed aplastar la intruzinti sub enorma stoni, lor la tempo kande Machu havas plura aceso-loki.

Lore Bingham pensas pri Tiahuanako (Tiwanaku en la Aymara linguo) pri qua il audis parolar. Ma il devas balde modesteskar. Lua urbo esas ya en la Kordilieri, ye mi-voyo inter la «sierra» e la «selva», ma lago ne esas videbla.

Koncerne la konjektata Andi-choseo olqua supozesas interjuntar la imperiala civiti, ico reprezentas plu kam 5.000 kilometri de la nordo til la sudo kun artoverki transiranta riveri, glaciери e ravini, malgre ilua esforcis por surirar ol, ol esas nur hachita streko. Fakte, esas krulaji hike, falinta stoni e sulo ibe, invado dal vejetantaro altraloke...Bingham fine renuncas, per saciesar dal extraordinara famo atribuata a lu per la deskovro di Machu Pichu. La rideskovro di Tiahuanako agesos da Franco.

PACIENTESO E DIVERSESO DIL INFORMO-FONTI

La Franca jurnalista, Roger Delorme vizitabis Cuzco, olqua esas urbo perchanta ye 3.400 metri de altitudo havanta ciklopatra rempari konstitucita ek poligonala petro-bloki perfekte ajustita ed, inter iti, uli pezas til cent tuni. Ica jurnalista informesis pri la tradiciono dil granda subtera loko, nome ita «neposibla» tunelo ye 2 km de longeso juntanta la templo di Korichanca a la fortreso di Sacsahuaman, deskovrita en 2003 da Anselm Rambla.

Delorme anke vidabis l'anciena sant urbo Pachacamac e lua kanali, lua baseni, lua fonteni same kam lua palaci konstruktita sur plura niveli de qui le maxim basa esas tre antea al unigo dil «Inka» imperio.

Ma la Amerikana Indiani dicitis : «*Ica omno esas multe plu nova kam la tre anciena urbo proxim la mikra maro quan on povas drinkar.*» La legendi asertis ke ita urbo esabis kreita da Deo Viracocha, voyajanto veninta de la cielo e de la steli, e ke la maxim unesma homi habitabis ol. Ma depos ita fora tempo le «Indios» sempre konocabis olu kom ruinajo. Delorme askoltabis respektoze, pozabis la justa questionis, e ganabis la fido di lua konversanti. Fore de la mokemeso karakterizanta la homi havanta simpla mento kande li konfrontesas a lo neversimila, lu dechifrabis la alegorii e la simboli por ekstraktar de oli la konkreta elementi quin li transfiguris.

Ibe ube la versiono oficala konsideris ke esis nur fabli e ruinaji quin onu ne trovis pro ke onu konfundas oli kun altra similaji, il interpretabis la miti pri la dei e la giganti, e la detali di lia vagadi, por revelar tra li la realaji quin li transcendis. Ed en 1958, il fine exploris e deskovris sucesoze, kontre ke ante lu, mult altri faliabis.

KONFUZIGANTA GEOGRAFIO ED URBO-KONCEPTO

Tiahuanako jacas ye duadek kilometri de la lago Titikaka, e ye cirkum triadek metri plu alte kam lua nuna rivi. Konstruktita sur sabloza alta planajo sterila ye 4.000 metri de altitudo, ol esas mortinta civito, di qua la senordina restaji semblas apartenar a mondo qua ne plus havas irgo komuna kun to quon ni konocas. La disperseso di la monumenti lasas imaginar tre vasta civito.

Inter la restaji di Tiahuanako, ni atencigez pri «l'Akapana», olqua esas piramido ek petro e tero, longa ye 180 metri e larja ye 140 metri, sur dek-e-kino de metri ye alteso. Opoze a la «Puerta del sol», t.e. la Pordo dil suno, jacas la ruinaji di grandega edificio, nome la «kalasasaya», olqua esas konstrukturo di qua la utileso restas ankore misterioza.

Enorma pilastri ek laborita petri, de qui certeni ankore erektesas, limitizas lua spaco. Cirkume, monolital personi ek greso, havanta granda oreli, e di qui la quar-fingra manui pozesas sur lia genui, en hieratika posturo, semblas surveyar, quaze la testi di altra mondo, ita civito porsempre desaparinta.

Segun dokumenti evanta de la yarcento XVI, aparte olti emananta de ula Catari, interpretisto di le *Inka*-a «quipu» e qua tradukis, por la jezuiti, lia enigmatal linguo, on darfes supozar ke la originala nomo di Tiahuanako esis Chucara. Parto de ca urbo esis subtera. Plura enireyi posibligis trairar galerii qui abutis ad ita subteraji ube la temperaturo esis plu milda. Legendo raportas ke la unesma sinioro di Chucara, vorto signifikanta «la domo dil suno», nomesis Huyustus. Il dividabis la tero a diversa rejii. Raso extera a la Andi, blanka e barboza, vivis en la insuli di la lago Titikaka, nefore...

Tradiciono asertas ke dum la tre anciena Antiqua Epoko, olqua preirabis

la regno di le «Inka», superiora kasto de blanka homi establisabis su en ita regiono. On povas questionar su pro quo homi selektis tante poke atraktiva regiono ube la aero esas preske nerespirebla por entraprezar la konstrukto di giganta civito kontre ke plu proxim la litoro, li povabus trovar fertila planaji ? Cakaze la teorio dal Germano Hörbiger semblas esar tre versimila.

Segun il, fantastika modifiko di la nivelo dil mari efektigesis dum la suceso dil epoki, konseque di pokopa krulado dil submara vulto, produktante anke la plualtigo dil kontinenti. Tiahuanako cakaze esabus...marala portuo. Du argumenti plufortigas ica tezo : marala fosili deskovresis ye la somito di la Andi e neinterruptita lineo de sedimenti pasas proxim la lago Titikaka e duras sur centi de kilometri, ye la sama altitudo, tra la Andi. E l'existo di aquala fosili proxim ica civito, olqui kelkafoye esas inkluzita en la ruinaji, igas posibla geologiale datizo de aproxime dek-e-du mil til dek-e-tri mil yari ante nun, konkordanta kun la regreso dil granda lago.

Ita urbo lore jacis an la rivo dil aludita lago, kayi qui ankore existas atestas pri co. Anke posiblesas vidar evakuokanalizuri por la sordidigita aquo haltanta ye la nivelo dil anciena rivi di ca lago. Ita antiqua kloaki konstitucesis per petro-bloki taliita ed ajustita, olqui fixigesis le una a le altra per metala stifti di qui permanas la nochi... En socio qua konocis, segun to quon onu dicas a ni, nur la ligna utensili e la maxim simpla koquado di la ceramiko !

Tiahuanako aparas quaze eterna konstrukteyo fixeskinta. Segun semblo, ica urbo nulatempe parfinesis. On havas l'impreso ke brutala kataklismo frapis ita majestoza civito, 11.000 yari ante nun.

Kad ico esis kolosala tertremo di qua la tereno-glitadi supozeble diplasabus la granda lago dum vakuigar ol parte ? Geologiisti konfirmas la versimilesos di ca hipotezo. Per aludar lokala epizodo di planetala kataklismo havanta multe plu granda enverguro. Ol esas asocienda a la lasta granda vivo-extingo eventinta lor la fino dil pleistoceno*-debuto dil holoceno*. Se on refuzas agnoskar ico, lore quale on povas explikar la existo di elefantokapo di qua la prezentoso ibe esas perfekte nekonvenanta se onu volas nur kredar la akademiala evalui kronologiale pri civito konstruktita ye aproxime la yaro 100 ante nia ero ?... Ita graburo kontree divenas tote ordinara se on situas olu ante la desaparado di ca animali en sud-Amerika, ye cirkum 12.000 yari ante nun. On povas dicar la sama remarko pri la quaradek-e-sis kapi di toxodonti* qui cizelagesas en friso. Ita grosa mamiferi amfibia extingesis en ica regiono ye cirkum 10.000 yari a.K. Plusafoye, on povas asertar ke la indici havas evidenta signifikado a ti qui volas dechifrar oli atencoze !

LA SUNO HAVAS RENDEVUO KUN VENERO

La maxim konocata monumento di Tiahuanako esas la pordo dil suno. Nesolvita misterii cirkondas lua konstrukto quale olta dil cetera ciklopala strukturi. Ulte to quon on povas admirar pri la teknologia savu per qua enorma monoliti granita, olqui pezas singlu plura deki de tuni, povis esar erektita e tale ajustita, tote aparte la lintelo, on povas anke questionar su pri la loko de-ube oli venis ? Nome nula petromineyo trovesas ye min kam 100 km. E la decendanti di ta konstrukteri, onu dicas, ne konocis la roto. Ica misterio esas nur debuto. La konstrukto-materiaji esas multanombra : greso, granito, kalko, volkanala petro. Li;uzesis kun reala sentimento dil estetiko e di lo impresanta. Tale la granda piramido facesas per enorma gresa bloki perfekte taliita ed ajustita, puntizita ye single triesma metro per monolita pilastri granita.

Pedro Cieza de Leon, exploranto ed anke kronikisto dil Nova Mondo konfesas ke il ne intelektas per quala utensili o mashini lo esis posibla formizar tala arkitekturo. Hispania dum la tempo dil katedrali ne povabus agar lo !

Hike, omna kozi semblas atestar pri remarkinda laboro-savo antea di qua la modalesi e la skopi perdesis...Quaze sucedinti, forsan nelegitimi, pos konsiderinde regresir, pludurabis dum kelka tempo iterar obsedanta ritui sen komprenar oli. Kad ico esis sorcado por la retroveno da fora ora epoko ?

Sur la pordo dil suno, misterioza petrodesegnuri, atestas pri formo di skribarto asociita a graburi qui astonas la vizitanto. Tale, ica venerana kalendario havanta yari de 585 Terana dii, olqua rikonocesis kom tala dal Rusa astronomiisto Kazantzev. La aborijeni di Tiahuanako supozeble sucesabus kalkular la la venerana yaro t.e. 584 dii (583,92 en la realeso). Pose li deskovrabus la equivalo $584 \times 5 = 2920$ dii, t.e. 8 sunala yari. Sen obliviar korektigivo de du dii por egardar la bisextila yari. Quale che le Maya habitanta ye mili de kilometri de ibe e ye tote altra epoko. Ico esas maestreso surprizanta ye la latero di homi di qui la fora decendanti, onu dicas a ni, nesavis la skribarto, e saciesis per le «quipus», t.e. lamentinda memorigili facita per nodi en lana fili por notar importanta eventi di la ordinara vivo. Ed anke, plu astoniva, por kalkular ye bazo dek, ico esas ecepto che la Amerikana Indiani.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2010)

MISTERIOZA KOINCIDI E TEORIO DIL SINKRONALESO*

Me trovis che la interreto ica artiklo en la Angla. Samideano, qua tre interesetas pri la sinkronaleso demandis a me tradukar ol ad Ido. Yen ica tradukuro.*

«Ni obliviis avertar Libia !» «Pro quo ?» «Pro ke ol esos bombardata ! Li bezonas evakuar la habitantaro !» «Adube ?» «A Bolivia ! Ita lando ne esos bombardata.» Danke la Rusi Slava e Lyosha, Libia avertesis, quankam ico ne salvis ol de la bombardo. La teatralesma reprezento di «La dio dil elekto» eventis en 2003. La bombardo di Libia sub la kodexonomo «Odyssey. Dawn» 'okuris' dum marto di 2011. Forsan mem plu remarkinda esis stranja koincidi relatanta a la 11ma di septembro 2001, kande du avioni kolizionis du altega domi dil World Trade Center en New York. En 1997 manulibro dil Federal Agency for Emergency Management (FEMA) «urjanteso-respondo al terorismo» publikigesis. Lua kovrilo montris la Nordala Turmo dil World Trade Center. Kande l'atako eventis, la unesma aviono aplastesis sur ita turmo, che la loko ipsa qua indikesis sur la kovrilo dil manulibro.

La kovrilo dil disko di Kaliforniana dueto nomizita «The Coup» vidiganta nigra fumuro cirkum amba turmi dil Trade Center publikigesis du monati ante l'atako koncernanta oli. Acesore, dependanta de la kunteksto, la Angla vorto «Coup» povas signifika stroko di stato o sucesoza manovro, o mem simple fortuna. Un membro di ca grupo, nigra «rapper» Raymond «Boots» Riley, necelitate asertis ipsa esar komunisto.

Ye la 3ma di septembro 2001, t.e. un semano ante la terorista atako, la kovrilo dil Rusa revuo «Konstrukto e Reparo» montris reklamo montranta la jemela turmi krucizita per reda lineo, quaze choseo-signo por interdikto. La eventis qui 'okuris' quik dum la Usana tragedio semblas esar neexplikebla. Ye la 11ma di septembro 2001 ye 21 kl. 54 (GMT) Britaniana televidionala jurnalisto por BBC Live raportis ke la konstrukturo havanta la numero sep krulabis (ita konstrukturo ne frapesis da aviono). Lua paroli akompanesis per subtituli. En la realeso, la konstrukturo numero sep krulis erste 26 minuti pos la raportita novajo. La chefo dil «news service BBC World», Richard Porter, explikis ica incidento per «koincido» e «pura acidento».

Misterioza koincidi eventas ne nur koncerne la politiko ma anke en la singladia vivo. La Usana aktoro Charles Cogley qua mortis en 1899, ne enterigesis en lua hema regiono, ma en Galveston (Texas), ube lua teatralesma trupo turis. Un yaro plu tarde uragano di violento senprecedenta frapis la dicita urbo, inundiganta kelka stradi ed un tombeyo. La hermetike klotita sarko di Cogley navigis tra la Atlantika oceano dum non yari e sisamil milii, til ke ol fine portesis a la litoro opoze a la domo, sur la insulo Princo Edwardus an la gulfo di Santa Laurentius, ube l'aktoro naskis.

Uladie habitanto di Detroit, Joseph Figlok esis promenanta en strado, kande bebo evanta un yaro falis adsur lua kapo de fenestro di apartamento. Amba la bebo e la viro ne sufris, li nur subisis lejera shoko. Exakte un yaro plu tarde, Joseph itere promenis itere en la sama strado, e, subite, la sama bebo falis adsur lua kapo. Anke itere li ne vundesis. Kelka dii ante la desembarko dil Federiti en Normandia dum 1944, krucvort-enigmato publikigesis en la konservema jurnalo London Daily Telegraph newspaper. La respondi koncernanta olu esis chifrita kodexi dil venonta militistal operaco, inkluzite la kodexizita nomo dil tre sekreta operaco dil desembarko t.e. Overlord. Balde employati dil MI 5 trovis ke ica senkulpa krucvort-enigmato kompilesabis da instruktisto skolala. Esis anke koincidi evidentiganta demonala talento literatural e providenco. En 1838, stranja novelo da Edgar Allan Poe «Naraco di Arthur Gordon Pym» publikigesis. En ula ceno, la autoro deskriptas senespera homi tilmorte hungranta qui lotrias por decidir ta qua manjesos. Kom rezulto, la trio devoras lia quaresma kompanulo nomata Richard Parker. Ye la 25ma di julio en 1884 navo di qua la nomo esas Mignonette naufrajas. Quar de la posvivanti, exakte quale la supre mencionita literatural personi kreita mi-yarcento ante la reala eventi, salvesis en la sama batelo. Pos 19 dii de vagado sur la maro fore de irga litoro, yunulo evanta 17 yari divenis fola pro la hungro e la drinkado di marala aquo. La kapitano rezolvis ke la fato selektabis sua viktimo. La nomo di ca desfortunozo esis Richard Parker. Nulu de la koncernata maristi lektabis la novelo da Edgar Allan Poe antee. En 1898 la nemulte konocata skriptisto Morgan Robertson redaktis novelo titulizita la Naufrajo dil Titan. Ica novelo rakontis la historio dil voyajo da transatlantika paketboto Titan qua sinkis lor lua unesma voyajo dum la monato aprilo. La «Titan» deskriptita en la novelo havis la reputeso esar nesubmersebla ed havis la sequanta karakterizivi : longeso de 243 metri, pezo de 75.000 tuni, motor-potenteso de 50.000 kavali-povo, rapideso de 25 nodi ye horo, havanta quar tubi e tri skrubi. Lor kolda nokto di aprilo la navo renkontris «iceberg» e sinkis. 14 yari pose, «Titanic» havanta la longeso de 269 metri, pezo de 66.000 tuni e kapaceso de 55.000 kavali-povo, iranta ye rapideso de 23 nodi ye horo, havanta quar tubi e tri skrubi, entraprezis voyajo tra l'Atlantika Oceano. Segun la libro, esis triamil pasajeri e 24 salvo-kanoti sur la «Titan», dum ke la Titanic havis 2.207 pasajeri e 20 salvo-kanoti. Eminentia personi havanta intelektala kapableso super la komuna nivelo selektis explikar la misterioza koincidi. La Germana filozofa Arthur Schopenhauer negis la existo di koincidi ed opinionis ke oli esas konsequo dil universala harmonio qua duktas a la renkontro dil homala destini. Du Suisiana civitani – un de li esis inter la fonderi dil moderna fiziko, nome la Nobel-premiizito Wolfgang Pauli, e la psikologiisto Carl Gustav Jung –

anke kontributis studiar ica problemo. Ante ke le du komencez kunlaborar, singla de li ja provabis lua valoro per laborar nedependante. Pauli enuncis la klefa principo dil quantika fiziko per deklaras ke du partikuli ne povas esar en la sama kondiciono. Jung konocesis kom l'autoro dil teorio di la kolektiva nekonceo e dil primtipi. Kune Pauli e Jung publikigis libro «Sinkronaleso*, o la principo dil kauzala konekto». La teorio di Pauli e Jung interpretis la koincido kom la manifesto di nekonceata universala principo qua kunligas omna fizikala legi. La misterioza koincidi povas esar reflektio di komuna fizikala legi en la destino di singla individuo.

Artiklo da IGOR BUKKER publikigita en la interretala edituro dil Rusa jurnalajo PRAVDA.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2010)

LITERATURO-PECO

JAPONIANINO DI OLIM

Franca piktisto, Jean-François Felze, qua se jurnas en Japonia, dum la fino dil XIXma yarcento, entraprezas piktar la portreto di Japoniana siniorino, markezino Yorisaka. Elta, quankam el adoptis la vestaro, la mori e la kustumi di Ocidento, propozis a lu posturar segun la maniero di «vera siniorino di olim.»

La modelo komencabis posturar, e restis tale kun la Aziana senmoveso. Elua genui sustenesis da velura kuseno, lua expansita robo desklozesis cirkum elua gambi olqui esis faldita plane, ed, exter la maniko larja quaze jupo, nuda manuo, armizita per la ivora ungo, tushis la kordi dil *koto*(1). «Ka vu ne esas fatigita ? demandabis Felze pos longatempe duranta mihoro.

– No. Olim ni kustumis tale genupozar senfine...»

Il pluduris piktar, e lua unesma ardoro ne kalmigesis. Dum ita mihoro naskabis esbosuro, tre bela.

«Vu devus, lu dicis subite, plear reale, e nule simular. Yes, me bezonas ke vu pleas, por vidar e vidigar l'expresuro di vua vizajo...»

Elu tresayis :

«Me ne savas *koto* plear.»

Ma il regardis el : «Envere, kande onu tante bone genupozas sur kuseno di Osaka(2), me ne kredas ke onu povas ne savar *koto* plear...»

Lua vangi redeskis ed el abasis sua okuli. Pose cedante a la magnetala povo di ilua volo quan elu subisis, el pinchis dulce la sonora kordi di ta muzikinstrumento. Bizara harmonio audesis.

Felze, havante lore lua brovo kontraktita, lua labii sika, shovis per ulaspeca violento lua pinselo sur la ja lumoza tabelo. E la skisuro semblis viveskar sub ica magiista pinselo. Nun, la *koto* vibradis plu forte. Elua audaceskinta manuo abandonis su a l'ardoro di ca misterioza ritmo, tre diferanta de omna ritmi qui konocesas en Europa. E lua inklinita vizajo vestizis su pokope per la desquietiganta rideto dil kontemplema idoli quan anciena Japonia skultis en la ivoiro o la jado.

«Kantez !» imperis bruske la piktisto. Kun obediemeso, elua streta e fardizita boko kanteskis. Lo esis kanto preske nedistingebla, speco de melopeo qua komencis e parfinis en murmuro. La *koto* prolongis sua amortisita noti, kelkafoye substrekizante, per plu akuta traito, nekomprenebla silabi. Dum plura minuti duris la stranja muziko. Pose la muziko takis, e semblis ke lu exhaustesis.

Felze, sen levar la kapo, questionis preske nelaute :

«Ube vu lernis ico ?»

La respondo venis quaze de la fundo di sonjo :

«Ibe, kande me esis mikra, mikra...en la anciena kastelo di Hôki, ube me naskis...Dum singla matino vintre, ante l'auroro , quik kande la servistini apertabis le *shôdji*(3), quik kande la frostanta vento dil monti sukusabis me de mea dormo ed ekpulsabis me de la mikra matraco tre dina olqua esis mea lito, on adportis a me la *koto* por lernado, e me pleis dum ke me esis genupozinta, til pos la sunlevo. E lore, me decensis nudapede en la granda korto ofte blanka pro la nivuro, e me regardis mea fratuli exercar su a la skermarto dil sabro, e me exercis me kun li, nam la regulo imperis lo tale. La longa bambua lami klakis dum intershokar. Oportis suportar tacante la floganta frapi ye la brakii e ye la manui, e la mordo dil nivuro ye la gambi...

Kande la leciono finesis, la servistini vestizis me ceremonioze, e me iris unesme prosternar avan mea patro, ilquan me sempre trovis en l'apartamento di lua spozini. Il duktis me kun su por salutesar dal samuraji*, dal armo-servisti e dal domala servisti. La bela silka robi tranis lia plisuri, la lakizita gaini dil sabri krumplis la lakizita gaini dil poniardi. E me deziris totakordie ke omno restez simila dum milo de yari.»

La pinselo haltabis, e la senmova piktisto klozabis l'okuli por plu bone audar elu.

«E me deziris en mea kordio milfoye mortar, prefere kam vivar segun stranjera o diferanta maniero. Ma plu rapide kam la Fudji monto(4) chanjas

lua koloro dum la krespuskulo, la tota surfaco dil tero metamorfosis. E me ne mortis...

Elua revema fingri skrachis la kordi dil *koto*. Soni vekis, tre melankolioza. Elua tenua voco repetis quaze refreno di kansono : «Me ne mortis... ne mortis...ne mortis... E men involvis la nova vivo, quale la reti dil ucelkaptisti envolvas la kaptita fazani, e dum tro longa tempo gardita en streta kaji, li ne plus savar apertar lia ali, e li oblivias l'anciena libereso...» La *koto* resonis triste.

«En la kajo mea, ube men inkluzis multa ucelkaptisti tre habila e tre saja, me anke pavoras obliviar pokope la vivo anciena... Ja me ne plus memoras la precepti quin me olim lernis en la Klasika Libri ed en la Sakra Libri(5). E kelkafoye, ho ! kelkafoye me ne plus deziras memorar oli....» La *koto* audigis tri noti simila a krei.

«...Me ne plus deziras. E pose, me ne plus savas, me ne plus savas... Forsan obliviar me devas ? La precepti quin onu docas a me hodie esas diferanta... Quale me manjos la varmega rizo, dum mantenar sur mea lango la saporo dil kruda fishajo ?... Me kredas ke me devas obliviar...» Elua manuo abandonabis la kordi, e rifalis silencoze en la plisuri di la silka maniko.

«... En Hôki, la nivuro dil granda korto esis tre kolda a mea nuda pedi, e la bambua sabri esis tre doloroza a mea sentiva brakii... Nun, ne plus esas sabri nek nivuro. E la servistini ne plus apertas le *shôdji* di mea chambro ante ke la varma suno vekigez me...»

Jean- François Felze rikomencis piktar. Il ne respondis... Pose, il retromarchis ye du pazi, ed extensis vers la tabelo lua vinkanta pinselo. La portreto, quankam nefinita, nun vivis, esis vivoza per personala e potenta vivo. E la okuli di ta portreto, okuli di Extrema-Azia, profunda, sekreta, obskura, regardis fixe markezino Yorisaka dum expresar stranja ironio.

Noti:

1) **koto** : Ulaspeca harpo, tre anciena, rezervita olim a la maxim nobela siniorini Japoniana.

2) **kuseno di Osaka** : Kuseno ek anciena veluro, fabrikita che la manufakturi di Osaka, importanta industrialo urbo di Hondo, olqua esas la maxim grand insulo di Japonia.

3) **shôdji** : movebla parieti facita ek ligna kadro tensita per dika paperi.

4) **Fudji monto** : Anke dicita Fusi-Yama, volkanala monto dil insulo Hondo (3.793 m.).

5) Klasika Libri e Sakra Libri : Libri, qui, olim, esis la fundamento dil Japoniana edukado.

• **samurayi*** : signifikas gardisti ; ico esas l'anciena nomo dil militistal klaso en Japonia ; li yurizesis surhavar du sabri.

CLAUDE FARRERE. *La Bataille (La Batalio)*. Che Editerio Flammarion.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2010)

USA : HISTORIALA ANIVERSARIO

Sube me tradukis du artikli pri la celebros dil aniversario dil erupto di la Separomilito (anke nomata Usana intercivitana milito). Pro ke me esas royalisto, me cherpis oli de royalista jurnali ed ita artikli ne esas neutra. Tamen oli esas interesiva por lektar, mem se onu ne esas partiso di ta ideologio, nam li reprezentas vidpunto tre diferanta de la oficala e «politically correct»-a vidpunto e li divulgas informi kustumale celita od ignorata.

1861-1865 : KAD ITA MILITO ESIS EVITEBLA ?

Da nia permananta korespondanto en Usa.

Dum la venonta quar yari, la Nordo e la Sudo, singlu segun lua maniero, singlu kun lua memoraji e singlu kun lua certaji, memorigos amba to quo esis por la unesmo intercivitana milito e por la duesmo milito inter la Stati. Un yarcento e duimo pos ita terorinda buchado, onu interdisputas ankore pri lua nomo quale on duras interdisputar pri lua kauzi. Ita incendio qua formizis moderna Usa poslasis beanta vunduro qua forsan nulatempe cikateskos. Dum quar generacioni, on povis tempope asistar dueli da historiisti qui konkursis pri audaco koncerne l'interpretado di fakti sorgoze desinkombrita de omna tro pezoza aludo politikal. Ma depos du generacioni, esas evoluciono : gradope on asistas ataki da manipulisti qui esforcas obstineme kadrizar ica tre granda dramato nacional en la ideologio qua de nun formatizas analizi e judiki. La separo-milito divenis un de la obligata temi di lo «politically correct»-a. Kun, ultree, manikeismo* tam odiinda kam groteska nam lu postulas ke l'omna benigni esez en un partiso e l'omna maligni esez en l'altra partiso – omna precizigo esus superflua – segun la modo di le «western» di B-serio ube, sistematre, la

judicianti esas bone razita e la banditi surhavas barbo kreskinta dum tri dii. Ita simplacha prizento havas detrimento, nome ol impedas la eventi ritrovar lia autentikeso. Mo ol havas anke avantaĵo : olu grande plufaciligas la komenco di la lernado por la yuna cerebri qui tale savas adube li devas irar. E li omna iras adibe. Quaze li esus unika persono.

La opinion-inquesti efektigita pri la separo-milito che la adolecanti evanta 15-20 yari esas tre revelanta pri ja tre progresinta intoxikeso. Ma avan l'intoxikeso, ni evaluez la savo. Recenta studiuro pri lua quantesala e qualesala dimensiuni, a qua nula importanta informilo grantis l'atenco quan lu meritas, savigis da ni ke 62% de ta adolecanti, principe pronta enirar supera doceyo, esis nekapabla situar en la justa tempo la maxim terorigiva konflikto di lia lando. Multi plasizis ol quik pos la lukto por la sendependeso ye la fino dil XVIIIma yarcento : uli konfundis ol kun la unesma mondomilito e do kredis ke lu eventis ye la komenco dil XXma yarcento.

(..) Multa historiisti konvinkesas ke mem pos l'elekto di Abraham Lincoln kom prezidanto dum marto 1861, mem pos la separo di sep Stati quik de l'amorco, un semano pose, dil militala defio di Fuorto Sumter, lo esabus posibla - «teknikale posibla», li substrekizas – evitar ita milito. Lore, pro quo ico quo eventis en mult altra landi, e ye altra epoki – militema febro konsumante su preske per su ipsa – ne povis 'okurar' en Usa ? Pro ke intriko di cirkonstanci, kombinajo de detonili, «teknikala» artikulo ne suficas por plunjigar du landi, o du grupi de landi, aden armizita konflikto. Oportas, ultree, ke esez anciena odii evanta de plura generacioni, vicerala antagonismo, diverganta interesi, profunda nekomprenebleso reciproka. Ico esis la kazo en Usa. En 1861, la fosato separanta la Nordo e la Sudo esis tante impresiva ke l'ideo ipsa pri duriva unio semblis nerealista. En du separita regioni, du populi qui developabis su singlu sualatare koncieskis ke li formizabis du diferanta civilizuri, konseque li ne esis kapabla kunvivar bone. Nordana senatano uladie klameskis : «Me ne intelektas quale komunajo de «gentlemen» e kohorto de barbari povus konstitucar un unika Stato.» Proprietanto di plantacerio proxim New Orleans deklaris che la tribuno di lokala parlamento : «Singla Nordano havas nur un deziro : uladie vidar omna Sudani asasinata da lia sklavi.» Ico reflektis la etoso inter amba komunaji. La federala republiko povis salvar nur per la espruvigo dil sango. La Nordo o la Sudo mustis desaparar.

Pro quo lo esis la Sudo qua mustis cedar ? Ad ita plusa questiono, la sama historiisti furnisas unanima respondo : pro ke la Sudo montris tro frue lua minforteso koncerne du tre importanta domeni, nome la demografio e l'industrio. Kande la milito eruptas, la Nordo kontenas 23 Stati e 22 million habitanti. Opoze a lu, la Sudo, lo esas dek-e-un Stati ed apene 9 million habitanti, inter li esas 4 milion sklavi. Ad ica neegaleso ye homala 'resursi',

qua havos tante granda pezo kande la Sudala Federuro mustis sedimentizar la brechi facita kontre lua defensiva sistemo, adjuntasas ekonomiala abismo inter la du enemiki. La kotono esas en la Sudo, ma la kavali esas en la Nordo ; la mestieristi esas en la Sudo, ma la fabrikerii esas en la Nordo. E ne irga fabrikerii : oli esas ti qui fabrikas revolveri, fusili, kanoni e navi tegita per stala plaki. Dum la mil dii del incendio, la Nordana militindustrio pruvis lua aplastanta pluforteso ad olta dil Sudani, restinta embrionatra. Same kam esis lo lia fervoyala reto : duople min multe reli, lokomotivi e vagoni kam havis l'altra partiso. Or, sur ita grandega teatrejo de milit-operaci, la treni havis konsiderinda importo. Lore, ka la Sudo havis vere nula chanco ganar ? Pri ca punto, la historiisti dividesas. Manuedo inter li opinionas ke la vinko povabus obtenesar dal Sudana Federuro se en 1864 – importantega yaro – generalo Lee sangifigabus l'armeo di Lincoln. La interna fronto dil Nordo lore krulabus, nam lua motivi kombatar esis frajila kompare ad olti dil Sudo qua luktis por lua libereso.

Artiklo da CHRISTIAN DAISUG en la jurnalono PRESENT.

La supra artiklo aludas koncize la motivi dil milito inter la Nordana e Sudana Stati, ma ol ne raportas la historio dil milito. La suba artiklo deskriptas kelke plu bone to quo eventis dum ita unesma moderna konflikto.

BEANTA VUNDURO

150 yari pos lua erupto, la Separo-milito duras impregnar la mento dil Usani, inter qui esis mili de homi celebranta ita aniversario kun fiereso mixita kun tristeso e furio.

150 yari ante nun, ye la 12ma di aprilo 1861, eruptis en Usa la maxim sangoza milito di lua historio : 618.000 mortinti, plu kam un milion de grava vunditi, teritorio quarople de olta di Francia devastita. Ita buchado recevis, e mantenas, du diferanta nomi – un por singla partiso – ico pruvas ke ol separas ankore la menti. Segun la Nordana vinkinti, ico esis intercivitana milito. Or, nulo esas plu nejusta. La desvinkinta Sudo nulatempe volis kaptar Washington, modifikar la federala institucuri, impozar lua sociala e politikala reguli. La maxim kara deziro dil Sudo esis pludurar vivar quale lu vivabis depos du yarcenti sub lua blanka suno, en la tropikala humidetesos, l'ombro di lua magnolii, la sereneso di lua agri di kotono, di tabako e di sukro-kani. La Sudo havis civilizuro defensenda. Lo esas por olu ke lua filii iris a kombato. Pro desestimo, la Nordo konsideris li kom rebeli. Qua esas kulpoza ? La Sudo mustis reaktar kontre komercala

strangulado volata da le «yankee», sucedo de legi vexanta, neyusta e dominacanta, la repetita violaco di Konstituco asertante ke singla Stato havas la yuro separar su de la Federuro. Ita yuron revendikis la Sudo lor teroriganta konflikto quan lu nomizis la «milito inter la Stati».

Lo esis ya lukto inter la du parti de la Usana kapruptilo. La peci situita en la Nordo interpretis la Konstituco segun maniero autoritatem, centraligema, koaktanta. Inverse, la peci situita en la Sudo interpretis segun maniero flexebla, regionalista e liberala la sama Konstituco. La fondinta Patri versimile deklarabus kom justa la Sudo : on darfis livar l'Uniono. La vorto carelate devas dicesar : separo. Parolesas pri la defio di dek-e-un Stati por prezervar lia sulis, lia hemi, lia mori, lia koncienci – l'anno dil Sudo, lua ebulianta e fiera sango, qua balde manifestesos ye la avana parto dil historiala ceno.

Fuorto Sumter

Un monato pos l'iro da Abraham Lincoln en la Blanka Domo dum marto 1861, omna regardi direktas su vers mikrega fuorto konstruktita ye la somito di insuleto izolita jacanta ye l'enireyo dil portuo di Charleston, en Sud-Carolina. Ol esas Fuorto Sumter. Nordana garnizono okupas ol , ico esas provokanta simbolo meze dil Sudana lando. De-ibe spricos la cintilo qua acendos la pulvero til la generala incendio. La Sudani siejas Fuorto Sumter, pose, ye la 12ma di aprilo 1861, fruamatine, li aspersas ol per obusi. La kanonpafado duros dum duadek-e-quar hori, produktos nur kelka vunditi ed abutos a la libro dil fuorto. Ico esas la maxim bona okaziono posibla a Lincoln por kredigar ke la Sudo esas la atakanto. Il mobilizas 75.000 viri. La milito komencas. Sequas mil dii de kombato, dek-e-sis decidigiva batalii, deko de febroza kampanii e, che la du partisi, ita flamifi di audaco, di kurajo, di heroeso qui parkovris la nemezureble granda honoragro dil vizajo di la granda militi. Granda quale olta di 1914-1918 por la Franci. Granda pro ke ol esas la unika qua havis kom agoloko lia propra teritorio. Dum aprilo 1865, la Sudo agnoskis la desvinko per la armi. Ma lu nulatempe aceptis la lego dil vinkanto. Ita asasinita libereso, pri qua plu kam sis million homi revabis, poslasis vunduro olqua nulatempe risaneskos. La Sudo cedis. La Sudo submisis su. La Sudo rieniris l'Uniono. Ma sub ita semblo, lu pluduris esar rebela – en lua mento, lua anmala fibri, lua esperi. E lua memoraji. Du monati ante la eventi di Fuorto Sumter, Jefferson Davis elektesis kom prezidanto dil Sudala Federuro. Il facis juro sur la gradi dil Kapitolo* di Montgomery, Alabama. Lo esis lore la triumfo dil fido, dil entuziasmo, dil euforio. La historio aceleresis.

Opoze a Lincoln, esis de nun Davis. Opoze a la Nordo, esis plu kam irgatempe antee la Sudo asemblita, havanta nacionala volo, e la percepto di komuna destino. Un yarcento e duimo plu tarde, dum pasinta februaro,

la homi esis multa mili qui celebris ita evento kun fiereso mixita kun tristeso e furio. Opoze a la ipsa Kapitolo di Montgomery, la anciena fusili, la kostumi di la lora epoko, la Sudana standardo kun lua steli e la kruco di Santa-Andreas defilis tra la fumuro dil kanoni, la himno dil neperisiva Dixie, olqua kantas la dolceso di la vivo, la lando dil kotonu e la bona anciena tempo. La parado duris dum plura hori. Ye la fino, ibea aktoro pleis la rolo di Davis e lektis la diskurseto quan ilca dicis olim : «*Opoze a la forteso, la Sudo flarigos da lua adversi l'odoro dil pulvero. Lu defensas lua yuri. Nur lua yuri. Ma lua omna yuri.*» Du monati pose, la kanonpafado di Fuorto Sumter montris tre videble ke la Sudo esis profunde konvikita pri la yusteso di lua skopo. Ye la pasinta 12ma di aprilo, ita fuorto, simbolo di neshanceligebla volo, invadesis dal turbi celebranta ica historiala memorajo e manifestanta fervoro. Quale en Montgomery. E quale ibe olim, adversa fanatiki furiis kontre la «*nostalgiozi di la sklavismo*».

Ka la sklaveso esis la kauzo di ca konflikto ?

La maxim revoltiganta trompo di lo «politically correct»-a koncernanta la Separo-milito ligesas al sklaveso. On injenias por kredigar dal Usani ke ol esas la unika kauzo di ca konflikto. Ico esas plusa mentio. Kande la unesma pafi kambiesis, la Stati dil Nordo kontenis deki de mili de sklavi. La sklaveso esis legala en Washington ed en 1857 – t.e. apene quar yari ante la komenco di la milito – la Suprega Korto di Usa riasertis ke la fakto posedar gehomi de nigra raso por submisigar li a konstanta laboro esas konstitucala yuro. Samepoke, deputiti dil Nordo propozis emendo ye la Konstituco, olqua precize definis ke la federala instanci havas nula povo por intervenar pri la sklaveso en la Stati ube lu existas. Kurte, onu ne mortigis 618.000 soldati por liberigar 4,5 million Nigri importacita de Afrika. La milito produktesis per la obstinego di Lincoln por irgakuste salvogardar l'Uniono. Po la preco di teroriganta sango-balno. Lincoln havas sua mauzoleo en Washington. Ol esas mem la maxim impresanta de omni. Multa memorinda frazi quin lu dicis grabesas ibe. Ma on serchus vane la maxim signifikanta de oli: «*Se me povabus salvar l'Uniono sen liberigar mem un sklavo, lore me agabus lo.*»

Segun artiklo publikigita en la jurnalo AF 2000 redaktita da Philippe Maine.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2010)

LA MOGHOLI EN INDIA

Babur ed Aurangzeb, t.e. la unesma e la lasta de la Moghola imperiestri, esis poeti. Quankam la unesma inkursi islamista en India (VIIIma

yarcento) markizesis per violento e destrukto, la Moghola suvereni, qui regnis de 1526 til 1707, havis generale tolerema konduto relate la aborijena religii. Lia potenteso e lia prodigemeso reflektetas en la splendideso di lia arkitekturo. La unesma Mohamedani en India esis Araba komercisti qui atingis la Pendjab e la Sind-regioni dum la yarcento VIIIma por komercar kun lokala reji. Quik de la XIIma yarcento, la Turka e pose Afgana sultani entraprezis singlayare kelka inkursi en la nordo di India. En 1340 la sultanio Delhi guvernis duadek-e-quar provinci, inter li esis ula parti de la provinco Dekkan e de la litoro di Malabar (t.e. hodiea Tamil Nadu e Kerala). Dum la XVma yarcento, la dinastii Vijayanagara e Rajputa restriktis l'islamal expanso en India, til l'arivo da Babur, qua esis l'unesma imperiestro Moghola, en 1526. Dum ke la sultani di Delhi esabis perceptita kom stranjeri spolianta India por lia propra profito, la sis granda imperiestri Moghola esis, koncerne li, konsiderata kom autentika Indiani. Dum la Moghola periodo eventis pokopa kunfuzo dil islamista ed hinduista arti. Akbâr (1556-1605), qua esis versimile la maxim granda de la imperiestri Moghola, spozigis la filiino di hinduista rejo – e la Mogholi qui sucedis lu tale havis hinduista e Mohamedana ancestri. La Mogholi employis che lia korti generali, administranti, filozofi ed artisti qui esis hinduista. Lia granda programi por konstrukto povis efektigesar nur per la helpo da la lokala dinastii – e la maxim splendida moskei e mauzolei konstruktesis e fasonadesis same bone da hinduista kam da Persiana mestieristi. Dum ke la templi simbolizas l'extera universo kun lua multeso de dei, la moskei gloriizas Allah, la «unika vera deo» havanta multopla nomi, ma qua ne povas reprezentesar per konkretaji. Vice personigita e multopla deaji, la Moghola moskei ornesas per abstraktita temi geometrial. Pro ke l'islamo rekomendas l'enterigo dil mortinti (kontree a la hinduismo), la imperiestrala tombi divenis supera formo dil Indiana arkitekturo. Grandega mauzolei, quale la Taj Mahal e la tombo di Akbâr en Sikandra, esas inter la edifici maxim majestoza di ca lando.

Texto ekstraktita de la libro ETERNA INDIA da Richard Waterstone.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2010)

SENSACIONO : URBEGI TROVESIS SUR LA LUNO !

Segun artiklo interretal dil Rusa jurnalno PRAVDA

Inteligenta aktiveso da exterterana civilizuro neexpektite montresis tre proxima a ni. Regretinde, ni ne esis psikologiale pronta por agnoskar ico.

Ni pluduras lektar publikigaji probante trovar respondo a la sequanta questiono. Kad ni esas sola en la universo ? Fakte, la prezenteso di inteligenta enti 'detektesis' en la proximeso di nia terala hemo, nome sur la Luno. Desfortunoze, ica deskovro quik klasifikesis kom sekreta, pro ke ol esas talgrade nekredebla , ke ico povus mem subversar la nun existanta sociala principi, segun raporto da jurnalisto di Rusia *Vecherny Volgograd*.

Yen ekstrakturo de la oficala jurnalarkomuniko : «Cienca exploranti ed injenieri dil NASA partoprenanta l'exploro di Marso e di la Luno raportis la rezulto di lia deskovro lor informokunveno che la «Washington National Press Club» ye la 21ma di marto 1996. On anuncis unesmafoye ke strukturi ed objekti facita da homi deskovresis sur la Luno.» La sciencisti parolis prefere cirkonspekte ed eludeme pri ta objekti, ecepte pri un NIFO (Ne Identigita Fluganta Objekto). Li sempre mencionis ke la objekti facita da homi ibe esas posibla realajo, e li precizigis ke ca informo duras esar studiata dum ke oficala rezulto publikigesos plu tarde.

On mencionis anke, lor ica informokunveno, ke Soviet Uniono havis en sua dispono diversa fotografuro pruvanta la prezenteso di tala aktiveso sur la Luno. E, quankam onu ne identigabis pri quala sorto de aktiveso parolesas, mili de fotografuro e videi venanta de la kosmospacala stacioni Apollo e Clementine montris multa parti de la lunala surfaco ube ita aktiveso e lua traci esas perfekte evidenta. La video-filmi e -fotografuro facita dal Usana astronaviganti dum la efektigo dil programo Apollo montresis lor la aludita informo-kunveno. La homi asemblita ibe tre astonesis ke ica vidaji ne esabis prizentata plu frue a la publiko. La specialisti di la NASA respondis : «Lo esis desfacila previdar quale la homi reaktus ad informi ke kelka nekonocata kreuro ja esabis o mem ankore esas sur la Luno. Ultree, esas anke plusa altra motivi por ico, ed ita motivi esas exter la kontrolo-povo dil NASA.»

La specialisto pri lunala studii, Richard Hoagland dicas ke la NASA duras probar falsigar la fotografuro ante ke oli publikigesez en publika katalogi e dokumenti. Lua employati facas retushi o rienfokigas oli dum ke li fotokopias oli. Kelka cienca exploranti, ed Hoagland esas un de li, supozas ke exterterana raso utiligis la Luno kom terminala staciono dum la tempo di lia aktiveso sur la Tero. Ita sugestio semblas konfirmesar per la legendi e la miti di diversa nazioni di nia planeto. La ruinaji di lunala urbeji jacas sur multa kilometri. Grandega kupoli sur masiva fundamenti, nombroza tuneli, ed altra konstrukturo koaktas sciencisti revizar lia opiniono koncerne la Luno. La questiono pri quale la Luno aparis e la principi di lua rotaco cirkum la Tero duras pozar granda problemo a la sciencisti. Kelka objekti parte destruktita sur la surfaco lunala ne povas lokizesar inter la naturala formaci geologia, pro ke oli havas kompleksa organizuro e geometriala strukturo. En la supra parto di Rima Hadley, nefore de la loko

ube Apollo-15 abordis, konstrukturo cirkondata per granda muro havanta D-formo deskovresis. Quik de ta tempo, diversa «artefact»-i deskovresis en 44 regioni. La Goddard Space Flight Center dil NASA e la Houston Planetary Institute exploras ica regioni. Misterioza exkavuri ek rokajo teraso-forma deskovresis proxim la kratero Tiho. Ita samcentra exkavuri hexaedral e l'enireyo di tunelo sur latero dil teraso ne povas esar la rezulti di procesi geologia naturala ; vicee, oli aspektas tre simila a mineyi apertita a la cielo. Transparanta kupolo erektita avan la bordo dil kratero deskovresis proxim la kratero Copernicus. Ica kupolo esas ulo nekustumala, pro ke interne di ol esas lumeto blanka e blua. Nekustumala objekto, olqua esas vere nekustumala mem por la Luno, deskovresis en la supra parto dil Fabrikerio-areo. Nome disko ye cirkum 50 metri de diametro stacas sur quadrata subterajo cirkondata per muri. Sur la fotografuro, proxim la rombo, ni povas anke vidar obskura, ronda embrazuro sur la sulo, olqua similesas enireyo a subtera kaponiero. Esas rektangulatra areo inter la fabrikerio e la kratero Copernicus, olqua esas larja ye 300 metri e longa ye 400 metri. La astronaviganti di Apollo-10 facis fotografuro (AS 10-32-4822) di objekto longa ye un milio nomizita «Kastelo», havanta alteso de 14 kilometri e qua projektas aparta ombro sur la lunala surfaco. Ita objekto semblas konsistar ek plura unaji cilindral ed ek un larja kunjuntanta unajo. La interna strukturo poroza di la Kastelo videsas klare sur un de la fotografuri, ico transmisis l'impreso ke kelka parti dil aludita objekto esas transparanta.

Ye la fino dil informo-kunveno ube asistis multa ciencisti dil NASA, kande Richard Hoagland demandabis originalaji di la fotografuri dil Kastelo duesmafoye, onu tote ne trovis ula fotografuro. Oli desaparitis mem de la listo de la fotografuri facita dal akompananta esquado di Apollo-10. Nur mediata fotografuri di ca objekto trovesis en la arkivi, desfortunoze oli ne deskriptas la interna strukturi dil aludita objekto. Kande la akompananta esquado di Apollo-12 abordis sur la lunala surfaco, li vidis ke lia abordo observesis da mi-transparanta, piramidal objekto. Ol flugetis ye apene kelka metri super la lunala surfaco e brilis per omna kolori dil ciel-arko opoze a la nigra cielo. En 1969, kande la filmo pri astronaviganti voyajanta a la Maro dil Tempesti vidigesis (la astronaviganti vidis la stranja objekti unfoye plusa, olqui plu tarde nomizesis «bendizita glasi»), la NASA fine intelektis quala konsequin povus produktar tala kontrolo.

L'astronaviganto Mitchell respondizis la questiono pri lua impresi pos lua sucesoza retroveno : «Me havas ankore nun dolori ye la kolo kande me pensas pri co pro ke me mustis konstante turnar e riturnar mea kapo, nam ni sentis ke ni ne esis sola ibe. Ni ne havis altra selektebleso kam pregar.» Johnston, qua laboris che la Houston Space Center e studiadis fotografuri e 'videi' facita dum la programo Apollo, diskutis pri le «artefact» kun Richard Hoagland e dicis ke la direktanti dil NASA esas tilextreme tedata pro la

multanombra anomala – por parolar per litoto - objekti videbla sur la Luno. On mem dicis ke pilotita flugi a la Luno povus esar interdiktata. Exploranti interesas aparte pri anciena strukturi similesante parte destruktita urbegi. Fotografuri revelas geometrio astonive reguloza de quadrata e rektangulatra konstrukturi. Oli similesas nia propra urbegi vidita ye altitudo de 5-8 kilometri. Specialisto di kontrol-misiono komentis pri la fotografuri : «Nia kerli observis ruinaji di la Lunala urbegi, transparenta piramidi, kupoli, e nur Deo povas savar anke quo altra, olqui esas ordinare profunde celata en la ferkesti dil NASA, ed havis la sama impresio kam Robinson Crusoe kande il subite trovis hazarde traci di nuda pedi sur la sablo di dezerta insulo.» Quon dicas geologiisti e ciencisti pos studiadir la fotografuri di lunala urbegi ed altra anomala objekti ? Li dicas ke tala objekti ne povas esar naturala formacuri. «Ni devus agnoskar ke oli esas artificiala, partikulare la kupoli e la piramidi.» Inteligenta aktiveso di exterterana civilizuro montresis neexpektite proxima a ni. Ni ne esis pronta psikologiale por ita revelo, e kelka homi inter ni povas desfacile kredar ke ico esas la vereso, mem ankore nun.

Segun tradukuro de texto di PRAVDA facita da Maria GOUSSEVA.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2011)

IDO-RENKONTO 2011 EN ECHTERNACH

Dum la merkurdio 17ma di agosto me departis de Paris a la urbo Luxembourg per treno che la Estala fervoyo-staciono (Gare de l'Est) ye 14 kl.09 e me arivis sen irga problemo (diferante de la antea Ido-renkonto en 2010) en la urbo Luxembourg ye 16 kl.20. Ibe, segun la informi dil turismoagenteyo di Echternach, me esis enironta autobuso direciono Echternach per la lineo 110. Me mustis questionar plura homi ante trovar la justa lineo e la justa autobuso. Pose la voyirado esis simpla e me esis en Echternach ye aproxime 17 kl.50. Ekirinte la vehilo, me telefonis a nia hosto Steve Walesch por ke il venez querar me che la autobusi-staciono di ta urbo. Me ja telefonabis a lu dum la matino ante mea parto por informar lu pri mea veno e pri la posibla moyeni arivar en la yunaralbergo, olqua esis nia sejourneyo ; me lore astonesis pro ilua eufonioza ed eleganta pronunco en nia komuna linguo. Il venis automobile kurtatempe pos mea advoko ed il esis akompanata da Frank Kasper qua quik rikonocabis me. Ni arivis ye 18 kl.10 en nia gasteyo. Ja esis ibe Kerstin Akerlund, Antonio Martinez, D-ro Detlev Groth, sro Pontnau e plu tarde nin rajuntis : Tiberio Madonna, D-ro Thomas Schmidt, Don Gasper ed amikino, Manfred Magin, Peter Totten e lua

Japoniana spozino. Me kelke desquieteskis pri s-ino Akerlund, nam itadie el esis tre fatigita pro elua voyajo entraprezita de fora Suedia e durinta dum plura avionala hori. Elu ne multe parolis e semblis a me ke el avancis penoze helpata da elua rotizita marcho-helpilo (*Walking frame* en la Angla e *rulapogilo* en la linguo di nia Esperantista mifrati). Ma ico nule impedis el esar tre kurajoza ed esforcar partoprenar nia aktiveso.

Pos la dineo en la konfero-chambro dil Idisti esis prizento di Luxemburgia da Steve Walesch e pose diskuto diversateme inter la Idisti. Me tre prizis che s-ro Pontnau, ke quankam il esas samlinguano di me, il sempre parolis en Ido kun me ; kustumale la Franceparolanti, mem en internaciona medio, kande li renkontras samlinguano quik parolas a lu France prefere kam en la komuna linguo di omni. E tamen ni ne havis l'impreso esforcar penoze, ma ico esis tote naturala quaze Ido esus duesma matrata idioma. Ma me ne juis plene ita agreabla instanti, nam me komencis tre sufrar pro lumbala dolori.

Ye la 18ma di agosto 2011, jovdie

Matine, me quieteskis pri s-ino Akerlund, elu versimile bone dormabis, nam el esis multe plu vigorosa e povis partoprenar afable la konversadi. Pos la dejuneto Tiberio Madonna diskursis pri la problemi di la linguala Komitato. Il apene finis parolar kande arivis la filiino di nia famoza pasinta samideano Andreas Juste. Lua kompanulo surhavis bela kravato ornata per splendida Ido-stelo. Sino Juste adportis libri e verki di elua patro e permissis a la asistanta adepti di nia Linguo Internaciona prenar de oli to quon li deziras. El savigis da ni ke plusa informi pri la libraro di Andreas Juste esas trovebla che retsitui di Wienana muzeo e di Belga abadeyo (ico ja mencionesis en la preirinta texto). Pos fotografado dil prezenta Idisti, Thomas Schmidt diskursis pri la nuna stando di nia movado e pri necesa reformi facenda.

Ni iris a la repasto sen tardeso ye dimezo, nam pos ica dejuno ni quik iris a la chefurbo Luxembourg. Me vehis kun gesiori Schlemminger e Tiberio Madonna, nia veturisto esis Steve Walesch. Survoye me konstatis ke la verda e boskoza ruro di Luxemburgia tre pensigas pri olta dil regiono Normandia en Francia.

Arivinte en Luxembourg ni havas rendevuo kun la cetera Idisti sur la placo Guillaume II (Idolingue e Latine Guglielmus II - Germane Wilhelm II). Me astonesas ke ilta quan la Germani nomizas la milit-imperiestro (der Kriegskaiser) havas la precipua placo di Luxembourg ye lua nomo, tante plu ke dum lua regno, lor la unesma mondomilito, la Germana trupi invadis Luxemburgia. S-ro Schlemminger destrompas ni, ya parolesas pri Guglielmus II, ma ilta esis Granda Duko di Luxemburgia e nule relatis a la Germana imperiestro. Rajuntita da nia cetera samideani, ni vizitis la katedralo di Luxembourg, qua intermixas harmonioze elementi di tarda Mezepokal stilo gotika e di frua baroka stilo. Ol parkonstruktosis en 1613.

Omnaloke ni povabis konstatar dum flonar ke la reklami esas en tri lingui : Franca, Germana e Luxemburgiana (promocita ye la rango di nacionala linguo ye 1980 cirkume). Ma quale konstatis Germana samideano la Franca dominacas, quankam la Luxemburgiana esas Germanala idioma. Plu tarde ni eniris la maxim anciena kirko di Luxembourg (evanta de la yaro 987) e ni marchis tra la cirkondanta quarteri. Hike esis amuziva anekdoto, dum ke ni vizitis la restaji di anciena fortifikuro konstruktigita dal militistal arkitekto Vauban, ye la fino dil XVIIma yarcento, ni audis guidisto parolanta tre laute en la Italiana a grupo de turisti. Ni dicas lore a Tiberio Madonna : «Yen esas tua samlandani. Ka tu komprenas to quon dicas la guidisto ?». Ma Tiberio respondis : «Me komprenas nulo, ico ne esas en la Italiana».

Fine per questionar kelka personi ni saveskis ke li esas Rumaniani. Ni do audis parolar en la Rumaniana, di qua la soni tante similesas olti di la Italiana, ma qua esas nekomprenebla da nia Italiana samideano Tiberio Madonna. Notinda esas ke ulaloke che la fortifikuro ni lektis epigrafo naracante koncize la vivo di Robert Schuman (la precipua patro di Europa), qua naskis en Luxemburgia en 1886.

Plu tarde ni retrovenis ad Echternach per autobuso e povis itere kontemplar la pacoza ruro boskoza e kolinoza di Luxemburgia. Ye nia arivo-skopo, ni ne esis en la proximeso dil yunaralbergo e ni flanis tra la stradeti dil anciena quarteri di Echternach. Pose ni dineis en lokala restorerio e fine ni retrovenis a nia yunaralbergo per sat longa voyirado pede, to quo ne esis kalmiganta por mea lumbala dorso-dolori. Ante retrovenar a mea chambro, me regardas la albergala komputero e me saveskas ke pafado da teroristi kontre autobuso eventis cadie en Israel. Altra novajin me ne savas pro ne povir spektar televisiono nek lektar jurnali.

Ye la 19ma di agosto, venerdie

Dum la matino ni havas konfero da Detlev Groth pri la surreta moyeni e tekniki qui povas uzesar en la skopo difuzar ldo. Sequas la repasto. Dum la posdimezo esas libera tempo e la ldisti, segun lia moyeni, vizitas Luxemburgia.

Multa de li promenas en Echternach e lua cirkumajo. Me ipsa pro forta dorsala lumbala dolori preferas repozar en lito e lektar. Tamen tarde, ye aproxime 17 kloki, me levesas ed iras promenar adextere cirkum nia yunaralbergo. Survoye me renkontras la gespozi Schlemminger e Manfred Magin qui retrovenas pos longa marchado. Durigante mea promenado cirkum la hotelo, me videskas lago e me kredas intelektar la kauzo di mea dolori ; nome la varmeso e la humideso esas desoportuna a la homi sufranta pro reumatismala dolori. Marchante me renkontras Hans Stuijbergen qua arivas kun kelka tardeso, nome lua arivo expektesis plu frue che la ldorenkontreyo. Ni kelkete babilas. Plu tarde, esas dineo,

quale kustumale en la albergo, ye 18 kl.30. Pos la dineo esas vesperala festeto en la konfero-chambro. Unesmafoye, me audas la ldisti kantar popul-kanti en lia linguo. Sur estaleyo esas revueti e libreti qui atestas l'existo di nia Linguo Internaciona. Entuziasmanta me kompras du libreti kontenanta desegnita bendi (kartuni*). Un de li esas verketo pri cienco-fiktivajo : «La naufraginti di Zamora». La altra titulizesas : «La komto de Monte- Kristo». Tala kayereti esas, mea-judike, vere bona ideo, nome oli povus tre utilisar por propagar favore a nia komuna linguo en vakanco-klubo tale la «Club Méditerranée» nam li esas facila ed agreabla lektajo. Ye la 20ma di agosto, saturdie

Dum la matino, ni vehas a Trier ube eventos la yarala chefa kunveno dil Germana Ido-Societo. Trier esas agreabla ed eleganta urbo Germana di Rhenlando. Multa restaji di la Romana epoko permanas en ol ed on dicas ke ica urbo esas la maxim anciena di Germania. Notinda, ke dum ula periodo ye la triesma o quaresma yarcento p.K. ol esis chefurbo dil westala parto de la Romana imperio, e til la XIma yarcento on parolis ibe Latinida dialekto quan la linguisti Germana nomizas “moselromanisch”. Ni omna iris vidar la Porta Nigra (Pordo Nigra) olqua esas restajo di Romana fortreso. Ita Latina nomo Porta Nigra ne evas de la Romana tempo, ma de la Mezepoko pro ke lore la sabloza petri uzita por lua konstrukto divenabis nigra. Promenante, ni volis anke enirar la katedralo, ma la pordistino impedis ni agar tale, nam el asertis ke balde esos orgeno-konzerto e ke ni mustas vartar til la komenco dil konzerto. Ni ne volis vartar e duris nia marchado.

Pos dimezo ni eniris la restorerio «Domstein» nefore de la katedralo e ni sideskis en la repasto-chambro rezervita por la ldisti. La ja prezenta ldisti babilis dum vartar la cetera kunmanjanti. Ye 13 kloki komencis la repasto. La propozita dishi esis tre apetitigiva e saporoza (Rhenlando esas un de la regioni en Germania ube la koquarto esas maxim bona). Ni apene finabis la repasto kande unesme venis la prezidanto di la lokala Esperanto-Societo por afable salutar ni. Ni esis tre emocita per ita ago, nam kustumale la Esperantisti ne havas tre amikala sentimentis a ni, ma existas anke polita e benigna homi inter li. Preske samatempe venis jurnalisti di la lokala jurnalito «Trierischer Volksfreund», invitita da nia Germana samideani e qui interviuvis la prezenta ldisti. Parenteze, me volas dicar - mem se ico astonos multi - ke me tre shokesas per ita nomo «Trierischer Volksfreund» (Trierana Populamiko), nam dum la Terror-periodo di la Franca revoluciono (1793) existis jurnalito redaktita da extremisto e qua titulizesis «L'Ami du Peuple» (La Populamiko). Depos ita tempo la titulo Populamiko esas «tabu»-a en Francia quale esus en Germania jurnalito qua itere titulizesus «Der Völkische Beobachter» (La etnala* observero) famoza dum la nacional-socialista epoko. Me anke shokesis per la vorto «Trierischer», nam se on oblivias la litero -r pos la

komencala -T, on havas «Tierischer Volksfreund» (Bestiala Populamiko). Talaji esas forsan indiferenta a la Germani o neremarkita da li, ma Latinido savanta la Germana esas dividita inter malicoza rideto ed indigno kande lu konstatas ico o similaji.

Pos l'interviuvu eventis la yarala kunsido dil GIS, quan me asistis kom gasto e nova personi elektesis kom reprezentanti dil GIS. Ye la fino dil posdimezo, ni retroiris ad Echternach, ne sen antee itere admirar la eleganta patricala domi e la delikata oraji ornanta la monumenti di ca urbo, olqua esis la nasko-loko e la mikra patrio di Karl Marx. Lo esas kelke astoniva ke tante aristokratal e borgezal urbo genitis ita unesmaranga revolucionera pensero.

Dumvoye, en la veturo duktata da s-ro Gerd Heintze, me ulagrade dormetis pro la varmeso e la fatigo di la dio, ma me havis surprizo : Peter Totten parolis tote fluante en nia komuna linguo talgrade ke me ne havis l'impreso audar lernata idioma, ma mea propra matralla linguo parolata da samlandano. Ico esas vere stranja e forta sentimento. Cetere, pri la Usano Peter Totten habitanta en Japonia de multa yari, esis anke altra bizarajo. Me vivis dum multa yari dum mea yuneso en sudwest-Francia e me konstatis ke Peter Totten havis multa similesi kun nemikra nombro de sudwest-Franci (traiiti dil vizajo, gesti, maniero expresar su). Me parolis pri co a lu. La maxim bona expliko esas ke sudwest-Francia esis posedajo dil reji di Anglia dum tri yarcenti e ke multa Anglosaxoni instalas su ibe. Altra-latere, multa sudwest-Franci ekmigris ad Anglia lor ita tempo. Do la reciproka influo esis forta e la Angli esas precipua populizanti di Usa. Ma me ne pensabus pri co sen ita sucesoza internaciona renkontro di Echternach.

La sequanta dio 21ma di agosto

Lo esis sundio e konfero-fino, singlu retroiris a lua hemo. Me devus haltigar hike mea raporteto, ma me volas adjuntar stranja anekdoto quan me travivis itadie. Me ne esis retroironta quik a mea hemo, nam me havas kuzi qui habitas en la urbo Metz sat proxima a Luxemburgia. Li invitabis me vizitar li, ma pro ke li esis voyajanta e retroironta erste ye la sequanta dio (lundie) a lia habiteyo, me mustis rezervar hotelo en Metz. La voyajo de Luxembourg a Metz ne esis facila, nam banditi furtabis fervoyala kabli en Franca urbo e la treni ne plus rulis. Dum vartar la fino dil reparo, ni mustis vehar per autobusi. Me arivis en Metz sen plusa problemo ye dimezo e dejunis proxim la fervoyala staciono.

Pose, me iris a mea hotelo ube mea chambro ja esis pronta. Ye la vespero, kande me volis dinear me saveskis ke la hotelo ne funkcias kom restorerio dumsundie. Konseque me mustis serchar restorerio, dum vakanco-periodo en Francia kande multa komerceyi esas klozata, tamen ne tre fora de la hotelo nam mea lumbala dolori impedis me entraprezar longa marchado. Nihilominus* me trovis la dezirata restorerio preske

vicinesanta mea hotelo. Ol esis bela, neta e Japoniana ; la nutrivi ibe esis saporoza, abundanta e ne tro chera, la klienti esis nombroza. Nur esis ulo surprizanta : la restorerio nomesis FUKUSHIMA ! Me ne audacis questionar la jeranti kad ica nomo atribuesis a ta restorerio ante la atomala katastrofo dil printempo 2011 en Fukushima o pose... Interretala pagino pri la Ido-renkontro di ca yaro kompletiganta mea raporto esas trovebla per « click »-ar che la loko indikata sube : <http://www.ido.li./index.php/ULI/IR2011>

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2011)

VAKANCALA SEJORNO EN MONTFORT L'AMAURY

En 1997, me havis ne-expektite tre agreabla vakanco-sejorno en loko tamen tre proxima a mea hemo ye apene 50 km de ol. Yen to quon me redaktis lore pri ca temo.

Ulafoye, forsan dek-e-kin yari ante nun, me lektis en la Germana revuo DER SPIEGEL : «Montfort l'Amaury schön wie ein Traum» (Monfort l'Amaury bela quaze sonjo). Me ja kelkete konocis Monfort l'Amaury, nam me esabis invitita da Bretoniana amiki partoprenar festo en Monfort l'Amaury. To eventis en 1978 e me opinionis ke Monfort esas tre agreabla urbeto, nulo pluse. Me rivenis plurfoye adibe pose, e, plu tarde, me preske obliivis olu. Ma cayare me volis vakancar en quieta e pleziva loko e me memoris Montfort l'Amaury. Do, quankam ol trovesas en mea regiono pro quo ne vakancar ibe ? Me rezolvis agar... “Monfort l'Amaury schön wie ein Traum”, certe me savis ke artisti e richa borgezi lojas ibe od havas duesma rezideyo en ica urbeto od en lua cirkumajo, ma kande me arivis al hotelo, vehante per taxio, me komence questionis me ka mea selekto esis justa, nam Monfort havas aspekto di mikra urbo provincala ye la fino dil XIXma yarcento, quankam neta e provizita per la necesaji nunatempa.

Me esis bone aceptata en “Hôtel des voyageurs» (Hotelo dil voyajanti), la unika hotelo en Monfort. Quik del unesma vespero, ulo astonis me kelke, nome esis tabli ube plura homi shakludis. Shak-ludo esas ludo por instruktita personi ed agreabla kunvivanti. Onu shak-ludas nur en bona societo. Ye la morga dio me vizitis la urbeto e la cirkumajo e me ne plus regretis mea selekto. Sencese me videskis nova stradeti, nova tipala e bela domi, omnube flori e to ne esas tante frequa en Francia, ma precipue me promenadis e me deskovris pokope admirinda ruro kun

kolini quin on povas perceptar defore e boski e bosketi. Preske omnaloke stacas bela, vasta e diskreta «villa»-i. Me arivis a voyo cirkondata da lagi e nomizita : «route du vert galant» t.e. Franca aludo a reĵo Henri IV (1589-1610) qua tre diletis mulieri.

En la urbo ipsa esas multa mikra vendeji sat luxozaj e precipue propozantaj eksotikaj vari. Anke multaloke trovasas butikoj pri antikvaĵoj, onu rapide intelektas ke la lokala habitantaro esas ne nur polita e bone edukita, ma anke pekuniaza e la atmosfero tre simila al tiu de la maksimume riĉaj kvartaloj de Parizo. Tamen, astone, ĉi tiuj homoj restas tre simplaj ed tute ne esas arogantaj o superba. Aparte vidinda en l'urbeto esas la bela antikva kirko (15ma jarcento), la antikva ostelo (kun splendida gotika pordo) la ruino de la turmo de Anna de Bretonio, la domo de la muzikala komponisto Maurice Ravel (1874-1937). Ĉi tiu domo estas nun ĉarmanta mikra muzeo ma nur desfacile vizitebla. La ĉefa strado estas la strado de Parizo, kvankam oni devus preferi aliajn stratojn, nam ĉi tiuj estas nek tre longaj, nek tre larĝaj. La ĉirkaŭo en la strato de Parizo estas ek de la pordo, ma zorgite mantenata ed en tre bona stato. Oni havas strangan impreson pri riĉa provinca urbo, tre for de Parizo, ed eksterterpe ĉi tiu kvazaŭ apartenanta al alia mondo od al alternativa universo ĉi tiu kvazaŭ sonĵo. Komence, mi kredis ke estas nur Francio ĉi tiu loko, nam la matriculadonombroj de la aŭtomobiloj estas preske ĉiam de la lokala departemento, ma mi konstatis pokope ke la drinkistoj e restoristoj, ke estas homoj kiuj parolas la Angla, la Germana, Skandinavia lingvoj e mem ulfoje mi vidis turistojn Japonianoj. Evidente estas ibe diskreta atmosfero de eleganta ed altklasa kosmopoliteso qua kunvivis bone kun la rurala lando-amas. Mi remarkis ke kelkaj ek de la bele aspektantaj domoj kiuj shak-ludis en mia hotelo, je la vespero, parolis France kun neforta Germana akcento.

To kion mi prizis maksimume ? Estas kolineto qua salias de l'urbeto, oni aĉesas facile al olua somito per vojeto ed oni fine trovas la ruino de la turmo de Anna de Bretonio. De ĉi tiu loko oni povas vidi la ĉirkaŭon. Estas anke vojeto qua trairas vasta prati e kolinoj e fine oni atingas foreston. En la foresto oni trovas senarbojn adube iras sat multaj homoj. De tiu senarbojn komencas voyo atribuita al biciklistoj ed al pedirantoj e qua trairas la foreston. Ĝi estas mirinda loko. Ĉi tiu voyo estas bone flegata e la foresto splenda ; je ula momento dum marĉado, oni povas vidi basojn kun tre bela forestala lago. Altrube la arboj estas multe min densaj ed oni povas spektar bela kolinoj kun yuna mola kreskaĵoj. Tia bela ed agrebla foresto ne estas trovebla omnube e mi komprenas ke la lokanoj e la riĉaj Parisanoj tre prizas promenar en ol.

La nomo Monfort ligas kun la historio de Francio ed Anglio. Komto Simon IV de Monfort en 1209 duktis la kruco-militon kontraŭ la Kataristoj* e konkestis Okcitanio* per la reĵo de Francio. Un de liaj filioj, Simon, komto de Leicester, plej grava rolo por krear la Angla konstitucion.

Konseque on darfas dicar ke Montfort l'Amaury esas historiala loko, tamen kom turisti venas nur la iniciiti quale exemple : rejino Elizabeth II di Anglia, refo Faruk di Egiptia, Françoise Sagan, Eric von Stroheim, Yves Montand, Simone Signoret, Brigitte Bardot ed anke kompreneble me darfas adjuntar : me ipsa, same kam la jurnalisti di DER SPIEGEL. Montfort l'Amaury schön wie ein Traum (Montfort l'Amaury bela quaze sonjo)...

Noti:

(1) **Kataristi*** : Hereziani qui ye la komenco dil 13ma yarcento preske sucesis supplantar la katolika Eklezio en sud- Francia. Papo Innocentus IIIma imperis kruco-milito kontre li en 1209. La rezultajo di ca kruco-milito esis la exterminado komplete dil Kataristi e la anexo di sud-Francia a nord-Francia. La nomo Kataristo venas de la Greka vorto «katharos» qua signifikas : pura.

(2) **Ocitanian*** : Nomo di sud-Francia kande ol esis sendependa lando. Ocitanian havis sua propra linguo multe plu simila a la Hispana ed Italiana lingui kam a la nord- Franca idioma. La Ocitanian esis plu eufonia e muzikatra kam la nord-Franca, ma ol desapararas preske komplete nun. Ye la komenco dil 13ma yarcento, do ante la kruco-milito Ocitanian esis la maxim alte civilizita lando en Kristana Europa.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2011)

NOVELO - LA KLARVIDANTINO DI PALMA

Bernard Lefol se jornas dum lua vakanco che lua onklino Xaviera. El esas la fratino di lua matro. Onklino Xaviera esas charmanta persono, ma lua maxim grand avantajo esas la fakto, ke el habitas en Palma, chefurbo di Mallorca, olqua esas la maxim granda de la insuli Baleari. Nulo valoras plu multe kam onklino posedanta proprietajo ye tri kilometri de la maro.

Ni esas dum la yaro 1956, juste ye la 1ma di agosto, e Bernard jus arivis en Mallorca, ye la matino di ca dio, per la navo veninta de Barcelona. Itadie sur la sovaja plajo di Es Trenc, la konversado havas kom temo persono di Palma, misterioza klarvidantino, pri qua omni parolas.

- El esas extraordinara ! Ma lo esas tre desfacila kontaktesar kun elu. On vidas el ofte che la richa Mallorcani. Quankam multa de li konsideras el kom sorcistino. Uli mem volas nulakaze permisar ad elu transirar la solio di lia palaci...

Bernard desproximeskas de la grupo dil konversanti e komencas marchar sola. La plajo ek blanka sablo extensesas sur plura kilometri e l'aquo blua, la pin-foresto ignorata dal chaseri igas ol esar paradizo di mondoextremajo.

- Ho yunulo, kad vu povus dicar a me la tempo ?

Bernard ne remarkis muliero sidanta sur kavajo di duno, opoze a la maro. Elua longa robo ek linajo, la fulardo, qua cirkondas lua hari havanta koloro di korvo-alo efikas ke el esas apene videbla en la sabla kavajo ube el shirmis su kontre la vento.

- Esas du kloki e duimo posdimeze, siorino.

- Kad vu havus fairo ?

Bernard ekirigas acendilo de lua posho. La damo, elqua sen irga dubo esas Mallorcana, acendas longa sigareto havanta oreo extremajo. Ita sigareto esas forsan Turka od Egiptiana.

- Vu esas Franco, kad ne ?

- Yes. Me esas Bernard Lefol di Perpignan, ma me sejornas vakance che mea onklino, markezino del Piombo.

- Ha yes, elun me konocas. El esis damzelo Catayun, kad ne ?

Bernard sideskas en la sablo proxim la damo. Quante el povas evar ? Kad inter kinadek e sisadek yari ? Elu regardas Bernard. Plu precize elu regardas la manui di Bernard. Elu dicas :

- Me esas Palmira Diaz Del Belveder. Vua manui esas interesiva.

Impereme, el sizas la sinistra manuo di Bernard. Elu inversigas ol, la palmo esanta supre. El examenas rapide la precipua linei qui sulkizas olu e dicas ne tre laute quaze el parolus a su ipsa :

- Vun me vidas che la mediki. En Francia ed exterlande. Omnaloke vu iras a la hospitalo. Ma ico ne esas por vu.

Bernard ne prizas multe la hospitali. E lua deziro lernar instigus lu okupesar pri literaturo, teatro, cinemo prefere kam pri medicino. Palmira duras parolar per monokorda voco, sen perceptebla emoco :

- Ante ke quar yari pasos, ulu de vua familio mortos en aviono. Ma ico esos sat indiferenta a vu. Lo esas quaze lu esus fora parento... Me vidas la morto por vu kande vu evos kinadek-e-sis yari...

Vere, Palmira ne esas klarvidantino di la kategorio qua adportas kurajo a lua konsultanti...

El pluduras lua litanio. Pri min malauguroza temo. El anuncas amoreti min o plu fortuneza, granda pasiono qua abutas a nulo. Amoralata relato qua duos dum plu kam duadek-e-kin yari e pekunio, multa pekunio ma ye la fino di lua kariero.

- Ni vidos, Bernard konkluzas.

E lu staceskas dum exkuzar su :

- Me devas departar, mea onklino tote ne prizas kande on esas tarda por la dejuno.

- Venez vizitar me en mea hemo. Calle San Juan. Me esas ibe singlavespere quik de 20 kloki. Ni manjos kune. Vu mem darfas venor kun vua amikino Marie-Louise. Ni konvenez posmorge vespere...

Barnard audas su responder :

- Calle San Juan, ye la numero 7. Konsentite, me venos kun Marie-Louise.

- Me habitas che la unesma etajo dextre.

Lo esas kelke plu tarde ke il koncieskas ke Palmira ne indikabis a lu la numero di la calle San Juan. E, precipue, il nulainstante mencionabis l'existo di lua amikino Marie-Louise veninta de Perpignan por la vakanco. Ica omno esas stranja... Kad la diablo povus adoptar hominala aspekto ? Dum la dejuno Bernard ne povas impedesar anunciar a la grandanombra kunmanjanta gekuzi ed amiki di lua familio :

- Me renkontris stranja muliero sur la plajo. El predicas a me la futuro ed el invitis me por dinear che elu posmorge vespere. Elu mem demandis a me venor kun Marie-Louise. Quale el povas savar ke Marie-Louise existas ?

Onklino Xaviera aceptas lo dicita per pavorigita mieno :

- Lo esas «la» Palmira quan tu renkontris sur la plajo. Se tu voluntas askoltar mea konsilio, evitez frequentar el, quaze el esus la pesto. Onu dicas ke el esas la diablo ipsa.

Ed onklino Xaviera facas kruco-signo, el imitesas quik da lua gefilii... Bernard divenas revema :

- Tamen el esas eleganta ed havas bona manieri. Tun elu konocas bone, onu dicus.

- Yes, lor mea fianco, el deskriptis a me nia omna futura desfortuni e til la preciza cirkonstanci di la morto di tua onklulo, mea kara Jacinto !

Itainstante l'omna asistanta personi facas liafoye kruco-signo lor la aludo ad onklulo Jacinto, ilqua mortis ye la dio di lua quaradekesma aniversario pos recevir sur la kranio petra kruco ornanta la frontono di lua proprietajo depos plu kam sisacent yari.

Ye la morga dio, Bernard e lua amikino Marie-Louise tamen demandas ad onklino Xaviera la permiso utiligar un de la automobili dil familio...

- ...Por irar dinear a Palma.

- Che la Palmira kad ? Nulu savas ube el habitas.

- Icon me savas koncerne me ! E Marie-Louise tre deziras renkontrar elu.

Me konfesas ke me tre prizus intelektar quale ita damo savas ke el existas...

Arivinta en Palma, Bernard e Marie- Louise havas nula desfacilajo por deskovrar la numero 7 di la calle San Juan. Ol esas imoblo qua probable evas de la tempo dil Renesanco. Lua muri havas plu kam un metro de dikeso. Che la teretajo esas streta aperturi protektata per forta greti. Grandega portalo iriganta a « patio » facita por aceptar plura kaleshi. An la muro, videsas ringi por la kavali vivinta hike dum la pasinta yarcento. Sequas icon marmora eskalero lumizita per torchovazi. Ica omno aspektas tre eleganta ed aristokratal. Bernard e Marie-Louise arivas che la unesma etajo. Tri pordi videsas sur la marmora fluro. Li sonigas dextre. Esas non kloki triadek minuti posdimeze. Lo esas Palmira ipsa qua venas apertar la pordo. El vestizesas per longa tuniko ek nigra silko, havas reda turbano cirkum la kapo ed ora koliaro sur la kolo.

Bernard e Marie-Louise impresesas profunde per l'apartamento di la Palmira. Li quik vidas Hispana armaro, mobli inkrustita per perlomatro ed ivo. An la muri akrochesas portreti di ancestri. En la vetrini, on povas admirar precoza arjentajaro. Elu explikas :

- Mea familio habitas hike depos quaracent yari. Me esas sola ed ico esas tro vasta por me. Ma me esas la gardistino di ca santuario. Me preparigis kolda dineo. Ni parolos pri Marie-Louise kelke plu tarde. Dume, me irigos da vi la « tour du propriétaire » (turo dil proprietanto, t. e. vizitar la tota domo NDLT) quale vu dicas en Francia. Pos la vizito di ca luxozza palaceto, admirata da amba yuna homi, e pos la dineo, la Palmira sizas la mano di la yunino, qua ne povas evitar fremisar : la mano di la klarvidantino frostigesas malgre la varmeso dil monato agosto regnanta sur la insulo... Palmira, miklozante sua okuli, komencas sua litanio.

- Vu spozigos stranjero. E vu departos ad Afrika. En nigra Afrika, lo esas ibe ke vu vivos la maxim granda parto de vua vivo. E vu havos filiulo, unika filio. Il esos ecelanta multarelate e lu esos fieresomotivo a vu...

Bernard askoltas la predici. Nigra Afrika ? Kad stranjero ? Tam bone kam ilu savas, Marie-Louise havas nula projeto pri ta mondo-parto. Elu nur volas esar docisto pri la Hispana linguo e pro nula motivo el forirus de lua genitori e neanke de Katalunia.

La yari pasas, Bernard e Marie-Louise instalas su en la vivo. Bernard, koncerne lu, iras ad Aljeria kom soldato. Lor konjedo, lua patro dicas a lu :

- Sis monati ante nun, ni tre pavoris. Regardez !

Ed il prizentas a lu informo pri morto ekstraktita de la lokala diala jurnalono : « Doktoro Lefol, lua spozino e lia filii havas la chagreno savigar da vu la morto di Bernard Lefol, serjento che la transport-grupo 351 en Blida, mortinta por Francia ye la 24ma di julio 1960. » Sequas lore la rituala formuli en tala kazo.

- Apene kredebla ! pri qua parolesas ? Sama nomo, sama premono. Ita desfortunoza homonimulo esis, ultree, en la sama trup-unajo kam Bernard, qua ipsa esis serjento che la transport-grupo 451. Lua patro pluduras parolar :

- Multa personi kredis ke parolesas pri tu ! Me serchis informi. Parolesas pri familio Lefol qua habitas en Salon-de- Provence. Li esas tre fora kuzi pri qui me ne savis ke li existas. Me saveskis quale mortis ita Bernard Lefol. Il esis komisita por gardado en la karcereyo di Blida ed Aljeriana teroristo sucesis eskapar. Il kaptis mitralioso e pafadis talgrade ke la kompatinda Bernard atingesis da kugli en la pektoro. Il mortis en l'aviono qua transportis lu ad Aljer.

Subite, Bernard, memoras la ceno sur la plajo di Mallorca, ye la 1ma di agosto 1956, t.e. ye la dio di lua arivo ibe.

Palmira parolas a lu :

-Ante ke quar yari pasos, ulu de vua familio mortos en aviono. Ma ico esos sat indiferenta a vu. Lo esas quaze lu esus fora parento...

La nekonocata Bernard Lefol mortis ye la 24ma di julio 1960, fakte quar yari pose...

La Bernard Lefol pri qua ni parolas, koncerne lu, quale Palmira dicis, vizitos multanombra mediki. Kom « medikala vizitisto » laboranta por granda firmo farmaciala. En Francia e Nord-Afrika. Palmira esis justa. E ye kinadek-e-sis yari il aquiras morbo qua normale esabus mortigiva ma il transvivas miraklatre.

Dum la sama yaro 1960, lo esas la foyo di Marie-Louise havar surprizo. Por el anke, la predici da Palmira parte realeskis. El renkontris Libanano e de nun pasas multa tempo en Mali. El jus havis filiulo.

Retroveninta en Palma, elu ne povas rezistar la tenteso : oportas ke el retroirez vidar Palmira, la sorcistino. Elu notabis l'adreso sur lua mikra poshkayero : calle San Juan, ye la numero 7, unesma etajo dextre. Palma ne esas tante granda urbo. Elu rapide trovas la palaco segun Renesanca stilo, la « patio », la marmora eskalero, la granda pordo. Elu sonigas. La pordo apertesas. Nekonocata damo havanta blanka hari apertas :

- Bona vespero, siorino. Kad me esas che Siorino Palmira Diaz Del Belveder ?

- No, tote ne !

Marie-Louise tra la mi-apertita pordo, rikonocas la armario, la precoza mobli, la vetrini vidiganta arjentajaro. Omna kozi quin elu grande admiris quar yari antee.

- Ka Siorino Diaz Del Belveder ne plus habitas hike ? Me venis dinear hike, en lua hemo, kun amiko, quar yari ante nun...

La damo havanta blanka hari enirigas elu ed invitas el por sideskar en la fotelo ipsa ube el sideskis quar yari antee. Marie-Louise naracas la lora vizito, la predici. Elu deskriptas ad el precize la quar altra chambri dil

apartamento. La damo askoltas elu kun mieno sempre plu astonata. El fine dicas, parolante tre serioze :

- Mea kara yunino, ne esas irga dubo : vu ja venis adhike. Kad dum mea absenteso !? Ma me povas jurar per la Santa Virgino ke mea spozulo, mea filii e me ipsa habitas hike depos quaradek yari. Mea matro esas infirma e, depos duadek yari, ica apartamento nulatempe esis vakua mem dum nur un dio. Me tote ne konocas ita Palmira Diaz Del Belveder e nulatempe audis parolar pri el...

Misterio...

(Novelo ekstraktita de la libro ILS ONT VU L'AU-DELA (LI VIDIS LA TRANSA MONDO) da Pierre Bellemare e Jean-Marc Epinoux.)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2011)

EXPOZO CHE LA LOUVRE-MUZEO

LA REJIO MACEDONIA

Ni obliviez, dum la tempo di klepsidro, Euro- e debo-Grekia. Ni interesez pri antiqua Grekia, ne la Athinana, ne la klasika, ma pri Macedonia. Ol esis periferial rejio, quan la helenismo nur poke penetris. Peloponesia - t.e. sud-Grekia - ignoras ica nordala regiono, qua, trans la stranjera kolonii di Tesalonia, semblas esar tre barbara. La marginala situeso geografial di ta frontiero dil civilizita mondo explikas ke la arkeologiisti dum longa tempo desprizis entraprezar exkavi ibe. La unesma ciencala misiono laborinta taloke evas erste de 1861 (sub la direkto da Léon Heuzey). La kreo dil Arkeological Servo di la Orient-armeo en 1915 (da generalo Sarrail) posibligis preparar la explori. Sur ica Franca fundamenti, lo precipua dil arkeologiala laboro Greka evas de la duesma duimo dil XX-ma yarcento e pluduras hodie.

Ye la komenco dil historio di Macedonia, la mitala rejo Karanos fondas la unesma urbo, Agai, ube su instalas lua populo de nomada pastori. Ye historiale konocata tempo, la exkavi revelas l'existo di militera aristokrataro. Plura lokala dinastii emersas. Li suplantesos e submisesos da olta dil Téménidi - t.e. olta di Filipos e di Alexandros - qua pretendis naskir de filiulo di Héraklès, nome Téménos.

Restinta exter la Mediteraneala historio, Macedonia ekiras lua izoligo ye la fino dil VIma yarcento a.K. sub la Persiana minaco. Amyntas I-ma pravas lua politikala kapableso nam il sustenas Athina dum mantenar

bona relati kun la Persi. La sequanta reji intelektas la importateso dil meceneso : Zeuxis invitesas dekorar la rejala palaco, Euripides rezidas ibe dum la necesa tempo por redaktar Oi Backhai (la Bakanini). La amo al helenismo pluduras kun rejo Filipos II qua invitas Aristoteles kom preceptoro di lua filiulo. Ica selekto esis tre konvenanta. Diveninta rejo kande il evas 22 yari, en - 360, Filipos II esas altanivela politikisto, administranto, strategiisto, qua inventas timenda militistal formacuro, nome la falango. Athina e Sparta exhaustesis per interkombatar, lore venas di Macedonia la tempo, e la retorikal arto di Demosthènes ne povas impedar Filipos submisar la Greka civiti per lua trupi o per la « federuri» quin lu impozos a li.

La palaco di Filipos II, en Aigai, deskovresis en 1855. La korto povis aceptar 3.500 sidanta personi. Dek-e-kin festino-chambri aceptis 500 kunmanjanti . Ye arkitekturala domeno experimentesis ibe la pilastro havanta du adosita mi-koloni Ioniana. Filipos II mortis asasinata da un de lua gardisti. Kad forsan Persa komploto ? Ma on povas dubar pri la sagaceso di ca komploto, nam ol surtronigis Alexandros III, la granda, qua faligos la Persa imperio, per kombatar Dareios III til fora dezerti, dum pludurar lua kavalkado til la limiti dil mondo lore konocata. La konquesto konvoyigos a Macedonia materiala richaji per superkargita charioti, ed enciklopediala richaji qui esos profitoza til la tempo dil occidentala Mezepoko : Alexandros, kom bona dicipulo di Aristoteles, duktabis kun su, lor lua expediciono, specialisti pri la bestiaro, la plantaro e la geografio.

Pos la morto di Alexandros, Macedonia desaparas de la politikala ceneyo internaciona. En la dispecigita imperio, la historio pluduras sen ol. Olu divenis Romana provinco en 146 a.K. Dum la granda perturbi dil yarcento IV p.K. ol partigesos a du administrerial enti, Macedonia I e II. Ante l'arivo dil orientala richaji spoliata, ica rejio havis le sua propra, ekstraktita de oroza fluvio e de la mineyi. La ora maskili kaskizita per bronzo transmisas la sublimita imajo di superhoma militisti. La tri kroni ek ora folii (ek querko, ek hedero, ek mirto) esas marveli. Olta qua deskovresis maxim recente, deskovresis en 2008, ol impresas ankore tam profunde kam dum la tempo kande ol surhavesis duadek-e-quar yarcenti ante nun, forsan dal yuna filiulo di Alexandros, Héraklès, asasinata pos la morto di lua patro, da general Kassandros. Bronza tripedo havanta gambi di falva bestio ganesis lor la ludi di Héra en Argos, ye aproxime 430-410 a.K. Altra deini esas videbla : Kibélê, Dêmétêr, ed anke Isis, sur reliefo evanta de la II-ma yarcento a.K. dedikita ad Isis, Sarapis ed Anubis, od sur reliefo ek marmoro, videsas bela kapo havanta lokli olqui nomizesis kom « Libiala » (IIma yarcento p.K.). La sinkretismo esis manio dil Antiqua Epoko. Alexandros irabis til la Egiptiana sabli kun lua proximesanta guardo por konsultar l'oraklo da Zevs Ammon, mesticigita

deo, por honorizar kom « filiulo di Zevs », nome lua ancestro Héraklès ne esis suficante importanta por lu. Lua soldati judikis ico kom exajerita, « e dum ke il pretendis per ita titolo augmentar la brilo di lua prodaji, il nur sucesis matidigar ol », tale opinionas Quintus Curtius kande il raportas ica oraklal konsulto.

Funerala stelei, plu familiara objekti quale lud-kubi, osteti, vazari, komprokontrati pri domo grabita en marmora elemento, duktas til la pilastri di la galerio di le Sorcita, olqua esas monumento di Thessaloniki, chefurbo lor la tempo kande Macedonia esis Romana provinco. Ita quar pilastri, kun elementi di arkitravi e pos-klasika kapiteli korinthana, evas de la IIIma yarcento p.K. e, kun duopla facio, li memorigas la pilastri dil palaco di Filipos. Singla facio ornesas per figuro ye basa reliefo, Dionysos, Ariadnê, Léda, Ganymédês... La nomo Sorcita explikesas per la legendo. La figuri esus la rejo di Trakia, lua spozino ed elua servistini qui supezeble petrigesabis per sorco quan ita rejo destinis ad Alexandros - ma la deino Fortuno ne obediis ilu. Elta sorgis pri Alexandros til lua morto en 323 a.K., pro veneno o pro encefalito. E trans ico el sorgis pri lua nemortiva glorio historial.

[Artiklo da SAMUEL publikigita en la jurnalono PRESENT]

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2011)

TURISMO

KONOCAR MADRID

Nul Europana chefurbo tante ripozis su en questiono lor la jus pasinta yardeko ! Madrid sen renegar lua eleganteso nek lua aceptemeso, audacis agar risikoze por enirar kun energio la yarcento XXI. La rezulto esas konstatebla : extraordinara pro la inventemeso e la fido a la futuro. Quale enirar urbo ? Kad diskrete o, kontree, sentime ? Madrid, por finir ica debato, trovis simpla e sincera maniero por lasar su invadar : ne agar quaze lu simulis ulo. Madrid esas nemediata. Madrid ne ludas ye celotrovo. La vizitanto qua deskovras Madrid savas ke lu esas en Madrid. Ed en nula altra loko. Lo esas tale ke on konoceskas vera chefurbo !

E quale omna chefurbi, Madrid odias l'ideo ipsa di la senmoveso. Ico esas afero pri permano. La urbi qui esis importanta en la historio di la homaro - e qui ankore hodie esas importanta - esas kapabla asumir danjeri, rezolvas afrontar nova defii, aceptas rinovigar su. Dum tempo-periodo

de deko de yari, la Hispana chefurbo reale abordis nova yarcento. Ico esas multe plu multe kam neprofunda tualetto, lo esas vera metamorfoso quan ita urbo subisis. On povus laudar hike la qualeso dil 'infrastrukturi' de nun disponebla : dil aeroportuo, rangizita inter la unesma kin Europana aeroportui pro lua trafiko, dil reto di subtera treni havanta multa branchi, akurata e sekura, dil chosei e dil automobilal chosei, dil treno kun granda rapideso... Madrid koncerne la transportili, esas modernega urbo : quale ico debesas, dicos ula personi ! Ma ultre la fakto ke ita urbo sucesis rajuntar la moderneso di nia epoko koncerne la publika equipuri, Madrid audacis previdar sen « tabu » lua futuro. Lo maxim astoniva, esas la multopleso dil konstrukteyi qui entraprezesis e finesis sucezoze en rekorda kurta tempo. Lo esas anke la diverseso dil ambicii. Nome oportis esar vere tre kapabla ed audacoza por enterigar dek kilometri de periferial voyo por krear promenadeyo an la rivi dil Manzanares, ita obliviata fluvio. Nur Madrid povis agar lo. E dum nur periodo de sep yari. Madrid Rio esas hodie exemplo pri la apteso di granda metropolo vinkar la diktatoreso dil automobilal trafiko ed ofrar - a maxim diversa quarteri - spaci por laxigo dil mento e plezuri di liber-tempo.

La sudwesto dil Hispana chefurbo tale divenis laboratorio por la vivo komuna. Ed ol esas modelo pri inventemeso ye la nivelo dil kreado. La anciena bucheyi di ca urbo, qui olim esis domajegata inkluzaji depos plura yardeki, esas hodie vivo-loko danke la zeloza deziro dil artisti ed entraprezisti omnaspeca. Hike, quale ofte en Madrid, la privata sektoro marchas en la pazi dil publika inicio. Nulo povas facesar dum restar egoiste kampanta en sua terenoduimo. (...) Madrid explozas pro imaginado e regardas « rekte avan su » sen irgatempe renegar olua pasinta tempo. Simbolatra exemplo inter multa altri : la Prado depos tro longa tempo existis strete. La efektigita extenso, sen kaptesar da megalomanio, produktis muzeo digna de la maxim prestioza mondala kolekturo pri Hispana arto trovebla sur nia planeto. Preske dek-e-un milion vizitanti promenis en la nova expozo-chambri depos la tempo di lia aperto, t.e. quar yari ante nun. Logikoze, Madrid utiligas lua trumpi. La Paseo del Arte, ita splendida promenadeyo pri arti qua rezumas en kelka kilometri la historio di tota kulturo, bezonis plu bone identigita simbolo. On rezolvis do transformar la belega Palaco di Cibeles a vera ambasaderio kultural dil Granda Madrid. Oportas vizitar ica nova loko sen karear la panoramo quan on deskovras departante de la teraso : un de la maxim romantika urbi dil mondo de nun ofras su a la regardi di omni.

MADRID O LA FORTESO DIL AGANTA IMAGINADO

Arkitekturo, modo, koquarto, Madrid koncernesas per omno Nome Madrid ne povas deskriptesar per la moderneso di lua aeroportuo o di lua

sistemo pri subtera treno. Madrid ne povas konfundesar a lua muzei, e mem min multe a lua futbol-klubo. Madrid esas urbo. Konseque ol esas pulsanta kordio. E la kordio di Madrid esas facile prenebla. « Se tu esas en Madrid, tu esas di Madrid », dicas ofte la kustumala klienti dil « tapas »-drinkeji kande li paroleskas a nekonocati. Nur tre mikranombra metropoli havas gastamikeso tante simple afabla.

Vivar en Madrid, lo esas infalible travivar Madrid. E travivar Madrid ne esas sempre tote repozanta kozo. Oportas savar vigilar quoniam* nulatempe esas tro tarda en Madrid. Oportas savar esar gurmanda quoniam la Madridana koquarto esas un de le maxim sentimentala ed ingenioza di nia planeto. Oportas savar ridetar quoniam la strado-spektaklo di Madrid liberigas su de omna konvencioni e de omna timidesi. Malgre la krizo e la necertaji asociita a la futuro, Madrid refuzas la tenteso dil pesimismo e dil retrodukto a su. La ambicioza labori, realigita lor la recenta yari, posibligis a ta urbo igar duriva lua plaso en la klubo dil granda metropoli Europana sen perdar irgo de lua charmo. Madrid savas lasar su invadar. Ma Madrid, retroe, invadas omno. Precipue la kordii. Lo esas probable pro ca motivo ke esas tante desfacila ekirar olu.

[Segun artiklo pri Madrid publikigita en la Franca jurnalulo LE FIGARO]

Por havar plu multa informi pri Madrid en la Franca patuazo*, onu « click »-ez sur : www.esmadrid.com/fr

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2011)

NADA TE TURBE - TAIZE (Poemo da Santa Teresa di Avila)

Nada te turbe, nada te espante
quien a Dios tiene nada le falta
Nada te turbe, nada te espante
solo Dios, basta
Nada te turbe, nada te espante
quien a Dios tiene nada le falta
Nada te turbe, nada te espante

solo Dios, basta
Nada te turbe, nada te espante
quien a Dios tiene nada le falta
Todo se pasa, Dios no se muda.
La paciencia todo lo alcanza.
En Cristo mi confianza,
y de Él solo mi asimiento,
en sus cansancios mi aliento,

y en su imitación mi holganza.
Aquí estriba mi firmeza,
aquí mi seguridad
la prueba de mi verdad,
la muestra de mi firmeza
Nada te turbe, nada te espante
quien a Dios tiene nada le falta
Ya no durmáis, no durmáis,
pues que no hay paz en la tierra.
No haya ningún cobarde
aventuremos? la vida.
No hay que temer, no durmáis,
aventuremos la vida.
Nada te turbe, nada te espante
quien a Dios tiene nada le falta
Nada te turbe, nada te espante
solo Dios, basta.

Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo ta qua Deon havas, nulon
bezonas Nulo vun trublez, nulo
vun pavorigez nur Deo suficas
Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo ta qua Deon havas, nulon
bezonas

Tradukuron facis nia amiko Fernando Tejón)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2011)

Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo nur Deo suficas
Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo ta qua Deon havas, nulon
bezonas
Omno finas, Deo ne chanjas.
Pacienteso omnon atingas.
Ye Kristo me fidas, lu esas mea
apogilo, lua sufrado men fortigas,
imitar lu men joyigas.
Hike esas mea forteso hike mea
sekureso, la pruvo di mea vereso,
to quo montras mea fermeso
Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo ta qua Deon havas, nulon
bezonas
Vi ne dormez, ne dormez, pro ke
ne esas paco sur la tero
Ne esez ula senkurajozo quo esez
aventuro? La vivo.
Onu ne timez, vi ne dormez, esez
aventuro nia vivo.
Nulo vun trublez, pavorigez vun
nulo ta qua Deon havas, nulon
bezonas
Nulo vun trublez, nulo vun
pavorigez nur Deo suficas.

NOVELO

LA DOCISTO CHILFERSTEN

La Esperantisti asertas ke lia linguo esas maxim facila. Segun semblo, la suba texto ne konfirmas ita aserto.

Dum ita yaro 1934, 'lontana', perdita en fora pasinta epoko, onu dicos lo a me, la semanala vakanco-dio dil skolani esis jovdio. Nunepoke, lo esas merkurdio, onu anke dicos lo a me, ma ico ne importas ! Pro ke, por la pueri la ludo esas sempre lia precipua sucio. La televiziono ne ja aparabis en la familiala hemi, tamen ni povis spektar la cinemo-kunsidi dil parokiala patronerio ube, en chambro agitata, tre ecitita, amaso de bubachi skandis per la bruisto di lia ligno-shui la aventuri di Charlot o di Laurel ed Hardy. Kelkafoye, en impresanta silenco, ni iris ek ibe kun vizajo inflita ed okuli redigita per la lakrimi pos vidir filmi quale La Grande Parade (La Granda Parado) o La Rose effeuillée (La Rozo senpetaligita). Ni travivis fervoroze la programi di la « lum-projektilo ». Per lia teatrejo, la membri dil familio Benevent esis vere avan-guarda. Ita familiani sucesabis komunikar lia inklineso a spektaklo a la lokani. Noël Roquevert, autentika filio di ca mestiero, duris esar, cetere, la amata aktoro di nia grupani. Ita decendantaro di artisti adportabis la revo ed omna homi esis gratitudoza a li. Lo esis simple marveloza ! Dum la tempo di filmo, on kredis esar protagonisti dil cenaro. En ita chambro obskura , ni esis omna embarkita sur navo pulsata da venti. Ni, la yunini, ni recevis kelkafoye frapi, veninta de loki nekonocata, e bubachi ecitita tiris nia hari. Ni omna mastikis mastiko-gumo e drinkis nia aquo di reguliso, fabrikita de ante e varsita en la boteli dum la matino, previdante ita posdimezi animita.

Dume, nia genitori, quietigita pri la fato di lia anjeleti qui amuzeskis en la patronerio lor la jovdio, sospiris pro kontenteso ed omni dicitis : »Ibe, adminime, li esas saja ! » Nia imaginado laboris aktive. E la plu multi de ni volis divenor aktori. Ni lektis plezure, ita revueti en qui la desegnita bendi (kartuni*) apareskis : Les Pieds nickelés (La Pedi nikelizita), L'Espiegle Lilly (La Petulema Lilly), Mickey. Ni sparis nia sundiopekunio por povar komprar Fillette (Yunineto), La Semaine de Suzette, (La Semano di Suzette), Lisette, edc. Omno esis bona por lektar, ni transportis nia revueti sur la trotuaro e, dum profitar la spektaklo dil strado, ni lektis tante avide la aventuri dil personi deskriptita en la rakonti, ke olda Bretonino - pri qua omni konkordis por dicar ke el lektis tote perfekte - venis por komplimentar ni. El probable spensis desracionoze pekunio por ni nam el kompris jurnaleti quin elu lansis per la fenestro di la koqueyo aden nia domo. Ico kelkete jenis nia matro qua questionis su quale dankar ica persono pro tanta jenerozeso. Lore ni iris tempope portar ad el fisho delikata, kande nia patro qua prizis la peskado esabis fortuneza akrochar barshi ye l'extremajo di ilua pesko-bastoneto.

Uladie, ita « Matro Kristnasko Bretona » adportis a ni anciena numeri di Lecture pour tous (Lektajo por omni) quin ni hastis lektar e tale saveskar, ke, poka tempo pos lore, omna populi balde parolos un sama linguo

danke « Esperanto ». La elementi di ca studiuro plenigis la pagini di ta revui. Quala marvelo esis ita linguo internaciona ! Quala fortuna esis a ni havar la metodo disponebla ! Yes, oportis divenar « Esperantisti ». Ni esis tante felica ke ni esperis miraklatra peskaji por dorlotar ita savoza Bretonino e dankar elu survoyigir ni por la lernado di Esperanto. Do, stimulita, ni mustis agar selekto ed abandonar la cinemo dil jovdio por entraprezar maxim frue la lernado di ca linguo. Ita decido restar heme tedis kelkete nia matro, nam dum la jovdio el profitis nia cinemo-kunsidi por irar sutar che nia avino ube el drinkis anke kafeo kun onklini. Malgre omno, el esis tante ravisata pro ica deziro ed ica subita entuziasmo por lernar asidue ke el donis plenipotenco a ni ed esis tre kontenta.

La unesma leciono funcionis tre bone, nam la nocioni esencala di la pagino numero un pensigis ke ico esis facilega, ito semblis esar tante simpla ! E nia seniora fratino, qua respondis ad omno, esis la maxim motivizita. Ye la sequanta jovdio, ni komencis affrontar kelka desfacilaji, nia instruktistino, elta qua iniciis nia lernado, intelektis ke lua prestijo vere koncernesis ! Kande onu frapis an la pordo, el iris por apertar e viro eniris. Il surhavis chapelo melon-forma, granda labio-barbo, binoklo ringizita per oro, striizita jileto havanta mikra butoni, getri, kolumo falsa ek celuloideo e granda kayeruyo sub la brakio. Qua lu do esis ? Nia fratino, tre savoze, anuncis :

« Me prizentas a vi profesoro Chilfersten qua venas vidar quale eventas nia lernado pri Esperanto. »

Probable, lu esis astonata, interesata, impresata, nam il sideskis, konsultis nia kayeri, ekirigis lua skribilo havanta ora plumo de ilua kayeruyo ed entraprezis la tasko helpar ni. Dume, nia fratino, kom bona dommastrino, iris vers la plad-moblo, quale elu vidabis ke on agis lo por la invititi, prenis la botelo de vino reda e prizentis a lu granda glasedo de ol quan il semblis apreciar nam il glutis olu per un foyo. Pose, il vishis ilua bela labio-barbo, inundis ni per ondo de paroli, per defini misterioza, e foriris dum dicar a ni :

« Me retrovenos venonta-jovdie ye la sama tempo, laborez bone. »

Quante ni esis fortuneza ! La profesoro ipsa venabis ! Ye singla jovdio il esis ibe, kun la sama chapelo melon-forma, la sama kolumo falsa, il semblis esar un de la personi deskriptita en la revueto La Semaine de Suzette. Itaque*, ni dorlotis ilu. Pos la unesma glasedo de vino, quoniam* ico semblis plezar a lu, ni prizentis a lu duesma, ma ni ne progresis. La linguo Esperanto, malgre la esforcis dal profesoro qua esis tre erudita, ne furnisis la expektita rezulto e ni komencis pensar ke ni devabus orientizar ni prefere vers la Chiniana idioma. Nome ni amasigis stana paperi quin ni adportis a la skolo por povar esar bapto-matri di mikra Chiniano qua sufris pro la hungro. Adminime, ni povabus skribar a lu ! Ni ja havis multa bapto-filii en ita granda lando. Ni manjis tre volunte e senshame

chokolado por havar lua pakigomaterio, pri nia matro, el drinkis teo dil fabrik-marko Eléphant por kompletar a ni. La tegajo magial di ta mikra folii odorant iris rajuntar olta dil chokoladotabuleti di la fabrik-marko Menier qui desaparitis ye la limitala regioni maxim fora di nia nokto-tabli, shirmita dop la fayenca vazo. Ica celeyo esis sekura, onu ne audacis irar facile ad ita loko, unfoye dum la matino suficis, nam dumnokte ni iris tastante adibe. Nia trezoro vartis ibe la liberiganta redemto di populo hungranta. Do ne esis irga minaco, ni dormis tote quiete, e nia sonji felica duktis ni a vojajo kun Harry Baur, Jean Valjean e Taras Boulba. Pro ke Esperanto genitis desfacilaji a ni, ni regreteskis la cinemo dil parokiala patronerio. Mem la profesoro divenabis min parolema, til la dio kande ni perdis nia iluzioni.

Ni esis che nia avino, sidanta cirkle avan la fenestro, havante bolo kontenanta kastanei sur nia genui. Dum emundar oli, ni regardis faltar la pluvo. Ni esis komforte ! Fairo kreptadis en la kameno. Ita frukti dil autuno donas a la vivo la charmo dil dolca vesperi familial. Ha ! quante ico poslasas agrebla memoraji ! Yes, ni esis ibe e ni askoltis nia genitori qui diskutis pri la fato di vaganto qua dormis en ebrioso, kun vakua botelo an lua flanki sub l'eskalero di la hali opoze a nia domo. « Lo esas tamen regretinda ke ita kompatinda Prosper akulis su ipsa a tala stando ! Il ne mem plus laboras ! Depos la tempo kande il devas venar ad-hike por obtenar la pekunio dil asekuri ! Quon lu agas do ? Ica kompatinda viro devabus mariajar su nam esas kerli en la cirkumajo qui bezonas spozino por retenar li. Me questionas me kad ne esas homi idiota en la quartero qui ofras drinkaji a lu ! Il ne savas refuzar ! » Kuriozigita, ni regardis la viro jacanta sur la trotuaro, il similesis duko de Guise en nia Histoire de France (libro pri la historio di Francia), « plu granda kom mortinto kam kande il esis vivanta » . Hororo. Lo esis nia profesoro ! Sen kolumo falsa, sen binoklo, lua chapelo melon-forma falabis aden kanaletto. Ni havis la sentimento esar kulpoza, pro ke ni helpabis lu faltar aden la mizeracho ! Ni negliabis nia cinemo-kunsidi e perversigabis kompatinda viro neapta defensas su pro ke il ne havis spozino ! Ni devis reparar nia kulpo e suciar pri trovar muliero por lu, nam il esabus bela spozulo, kun lua getri e lua striizita jiletto, por nia vicinino, elta qua sempre surhavis shalo e ligno-shui fabrikita en Sablaise. El, onu dicis, frequentabis maristo, veninta de nekonocata loko, ma ico ne durabis.

Ita glasedi de vino igis bitra por ni la linguo Esperanto e lua lernado ne pluduris nam rapide ni itere iris a nia kunsidi trepidanta. Kad la profesoro vizitis nia vicinino ? Icon me ne savas. Pri la posibla fiancino el trovis altra maristo, ilqua esis elua propra vicino. La feliceso esis an elua pordo. Esperanto tante deceptabis ni, ke ni judikis kom plu saja vartar ante entreprezar la lernado di la Chiniana. Nur la nokto-tabli abundegis de

stana papero nam ni esis aparte gurmada pri ca chokolado konsolacanta. Nia mento praktikema revanchis.

Quon divenis Prosper, altranome, profesoro Chilfersten ? Ilu livis Douarnenez kelka yari pose. Uli dicis ke lu sequabis cirko, altri asertis, sen vere savar, ke il departabis sur la navo Trimar kun karto-divinantino. Ni pensis, ni, ke il tote simple irabis ad Usa por rajuntar lua fratino, qua esis miliardierino, nam lua revo esis irar ad Arizona.

[Texto redaktita da Yvonne JAOUEN e publikita en la revuo LES VEILLEES DES CHAUMIERES (La Vespero en la Palio-domi)]

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2011)

LA TRAGEDIATRA FINO DI HYPATIA DI ALEXANDRIA

El esis ciencoza, filozofa, virgino e pagana. Komence dil Vma yarcento, Hypatia brilas en Alexandria. Ma elua libereso ed elua influo-kapableso trubladas ula homi, nome Kristana integristi qui ferme intencas mortigar el. Kom filiino dil ciencisto Théon di Alexandria el orientizesis quik de lua puereso a la lernado dil matematiki, dil astronomio e dil filozofio. La religio sive konsistanta ek idoli od ek Deo unika inspiras nur desfido ad elu.

« **Regardez, yen elu ! La sorcistino !** » **Celata en la miembro di stradeto, le parabalani guatas lia kaptajo.** Li esas plura deki de homi, havanta okuli plena de odio, omni esas nigre vestizita, olqua esas la koloro tradicional di ta Kristana monakuli fanatikigita. En la stradi di Alexandria, onu respektas li tam multe kam onu timas li. Li sokuras la maladi e la desfavorati, ma li esas precipue la armizita brakio di episkopo Kyrillos, ilqua entraprezas lukto obstinanta kontre la kulti ne-Kristana. Dum ica dio dil monato marto 415, le parabalani esas frenezioza. Li standas ye intersekala punto dil voyo Kanopika, t.e. la choseo qua trairas ica civito de esto a westo. Lia chefo, Petrus la Lektero, imperas : « Esez pronta ! Quik kande el esos izolita, ni atakos ! » Lua regardo traboras la turbo e pozesas, ye kelka deki de metri plu fore, sur muliero sublima : Hypatia di Alexandria. Elu standas sur elua charo, apud sklavo qua tenas la reini. Elu surhavas la tribono*, olqua esas la mantelo dil filozofi, ico esas stofa simpla ma prestioza, normale ol rezervasas a la viri. Evanta 45 yari, el esas la maxim granda matematikisto di Egiptia ed anke filozofa respektata en la tota Imperio Romana. Bela, ciencoza, pagana,

elu radias per aspekto quaze deal, plufortigita per l'aserto di elua virgineso. La pasanti dispersas su avan elu e salutas el respektoze. Elu livas la voyo Kanopika ed iras vers elua domo.

Subite audesas ululadi. Hypatia turnas su : trupacho de parabalani precipitas su ad elu ! Li ekpulsas elua eskorto e pozas elu violentoze surtere ! Pose li forportas el tra la stradi, shokpulsas elu, tranas el per la hari sur la sulo ed ekvarsas sur elua kompatinda korpo lia sentiment di iraco e frustrado. La maxim grosiera insulti omnaspeca klamesas. Elua kalvario duras til la kirko di Kaisarion, ube ica desfortunozino esas sola kun la monaki. Pro quo tala violento ? Quon li volas kontre el ? Hypatia serchas solvo. Esas nur un : la spirito. El refujas che la penso di elua kara studii, la matematiki, l'astronomio, la profundaji dil kosmo. La vizaji dil ciencozi quin el tante admiris aparas en lua mento : Aristoteles, Platon, Euklides... e lua patro, Théon di Alexandria.

« Regardez Hypatia... » Théon apuntas vergeto vers la nokto stelizita.«

Ibe, lo esas Venero, un de la kin vaganta astri. » Hypatia evas 6 yari. « Yes, me vidas Venero ! Ed ibe, lo esas Marso ! Ho Patro, pro quo onu dicas ke li esas vaganta ? »“Pro ke li ne jiras cirkum la Tero, olqua esas la centro dil universo, e ke lia movado ne konformesas ad ulo altra konocata. » La okuli dil yunineto exploras la misterioza kosmo, admiranta. Hypatia esas filiino dil scienci. El naskis en 370 ed efektigis lua unesma pazi en la koridori dil Mouseion - la « Templo dil muzi » fondita da le Ptolemaïos dum la yarcento IIIma ante Kristo - en qua lua patro docis. Ita loko, okupata dal ciencisti maxim prestizoza, shirmas extraordinara biblioteko. Kom armo diplomacal di le Ptolemaïos, ol kontenis « omna libri dil mondo » po la preco di intensa chaso por obtenar manuskripti. Singla navo abordanta en Alexandria mustis livrar lua skriptita verki a kopiisti, qui, tre ofte, konservis la originalaji. Ye la kulmino di lua glorio la biblioteko konjekteble kontenis preske 700.000 verki, olqui esis volvaji ek papiro tre bone mantenata dal bibliotekisti. Lia profesiono inventesis por ica loko. La Mouseion produktos la vorto latina museum, olqua divenos « muzeo ». Lo esas en ica templo dil savo ube Hypatia naskis.

Lua familio, lo esas la ciencozi dil Mouseion. Lua ludili esas la nekontebla nombro de papiri dil biblioteko.

La ludi dil infanti e pueri ? Ico tote ne interesas elu ! Lo esas per la studiado ke el joyas ed expansesas. Théon protektas elu e nutras el per ica savo quan el postulas sencese. « Ho patro, parolez ankore a me pri la koniki (ico esas la nomo di tipo de geometriala kurvi NDLR) » Nulu

astonesas vidar ica yunineto gambolar en la koridori dil Mouseion, sempre guatante la posibleso di kurso o konfero. En ita prestizo klozajo, el eskapas la destino dil mulieri di Alexandria, konsiderata kom minora dum lia tota vivo e qui tutelesas permanente da viro, lu esez lia patro, lia spozulo o mem lia filiulo. Restriktita en la hemo, eli mustas konsakresar al edukado di lia filii. Lo esas tote altra vivo qua preparesas por Hypatia. Lua lernado produktas rapide rezulti : el esas ecelanta en la scienci. Dum la sucedo dil yari, Théon apogas su sempre plu multe pri elua kompetenteso, til la grado divenigar elu kom lua precipua kunlaboranto. El studias anke en Athina, en la skoli fondita da Aristoteles e Platon.

Lor elua retroveno a la Mouseion, el obtenas ofico kom profesoro pri matematiki, astronomio e filozofio.

El partoprenas kun lua patro la riedito e la komento di plura verki unesmaranga : la Traktato pri la koniki da Apollonios, La Aritmetiki da Diophantos, e precipue la Elementi da Euklides. Elua kursi pri filozofio anke tre prizesas. El docas pri la kursi di Platon quale nul altra persono, per mixar elua savo ciencal a vasta reflektado pri l'existado e lo deala. El esas pagana, certe, ma havas nul atrakteso por la deaji quin onu celebras en la templi di Alexandria, neanke por la unika deo Kristana, quan el desfidas. Segun elu, nur la filozofio posibligas proximeskar a lo deala, per serchar interne di su ipsa. Tala esas lua religio. Elua dicipuli havis senlimita admiro ad el. Facinata, lua dicipulo Synésios redaktas deki de letri pri el : "Ni vidis, ni audis elta qua prezidas a la misterii sakra dil filozofio. El esas santa e kar a la deajo, mea bonfacantino, mea maestro, mea fratino, mea matro. Mem se nul memorajo restus a la mortinti en la Inferni, koncerne me, me memoros pri ma kara Hypatia. » Dum la sucedo di lua docado, Hypatia extensas elua influo a la Mouseion ed anke a lua vicinajo e til a la stradi, ube el kelkafoye disdonas elua savo. Quankam el esas feminista ante la tempo, unika muliero en universo kultural tote maskula, el askoltesas dal sajulo e dal potenti. Pro ke el havas neruptebla fermeso moral, el refuzas la praktiki dil sexuago. Nula viro povas submisar el, absolute nula de li. El esas virga. Por l'eternesado.

Mea tre kara damo. Emoco ne cesas tormentar me...Lore la skolo subite tacas.

La dicipuli observas lia kamarado, qua esas viktimo di astonanta nervozeso. Hypatia regardas lu, el esas nesentiva. « Tun me askoltas. Parolez. » La yunulo audacas : « Yen... Me amoras vu... » Esas astonegeso inter la lernanti. Quale il povas havar la kurajo agar tale ? Ma Hypatia

parfinas elua kurso sen reaktar. Ye la morga dio, ante debutar la leciono, elu iras ad ilta qua deklaris lua amoro e prizentas pako a lu : « Lo esas donaco. Por tu. » Emocanta, la yuna viro recevas ica ofrajo, ma il divenas quik teroroza : parolesas pri texuro makulizita per sango ! « Lo esas mea sango menstrualala, deklaras Hypatia. Yen to quon tu vere amoras ho yunulo, ma tu amoras nulo bela. » Tale el konjedas habile elua pretendanti. Kande ili perseveras, elu orientizas li a la praktiko dil muziko por kalmigar lia ardoro. Elua instrumenti esas la nekontebla nombro de utensili ciencal quin elu fabrikas, tale ica planisfero cielal od ica areometro mezuranta la specifika pezo di la liquidi. Elua precipua peco esas splendida astrolabo, t.e. objekto qua posibligas ad elu relevar kun precizeso la situeso dil steli. Kande noktesas, on vidas elu ofte en la gardeni dil Mouseion, apuntante l'astrolabo vers la firmamento. Quon dicas ad el la astri ? Kad la fakto ke on travivos balde epoko-chanjo en Alexandria ?

En 391, Hypatia evas 21 yari. Quale singladie, elu aceptas elua dicipuli en chambro dil Mouseion. «

To quon demonstras Euklides, elu komencas, lo esas ke... » El cesas subite. Furioza klamado acensas de la strado. La filozofino hastas a la fenestro e ne povas retenar ululo : norde dil urbo, la Serapeum brulas. Turbo de Kristani iras ad ita templo pagana, kun armi enmanue. « Ico vere eventis. Li agis ico », pensas Hypatia qua nun teroras. Egiptia esas lore sub la dominaco dil Imperio Romana sukusita per la gota invadi e la tensi religial. Theodosius I-ma regnas en Konstantinoplo ed impozas la Kristanismo brutale. Kelka monati antee, il publikigis edikto qua interdiktas la frequentado dil santuarii pagana. En Alexandria, lo esas la patriarko Theophilos qua komisesas efektigar ica aranujo. Il komencis unesme atakar la loki neimportanta, quin lu transformigis a kirki. Hodie, lo esas la lastega simbolo dil paganismo quan il atakas : la Serapeum. Ita templo majestoza konstruktesis ye la glorio di Serapis, qua esas deajo mixanta la influi Greka ed Egiptiana. Ol kreesis da le Ptolemaïos por unigar la habitantaro lokala. Ma la Serapeum ne esas nur pagana loko : ol esas anke anexajo di la granda biblioteko dil Mouseion ! Yen pro quo Hypatia teroras. Surloke, grupo de rezistanti sucesas inkluzar su per barikado en la internajo dil edificio. Ma lo esas Imperio qua frapas an la pordo. Theodosius I-ma rezolis lo : la templo de nun apartenas a la Kristani. Ol devastesas. La fablatra statuo di Serapis sur qua ica monumento apertesas esas destruktata e dekamili de papiri desaparadas en la flami.

Hypatia vidas vacilar la mondo en qua el naskis. Tante plu ke, ye cirkum 405, astro extingesas : lua patro transpasas.

Dum oktobro 412, la patriarko Theophilos luafoye abatesas per maladeso. Du sucedanti interopozas : arkidiakono Timotheos, konsiderata kom moderato, e Kyrillos, nevulo di Theophilos, qua esas mem plu brutala kam lua onklulo. Pos tri dii de afronti sangoza, Kyrillos nominesas kom episkopo di Alexandria. Il impozos pokope lua dominaco super ica urbo, tre helpata per la stratigo dil Imperio Romana, definitive dividita en du parti lor la morto di Theodosius I-ma en 395. En Konstantinoplo, lo esas Theodosius II, qua regnas depos 408, il esas nur yunuleto evanta deko de yari. Nulo opozesas a l'omnopovo di Kyrillos. Il ekpulsas unesme sen irga egardo la neortodoxa kulti. Pose il atakas la Hebrei. Ma sur la voyo a la purigado di la civito, la episkopo di Alexandria renkontros viro neflexebla : Orestes, la nova prefekto di Egiptia , nominata ye cirkum 414. Il esas Kristano tarde baptita. Orestes restas tre fidela a la Greka heredajo di Alexandria. Depos lua enoficigo, il deskovris trezoro dil helenistika kulturo : Hypatia. Il asistas kelkafoye elua kursi ed iras sat freque ad elua hemo, akompanata per altaranga oficisti. En ita trublita tempi, la filozofio esas granda rifortigo. Elu proponas mem ad ilu fondar partiso por kontreagar Kyrillos. Ad Hypatia, Orestes esas fonto de espero e de rifortigo. Ma la stradi murmuradas per slogani nacionalista e Kristana. Ita ondego submersos omno.

Ye ta saturdio, quale dum singla semano-fino, la Hebrea komunajo iras a la teatrejo

por asistar spektakli di pantomimo tre prizata ma desaprobata dal autoritatozi Kristana. Itadie , prefekto Orestes esas en la tribunio. Il esas anunconta nova regulizo por la reprezentanti teatral. Il iras a la ceneyo e deklamas per potenta voco. Ma lua interveno perturbasas per tumulto qua eruptas che la publiko. On audas la vorti : « Spionanto ! Stradobubacho ! » Viro tranesas ye la pedi dil prefekto : « Il esas agente di Kyrillos ! Lu nomesas Hiérax. Il esas hike por produktar desordino. » Orestes, furioza pro ita intruzo, imperas ke la dicita viro flogesez. Ico esas granda eroro : quik eventas sedicio. Ol esas la unesma akto di ondo de violentaji qui devastos Alexandria. Kelka dii pose, la Hebrei masakras plura deki de Kristani en kirko. La repliko da Kyrillos esas terorinda : il asaltigas la quartero Hebrea ! Ilua monakuli spolias, mortigas e chasas kun nekredebla sovajeso. Oportas fugar, tam rapide kam ico esas posibla ! Dum periodo de kelka dii, ica afero aranjesas : preske ne plus esas Hebrei en Alexandria.

Hypatia povas spektar quale elua hemurbo vakueskas de lua richaji kultural. Ico esas hemoragio quan nulo, segun semblo, povas haltigar.

Kyrillos balayas omno sur ilua paso, explotas la sentimento nacionalista, rekrutas kombatanti che la povri. Lua 700 parabalani terorizas la habitantaro. Ulamatine, furieskanta, li atakas Orestes lor un de lua voyaji. Ula Ammônios lansas a lu stono a la vizajo ! Sangoza, la prefekto asaltesas omnaloke. Necesesas l'interveno da moderata Kristani por ekpulsar la monaki. La atakanto quik mortigesas segun judicio. Ico esas marveloza oportunajo por Kyrillos : il deklaras Ammônios kom martirulo e celebras lua sakrifiko en un de lua kirki. La menti esas tilextreme pasionozigita. Orestes mustas submisesar. Irgakuste ! Ma obstaklo permanas : Hypatia. Rumori asasinema komencas kurar en la stradi : « Hypatia esas sorcistino ! El manipulas la prefekto ! Kad vu ja vidis ica objekti bizara quin elu utiligas ? Ita astrolabo quan elu apuntas vers la cielo ? Sorcado ico esas ! Lo esas pro elu ke Orestes e Kyrillos interafrontas ! » Le parabalani esas revoltanta pro ica bela filozofino, nedependanta e libera. Lia chefo, Petrus la Lektero, havas ferma rezolvo : oportas ocidar elu ! Ico eventos dum la tempo dil karesmo. Ye ula dio di marto 415...

En la kirko di Kaisarion, Hypatia stacas kurajoze opoze a la trupacho.

« Ni desvestizez el ! » Deki de manui unglasizas elu, skrachas el, arachas lua vesti. Yen el esas nuda, ica virgino legendal, ofrita a la regardi di lua tormentisti. Elua nudeso kontributas nur ecitar lia sovajeso. « Mortigez ! » Stono flugas... ed atingas elu ye la kapo ! Pose duesma stono. Triesma. E lo esas la diluvio. Pos kelka sekundi, omno finesas. Hypatia jacas sur la sulo dil kirko, lua korpo esas nun nur amaso de sangoza karno. Ma la parabalani volas mem plu multe. Li precipitas su a lua kadavro, dispecigas ol, pose li tranas olu tra la tota urbo. Ye la fino di infernala procesiono, li kombustas elua restaji. Fumuro lejera acensas aden la altaji di Alexandria, superflugas la voyo Kanopika, tardeskas super la Mouseion, pose klimas alonge la faro ante atingar la cielo. Kyrillos vinkis. Ilua impliko en la mortigo di Hypatia nulatempe pruvesos. Il esos episkopo di Alexandria til ilua morto, ye la 27ma di junio 444. Kyrillos santigesos dal Eklezio. Il celebresas singlarare ye la dio di lua transpaso. [Artiklo da Julien Chavanes publikigita en la revuo HISTOIRE.]

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2011)

LA « YOGA » DIL SONJO (Namkhai Norbu)

Yen artiklo di qua, forsan, la temo esas tote exotika a mea lekteri nam parolesas pri aparta formo di « yoga » uzata en la Tibetana buddhista religio, nome la « yoga » dil sonjo. Per koncianta exerci dum la sonjo, kelka « lama »-i Tibetana probas obtenar la spiritala veko e, pos min o plu longa tempo, atingar la kompleta liberigo de omna sufri ; stando nomata « nirvana ». Ica artiklo esas traduko ad Ido de texto ek libro redaktita da Tibetana monako.

Existas nombroza atesti, qui asertas la posibleso developar klara koncio dum la sonjo-stando e tale aquirar l'apteso pri kontrolar onua sonjo... « Dum 1959, me ja fugabis Tibet e habitis en Sikkim. La situeso en Tibet plumaleskis rapide. Quante plu la novaji pri l'ocidi e la destrukti atingis ni, tante plu me desquieteskis pro mea familiani qui restis ibe. Multa ek ni pregis Tara (1) por demandar helpo ad elu. Eventis dum ta periodo ke me havis yena sonjo. Me marchis en montoza regiono. Me memoras pri la beleso dil arbori e dil flori. Esis sovaja bestii alonge la choseo sur olqua me voyajis, ma lia konduto relate me esis dolca e pacema. Me savis ke me iras al templo di Tara jacanta sur monto stacanta plu fore. Me arivis a loko proxim la templo ube trovesas mikra agro plena de arbori e reda flori. Puerino evanta aproxime dek-e-un o dek-e-du yari esis ibe. Quik kande el vidis me, el donis a me reda flori e questionis me adube me iras. Me respondis : « Me iras al templo di Tara skope pregar por Tibet ». El respondis : « Tu ne bezonas irar al templo ; recitez nur ica prego. » Lore el repetis plurfoye prego qua komencis tale : « Om Jetsumma... » Me diceskis ca prego dum tenar la flori en la manuo. Me repetis ol plurfoye. Fakte, esas la energioza fervoro per qua me recitis olu, qua vekigis me.

Kelka yari pose, me havis simila sonjo. En ta sonjo, me trovesis itere sur l'agro qua previdigis la proximeso di la templo di Tara. Ol esis la sama kam en l'antea sonjo, ma sen la puerino. Me regardis avan me e vidis la templo yel somito di monto. Me duris mea marchado til ibe. Esis tre simpla templo, sen intenco pri eleganteso en olua konstrukturo ed olua dekoruro. Lua aperturo orientizesis vers esto. Me eniris ol e remarkis sur la muro pikturo pri la « mandala » di shitro qua figurizas la cent deaji pacema ed iracoza. Nombroza Tibetana libri jacis sur etajeri ed, inter li, la « Tanjur » e la « Kanjur ». Me esis regardanta ita tomi kande me videskis ke Tibetano stacis an la pordo. Lua vestaro similesis olta di « lama » sen, tamen, esar tote sama. Il questionis me : “Ka vu ja vidis la Tara-statuo qua parolas ?” Me respondis ad ilu ke me ne vidis olu, ma ke me deziras vidor ol. La viro lore duktis me aden chambro kontenanta ta

statuo. Yel instanto kande il esis irona a la pordo por departar, il dicitis : « Yen la Tara-statuo qua parolas. » Unesme me vidis nulo, pose me remarkis ke la viro regardis atencoze la altaĵo di la kolono. Me observis lua regardo ed ibe, ye la somito, me vidis statuo di la verda Tara. El reprezentesis quale puero evanta sep od ok jari. To esis jolia statuo ma me ne audis ol parolar e me vekis.

La sequo di ta historio ne esas sonĵo. Dum 1984, me voyajis en nord-Nepal por irar al monakerio di Tolu, kande me rikonocis l'agro di mea sonĵo ube la puerino donabis a me flori e prego. Me regardis adfore e me deskovris la templo. Kande me parvenis en ol, omno konformesis exakte a mea sonĵo. Me iris a la kolono e serchis « la Tara-statuo qua parolas ». Ol ne esis hike. To esis la nura detalo qua ne konformesis a la sonĵo. Recente, me audis ke un de mea dicipuli ofrabis al templo statuo di la verda Tara e ke on lokizis olu ye la somito di la kolono kom memorigo. Se onu irus a ca templo nunepoke, onu povus vidar la statuo en olu. »

1) **Tara** : Tibetana deino qua tre similesas la santa Virgino dil katoliki.

2) **mandala** : Tibetana pikturo qua montras cirklo en quadrato kun tre diversa aspekti e kolori. Ol esas supozita esar suportilo por atingar la spiritala veko.

3) **Tanjur, Kanjur** : Sakra libri di la Tibetana buddhismo.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2011)

L'ALTERNATIVA UNIVERSI

Multa sciencisti hodie opinionas ke existas la posibleso di alternativ universi. Ica universi tre similesas la nia, ma havas diferi. Onu supozas ke esas universo ube Napoléon ne desvinkis en Waterloo, altra ube Hitler

esis la vinkinto dil duesma mondo-milito e.t.p. Forsan existas posiblesi por transirar de universo ad altra e mem, kelkafoye, senvole tala transirado eventas. Yen kurta naraco pensiganta.

« Dum 1954, sedicio eventis en Japonia tante violentoza, ke la reprezentanto personala dil Usa-prezidanto ne povis disembarkar en Japonia, nome la Japoniana guvernierio konfesis ke lu ne esas apta certigar ilua sekureso. Pro ke la Japoniana guvernistaro volis pruvar ke ica sedicio esas la rezultajo dil agado da stranjera agiteri, lu verifikigis la pasporti di omna exterlandani rezidanta en Japonia. Onu trovis en hotelo homo qua posedis pasporto semblante nereprochebla sen skrapuro e sen risurskribo. La fotografuro esis exakta sam kam la fingrala traci. Existis nur un problemo, ma giganta, nome la pasporto livresis da la lando Tuared, qua ne existas sur l'areo di nia terala globo.

Onu questionis ica homo. Segun il, Tuared extensesas, sur nia mapo, de Mauritania til Sudan per inkluzar oli same kam granda parto de Aljeria. Lo esas en Tuared ke organizesas la vera Araba Legiono, liberigonta ye opresado omna Araba populi. Il venis en Japonia por komprar armi. Indignigita, ke onu audacez dubitar pri la existo di ilua lando, il parolis publike al jurnalaro, pos ito omna jurnalisti kuris al Atlasi e plu tarda al telegrafili. Onu telegrafis ad UN/ONU al Araba ligo, ad UNESCO, ad omna loki, vane, nam nulu audabis parolar pri Tuared. Ol ne esis plu absurda kam irg altra Afrikana stato, ma ol ne existis. Omnakaze, ne sur ica planeto.

Ante inkluzesar en Japoniana dementierio, la sendato di Tuared su interviuvigis, aparte dal semanala jurnalaro Angla. Il tote ne intelektis pro quo nulu kredis ilu. Ye exameno, la pasporto pruvesis tote normala. Olu redaktesis en Araba linguo. La nura problemo esis ke la lando qua livris ol ne existas !

Ica homulo periodale questionita dal jurnalistaro persistis dicar lo sama.»

[Segun ekstrakturo de la libro LE MATIN DES MAGICIENS (LA MATINO DIL MAGIISTI) redaktita da Jacques Bergier.]

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2011)

LA DIABLALA MAGIOLIBRO

La raportita historio debutis tre longa tempo ante nun. Forsan ye la 8ma yarcento. Probable en Skotia, Anglia o Germania ; omnakaze en lando qua kredas ye la sorcistini e persekutas eli kruele. Onu ne savas la nomo dil sorcistino, ol esis posible Kunigunda e kondamnesis brulesar sur rogo. El esis nur parte brulata, nam altra sorcisto kaptis elua restaji, kunportis oli a sua hemo e laboris oli.

Quon il facis ? Ni ne savas, ma plura yari pose, libro havanta malauguroza aspekto nigrigita quaze per la flami dil inferno esis vendebla. Kande onu apertas lu, onu lektas sur la unesma pagino pergamena : Magiolibro di Ahriman. La literi esas Mezepokal e la tota texto pritraktas instrukcioni koncernante nigra magio. Kelka homi dicas ke la tota libro esis facita per homala pelo, nome olta di la tormentata sorcistino.

Ico eventis dum la unesma yari dil 9ma yarcento lor la kronizo di Karolus la Granda en Aachen. Segun legendo, eminentulo di ca urbo ofris ita destranquiliganta libracho a la nova imperiestro. Kad ilua intenco esis amikala od enemikal ? Kande onu savas la sequo di ca historio, onu ne plus questionas su.

Onu naracas ke ica libro, precoza donaco, expozesis plu tarde en klozata vetrino. Ma, ulamatine, la surprizon onu havis ritrovar la magiolibro sursule. La vetrino esis ruptata. Ulu komentas : « Semblus ke ca diablala libro probis eskapar e ke ol ruptis la vetrino deinterne. Omnakaze la chambro esas hermetike klozata e nulu povas penetrar en ol dum la nokto. » Kelka dii pose, la pordo dil dicita chambro esis forsata da nekonocata manui : ulu kaptis la magiolibro di Ahriman, e nur ica verko. Dum multa yari la libro desaparitis komplete. Ol divenis itere videbla e mem kelkete plunigrita kande kelka yarcenti pose la domo di brokantisto parbrulas. Onu povas questionar su deube il aquirabis ita danjeroza skripturo. Kad la preirinta posedanti esabis sorcisti o nekromanciisti, heredanti dil sorcistino ? Plu tarde on ritrovas la manuskripto en 1566 che Hebrea diamantisto di Amsterdam. Ita viro, segun publika rumoro, posedas la magiolibro. E ca babilema diamantisto raportas stranja fakto : « Me volis netigar mea magiolibro. La binduro esis tote makulizita per fumuro. Ma apene me komencis fricionar ol, ke la libro eskapis de mea manui e ke ol plunjis aden kuvego plena de aquo qua stacis avan me. Ica aquo qua ye la preirinta instanto esis tote koldeta, subite ebulieskis... Nekredebla ! »

Omnakaze la babilema diamantisto versimile rivivigis la malediko per parolar tro multe, nam, kurtatempe pose, deliktanto eniras lua hemo, frapas il ed asomas il. Kande il rivekas, il remarkas ke on furtis de ilu... la libracho.

Dum du yarcenti ita danjeroza verko obliviesas. Til la tempo, kande, en Praha, urbo de sorcisti e de nekromanciisti eminente, du fratuli heredas la magiolibro. Ico savesas, nam li interdisputas pro la proprieto dil infernalajo e lia disputo savigesas omnaloke. Li interdisputas talagrade ke li tandem duelas. Una de la fratuli mortigas l'altra. La vinkero kunportas la manuskripto adheme, en la famoza strado dil Alkemiisti. Ye la sequanta dio, la habitanti dil dicita strado mustas kombatar la fairo qua destruktas lua domo. Onu timas extenso dil incendio a la tota quartero.

Omnakaze la malefikanta magiolibro ne desaparitis komplete, nam ol ridivenis videbla yel komenco dil XXma yarcento. Che la tre konocata asekuro-kompanio Llyods. Famoza pasajero asekurigas sua bagaji ante voyajo trans Atlantika Oceano. Pro ke il esas miliardiero, il posedas tre valoroza objekti e juveli, ma il asekurigas la magiolibro di Ahriman plu sorgoze kam lo cetera. Quale il aquirabis ol ? Ni nesavas. Ica miliardiero nomesas John J. Astor, e la navo sur qua il voyajas por transirar la Atlantika Oceano esas la TITANIC, pri qua onu asertas ke ol esas nesubmersebla... La superba paketboto shokata da glaciomonto sinkis en la koldega maro. 1513 voyajeri perisis, inter li Astor e lua magiolibro. Danke Deo depos ita tempo, ol ne plus esis itere trovebla.

[La supra texto esas ekstrakturo de la libro « Possession » (Demonozeso) dal Franca autoro Pierre Bellemare.]

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2011)

LA VOLFA KINDI (WOLFSKINDER)

En la suba artiklo aludesas pri tre obskura chapitro di la historio di Germania (e di Europa), tre poke konocata dal Germani ipsa. Nome, parolesas pri la volfa 'kindi' (Wolfskinder en la Germana), t.e. kindi qui perdabis lia genitori pos la duesma mondomilito en abandonita provinci di Germania e mustis transvivar sola e sen helpo. Multi de li mortis, altri posvivis pos nekredebla e sufriganta aventuri. Yen sube la raporto da un de li qua sucesis divenar adulto ed adaptesar a nova vivo.

« Me kredis ke Germania ne plus existas »

Ne plus esis genitori, ne plus esis hemo, ne plus esis identeso : poka tempo pos la milito –fino Marianne Beutler, qua evis lore dek yari, separesis de elua matro e mustis transvivar sola – el esas un de la aproxime 25.000 « volfa kindi », qui vagis tra destruktita est – Europa. Pri lia fato li povas erste nun parolar.

Königsberg dum agosto 1945.

Marianne Beutler, qua evas non yari, esas kun elua matro ed elua yuna fratuli Dieter e Manfred en la gardeno dop la destruktita domo di lia familio, avan li beas truo de un metro ye profundeso. En elua manui la matro tenas mikra blanka sarko kartona. En ol jacas Siegfried, la maxim yuna de la quar gefrati. Il vivis precize dum tri monati. Mortinta pro hungro en la urbo komplete destruktita, konquestita, dum la monato aprilo, dal Reda Armeo. Tacanta la matro stacas kun lua tri filii an la tombo. Lasta regardo, kurtatempe duranta prego, pose la mikra Siegfried enterigesas. Ne esas suficanta tempo por traurar.

65 yari pose Marianne Beutler sidas en mikra chambro di elua domo en Berlin. An la muri pendas fotografuri di Königsberg e dil regiono Kurlando. Sur la tablo avan elu jacas mapi, libri e fotografur-albumi. Memoraji pri protektita infanteso. « Tillore ni standis tre bone », naracas elca qua hodie evas 72 yari ed el ridetas. El selektas fotografuro, sur qua on povas vidar la domo, quan elua familio habitis. Marianne havis ibe propra chambro, en qua esis granda piano. « Iton ofrabis a me mea genitori ye Kristnasko » elu dicas. Dum la matino ica yunino esis en la skolo di Königsberg, posdimeze el iris a kurso pri piano o renkontris amikini. Ica idilio familial havis abrupta fino ye la 9ma di aprilo 1945 - t.e. ye la dio kande lia urbo kapitulacis a la Reda Armeo. La venjo-volo dil okupanti degeneras ad orgio di violento. La civila habitantaro subisas vera buchado. Testi okulal raportas pri mortigi per pafado, amasal violaci sexual e despurigita kindi. « To quo lore eventis, esis nedeskripteble hororinda », dicas Marianne Beutler.

Un terpomo kom donaco di Kristnasko

Meze di ta kataklismo la matro di Marianne naskigas elua quaresma filio, Siegfried. Ilu vivos nur dum tri monati. La hungro dil monati pos la milito esas kruela. Utree, difuzesas morbi - skabio, tifo, disenterio. « La morto esis omnaloke », memoras Marianne Beutler. Pri la Kristnasko-festo di 1945 memoras Marianne Beutler ankore tote exakte : « Mama probis konsolacar ni e dicitis : ‘La Kristnasko-sendito ne povas trovar ni pro ke esas tro multa nivuro.’ Pose el donis a ni nia donacajo t.e. a singlu un terpomo. » Nur poka semani plu tarde mortas anke elua fratulo Dieter -

pro hungro ye la evo quar yari. « Me sidis apud lu, por ke il ne tro frostez », memoras Marianne. « Tamen il esis tro febligita . Subite il ne plus respiris. » Ensemble kun elua matro e lua fratulo Manfred, Marianne adportas Dieter a la tombeyo. Pro la severa frostado lo esas neposibla kavigar truon. « Lore ni tegis lu per kelka nivuro. » Itere ne esas suficanta tempo por traurar.

Sencese la Sovietani sendis civili Germana kom laboranti a diversa altra loki. Lor un de ta transporti en treno Marianne perdas en 1946 elua matro ed elua fratulo Manfred e ne plus vidas li. Subite el esas sola en loko tote nekonocata da elu. « Me stacis plorante che ica fervoyala staciono », elu dicas. « Me ne povis lektar lo skribita e komprenis nulu. » En vendejo, en qua la yunino demandas ulo por manjar, la komercistino dicas ad elu en mala Germana linguo : « Irez a vilajo, multa manjaji ». Pri ca vorti memoras Marianne Beutler ankore exakte.

Pos la vintro forsendita

El arivabis en Kaunas, la duesma maxim grand urbo di Lituania. Ed el ne esis sola : mili de strandinta kindi e yuni vagis tra ica lando por serchadar repasti e varma lojeyo. « Vokletukal », t.e. la mikra Germani, tale nomizis la Lituaniani ica kindi sen genitori e sen patrio. La Sovietani interdiktabis severe aceptar od entratenar ica « fashista kindi » - ma la kompato a ta desfortunozi esis ofte plu forta. « En kelka domi on koquis singladie un siteledo de supo por la preterpasanti », dicas Ruth Leiserowitz, prezidantino dil « Wolfskinder-Geschichtsverein » (Asociuro por la historio dil volfa kindi), elqua esforcas divulgar ca chapitro dil Germana historio, « che altra farmodomani la rurani deskatenizis lia hundo kontre ni ». Ruth Leiserowitz depos la yari 1990ma sucesis trovar multanombra olima volfa kindi e questionis li lor detaloza konversadi pri lia travivaji ed experienci. « Ulo esas certa : koncerne infanti la kompato vinkis rapide, por la plu evozi la serchado por tekto sur lia kapo esis klare plu desfacila. » Ta qua trovis nulaloke hemo, vivis ofte dum plura semani en la foresti, mustis furtar o nutrar su per planti e mortinta animalo. Anke Marianne Beutler esis nun volfa kindo. Dum plura semani ica nun dekyarino vagadas tra vilaji e foresti, ante ke el aceptesas da rurana familio Lituaniana por pasar la vintro. Dum la sis monati kande el sejournis ibe elu lernis la Lituaniana linguo, nam el ne plus darfis parolar la Germana - tro danjeroza, por elu same kam por lua gastiganta familio. Dum la printempo 1947 el esas forsendita. Ma Marianne esas fortuneza : altra familio aceptas el, e mem irigas elu a la skolo e igas elu konfirmar. Quankam intertempe Marianne lernis parolar perfekte la Lituaniana idiomon, el esas ofte insultata dal cetera skolani kom « fashista kindo ». Lore el obedias la konsilo da Lituaniana amikino. « Marianne tu bezonas

havar altra nomo » dicas el, « nam la tua havas tro Germana sono ». Tale la blonda yunino di Königsberg nun nomesas Nijole.

Desaparinta genitori, perdita identeso

Tale quale Marianne Beutler nekontebla nombro de kindi Germana, lor la trubli dil posmilita tempo, perdis ne nur lia genitori e lia hemo, ma anke lia kompleta identeso. « En multa kazi la gastiganta familii, pro timo a la Rusa autoritatozi, nihiligis to quo memorigis pri la Germana origino dil aceptita kindi », deklaras Ruth Leiserowitz. Tale perdesis adresi, letri e fotografuri. E quante plu yuna esis la kindi, quante plu komplete li obliviis lia nomi, lia origino e lia linguo matral. Carelate la situeso dil est-Prusiana volfa kindi en Lituania esis bona per komparo a la ceteri. Vaganta orfani, qui esis tro febla por arivar adibe, iris ad hemi dil Sovietana administrerio militistal, qua quik de 1946/47 instalesis en la teritorio di Königsberg, olqua nun nomesis Kaliningrad. « Dum l'autuno 1947, esis plu kam 4700 kindi Germana en tala hemi » segun savo da Ruth Leiserowitz. Dum la dicita yaro permisesis unesmafoye ekiro de la lando a la okupado-zono Sovietal - t.e. la futura GDR (Germane : DDR) -. La kondicioni di transporto esis katastrofal. « 2386 kindi evanta de 2 til 16 yari arivis en varo-treni sen palio tote exhaustita » skribesas pri un de la kinditransporto : « La duro dil vehado esis quar jorni e quar nokti. Latrini ne esis disponebla ». La kindi tale transportita esis tante nesuficante nutrita, ke vacinizedo ne esis posibla, pro ke li konsistis nur nun ek pelo ed osti. Por sat multi ico esis vojajo a la morto.

Serchado impedata

La posvivanti iris unesme a kampeyi di quaranteno, plu tarde quik de 1948 li iris a hemi por kindi. Kom modelatra projekto konsideresis la kindaro- e yunaro-vilajo kreita aparte por la volfa kindi en la habiteyaro Brandenburgana Kyritz. « Til 260 orfana kindi venis kune adhike per la transportili di Est-Prusia. » naracas Ruth Leiserowitz. Anke en altra loki dil GDR - t.e. Wolfen o Wittenberg - konstruktosis tala hemi por la orfani venanta de la estala teritorii. Por sparar pekunio ed obliviigar la origino di la kindi, multa de li livresis al adopto. « Kom surogata genitori, cetere, aceptesis nur familii qui esis politikale bone orientizita » tale savas la expertino pri volfa kindi Leiserowitz. Per la lasta transporti venanta de Est-Prusia venis dum la yaro 1951 ankore 3.000 volfa kindi a la GDR. Ma tamen ica kindi, qui fora de la grand urbi trovabis resteyo en Lituania vilaji, saveskis nulo pri la transporti a Germania - neanke Marianne Beutler. « Me pensis ke Germania tote ne plus existas » dicas elu dum memorar pri ta tempo. « Königsberg esis destruktita, ni ne plus darfis parolar Germane - quo povis posrestar ? » Omnakaze el esis persuadita, ke lua omna familiani esis mortinta. « Dum longa tempo ica

questiono tormentis me : Pro quo nulu serchas me ? Fine me acceptis uladie ke la situeso esas tala. « Konseque el adaptesis a Lituania lernis en Pogegen proxim Tilsit quale divenar komercistino pri nutrivi, pose chanjis lua lojeyo por irar a Memel, olqua nun nomesis Klaipeda. El dicis nulo pri elua origino e lua pasinta tempo. Nur elua spozulo, Lituania kapitano, esis informita. Ye la fino dil yari kinadekesma Marianne, altranome Nijole, facis questiono administrerial por sercho pri elua familio che la Reda Kruco Germana en Hamburg - e tale saveskis, ke lua matro esabis mortinta en 1949, pos perdir tri de elua quar filii, dum ke el evis nur 36 yari. 'Nihilominus' elua patro ankore vivis. Pos retrovenir de lua kaptiteso il mariajabis su itere. Ma ilua nova spozino deziris ke il havez nula kontakto kun Marianne. Pri co Marianne ne povis parolar ad elua Lituania amiki : « Fine nulu darfis saveskar ulo pri mea radiki Germana. »

Tandem tempo por traurar

Mem elua filiuli saveskis erste en 1991 la vereso pri la radiki Germana di lia matro. Itatempe, pos la nedependigo di Lituania de Soviet Uniono, koncernata personi fundis la federuro « Edelweiss- Wolfskinder » (nivurofloro - Volfa kindi). « Ni publikigis annunci, per olqui ni savigis kande ni volis interrenkontrar unesmafoye », elu naracas. El esis muta pro surprizo kande lor la unesma kunveno dum septembro 1991, tote neexpektite, 65 volfa kindi arivis. « Li omna vivabis dum plura yardeki en Lituania, sen audacar prizentar su kom Germani. »

Depos 2001 Marianne Beutler habitas kun lua spozulo en Berlin. Ma amba duras prizar pasar la monati someral en olima Est-Prusia. Icyare Marianne tre prizus irar anke a Königsberg - sur la loko di elua sensucia kindeso e sur la loko, ube ye ta dio en la monato agosto el enterigis elua juniora fratulo Siegfried. Nun el, fine, havas la posibleso traurar.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2011)

775 YARI DI BERLIN

Icayare la Berlinani celebras la 775 existo-yari di lia urbo. Sube esas mikra texto tradukita de la Franca linguo ed evanta aproxime de 1910. Ol duras esar, mem hodie, tre aktuala.

Quale la karaktero Germana ipsa, Berlin esas eterna metamorfoso. En nula altra loko dil mondo, tanta monumenti erektesis, abatesis e remplasigesis dum tante poka tempo. Apene posrestas traci dil gotika periodo di ca urbo. To quo esis la chefurbo di Friderikus II, t.e. la urbo di 1770, esas grandaparte destruktita. Iti qui vidis Berlin ye la fino dil XIXma yarcento ne plus rikonocas olu. Profesoro Hesnard, kande il venis adibe en 1898, questionesis da yuna homi, havanta la desquietesonuanco quan furnisis ankore a li la judiko dal Franci : « Ka ni vere esas Weltstadt ? » (urbo importanta e famoza en la tota mondo). Ita ambicio esis kelke tro frua : Berlin esis ankore Residenzstadt, t.e. chefurbo di Germana princo, e mem ol ne esis la maxim bela de li. Ma dek yari plu tarde, la transformo esis efektigita. Berlin fine havis ita rango quan ol deziris inter la granda civiti di nia planeto. Ma ica urbo esas perpetua diveno. To quon on skribas pri ol esas nevera sis monati plu tarde.

[Henri Bidou - Texto ekstraktita de lua libro titulizita BERLIN.]

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2012)

- NOVELO - AURELIUS

En la suba literaturajo parolesas pri eventi supozita eventir dum la IIma yarcento p.K. en Roma.

Fruamatine olda siorulo iris rapide acensante sur l'eskalero dil palaco imperiestral. Lu surhavis reda shui havanta quar ledra rimeni, kun ivora bendornamenti miluno-forma. Esis larja purpurea bendi sur lua tuniko. Sur lua fingro videsis ringo ek oro. La gardisti vidis, ke il esas senatano. Li lasis ilu enirar senvorte. Aurelius ja iris ek la lito depos longa tempo.

Quik del auroro il skribis, ne lavinte su, kun herisita barbo. Ilu surhavis nur tuniko senmanika, quale simpla mestieristo. Lu enirigis la arivinto avan su, agitante lua nuda brakio por saluto. Marcellus ecitite parolis :

- Helpez me, ho Caesar.

- Quo eventis ?

- Mea filiulo desaparitis.

- Kad Avidus ?

- Lu ipsa, ho Caesar, mea filiulo evanta dek-e-quar yari. Kom lasta foyo ni vidis il hiero matine. Il mem ne plus pasis la nokto heme. Me jus audis che la forumo, ke la patrolio vespere venigis ilu aden la prefekteyo.

- Ka vu esis ibe ?

- La komandanto ne volas permisar a lu ekirar.

- Ma quon lu agis ?

- Mem konjekton me ne havas. Helpez ho Marcus Aurelius. Ilua matro ploras. Voluntez sendigar a ni adheme la mikra Avidus.

Itatempe regnis kaoso en Roma pos la inundo dal fluvio Tiberis, akridinvado, pesto, pos la milit-entraprezi kontre la Quadi e la Markomani. Marcellus suplikante regardis atencoze l'imperiestro per sua miopa okuli. Ilta observis lua olda amiko. Il quietigis lu, cirkumpresis lu e, pose, lasis lu departar.

Il avizis la komandanto dil noktogardisti. Centuriestro rapidege iris urjante a lu.

- Quo eventis ?

- Vespere aproxime ye la nonesma kloko - raportis la centuriestro - en la cirkumajo dil templo di Mars Ultor, en ita streta stradeto, ube lojas anke suspektinda sorcisti ed idoladoranti - produktesis bruiso. La patrolio kaptis yunulo. Il semblis evar dek-e-sis yari.

- Dek-e-quar.

- Il tenis en sua manui ucelo, moneto-peci. Kin o sis bubi kuris dop lu. Li volis forprenar ico de lu. Il ne lasis li agar. Iti klamadis : « furtisto, furtisto ».

- Li ludis.

- Certe. Ma en obskureso, en polvo, en la bruiso ne posibles orientizar. Produktesis tumulto. Ja ululis anke la adulti. La patrolio imperesis intervenar. Ol cirkondis li. La yunulo klamis lautege, kombatis, afrontis la homi. Fine on duktis ilu aden la gardisteyo.

- Liberigez lu.

- La adolecanto - la centuriestro durigis plu laute sua naraco - montris tante aroganta konduto, ke un de la gardisti - Sextus - mustis uzar lua lanco.

- Kad ica vundis lu ?

- Yes.

- Ube ?

- Sur la vertico. Pos noktomezo me inspektis la gardistaro. Lore il ja jacis esvaninta sur la tero. Il perdis multa sango. Me lavigis lu. Me ipsa kushigis lu sur kamilo. Ye l'auroro, cirkume, il mortis. Il esas en la prefekteyo. Du gardisti gardas lua kadavro.

- Aurelius retromarchis. Il pensis pri Avidus, pri la mikra Avidus, pri la patro e la matro, qui vartas la retroiro dil filiulo adheme. La koloro di ilua vizajo chanjis. Ma il dominacis su. Il sentis : « la mondo esas fumuro e nebulo ». Kun tranquila reprocho il jetis vorto a la centuriestro :

- Kad iti esas vua homi ?

Ilta ne respondis, vartis l'impero dal imperiestro. Aurelius regardis la tero e dicis :

- Ube esas ica gardisto ? Me volas vidar il.

Tri soldati enduktis ilu rapide. Lancon il ne plus havis. On prenabus ol de lu, quaze lu esus krimininto, balde per judicio mortigota. Sextus esis giganta yunulo. Il surhavis chapelo, kamizolo ek ledro. De la ledra kamizolo saliis lua nodoza artiki. Rigide ilu stacis avan l'imperiestro.

- Kad lo esas vu ?

- Lo esas me - il dicis per metalatra voco.

- Pro quo vu agis tale ?

- Pro ke il baraktis.

- Kad vu savas ke vu agis nehumane e neyuste ? Kad vu savas to quo vartas vu ?

- Me savas.

Sextus recente vidabis, to quo vartas la soldato Romana qua facas kriminego. Onu duktas lu a la korto dil kazerno. La centuriestro signifas, la soldati asaltas la punisota soldato, frapas lu per stangi, stoni, nodoza bastoni omnaloke ube li povas atingar lu til kande il expiras. Recente anke il ipsa per lanco frakasis la kapo di tala kondamnito. Malgre ico il ne mem palpebragis, kande on forduktis ilu. La centuriestro restis por facar aranji koncerne la puniso.

Aurelius regardis il. Per tote altra, familiara voco il parolis a lu :

- Qua esas ica soldato ?

- Eminenco - respondis la centuriestro -, il esas mea maxim bona viro - pose il adjuntis : il esis. Il partoprenis kurajoze tilfine la kombati kontre la Quadi. Aurelius facis gesto di regreto. Pose il levis la shultri. Ico esis la impero. La centuriestro turnis la dorso, ireskis. Lore la imperiestro signifis per la manuo revokante la rezolvo.

- Dicz reprochi a lu - il dicis. - Parolez kun lu, komprenigez, ke ico esis neyusta ed altrafoye ico ne eventez. Ma ne sufrigez lu. Lasez lu libera. Kande la centuriestro departis. Aurelius klozis lua okuli. Il havis kapturono pro la tristeso e nauzeo.

- Quale me mentios a la genitori ? - il pensis. - Ho ve ! quante malacha esas la vivo. Nu, egale. Omno pasos, omnon li oblivios.

Dum ke il tale hezidadis meze di la chambrego, yunulo proximeskis ad il-pala yunulo razita, qua til nun sidis en la angulo. Ita esis Commodus, ilua seniora filiulo. Aurelius recente tenis lu apud su, por iniciar lu en la sekretaji di la guvernado. La tenua labiin di la yunulo kontraktigis rideto. Ilua patro multa yari ante lore en Panonia, an la rivero Garam nemediate por lu notis sua majestoza, afabla pensi pri la filantropeso e la indulgemeso. Nun maligna joyo titilis e pruritis lua pektoro, nome il kaptas che mentio ica asketa stoikulo havanta bronzea barbo, ica netolereble perfekta mi-deo.

- Ica viron do vu mem ne punisas ? - il questionis.

- No - dicis Aurelius, ankore en extazo di la meditado, mem ne apertante lua okuli. - Ica stulta bruto esas senkulpa, nam il esas tala, quala lu esas. Anke la viktimo esas senkulpa, la kompatindulo. O ka tu kredas, ke on povas reparar eroro per facar altra eroro ? - Nun il apertis lua okuli. Krude, koldatone il durigis :

- Se me finigus la vivo di ca desfortunoza bubo, ilqua fine nur efektigis lua devo, me facus eroro mem plu granda kam la lua, nam per ico me negus la principio di la stato en olua fundamento, me shanceligus la fido di la cetera soldati qui obedias la imperi, me divenus kunlaboranto, komplico di ta subversanti, qui per sentenci, importacita de Oriento, per idiota rakonti transplantacita de Egiptia, atakas la ordino, raciono, latina beleso ed esforcas omnamaniere por ke hike vice lumo regnez tenebro e kaoso ; vice sajudi judiciez nulsavanti ed sordiduli. Terorinda diin ni travivas, ho filio mea. La mondo krakadas che la artiki. Ni devas salvar ica mondo, ica granda e bela mondo, olqua tra tanta yarcenti brilis per lua saji, oratori, poeti, e nun rulas a la tenebro. Forteson ni bezonas, forteson. La forteson ni prenas, de-ube ico posiblesas : de la naturo. Anke ica gardisto esas blinda forteso di la naturo. Il esas instinte kruela kontre singlu qua rezistas a lu : sur la bataliagro kontre la Quadi, hike en ca lando kontre la perturbanti dil ordino, volante destruktar to quon ni konstruktis. Or il agis brutale e nesaje. Ma quanta bonajin til nun il facis per ta sovajesos e quanta bonajin il facos ankore en futuro, kande il asaltos samamaniere sovaje la kriminanti, furtisti, mortigeri, la Indiana gimnosofisti, qui esas enemiki di ni omna. Ka tu vidis quale il iris renkonte a la morto sen apertar la boko ? Ka tu vidis quale il esas riskema ? Ka tu vidis lua streta fronto, lua ostoza palmi, lua stulta pechonigra okuli ? Ka tu do kredas, ke il efektigas servo po ita kelka mizerosa salariale ricevita sesterci, e ne po ita terorinda plezuro, por ke il agez furioze e trampez, ke il kruele vangofrapez la kaptiti, lacerez lia oreli sangoza, por ke il kruele tormentez segunvole omni ti qui - hodie pro co, morgo pro altra motivo - onu prenas e prenos kom pekanta kontre la sociordino ? Advere ico esas lua salario . Certe il havas cerebracho. 'Itaque' il esas tante fidinda. Ma anke la Babilonani, Persiani, Greki -

mem la delikata Greki - utiligis tala foli por lia propra skopi en l'interesto di ula imaginita bonego, ed icon agis senecepte omna populi, omna epoki, omna imperii, omna republiki. Pro quo tu frunsadas la nazo ? Ka tu repugnesas pro co ? Me mem plu repugnesas, filio mea. Ni, qui pensadas e sentas, deturnas ni de tala kozi. Ma, regretinde, ni bezonas ico. La quieteson e sekureson, venanta de ico, ni omni aceptas e juas. Do ni ne darfus desestimar ico. Lo esus hipokriteso, desnobla hipokriteso oriental. Ni povas esar pura nur dum ke ni ludas per la pensi. Quik, kande ni tushas la vivo, ni divenas plena de abomininda kontredico di la vivo, e nia manuin kovros la sango, kovros la fango. Me devas aceptar ico, nam me guvernas, ma balde devos agar tale anke tu, mea filiulo. Afliktanta esas la fakto, ke la homala naturo esas tala, ma tala ol esas. Semblas, ke, sur ica tero nur foluli povas sustenar la ordino inter la homi havanta sana mento.

[Segun la Hungara auctoro Tihamér Kiss]

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2012)

LA JAPONIANA LINGUO E LA RADIOFONO

Ica interesiva artiklo redaktosis preske sepadek yari ante nun.

La difuzo di ula progreso ciencal en kelka landi havanta civilizuro tre diferanta de la nia ne eventas sen desfacilaji ofte stranja. Onu savas, inter altri, ke la skribarto dil Chiniani, formacita per 40.000 'ideogrami', tre diferanta de nia literi alfabetal, ne posibligas utiligar oli por nia telegrami, kontraste, la belinogrami o desegnuri, transmisita elektrale, posibligas a li expresar lia pensi.

Altra problemi impozesis a Japonia pos l'endukto dil radiofono. La desfacilaji ne esis teknikal, nam la radiofono transmisas same bone omna soni, ma lingual... pro ke ne existas nur un linguo Japoniana, ma plura. En Japonia, singla klaso social di la habitantaro posedas un idioma, od adminime ula nombro de expresuri rezervita a lu. Tale, la mulieri devas ofte uzar vorti diferanta de ti qui uzesas dal viri, e la uzado di expresuri maskulal konsideresus kom manko de edukado. Olim existis du lingui tote diferanta, un por la viri, l'altra por la mulieri. Simila diferi renkontresas segun la rango social, nome servisto ne parolas la sama linguo kam lua

mastro. Ulte lo, la skribita linguo esas tante diferanta de la linguo parolata, ke lo ne esas posibla ad iliterato komprenar texto skribita quan on lektas vocale. Konseque, la tasko dil Japoniana jurnalisti radiofonal ne esas facila : parolesas pri komprenigar su da omni, sen shokar la askoltanti di qui la kustumi devas respektesar. De ta neceseso naskis nova « linguo radiofonal » kontenanta vorti pruntita a la diversa idiomi Japonian, tale, por brodkastar Japoniana texto, lo esas absolute necesa tradukar ol a la Japoniana radiofonal. Pokope la radiofono tale evolucionigas la mori per pluproximigar la diversa klasi social di ca habitantaro.

[Artiklo ekstraktita del revuo « Sciences et Voyages » e publikigita en COSMOGLOTTA di marto 1949]

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2012)

LA RAITRI-KANTISTI DI NÜRNBERG

La artiklo sube esas la tradukuro di texto ekstraktita de libro pri Germania redaktita dal Franca jurnalista ed auro, Henri Béraud, en 1926. En ica libro la dicita skriptisto deskriptas la eventi e la surprizi di lua sejourno en Germania itaepoke. La suba artiklo komprenigas ke la menti en Germania, ja lore, esis pronta por aprobar entuziasmoze la povo-kapto dal Gröfaz(1) ed esas atesto historial.

« Dum la matino dil 29ma di agosto, quik de sis kloki, Nürnberg vekigesis per la fanfari. Depos la predio, baneri e muziki desembarkis che la fervoyala staciono. Lo esis societi di anciena komatanti. Li venis de omna regioni di Germania. On vidis li en omna posibla kostumi, e kelki de li esis extravaganta, quale, exemple, ita balifi dil XVIIIma yarcento, havanta lia trikorna chapeli sur kranii tondita e di qui la koli ekiris bizare de anciena vestaji nomizita « Rheingrafenhose »-i havanta kolumi facita por sustenar rubandi retenanta la hari dop la kapo. Esis ibe rurani di Werther(2) rede vestizita, havanta blanka kalzi, chapeli kun bordi pendanta, shui kun bukli e kupra zoni. Esis anke pastori vilajal di qui la redingotegi frapis la taloni, ed homi kuafita per ‘shaki’ sen vizieri havanta penachi petulema, e Tirolani havanta nuda gambi, e Bavariana

paroki havanta chapeli larja quale unpeda tabli e, sube, regardi plena de obskura fairo.

La manifestanti veninta del urbi semblis, prefere, rihavir sur su militistal uniformi. La plu multi esis ordenizita per la Fera Kruco. Uli vestizesis segun civila maniero, ma surhavanta militistal kapvesti. Altri iris kun li, qui havis lia korpi strekizita per sharpi quaze bedeli. On vidis anke veterani dil antea milito, surhavanta uniformi anciena, e qui dicis laute ke la festo esabus plu bela se on selektabus, por celebrar ol, la Sedantag(3)...

Ica omno difuzesis tra la urbo akompanata per granda bruisi de fifri, de tromboni e de tamburegi. Balde li esis plu kam cent mil, havanta sur la reverso di lia vesti metala insigni, olqui reprezentis la Stahlhelm, la kasko di trancheo. La tota urbo aspektis festal. Esis tre brilanta suno - ita bela suno di Frankonia qua pozas oreo e violea kolori sur la anciena petri -, e Nürnberg, sub olua longa flagi, semblis esar tote rubandizita. Dum ke on audis la bruisego di sonora avertili dil vehili, la automobili apertis paseyo a su. On vidis ibe generali, ostentante lia pektori plakizita per kruci, e surhavante alte lia kaski, ube brilis la agli e la pinti. Pokope, la nombro de militisti kreskis. Omnaloke Feldgrau-i, surhavante nigra e blanka rubandi. Meze dil stranja baroka muzikisti e dil rurani pitoreska, la oficiri promenante vidigis, kun lia superba posturo en uniformo, lia korekteso segunregula e monoklizita. On vidis anke pasar, irante a la ralio, rezervani di la fanfar-orkestri militistal, kaskizita per la Stahlhelm o kuafita per la mikra boneto reda e nigra ek metalo emaliizita.

(...) Balde aparis kamioni ornita per brancharo e kargita per soldati. Li difuzis tra la urbo, de quarteri a quarteri, klamado soldatal, rauka kanti, asalto-klami. Oficiri posturis sur la sidilo, e lo esis impresanta vidar qualamaniere, de supre ad infre, li regardis la libera civitani di la Germana Republiko.

Tamen, la grupi duris arivar. La cirkumaji di la fervoyala staciono havis obskura koloro pro la granda nombro de kurioza homi deziranta vidar la spektaklo ; bezonesis « Schupo »-i surkavale por truizar ica hom-amasi, ube la sekreta societi di la revancho pasis ye la sono dil milit-marcho Friedrich e dil Wacht am Rhein. E plusa muziki, e plusa pavonumanta generali ; e studenti rozea, verda, blua, botizita til la glutei, perfekte gantizita til surhavar protektanta mansheti e brandisanta lia rapieri. Fine, mili e mili de homi, e lia paroki e lia pastori, qui irigis li al kirki. La klosi sonis. Procesiono fine organizesis. Me esis insinuata en la turbo.

(...) Unesme, me vidis doktori vestizita per redingoti e surhavanta « Zylindern », qui cirkondis la uniformiziti e qui portis la flageteti. Pose venis plura kamioni florizita, qui advokis la turbo ed a qui la turbo respondis. Senfina sequantaro de societi venis dope, intermixita per rezervani en kostumo feldgrau e per universitatani anakronismal. Pose

venis, kom groteska spektaklo, ulaspeca bataliono de anciena ofici
altaranga havanta dika labio-barbi e ronda ventri, vestizita civile e
surhavanta kasqueti, ilqui, kun severa mieno, portis lia parapluvi quaze
armi - omni, yes ! E li marchis kadence, per klakigar lia suoli e movar
kamaleonatra okuli. Nulu ridis. Kontree.

La gapanti, en du rangi, markizis la kadenco per klamar, ye singla
duesma pazo : Zwei, per lia tota forteso. La tramveturi esis haltinta sur
la tota longeso dil grandega e vasta Koenigstrasse. La voyajanti agitis lia
chapeli. An la fenestri, on aplaudis od onu ondizis longa banderoli. Omna
muziki pleesis kune, ye omna cent pazi. Lo esis tumulto di kavalkado.
Lor la paso dal generali, onu salutis, e li ipsa regardis kolde, militistale,
ita vivanta hegi quin li semblante revuis.

Lore aparis la standardi. La standardi dil Kaiser, brodita per la W
imperiestral, ed olti dil fashisti, ornita per kranii, e la blanka standardi
havanta nigra hokokruci, e la standardidi la Stahlhelm kravatzita per
krepo, ed altra standardi quin me ne konocis e nula de li havis la kolori
di la Republiko. Kande la turbo vidis ica emblemi aparar, lu audigis
senfina ovacioni. Iti qui defilis respondis ad oli per gestadar. E la raitri
kantis. La yunaro marchis en lia pazi, pendis su an la rideli dil kamioni.
On jetis propagandofolii. La muziki varmigis la hom-amasi. Le Zwei
sonegis, en aboyi di qui nulo povas transmisar l'impreso facita da li. E la
homini, agitante lia naztuki, regardis ico, dum havar extazanta mieni ;
e la olduli, havanta lakrimifanta okuli pro l'emoco, klamis « Hoch ! » per
voco ruptosona ; dum sukusar lia barbi. »

Noti:

1. Gröfaz : Ico esas kurtigo, quale oli prizesis dum la 30ma e 40ma yari
dil pasinta yarcento, por : “Grösster Feldherr aller Zeiten“ (Maxim granda
chefe militistal di omna tempi). Ica titulo grantesis lore da Generalo
Wilhelm Keitel ad Adolfus Hitler pro lua rapidega vinko en la west-
Europana landi dum 1940. Pose ol uzesis ironioze dal Germana generali
lor la tempo dil desvinki di Hitler-Germania. Ol uzesas ankore tempope
nia-epoke kun humuroza intenco.

2. Werther : Famoza romano dal granda auroro Germana Goethe (1771)
« Die Leiden des jungen Werthers » (La sufri dil yunulo Werther). En ica
romano Goethe deskriptas idiliatra ruo e rurani.

3. Sedantag : La 2ma di septembro 1870. Ico esis la dio dil decidigiva
vinko dal Prusiana trupi en la Franca urbo Sedan kontre la armei di
Napoléon III. Pose ica dio celebresis kom mi-oficala festodio nacional en
Germania.

Segun libro « Ce que j'ai vu à Berlin » da Henri Béraud (1926).

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2012)

Segun la konsilo da T. Sweetlove trovebla en la numero 4/2006 di KURIERO INTERNACIONA yen lineopa proz-tradukuro di poemo dal Franca poeto Charles Baudelaire.

LA BELESO

Me es' bela, ho mortivi ! quaze petro-revo,
E mea sino, ube singlu kontuzesis suafoye,
Facesis por inspirar a la poeto amoro
Eterna e muta same kam la materio.
Me tronsidas en l'azuro quale sfinxo neagnoskata ;
Me unionas niva kordio a la blankeso dil cigni ;
Me odias la movado qua diplasas la linei,
E nultempe me ploras e nultempe me ridas.
La poeti, avan mea granda posturi,
Quin segun semblo me pruntas de la maxim fiera monumenti.
Konsumos lia vivo-dii en austera studii ;
Nome me havas, por facinar ica docil amoranti,
Pura speguli qui igas omna kozi plu bela :
Mea okuli, mea larj okuli havanta klaresi eterna !

Extrakturo de LES FLEURS DU MAL (DI LO MALA LA FLORI)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2012)

LA LUPOSO

En lua verko Legendi rustika (1852), la Franca autorino George Sand rivivigis la mori e la kustumi anciena di la provinco Berry ube el pasis la maxim granda parto de elua vivo. La dicita libro kontenas rakonti di

naiva oldini, tala quala on raportis oli dum rurala vesperi vintral. La aludita rakonti reproduktas kun la kandideso dil rurani qui perpetuigas la lokala tradiciono di ca superstici komuna a multa provinci. Pos pavoriganta legendi diversa, yen la Luposo, qua esas varietato lokal di la volfohomo. La filiulo di George Sand, talentoza piktisto ilustris ica legendi per serio de desegnuri titulizita Nokto-vizioni en la ruri.

La luposo(1) esas demono di qua la naturo nulatempe bone definesis e di qua l'aspekto varias segun la loki. Lo esas ankore en la landeto Brenne, ube lu rezidas, en ita senfina planaji trairata per grandega lageti, olqui omna havas lia legendo ed ube vivas la granda serpenti febriganta esante kuzi dil grosa kolubri, quin onu vidas kande la aquo havas basa nivelo, ma quin on povas destruktar nur per sikigar la marshi ube li rezidas depos la komenco dil mondo.

Un de nia amiki, qua trairis ica regiono kun guidanto, audis, ulavespere lor la krepuskulo, voco preske homal e tre dolca, olqua, per tono jokema o plu bone dicite mokematra, repetis de loko a loko, cirkum ilu.

« Ha ! ha ! »

Il regardis ad omna lateri, vidis nulo e dicis a lua voyajo-kompanulo :

« Yen ulu qua esas tre astonata ; kad lo esas pro ni ? »

La guidanto respondis nulo. Li duris marchar en la dezerta planajo ube la arbori senkapigita e mutilita per la senbranchigo, havis an la horizonto, blankigita per la proximesko di la luno, la formi maxim monstrala e bizara. La mikra voco klara e dolca sequis nia voyajanti, e, ye singla movo di surprizo quan agis nia amiko, lu repetis ha ! ha ! segun maniero tante mokema e gaya, ke il ne povis impedesar ridar per responder a lu :

« Nu, quo do esas lo ! »

« Tacez, pro amo a Deo ! dicis ad il ilua guidanto per klemar ad ilu la brakio e per krucosignizar su devocoze ; ne parolez a lu, agez quaze vu ne audas lu. Se vu respondos ankorefoye a lu, ni perisos ! »

Nia amiko, qua savas bone la idei dil rurano, ne obstinis, e, kande li senkurajigabis per lia tacado ita nevidebla moketanto :

« Ha nun ! il dicis a lua guidanto, kad ico esas nokto-ucelo, ulaspeca strigo ?

- Vere, yes ! la altru respondis, lu esas stranjega ucelo ! lu esas la luposo ! Ico komencas per jokar kun vu, ico ridas, ico misirigas vu, ico forduktas vu e pose ico iraceskas ed ico perisigas vu en ula slamo-truo. »

Tala, ya, esas la specaleso di la luposo, demono tam espritoza kam maligna, quan on vidis kelkafoye perchinta sur tordita arboro, pro ke lu ipsa esas transversa, t.e. perversa e tre prizanta nocar.

La homi qui havis la neprudenteso sequar lu ed askoltar lu standis tre male pro co. Lu regalas vu per omnaspeca pleziva rakonti, maligna temi,

sangoza o komika babilacho quik kande vu esis sate kurioza por dicar a lu til trifoye : Quo do ? o quo esas lo ? Lu komencas lore babilar quale pigo, lu regalias vu per aventuri stranja e skandaloza, lu promisas deskovrigar da vu sekretaji qui interesas vua naturala malico. Kande on esas en lua ungli, onu ne fatigesas askoltar lu e questionar lu. Lu duktas vu an la bordo di trompera aquo e dicas a vu :

« Regardez ! »

Vu inklinesas vers ica fantastika spegulo ube fakte aparas a vu la imaji qui trublas vua imaginado ; ma ica perfida ento pulsas vu, e, kande la morto plekte kaptas vu per lua glaciigita brakii, vu audas la luposo, perchinta sur brancho super la aquo, dicar, per lua jolia kriminanta voco : « Ha ! ha !... Nu, yen to quo esas lo !”

(1) - luposo : En la Franca la vorto esas : lupeux.

Segun GEORGE SAND en Legendi rustika.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2012)

HISTORIO

LA RELATI INTERNACIONA EN EUROPA ANTE 1914 E LA PRECIPUA KAUKZI DIL UNESMA MONDOMILITO

Balde on celebros la centesma aniversario di la erupto dil unesma Mondomilito e lua kauzi. Ico semblas esar granda enigmato e tre diversa tezi expozesis. Me havas personale propra vidpunto carelate, quankam me ne esas historiisto. Mea reflekti nutresis per mea lekturi sive surpapera sive trovata che la interreto. Do, me expresas mea propra tezo sube.

Fakte, on devus redaktar grandanombra dika libri detaloza por bone explikar e savar to quo reale eventis. Ma me opinionas ke mea mikra e modesta savo ne esas fora de la realeso historial, quankam, kompreneble, me povas kompozar nur tre kurta e konciza artiklo pri ca temo.

Kande me esis yuna dicipulo en la gimnazio di sud-Franca urbeto, me havis bona relati kun mea docisto pri la Germana quan me vizitis a lua hemo e ni kunparolis. Aludante la recenta historio di Germania, il dicitis a me ke du tezi konfrontesis: la unesma esis ke la tota historio di

Germania infalible esis duktonta ad Hitler e la duesma ke Hitler esis nur parentezo en la historio di Germania. Il ipsa esis partiano di ca duesma tezo.

Me probis lektar ed informesar pri lo lore eventinta e me fine konkluzis ke certe esabis parentezo, ma ol ne komencis en 1933 kande Hitler e lua partiano kaptis la povo, ma plu frue... En 1862, plu precize, kande Bismarck enoficeskis kom chefa ministro en la rejio Prusia. Itapoke, pos la falio dil probi unionar Germania en 1848, Prusia tendencis sempre plu multe evoluciar a liberala sistemo Parlamental similesanta olta di Britania. La direktanta militistal kasto di Prusia e la konservema rezo esis tre sucioza, fine on konsilis a rezo Wilhelm Ima di Prusia advokar tre energioza viro havanta forta tradicionalista e monarkiala opinionis, e lu esis la dicita Otto Eduard Leopold von Bismarck.

Tre rapide, pos lua enoficigo, la kozi chanjis. Bismarck esis viro havanta fera manuo, qua domtis la Parlamento. Kom reprezentanto di la militistal nobela kasto di Prusia, il intelektabis ke forta guvernario povis impozesar nur per vinkanta aventuri militala ed, eventuale, per la unigo di Germania sub Prusiana dominaco. 'Itaque' en 1864, federita kun Austria, il entraprezis milito kontre Dania por, asertite, rekuperar Germana dukii. Kompreneble tala milito finis per facila vinko. La dukii Schleswig-Holstein divenis kondominio Prusiana ed Austriana. La duesma fazo esis eskartar Austria de la povo en Germania. Nome, itaepoke multa homi pensis ke la uniono di Germania povis facesar nur sub la dominaco dil imperiestro di Austria, ma la Prusiani tote ne deziris ico, nam li volis imperar e nule submisesar a ti quin li opinionis kun desprizo esar la dekadanta Austriani. Itaque Bismarck konvinkabis Austria implikesar en komuna militala entraprezado por, pose, trovar motivo por atakar Austria, nome intencite la relati inter Prusia ed Austria koncerne la dukii esis mala ed ico finis per konflikto en 1866 inter ita du povoza landi. Pro la supereso dil armeo Prusiana, la Prusiani obtenis tre brilanta vinko lor la batalio di Königgrätz, malgre la fakto ke la sud-Germana Stati kombatis kom federiti ye la latero di Austria. La rezo e la militistis volis lore anexar importanta parto de la Austriana teritorio, ma la reflektema e genioza Bismarck refuzis kun granda rezolvemeso, nome il ja projetis milito kontre Francia e, tale, ne bezonis enemika Austria qua povabus atakar Prusia e koaktar ita lando kombatar an du fronti. Il nur impozis ad Austria renuncar esar parto dil Germana federuro e tale ne plus esis konkurencanto a Prusia por unionar Germania.

La motivi pri la milito kontre Francia esis simpla, Bismarck ipsa en lua memoraji-libro explikis la pro quo di lua ago, nome la Germani povis, segun Bismarck, nur per komuna iraco aceptar kombatar kune ed unionesar. Violentoza jurnalaro-kampanio kontre Francia komencis lore en la Germana landi por preparar li a la lukto komuna. La fortuna (por

Bismarck) e desfortuno (por Francia) esis ke ca laste dicita lando esis guvernata da imperiestro (Napoleon III) tam stulta kam Bismarck esis inteligenta. Il e lua proximi ne intelektis la insidio quan Bismarck preparis kontre Francia. Bismarck ipsa preparis sorgoze omno sen lasar irga spaco por la hazardo. Il signatis sekreta federo-kontrati kun la sud-Germana rejii kontre eventuala atakanto. Pose, il savigis komence dil yaro 1870 ke la kandidateso di membro dil familio Hohenzollern a la lore vakanta trono di Hispania aceptesis. Ico produktis granda emoco en Francia, nam on timis la rezurekto dil Imperio di Karolus V, (1520-1558) kande Francia esis presata inter Hispania e Germania ed en milit-kazo mustis kombatar an du fronti. Pro la forta reakto da Francia, la princo Hohenzollern renunciis, ma la fragila guvernario di Napoleon III, olqua pro grava problemi interna vacilis, kredis ke nur granda vinko diplomacal o militistal povus salvar ol. La ambasadisto Franca, s-ro Benedetti, insistis, che la rejo di Prusia, lore en kuracloko en la urbo Ems, pri la renunco da le Hohenzollern a la trono di Hispania; la rejo respondis polite ke ico esis ja aranjata afero e ke lu ne bezonis agar plusa deklaro. Bismarck profitis la okazono por modifikar la depesho transmisita por la ambasadisto talgrade ke ol semblis esar ofensanta. Eventis to quon Bismarck deziris, nome Francia deklaris milito a Prusia, tale asumante koram Europa la responsiveso dil eruptigo di milito. Komplete indignigita la sud-Germana Stati sustenis Prusia, cetere konforme a lia federo-kontrato kun ica nord-Germana lando. La Germani esis bone preparita a ta milito, kontre ke la Franca armeo esis, kompare, en kaosatra stando. On devas adjutar ke, ne nur la Germani havis plu bona armeo, ma anke ye la Franca latero esis multa trahizeri (la maxim famoza de li esas Bazaine) qui tre faciligis la tasko a li. Francia desvinkis rapide e mustis ceder la teritorio Alzacia-Lotringia ed anke pagar tre forta militindemno por obtenar la liberigo di lua teritorio. La Germana Duesma Imperio esabis proklamita en Versailles ye la 18ma di januaro 1871 e, kompreneble, la Germana Imperiestro esis la rejo di Prusia Wilhelm I-ma. Tale Bismarck sucesis facar la Uniono di Germania kontre ke omna antea probi faliabis. Ed anke ico esis la komenco di to quon, plu tarde (1945), la Germana skriptisto Thomas Mann qualifikis kom «Das unheilige deutsche Reich preussischer Nation» quan on povas tradukar aproxime per : „La funesta Germana Imperio dil Prusiana Naciono“. Thomas Mann pensis precipue pri la militarismo quan la dominacanta kasto di Prusia impozabis a la tota naciono Germana ed a la anciena titulo dil Unesma Imperio Germana: «Heiliges Römisches Reich deutscher Nation» (Santa Romana Imperio dil Germana Naciono).

On povas astonesar pri la fakto ke Bismarck esis tre moderata, nome il postulis nur Alzacia-Lotringia (14.000 km²), kontre ke pos la Unesma Mondomilito Germania perdis 70.000 km². Semblas a me, ke esis bona

motivo por co, nome se Bismarck esabus plu postulema la milito povabus divenar vera milito nacional e la Franci implikar lia omna forci en la kombato, e tala militon Bismarck ne esis certa ganar. Ma, mem en kazo di Germana vinko, Francia cakaze esabus komplete devastita e ne havus la apteso pagar forta milit-indemno. Or, Bismarck bezonis ita pekunio, nam il mustis multege pruntar che granda financisti internaciona por formacigar la maxim bon armeo dil mondo, por pagar la hezitema sud-Germana Stati en la skopo ke li accepez l'unigo di Germania sub la ceptro e la dominaco dil rejo di Prusia ed anke por pagar la spionanti e la trahizeri en Francia. Richa Francia, e, pro la kurtatempe durinta milito, ne ja multe sufrinta, esis preferinda a lu por obtenar la necesa indemno. Tamen, il konciis ke ico en perspektivo di min o plu longa tempo esis nesuficanta, nome por la sekureso di Germania duesma milito kun multe plu severa pacokondicioni por igar Francia nedanjeroza esis necesa. Taskope, il entraprezis politiko di federigo por protektar Germania. Ilu do signatis kontrati kun Rusia ed Austria - Hungaria. Tamen ico ne esis suficanta e tala federuro esis nestabila, nam la relati inter Austria-Hungaria e Rusia ne esis tre bona. Por cernar Francia, Bismarck bezonabus anke federuro kun Hispania e Britania. Koncerne la relati kun Hispania ni savas nulo, ma adminime segun semblo, il obtenis neutreso favoroza. Ma, pro nediskreta paroli da admiralo Tirpitz (ye la komenco dil XXma yarcento) ni savas ke kontakti eventis kun Britania ma ne abutis e ne povis abutar.

Hike me devas apertar parentezo, nome en 1815 pos la Napoleonala militi, malgre la odii e rankori di multa Europana Stati kontre ol, Francia rihavis preske la sama frontiero kam en 1789, ante la revoluciono. Ol perdis nur kelka urbi e mikra teritorii, kontre ke pos du mondo-militi, Germania dum la XXma yarcento perdis un triimo de lua teritorio. La motivo di ta indulgo por Francia? La Angli, qui dum la Napoleonala periodo esis la maxim akra adversi di Francia, defensis energioze ica lando lor la paco - kontrato di 1815. Me konjektas ke, lore, la tre inteligenta diplomacisto Franca, Talleyrand, propozis kontrato sekreta a la Angli, olqua divenigis Francia vasala lando di Britania, nome ol adoptus la liberala sistemo ekonomial di Anglia por favorizar la kambii komercial, e, kaze di litijo inter amba landi, Francia sempre cedus a Britania ed ol reprezentus (diskrete) la interesti Britaniana sur la Europana kontinento. Danke ica kontrato, Francia salvesis en 1815. Certe, on povas dicar a me, ke ne esas traco di tala kontrato, ma sekreta kontrato esas facita por precize restar sekreta. Omnakaze, mem se mea supozo icarelate esas nejusta, restas la fakto ke depos 1815 Francia egardis sempre la interesti di Britania plu kam le lua propra e divenis evidente e fakte vere vasala lando di Britania.

Kande Bismarck propozis federo a Britania, la Britaniani nule esis enemika, ma li volis la sama garantiaji quin li havis kun Francia. Kompreneble, vinkanta e fiero Germania dil yari 1870ma ne povis aceptar la sama kondicioni kam olti quin vinkita Francia en 1815 aceptabis gratitudoze. Do, Anglia ne divenis membro di lua federuro, olqua tale esis tre klaudikanta e poka utila, nam Austria-Hungaria e Rusia esis fora de Francia e ne povis helpar tre efikive la Duesma Imperio dil historio Germana. Tamen, Bismarck esis koncianta pri la importo dil Angleparolanta mondo, nome ulfoye jurnalisto questionis lu: - «Quon vu opinionas esar la maxim importanta fakto di nia epoko?», lore Bismarck respondis: - «Die Tatsache, dass Amerika Englisch spricht» (La fakto ke Usa parolas Angle). Malgre omno, il esforcis flegar bona relati ad Anglia. Pro ke la milito nemulte devastabis ol, Francia restauresis rapide. E la lora guvernierio rikreis armeo, qua esis same forta kam olta di Germania. La Germana militisti komencis emoceskar e generalo von Moltke demandis a Bismarck entraprezar preventiva milito kontre Francia. Ico esis ideala situeso por ke Francia cesez definitive esar minaco a Germania. Ma Bismarck esis prudenta, il memoris ke ye la fino dil milito di 1870-1871 la Europana landi, qui komence esis favoroza a Prusia esis multe min amika ye la milito-fino. Il do komencigis jurnalero-kampanio kontre Francia per famoza artiklo en la jurnalero POST di qua la titulo esis: «Ist Krieg in Sicht?» (Kad milito en perspektivo?). Di Francia la guvernanti emoceskis ed intervenigis la guvernierii di London und Sankt-Petersburg kun qui li flegis bona relati. Ita guvernierii sustenis Francia e Bismarck intelektis ke to quon lu timis, nome Europana milito kontre Germania, povus divenar realajo. Tre deskontenta, il renuncis lua milito - projekto. Tamen, ulagrade, il obtenabis granda vinko, nome la Franci, qui antee volis revancho kontre Germania, mustis dicar publike a lia Europana parteneri, ke li esis pacema e deziris paco ed ico implikis Francia por renuncar revancho-milito. Ma Bismarck ne egardis ico e pro ke la Franca guvernierio, oficale republiko, esis fakto direktita da monarkiisti, il agis desube omnamaniere por eliminar la Franca monarkiisti de la povo e remplasigar li per autentika republikani. Ultree, il pensis ke en monarkiala Europa, republikana guvernierio esus izolita e sen federiti. Lua agado esis plene sucesoza ed il obtenis to quon lu deziris. Tamen, il ignoris o nesavis la fakto ke Francia esis vasala lando di Anglia, e, konseque mem kom republiko ne esis komplete izolita. Fakto, ica ago di blinda odio kontre l'adverso esis granda folajo en perspektivo di longa tempo. Nome, se Francia ridivenabus monarkio, ol agabus omnamaniere por impedir la unesma mondomilito (la Franca monarkiisti havis tre bona relati a la Austriani), e se la milito ne povabus evitesar, adminime la Franca monarkiisti esforcabus salvar, lor la paco-kontrato, la monarkii di Mez- Europa. Per tala ago Bismarck agis kontre lua propra partiso. Ica

reakto esis stranja che tante genioza e reflektema persono ma la blinda odio quan lu havis kontre Francia e la Franci impedis lu, cakaze, agar e reflektar sencoze.

Il esis tante obsedata per Francia e per posibla revancho-milito di ca lando, ke il refuzis dum longa tempo konquestar kolonii por Germania kontre ke il kurajigis la republikana guverniero Franca entraprezar koloniala aventuri qui desproximigus la Franci de Europa. Or, la Germana industriisti deziris e bezonis koloniala merkati, Bismarck fine cedis, ma ja la maxim interesiva teritorii kaptesis da Anglia e Francia ed ico produktis frustru-sentimento che la Germani, olqua plu tarde esis kontributonta a la milit-eniro di Germania.

Cetere, la relati inter Austria - Hungaria e Rusia desamelioreskis konstante e lo esis desfacila a Bismarck mantenar la konkordo inter li. Fine, Bismarck, desproximeskis de Rusia pro ke Germania ne povis abandonar lua proxima e frata Germana lando Austria.

Pos kelka yari kalma kun la Franca guverniero republikana, la Franca nationalisti, qui esis furioza ne havir revancho-milito, sucesis per intrigi promocijar aventurema militisto, generalo Boulanger, kom ministro pri Militaferi, en 1886. Ico esis perfekta absurdajo, nam pro lua febla demografio, Francia sola havis nula chanco ganar milito kontre Germania. Bismarck tamen desquieteskis (o fingis desquieteskar) e pronuncis diskurso koram la Reichstag ube lu dicis la frazo famoza: «Ni, Germani, timas nur Deo e nulo altra en la mondo». Il obtenis kredito por plufortigar l'armeo e, balde, ye la 20ma di aprilo 1887, eventis incidento qua povabus duktar a milito inter Francia e Germania. Franca spionanto de Alzaciana origino e komisario di polico, nomata Schnaebele, qua intrigis sur Germana teritorio segun imperi da general Boulanger, advokesis da Germana kolegi por konversado. La afero esas konfuza, nam esas desfacila intelektar pro quo spionanto respondis a tala invito. La Germani kaptis lu, kande lu esis ankore sur Franca teritorio. Ico produktis granda skandalo e giganta indigno-klamo en Francia. La nacionalista deputiti volis quika milito kontre Germania, ma la Franca guverniero rezistis, nam ol tro bone memoris la dizastro di 1870 e lu opozis judiciala argumenti a Bismarck. La afero tranis longatempe sen abutar a milito. Ico esis kontrea a la esperi da Bismarck, nam Francia deklarinte milito a Germania por salvar spionanto esabus sen irga federito en Europa e la rezulto di tala milito esabus definitive plufeblogo di ca adversa lando. Fine, la guverniero Rusa, probable instigata da Britania, savigis da Bismarck, ke lu konsideris la situeso en Europa kom desquietiganta. Bismarck, quik intelektis la mesajo, e pro ke il ne volis Europana milito kontre sua lando ilu liberigis Schnaebele. Ico esis definitiva falio pri lua volo plufeblogar Francia ye la grado ube ol ne plus esus danjero a

Germania. Il anke bone konciis, ke lando jacanta en Mez-Europa devis esar tre prudenta pri lua internaciona relati.

Regretinde, lua sucedanti, pose, ne plus havis tala sagaceso. E precize la tempo di Bismarck esis balde finonta, nome la olda imperiestro Wilhelm I-ma mortis ye la komenco dil yaro 1888, lua sucedanto Friedrich III regnis nur dum tri monati e mortis pro kancero, il remplasesis da lua filiulo Wilhelm II. On multe redaktis pri Wilhelm II, ofte enemike, ma ica yuna imperiestro (il evis 29 yari en 1888) esis inteligenta e volis havar bona relati kun Anglia e Francia (il esis la nepoto di rejino Victoria di Anglia). Il ne konkordis kun Bismarck, nam tro granda fosato generacional separis li. La fera kancelero (surnomo di Bismarck) koaktis demisionar en 1890. Tale finis la governo-epoko di la viro qua realigis la uniono di Germania. Il esis tre sagaca e prudenta persono, qua entraprezis milito nur kande il esis preske certa pri la suceso di lua entraprezo. Tamen on povas reprochar a lu, ke il tro ofte praktikis la diplomaco dil pugno-frapo sur la tablo, qua esis esonta tre mala exemplo por lua sucedonti min prudenta ed habila kam lu. Me reprochas anke a lu ilua quaze morbala odio a Francia, kontre ke il ne intelektis justatempe ke la vera adverso di Germania por la venonta tempo esis Anglia e Francia esis nun nur figuranto. Ma nek il, nek lua sucedonti ne volis admisar ico. Til 1914... Altra mala punto por il; ilu ne volis, quale agis lore altra Europana landi, konquestar kolonii. Certe, ico esabus tote justa por pacema e tranquila lando ne vizanta havar prestijo, ma lando dinamismoza ed expansema quale lora Germania bezonis transmara teritorii por lua ekonomio. La fakto, ke, pro Bismarck, la Germani erste tro tarde komencis tala politiko ed obtenis nur la restaji quin la altra potente landi ne kaptabis, esis tre frustranta por la Germani e, plu tarde, instigis li obtenar tala teritorii altramaniere, tale tensigante la situeso en Europa e kontributante al milito-explozo.

La yuna imperiestro komencis politiko nomizita «Der neue Kurs» (La nova direciono). Quale me ja skribis, il deziris bona relati kun Anglia e Francia. Pro quo ne eventis tale? Kad il volis aludar ico, plu tarde kande il esis exilita oldulo, e ke lu dicis: «me tro askoltis la altri e ne suficante sucesis imponar mea volo», nome la nobela kasto militistal guvernanta Germania esis nacionalista e 'xenofobioza' tilextreme e volis precipue plufortigar e kreskigar Germania sen tro egardar altra landi. Dume, en la direktanta medii di Anglia (politiko, ekonomio, armeo), on sempre plu divenis anxioza pri la kreskanta povo, omnarelate, di Germania e libro titulizita «Made in Germany» avertante pri ca minacanta konkurencanto, havis granda vendo-suceso che la reprezentanti di ta medii. Pro ke la relati inter Austria e Rusia esis mala e ke ja quik de la tempo di Bismarck, Germania selektabis la partiso di Austria, la relati inter Rusia e Germania desamelioreskis. E pos Bismarck la diplomaco di Germania divenis tre

plumpa. Ico esis granda chanco por la adversi dil Germani. La agenti di Anglia esis tre aktiva e, balde, en 1893, danke lia interveno, Francia e Rusia federis su. Me ne savas quale Bismarck lore reaktis, nam tala federuro sempre esabis lua maxim granda koshmaro, ma la cetera Germani ne tro desquieteskis. Juste. La Rusi ne esis Germanodianta e la Franci lore kun la ministro pri Exterlandana Aferi, Gabriel Hanotaux, deziris diskreta pluproximesko diplomacal a Germania, me skribas diskreta pro ke la vunduro produktita per la perdo di Alzacia-Lotringia ne ja komplete cikateskis. Ma la reprezentanti di la kasto guvernante Germania volis quika e senrestrikta agnosko di lo eventinta e savigis ke li ne esis interesata per hezitanta rikoncilio. Ka vera amelioro dil Germana-Franca relati esis posibla? On havas la respondo per la krizo di Fashoda (1898) inter Francia ed Anglia. Militistal esploranto Franca kapitano Marchand entraprezas expediciono a Fashoda, olqua esas teritorio dezirata e bezonata da Anglia en Sudan. Pos la arivo dil Franci en ca teritorio eruptas krizo inter ita amba landi. Por evitar milito kun Anglia, la Franci, qui ja ne havas Germania kom amika lando, cedas. On darfas pensar anke ke ica renunco esis la rezulto dil vasaleso, depos 1815, di Francia a Britania.

La iraco nacionalista en Francia esis granda, ico produktis generala indignoklamo e lore granda majoritato de Franci penseskis, ke, forsan on devus rikonciliar su kun Germania e definitive aceptar la perdo di Alzacia-Lotringia, nome on havis nekontebla nombro de militi kontre Anglia e perdabis imperii pro ta lando (Nord-Amerika, India), dum ke, kontre Germania esabis nur un milito (1870) e la perdo di nur un provinco. Ka cafoye la Germani acceptus l'ofro dal Franci? Dum longa tempo, me pozis a me la questiono pro quo ico ne abutabis a Germana-Franca federuro, nam me ne trovis expliko pri co en la libri pri historio. Fine, uladie, per trovar e lektar anciena libro pri historio, me havis la respondo, nome Gabriel Hanotaux, qua esis ministro pri Exterlandana Aferi favoroza a bona relati kun Germania remplasigesis subite che lua ofico da Théophile Delcassé, ilqua esis fanatika nacionalisto ed agente di Anglia. Evidente, la partiso di Anglia esis tre forta en Francia ed havis la moyeni chanjigar la ministri.

Tale sen kulpo ye la latero dil Germani nek dil Franca populo, rikoncilio ne esis posibla e ne povis abutar pro la streta ligili di Francia ad Anglia. Tamen, la situeso esis tre tensita inter la Franci ed Anglia, nome la Boer-milito en Sud-Afrika riecitis la enemikeso kontre la Britaniani e lor la sedicio di le «Boxer» en Chinia, dum 1900, Franci e Germani kombatis sucesoze kune por liberigar la diplomacisti Europana en Beijing (Pekino) siejita da le «Boxer». Evidenteskis ke la Germani e la Franci povis tre bone kombatar kune ed esar federiti. La rezulto esis ke, dum kelka yari, onu ne plus celebris la Sedantag, olqua esis mi-oficala festo nacional en

Germania celebranta la desvinko dil Franca trupi en Sedan (1870). La membri dil guvernanta klaso en Britania komencis esar tre anxioza, nam Franca-Germana rikoncilio povus klozar la pordo dil kontinento a lia lando e plufortigar lia danjeroza konkurencanto Germania. Lore, la Angli rezolvis negociar direte kun Germania e facis omna posibla propozi avantajoza a ta lando. Nur, li postulis ke la Germana navaro ne egalesez olta di Britania, nam ico esis principo netushebla che la Angli, ke nula navaro en la mondo esez tam potenta - o plu potenta - kam la lia. Desfortunoze, malgre omna averti, admiralo Tirpitz, ilqua havis la favoro di imperiestro Wilhelm II, refuzis omna konsento-posibleso carelate. Il esis fanatika nacionalisto e la imperiestro, qua esis la nepoto di rejino Victoria, e konseque anke parte Anglo (la Angla esis lua duesma matralla linguo) savis tre bone l'importo di potenta navaro por expansema lando ed il ipsa tre interesesis pri omno koncernanta la maro. Malgre omna ofri oportuna dal Angli pri altra temi *gentlemen's agreement* ne esis posibla. Simila negocio, ja eventabis kun Bismarck, nam Tirpitz aludis ico, ma dum la tempo di Wilhelm II, la Angli esis plu jeneroza a la Germani. Vane. La rejo di Anglia tatempe, Edward VII, dum privata konverso deklaris: «Lando, qua ne aceptas havar navaro min forta kam olta di Britania devas irgakuste kombatesar e mem aplastesar». On povas dicar, ke, pro la refuzo da admiralo Tirpitz e lua influo a la imperiestro, la milito kontre Germania esis ja de ante deklarita da Anglia. Ma oportis krear oportuna cirkonstanci por komencar la konflikto en maxim bona kondicioni. Unesme lo esis tre importanta retrovenigar Francia a submiso ed obedio ad Anglia, sen ke ica suzereneso esez tro evidenta. Nome, se Britania havis la maxim bona e potenta navaro dil mondo, ol ne havis vere infantrio, kontre ke Francia havis tala armeo apta opozesar a Germania.

Edward VII, konseque entraprezis vizito ofical a Francia en 1903. La acepto da la habitantaro, qua memoris ankore tre bone Fashoda e la Boer-milito esis glaciala e tilextreme deskordiala. La guvernerio dil republiko, lore, uzis tre anciena artificio, lu venigis aktori e pagata personi de tota Francia por aplaudar e bonvenigar la Britaniana suvereno, ed ico kredigis ke la rejo di Anglia esabis apta seduktar la Franci e modifikar lia opiniono relate Anglia. La aspekto di la relati Angla-Franca esis salvita. Quik signatesis la Entente Cordiale, olqua mem se ol ne esis explicita federuro, tamen asociis strete amba landi.

En Germania, on esis konsternita, la maxim mala koshmaro di Bismarck, esis nun realajo. Kad la «fera kancelero» esabus kapabla evitar tala situeso se il esabus ankore vivanta? En 1904 komencis milito inter Rusia e Japonia, e pro ke, dum la printempo di 1905, Rusia ne standis bone e komencis perdar la milito, la pangermanisti (alldeutschen, Germane) judikis ke l'instanto esis oportuna por agar. Li agis forta presuri a la

imperiestro, ilqua, malgre lua deklari grandioza esis prefere pacema, por ke il defiez Francia, nam ica lando konsideresis kom la febla katenringo dil embrionatra federuro Angla-Franca-Rusa. La imperiestro do disembarkis en Marokana urbo e proklamis la yuro di Germania komercar libere ibe e defensar la nedependanteso di Maroko. Komprenoble, il esis tre sucesoza e la lokala turbi aklamis lu. Ico esis stroko kontre Francia, nam interkonsente, kun altra povoza landi di Europa (Britania, Hispania ed Italia), ol yurizesis extensor lua influo sur granda parto de la Marokana teritorio. Esis milito-minaco e la Germani savigis ke se la Franci deziris salvar la paco, li mustis sakrifikar Théophile Delcassé kom ministro pri Exterlandana Aferi. Lo esas desfacila judikar ica postulo, nam la Germani esis justa, nome Théophile Delcassé esis danjeroza viro, agento di Anglia, ed agis omnamaniere por kontreagar Germania omnaloke ube ico esis posibla. Ma, altralatero, nulatempe antee onu vidis tala ultimato, nome, ke lando postulez la revoko di ministro di adversa lando por evitar milito. La Franci, qui timis risikoza aventuro militistal kontre Germania, aceptis, e per la mediaco da Anglia rezolvesis ke per internaciona konfero en Algeciras establisesez la rolo dil diversa landi koncernata. Danke la Angla diplomacistaro (qua mem intervenigis la Usani), ita konfero esis suceso diplomacal por Francia e falio por Germania. La temerara pangermanisti duktabis lia imperiestro a kontreproduktiva misago. Me ne povas anke impedesar pensar, ke, se Bismarck entraprezabus justatempe koloniala politiko digna de Germania, tala evento ne bezonabus 'okurar', nam la Germani reaktis tale parte pro ke li esis frustrita ne posedar la imperio kolonial, quan lia dinamismo ed entraprezemeso igis necesa a li.

Tamen, mem la militistal kasto, lore guvernanta Germania, ne deziris irgakuste generala milito, en 1908 grava krizo havis loko en Mez-Europa pro l'anexo di Bosnia-Hercegovina da Austria, nam Serbia asertis ke ita regiono esis Serba provinco e devis atribuesar ad ol. Lu havis la simpatio di Rusia, olqua volis esar la protektanto dil Slava landi. Lore, la Germani mediacis e negociis tante habile per informar ed implikar anke la west-Europana landi (ed anke Francia) ke la paco salvesis. Malgre lia deziro abatar la danjeroza konkurencanto Germana, la Angli ne povis entraprezar milito kontre lu, nam li ne havis la necesa instrumenti militistal en ca skopo e Francia timis kombatar kontre lando (Germania), qua havis 25 milion habitanti plusa kam ol (Germania: 65 milion habitanti, Francia: 40 milion habitanti). Ulte lo, quale me ja skribis supre, Germania, mem kun atakema direktanta kasto, ne deziris irgakuste milito. La Britaniana eminentaro politikal trovis solvuro: kom konsequo di la revoluciono-probo en Rusia dum 1905, generala revolto-etosos aparabis che la laborista klaso en Europa, lore la Britaniana sekreta servi organizis manifesti revolucionera sur la kontinento. Francia, quan

la Angli bezonis en lia federuro, esis indulgata e la manifesti ibe esis mikra e sensignifika.

Ma en Germania, en 1910, ube esis forta opozo di la simpla populani a la dominacanta kasto, ita manifesti havis nekredebla ampleso; en omna granda urbi Germana esis tre multanombra manifestanti kontre la militarismo, por la paco e plu multa demokratio. La jurnali di ta epoko raportas ke ja nur en Berlin esis 300.000 manifestanti (probable plu multe en la realeso) e la tota lando esis agitata per ita sedicio. Me volas pluse dicar, ke, kande on redaktas ulo pri la historio di Germania itaepoke, onu aludas la nacionalismo e la militarismo, onu tro ofte oblivias ke esis tre forta kontrea tendenci e ke se la Germana popolo esabus mastro pri lua fato, on darfus supozar ke ol esabus prefere pacema e demokrata. Ma, kom konsequo di ta eventi, la membri dil kasto militistal pavoreskis e kom remediilo a tala situeso, li pensis pri la bon anciena recepto di Bismarck, nome entraprezar milito kontre Francia. En 1911, li rikomencigis duesma Maroko-krizo, cafoye la milito semblis esar tre proxima; la guverniero Franca, qua volis irgakuste evitar ol, sendis a Berlin lua maxim inteligenta ed habila politikisto e diplomacisto, Joseph Caillaux. Ma la milito semblis preske neevitebla, kande, subite, la Britaniani intervenis e minacis kombatar la Germani an la latero dil Franci. La Germana guverniero, tainstante divenis plu prudenta, e la Angli mediacis inter la Germani e la Franci. Ici laste dicita mustis, por salvar la paco, cedat parto di Kongolando posedata da li. La rezulto esis iraco-explozo en Francia, pro ke ica lando perdabis teritorio dum pacotempo, sen desvinko militistal. La Germani anke esis deceptita e furioza pro ke li expektabis plu granda avantaji. De nun la Angli obtenabis to quon li deziris, nome la Franci quik de ta tempo esis tante iracoza e diveninta odioza a la Germani, ke li esis pronta a milito kontre Germania e mem lego votesis, qua irigis til tri yari la duro dil milit-servo. Lia-latere, la Germani kredis ke la facanto di omna intrigi kontre Germania esis Francia, e tre enemika jurnalaro-kampanio kontre ca laste dicita lando komencis en Germania. Cetere, en Francia la situeso esis exakte la sama e la jurnalaro agis anke simile. Negociado tamen ankore eventis inter Germania ed Anglia, por mantenar la paco, e la Britaniani sendis altaranga maristo, Lord Haldane, ilqua esis Germanamika en la skopo negociar kontrato pri la navaro e la milit-navi. Ma esis tro granda desfido inter amba partisi, e mem Germano, konservema deputito, nomata von Heydebrand, klamis en la Reichstag dum lucidesofulmino : „Ni nun savas qua esas la vera enemiko!«. Fine ita lastega kontakti ne abutis.

Nun, pro ke la Angli savis ke la Franci esis rezolvita a milito, la aferi iris rapide. En 1912-1913 eventis armizita konflikto en la Balkaniana landi kontre Turkia (federito di Germania), por precize plufeblogar ita laste

dicita lando, danke la intrigi e laboro dal Angla sekreta servi (Intelligence service). Pos la sucesoza rezulto di ta entraprezo, la Franca sekreta servi liafoye, quik de la fino dil yaro 1913, helpis Serba konspiranti preparar atento en la skopo ocidar la tronheredonto di Austria- Hungaria, arkiduko Franz-Ferdinand, por produktar milito implikanta Germania. La Germana sekreta servi, qui esis ecelanta, informesis pri l'afero, ma pro ke en Germania on deziris anke milito, li ne savigis ico dal Austriani.

Dum la printempo 1914, jurnalaro-kampanio komencis en Francia kontre Joseph Caillaux pri qua on supozis ke il impedabis la milito en 1911. Ica jurnalaro-kampanio, organizita dal nacionalisti, esis tre violentoza ed atakis il en lua privata vivo. Ilua spozino anke implikesis en ita kampanio pro ke elua letri sendita a lua spozulo, kande el esis lore nur lua amatino, publikigesis. El demandis rendezuo a s-ro Gaston Calmette, direktisto dil jurnalo LE FIGARO, ube la ataki kontre el ed elua spozulo redaktesis. Ye la 16ma di marto 1914, el pafis kontakte per revolvero kontre Calmette, qua poka tempo pose mortis. Ico esis granda skandalo, ma s-ino Caillaux povis tante bone justifikesar pro la ataki kontre la honoro di elua spozo e kontre el ipsa, ke, kurtatempe ante la milito el absolvesis. Tamen, tale, la nacionalisti e la agenti di Britania obtenabis to quon li volis, nam pro ca afero e proceso, Joseph Caillaux ne plus povis plear irga rolo dum longa tempo en la Franca politiko e la armizita konflikto esis nun neevitebla e neimpedebila.

Me ne tro insistos pri la atento di Sarajevo e lua konsequi. Imperiestro Wilhelm II esis tre hezitema e manipulata dal militisti e pangermanisti. Il konciis ke milito esus katastrofo e grandega danjero, ma, altralatre, il ne povis abandonar Austria-Hungaria, olqua esis la unika federito fidinda di Germania. La Germani probis omnamaniere, adminime agar por ke la Rusi ne partoprenes la milito e la ambasadisto di Germania en Sankt-Petersburg, komto de Pourtalès, esforcis til la lasta instanto mantenar kontakti, por evitar la konflikto, kun la autoritatozi di Rusia. Vane. La Rusi ne povis e ne volis abandonar Slava popolo, nam, same kam en Germania esis pangermanisti, en Rusia esis panslavisti.

Se la Angli agabus aktive e propozabus lia mediacio, tre versimile la milito povabus ne eventar, ma pro komprenebla motivi (la milito esis insidio preparita da Anglia e, fine, anke da Francia kontre Germania) la Angli restis neaktiva.

La kombati komencis rapide an la westala fronto, mem ante la militodeklaro, nam la Germana generali opinionis ke rapida desvinko di Francia esis necesa por povar negociar oportuna paco. Ma pro ke la frontieri di Francia esis bone protektata, li mustis invadar Belgia, malgre la neutresokontrato garantianta la sekureso di ta lando. Lore, la skopo vizata dal Angli e Franci esis atingata, la Angla popolo esis tante indignigita ke Anglia senfriste povis deklaras milito a Germania.

La Germani subite koncieskis ke lia vera adverso esis Anglia e ke la milito an du fronti, kun potenta adversi, havis granda chanci perdesar. Li povabus savar lo, longatempe antee, ma pro, supozeble, rasista motivi li kredis ke lia fratala popolo Germanal, la Angli, nulatempe facus ulo mala kontre li, kontre ke la Franci esante «welsche»-i povis esar nur perfida, ruzoza ed hipokrita atakanti. Li tante plu persuadesis pri co, pro ke la simpla Angla populani havis tre amikala sentimente e relati a la Germani, e la Angla guvernanti profitis ca fakto por blindigar la Germani. Esis quika odio-explozo kontre Britania en Germania, lor ica militodeklaro, ed on salutis su en la stradi per klami quale :»maledikata esez Anglia!» e Germana autoro Ernst Lissauer redaktis poemo tatempe famoza, titulizita «Hassgesang auf England» (Odiokanto pri Anglia) ube dicesis ke la Germani ne grantis importo a la Rusi ed a la Franci:»Lin ni ne amas, lin ni ne odias.»«Ni havas nur un enemiko: Anglia!». Plu tarde Germana generalo agnoskis dum la milito: «Francia esas la espado di Anglia en Europa».

Ico esis, ya, justa, ma pro quo la Germani ne volis apertar la okuli antee? E, pro quo li ne aceptabis la tre oportuna propozi quin Anglia facis a li ye la frua komenco dil XXma yarcento? Certe, lo esis nejusta e nejusta, pos la unesma mondomilito, volar imputar a la nura Germani la responsiveso pri la militexplozo. Ma pro la akra militarismo di la direktanta kasto, pro la sempra ataki kontre Francia en kazo di problemo, olqui koaktis Francia refujar en streta federuro kun Anglia, li tre faciligis la intrigi di Britania kontre lia lando. On povas nur dicar ke esis du granda responsivi, ye egala nivelo, nome Anglia e Germania, ed anke lastatempe adjuntesis Francia. Ma Francia esis nur duesmaranga figuranto kompare a la potenta imperii Rusia e Britania, kontre ke la Germani kredis, o volis absolute kredar, dum tro longa tempo, ke ol esis la precipua aktoro.

(Ek Kuriero Internaciona n°3/2013)

HISTORIO DI KÖNIGSBERG da GERFRIED HORST

Pos lua retroveno di Palestina, la ordeno di la Germana kavalieri, havanta kom origino la frataro quan la krucmilitanti fondabis en la Santa Lando, esis serchanta nova misiono. En la yaro 1226, la princo Polona, Konrad de Masovia, advokis ca ordeno por helpar lu Kristanigar la Prusiani

pagana (etno parenta ad olta di la Lituani). Kom respondo, la granda mastro dil dicita ordeno, Hermann von Salza, transferigis a la ordeno da imperiestro Frederikus II e da papo Gregorius IX la suvereneso super la teritorio di Prusia. La Prusiani esis konquestata, ma nule nihiligata; ti qui aceptis baptesar restis sur lia sulo, la nobeli konservis lia rangi social. Li intermixis kun la koloniisti enmigrinta de Germania. La Prusiana linguo pluduris existar. Dum 1561, la Luterista katekismo imprimesis por li en Prusiana idioma, olqua komplete desapararis erste ye la komenco dil XVIIIma yarcento. Ma esis vorti Prusiana qui mantenesis en la dialekto parolata en est-Prusia, di qua la pronunco explikesas probable per la anciena linguo aborijena; esas familio-nomi tipale Prusiana, ed esis olim Prusiana nomi di urbi e vilaji, di fluvii e di loki qui desapararis erste en 1945.

Königsberg (Rejomonto) fondesis en 1255 e nomizita segun rejo Ottokar II di Bohemia qua partoprenis la krucmilito kontre la Prusiani. Ica urbo konsistis ek quar parti: la kastelo dil ordeno, la urbo «Kneiphof» sur l'insulo formacita per la fluvio Pregel (ico esas la loko ube jacas la katedralo, di qua la konstrukto komencis en 1333) la «Altstadt» (ancien urbo) e Löbenicht. Singla urbo havis lua institucuri, lua merkato, lua kirko e lua propra fortifikuri. L'ensambleo, tamen, quik de la debuto nomesis Königsberg. La tri urbi unionesis sub un unika administro erste en 1724, olqua esis la yaro dil nasko, interne di lua muri, di Immanuel Kant. La blazono di Königsberg kompozesas per la blazoni dil tri unionita urbi, kronizita per la aglo Prusiana.

La Granda Mastro havis lua rezideyo en la kastelo di Marienburg, est-Prusia. Ol esis la maxim granda fortreso dil Mezepoko e tote konstruktis per briki. Ye la 15ma di julio 1410, la Germana kavaliari desvinkis lor la batalio di Tannenberg (la Poloni nomizas ol la batalio di Grunwald) kontre l'armeo dil rejo Polona Wladislaw II. La Granda Mastro Ulrich von Jungingen mortis ibe, ma la kastelo di Marienburg ne konquestesis. En 1466, tamen, la ordeno koaktis cedat west-Prusia inkluzite la kastelo di Marienburg a la rejo di Polonia. La Granda Mastro transferigis lua rezideyo a Königsberg.

La lasta Granda Mastro, Albrecht de Brandenburg, enduktis la Reformo protestanta e chanjigis, segun konsilo da Martin Luther ica Stato religial a dukio laika. Dum 1544, Albrecht fondis l'universitato di Königsberg, olqua havis la skopo docar ed edukar profesionale pastori ed administranti protestanta. Pro ke lua filiulo havis mento restinta infantal, la Princo-Elektanta di Brandenburg, divenis unesme regento e, en la yaro 1618, heredis la dukio Prusia. Diveninte duko di Prusia, la Princo-Elektanta esis samatempe vasalo dil Imperiestro e dil rejo di Polonia. Lua posedaji extensesis duime en la Santa Imperio (Brandenburg) e duime adextere (est-Prusia). La chefurbo dil nova Stato

esis nekontestible Königsberg diveninta, dum la tempo dil Germana kavalieri e kom membro di la Hanso, komercala urbo super omna komparo a to quo existis en Brandenburg. La Princo-Elektanta Friedrich-Wilhelm, regnanta de 1640 til 1688, obtenis dum 1656 la agnosko dal rejo di Polonia e dum 1657 olta da Suedia pri lua integra suvereneso koncerne la dukio Prusia. Pos la revoko dil Nantes-Edikto, il aceptis la Franca hugenoti tam multe en Berlin kam en est-Prusia ed en Königsberg. En Königsberg, do exter la Santa Imperio ube ico ne esabus posibla, ye la 18ma di januaro 1701, la Princo-Elektanta Friedrich III igis su kronizar, sub la nomo Friedrich I-ma. Oficale il esis nur «Rejo en Prusia», t.e. en Brandenburg lu duris esar Princo-Elektanta. Erste Friedrich II nomizis «Prusia» lua omna posedaji e konseque esis «Rejo di Prusia». La lasta de le Hohenzollern qua kronizigis su ibe esis Wilhelm I-ma en 1861. Exakte 170 yari pos la kronizo dil unesma rejo di Prusia en Königsberg, ye la 18ma di januaro 1871 en la kastelo di Versailles, rejo Wilhelm I-ma proklamesis kom Germana Imperiestro. Til la fino dil tempo monarkial en la yaro 1918, Königsberg havis la titulo ofical di «chefurbo e rezideyo-urbo rejala».

Komence dil XVIIIma yarcento, la pesto senpopuligis granda parti de est-Prusia. Rejo Friedrich-Wilhelm I-ma konseque havis intereso atraktigar adibe homi veninta de altra Europana landi por «ripopular» la dezerta regioni. Esis ondi de enmigrinti: Franca hugenoti, Suisa Calvinani, la protestanti ekpulsita de Salzburg, Skoti. Li intermixis kun la restaji dil Prusiani aborijena, kun la Germani, la Lituani e la Poloni qui habitis en certena parti de ca lando. Est-Prusia esis enmigradolando quale Usa. De ita omna genti diversa, formacesis la homogena habitantaro di est-Prusia.

En 1724, en Königsberg naskis Immanuel Kant. Ilu redaktis ibe lua nemortiva verki e vivis ibe til lua transpaso, dum 1804. Ila spirito kontenis l'Universo ; ma dum lua tota vivo durinta preske 80 yari, il vidis nur la peizaji di est-Prusia e la nura urbo Königsberg. En la prefaco di lua verko «Antropologio de vidpunto pragmatika», ilu facis laudo pri lua amata nasko-urbo: «Un grand urbo, meze di Stato qua kunvenigas la asembli dil guvernierio, un universitato (por la kultivo dil scienci) ed oportuna situeso dil trafiko marala, posibligante komerco per voyo fluvial inter la internajo di la lando e kontigua o fora regioni, havante mori e lingui diferanta, - tale esas, segun exemplo di Königsberg an la fluvio Pregel, la urbo quan on povas konsiderar kom apta a la developado dil konoco di la homi e dil mondo, ed ube, sen voyajo, ita konoco povas aquiresar.»

Kant ne esis la unika granda viro di Königsberg. Dum la XVIIma yarcento, la poeto Simon Dach skribis ibe nemortiva poemi e kunvenigis cirkum ilu grupo de poeti e muzikisti. La maxim konocata Kristnasko-kanti Germana

havas lia origino en Königsberg. Johann Christoph Gottsched (1700-1766), la „papo“ di la Germana literaturo dum lua vivotempo, naskis e studiadis en Königsberg. E plura altri...

Dum la Sepyara milito, est-Prusia okupesis dal Rusi de 1758 til 1762. La Rusa guberniestro, barono Nikolaos de Korff, esis aristokrato Germana di Kurlando e mem ne savis la Rusa linguo. L'administrerio Germana di Königsberg pluduris quale antee. Lo esas a la Rusa imperiestrino Elisabeth, a qua Immanuel Kant skribis letro ye la 14ma di decembro 1758 por demandar ad el nominesar kom profesoro pri logiko e metafiziko che la universitato di Königsberg. Friedrich la Granda esis talgrade deskontenta pro la kunlaboro da lua regnati kun la Rusi, ke, pos la milito, il ne plus venis a Königsberg.

Königsberg esas loko historial. Adhike refujabis la Korto di Berlin pos la desvinko di Iena en 1806; Friedrich-Wilhelm III, refo havanta hezitema mento e febla volo, vokis adibe barono de Stein por reformar la institucuri di Prusia; italoke, rejino Luise ensuflis elua kurajo heroal ad elua patrio. Ye la 12ma di junio 1812, Napoléon pasis kelka dii en Königsberg por, pose, duktar la Grand Armeo kontre Rusia. Pos la katastrofo frapinta ca armeo, general Yorck de Wartenburg, komandanta la kontingento Prusiana dil Grand Armeo, de lua propra inicio, signatis kun la Rusa reprezentanti (generalo Diebitsch, kolonelo de Clausewitz e komto Dohna, qui, fakte, esis omna Germani) la «konvenciono di Tauroggen». Ye la 8ma di januaro 1813, il aparis kun lua armeo-korpo en Königsberg, proklamis su kom guberniestro generala di est-Prusia e kunvokis la dieto di la provinco, olqua promulgis ye la 7ma di februaro 1813 la lego koncernanta l'organizo di la «Landwehr» (rezervarmeo teritorial). Refo Friedrich-Wilhelm III ne havis altra selektebleso; il mustis aprobar la agi dal generalo. Ye la 20ma di marto 1813, il publikigis la voko «A mea popolo», konkluzis federo kun caro Alexandros I-ma e deklaris milito a Francia. Komencita en Königsberg, la Liberigo-milito ne finis ante l'iro dal trupi Germana e Rusa en Paris, ye la 31ma di marto 1814 e la batalio di Waterloo ye la 18ma di junio 1815.

En est-Prusia naskis anke konocata mulieri. Käthe Kollwitz (1867-1945) esis piktisto e skultisto havanta tendency pacifista e sociala. La Hebrea filozofino politikala Hannah Arendt (1906-1975), filiino di genitori havanta origino en Königsberg, edukesis en ita urbo quik de la evo tri yari. Agnes Miegel (1879-1964), poetino, nomizita «matro di est-Prusia», esis multe plu dextrana e plebeyala kam Hannah Arendt. Multa de lua poeziaji tradukesis a la Rusa; la Rusi qui nun habitas ica regiono veneracas elu. Komtino Marion Doenhoff (1909-2002), decendantino di anciena familio aristokrata Prusiana, organizis dum 1992 la restauro dil statuo di Immanuel Kant avan la konstrukturo dil universitato di Königsberg.

Dum la nokti de la 26ma til 27ma e de la 29ma til la 30ma di agosto 1944,

Königsberg destruktis dal avionario Britanian (Royal Air Force). Testo dil bombardi, Michael Wieck, qua evis lore 16 yari, skribas en lua libro Atesto pri la desaparo di Königsberg - persono konsiderata kom «simil a Hebreo» raportas: «Du ataki avional kun entote plu kam 800 pezoza bombardavioni Britaniana nihiligis definitive to quo esabis konstruktata ed elaborata penoze dum la sucedo dil yarcenti. La anciena e veneracinda urbo havanta beleso super omna komparo chanjesis a maro di flami ed a agro di ruinaji.»Plu kam kinamil habitanti di Königsberg brulesis, 200.000 perdis lia domi, l'universitato, la meza urbo mezepokal, la katedralo, la kastelo, kulturala trezori nereparebla esis perdita por sempre.

En 1939, Königsberg havis 380.000 habitanti. Kande evidenteskis, dum l'autuno 1944, ke l'armeo sovietal proximeskis, la nazista autoritatozi interdiktis ad omni fugar. Erste cirkum la fino dil monato januaro 1945, kande la urbo ja cernesis dal Red Armeo, Gauleiter Koch permis a la civila habitantaro abandonar Königsberg; il ipsa fugis kom l'unesmo. La Germani sucesis riestablisar la komuniki kun l'avan-portuo di Pillau , de-ube omnaspeca bateli evakuis plura dekamili de refujanti, tale efektigante vera prodaji. La restinta trupi Germana defensis la ruinaji di Königsberg kontre l'armeo sovietal til la kapitulaco sen kondicioni di ca urbo, ye la 9ma di aprilo 1945. Lor la konfero di Potsdam , dum julio 1945, Truman e Churchill deklaris aprobar la deziro di Stalin atribuar a Soviet Uniono Königsberg e lua kontigua teritorio. De la 120.000 civili Germana, qui, ye ca dato, esis ankore en ta urbo, preske 100.000 mortis pro agi di violentaji, pro hungro e maladeso, dum la tri sequanta yari. La mikranombra posvivanti deportesis en 1948 a west-Germania.

Ye la 3ma di junio 1946 mortis Mikhail Ivanovich Kalinin, prezidanto ofical di Soviet Uniono, en la realeso il esis lakeo di Stalin. Eventis ke on serchis precize lore Rusa nomo por la chefurbo di est-Prusia, konquestita dum la preirinta yaro. Un monato plu tarde, ye la 4ma di julio 1946, dekreto signatita da Stalin donis a Königsberg la nomo Kaliningrad, ed a la parto di est-Prusia sub administrantaro sovietal la nomo «Kaliningradskaia oblast» [teritorio di Kaliningrad]. Depos 1959, la giganta statuo di Kalinin stacas avan la precipua fervoyo-staciono di ca urbo. Ma ne nur la urbo nomizesas segun il: lo esas anke la kazo dil placo sur qua erektesas lua monumento e di la strado departante de ol.

La Germana habitantaro di ca urbo e regiono remplasigesis da Sovietana civitani veninta de omna loki di Soviet Uniono. Til 1991, la toteso di ca teritorio esis militistal areo interdiktata, a qua nek la westana vizitanti nek mem la civitani Sovietana di altra regioni darfis acesar. Depos la krulo di Soviet Uniono dum 1991, la dicita teritorio esas Rusa inkluzajo inter Lituania e Polonia, t.e. du landi qui esas membri di Europana Uniono depos 2004. Lu do konstitucas Rusa insuleto interne di Europana

Uniono. Per stranja hazardo dil historio, la regiono di Kaliningrad ne plus havas nemediata kontakto kun Rusia exakte quale est-Prusia ne havis nemediata kontakto kun Germania dum la yari de 1919 til 1939.

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2013)

IDO-RENKONTRO DI 2013 EN OUROUX-EN-MORVAN

Me departis ye la jovdio 8ma di agosto, matine, de la mikra fervoyala staciono Bercy en Paris. La voyajo esis komfortoza e sen multa kunvoyajanti til Clamecy ube me ekiris la treno por enirar autobuso moderna, komfortoza e preske vakua. Ye 14 kloki me arivis en Corbigny. Me vartis dum kelka tempo sur la placo dil fervoyo e me komencis desquieteskar pro ke Hans devis venar por querar me ed il ne aparabis (e me ne havis lua telefon-numero). Fortunoze parolesis pri mikra miskompreno e subite me videskis Hans, qua vartabis me che la kayo dil staciono e ne pensabis pri la placo ube arivas la autobusi. Quik ni departis por irar renkontre a s-ri Scholz e Heintze en Avallon. Lia voyajo ne eventis sen desfacilaji ma li fine arivis justatempe en la justa loko. Plu tarde ni iris a nia gasteyo « Ambiance Morvan » jerata da Nederlandani (samlandani di Hans). La chambri esis sen granda intimeso, nam la du aludita samideani e me partigis la sama balneyo e neceseyo, ma ico ne esis duronta nam pro nepreciza motivo, ni devis livar nia chambro, ye la morga dio, por irar a la hotelo « Le Lion d'Or » dum un dio e pose retrovenar en altra chambri di ca gasteyo. Pos instalir nia aferi, ni rividis plura personi : Marion Kasper, Loïc Landais, Peter Totten e lua spozino Japoniana Miyuki. Dum la vespero ni diskutas e manjas en la domo-apartamento lokacata da Peter Totten. Plu tarde ni drinkas diversa drinkaji proxim la gasteyo en libera aero noktalo e ni diskutas pri diversaji, ma precipue pri konocata poeto Idal, qua esas tre ofensebla e disputema persono atakinte sen vera motivo pluri de ni. Ico tre shokis ni ed il divenis nia nigra bestio. Ni ne komprenas lua mentaleso ed il esas vera misterio a ni. Dum nia sejourno, il duos esar un de nia preferata konverso- e joko-temi.

9ma di agosto, venerdie : Matine, ye aproxime 10 kloki, ni departas por vizitar Autun. Survoye por vizitar la templo di Janus, ni vidas bela pordo Romana ek solida petri. Ol memorigas la Porta Nigra di Trier en Germania, ma en Autun el restis blanka e nule nigreskis. Fine, pos

marchir dum ula tempo e trairir granda prati, ni arivas a la templo di Janus. Me kelkete astonas la samideani per informar li ke la dukapa Janus esis la deajo dil pordi, nam janua en la Latina signifikas : pordo. La templo ipsa esas bela ancienega edificio grandaparte krulinta, ma qua permanas, malgre omno, pos duamil yari de existo. Tamen afishtabeli avertas ni ne tro proximeskar a la templo pro la minaco di krulanta petri ed apude ni vidas homi qui praktikas labori arkeologia.

Ni dejunas en Autun e pose ni iras hastoze a la Templo di la Mil Buddhi en la vilajo La Boulaye ube ni komendis guidata turo. Ni atingas ol dum la posdimezo, ye 14 kloki 30, cirkume. Ibe Franca monako Buddhista, di qua la nomo esas Jean-Paul Cantillon, vartas ni. Me esos lua tradukanto ad Ido. Il naracas a ni la historio dil Buddhismo en Ocidento. Dum la yari 1960ma multa yuna « globetrotter »-i Ocidentana atraktita per la spiritaleso Oriental, iris ad Azia, precipue a Katmandu. Li ofte esis narkotaji-konsumanti, ma survoye li anke konoceskis la Buddhismo. Pluri guidigis su da « guru »-i e da Tibetana monaki Buddhista. Retroveninte en Ocidento, li fondis en 1967 la Buddhista centro Samye Ling en Skotia, olqua esis la unesma monakeyo Buddhista en Ocidento. Plu tarde, ye aproxime 1975, la Franci volis anke havar centro por su ipsa. Li do kompris en la Burgundiana vilajo La Boulaye (Burgundia esas provinco di est-Francia), ruinita kastelo e sat vasta tereno apuda po chipa preco. Pose li reparis la kastelo e konstruktigis, danke la helpo da mecen, bela monakeyo segun Tibetana stilo e venigis, por docesar da li, Bhutana monaki (Bhutan esas lando dil Himalayana regiono, di qua la habitantaro esas grandaparte de Tibetana origino ed havas kustumi, mori e religio simila ad olti dil Tibetani). Nun, la Aziana monaki departis, ma la centro, la Europana monaki edukita da li, e lia adepti permanas. Dum la vizito dil templo, nia guidisto explikas a ni ke esas du precipua punti en la praktiko dil Buddhismo : 1)la koncentrigo dil mento en la skopo 2)obtenar la sereneso e la quieteso dil anmo. Avan la pordo dil templo che la frontono di ol, lu remarkigis da ni roto reprezentanta la « dharma » (lego kosmal) e cervini pro ke la Buddho komencis predikar lua doktrino en loko nomata prato dil cervini. En la internajo dil templo il montras a ni imaji e skulturi di deaji diversa nomata « yidam »-i. Li ne esas vera enti ma suportili por meditado-temi spirital. Me ne povas impedesar pensar ke anke en altra religii, la santi e la dei esas suportili por la mento, ma ico povas igar li tre efikiva danke la liturgio establisante magiala ligilo kun la deajo, olqua reprezentas energio e forco interna e nule, quale on povus kredar, povo extera. Pos lua expliki, ni darfes pozar questioni ad il e Marion Kasper tre astonis me per questionar kad la venonta Dalai Lama povos rienkarnigesar kom muliero. Me mem plu astonesis kande la monako respondis, ke : « - Yes, e la Dalai Lama asertabis ico tre explicite, recente. » Pos kontemplir un

« mandala » ni iris a la drinkejo dil monakejo e dirigis nia ekskurso per vehar a la vilajo Anost por la dineo. Ante la dineo, Hans qua esas kurioza, forduktas Loïc Landais e me a mikra muzeo pri tradicioni e dialekti dil regiono Morvan. Me havas la surprizo konstatar ke Hans savas nun tote fluante (o preske fluante) la Franca, quankam il asertas lernir ol recente. Forsan lua savo pri Ido e la Hispana esis granda helpilo a lu. Retroveninte, me iras a la hotelo « Le Lion d'Or » ube me havas mala surprizo, nome la iracoza patrono asertas ke me devabus venar ye la predio e ke il vartis me til un kloko matine e ke me devas restar til la fino di mea sejourno hike pro ke ico esis rezervita de ante da Hans. Me ne savas quon pensar e, fine, me asentis. Ni certe aranjos l'afero, Hans e me, kun la patroni di « Ambiance Morvan », me opinionas.

10ma di agosto, saturday : Dum la matino, me havas plusa desagrabla surprizo che « Ambiance Morvan », nam kande me anuncas a la patroni, ke denun me devas lojar che la « Lion d'Or », li ne aceptas ico e dicas ke me devas retrovenar a lia gasteyo. Me ne savas quale agar, forsan dum la vespero me negocios kun la hotelestro di « Le Lion d'Or » por aranjar ico. Por la ekskurso di la komenco di ca jorno, Hans irigas ni a la « foire de la brocante » (brokanto-ferio t.e. ulaspeca « pulco-merkato ») en Corbigny. Ibe on povas trovar omnaspeca interesiva ancienaji e la etoso esas tre gaya e festal tra la streta stradi di ta desnova urbo. Fine, me kompros libro kun interesiva raportaji historial, quin me intencas tradukar ad Ido (koncerne kelki de li). Me memoras ke ulainstante Hans e me renkontris charmiva mezevoza damo dil urbo Lille, Francia, qua anke, quale multa Nederlandani, kompris domo kom duesma rezideyo en la regiono. Quankam el esas Francino e parolas nur France, pro lua geografial origino, el esas quaze samlandanino di Hans, quan el ja konoceskis plura monati antee.

Dum la komenco dil posdimezo ni retrovehas ad Ouroux por dejunar en la lokacita apartamento di Peter Totten e lua Japoniana spozino Miyuki. Pose, ni departas itere por irar a loko ube esas la bela lago artificial di Pennecière kun digi kreita por regulozigar la fluo dil riveri, qui furnisas aquo a la fluvio Seine trairanta Paris. Ante ita labori e digi, la aquo-flui produktis ibe dramatatra inundi.

Plu tarde, ni iras a drinkejo nefore de la dicita lago, quan ni povas admirar sub la tre brilanta suno. Ibe me komendas tradicionala Franca drinkajo nomata « diablo menthe » (diabla minto). Kurioza, Marion Kasper imitas me e rapide, kande el drinkeskas ol, elu lore anke tre prizas ica drinkajo nekonocata da elu til nun. Ye la sequanta dio, s-ro Scholz probinte ol, deklaras ke ol esas agreabla drinkajo ma pensigas pri absinto, olqua konocesis dum la XIXma yarcento, ma pose interdiktis til recenta tempo pro lua danjerozeso debata a lua altanivela alkohol-

procento. Fortunoze la « diabla minto » ne kontenas alkoholajo e povas drinkesar mem da infanti. Plu tarde ni dineas en « pizzeria » e retrovehas ad Ouroux.

Por negociar kun la hotelestro di la « Lion d'Or », me demandas ad Hans venar kun me, nam il komendis mea chambro. Fakte, il esas kulpoza pri nulo, nam il komendis omno en ordino, ma pro ke il esis en Amsterdam, e ne surloke, il demandis a la hotelestro per e-mesajo e per telefon-mesajo konfirmar la komendo, ma il recevis nula respondo. Pro ke il ne savis quon opinionar pri la tacado di la jeranto di ca hotelo, il preferis komendar chambro che « Ambiance Morvan » por ne havar mala surprizo. E normale ni ne devabus havar problemi. Ma tote ne-expektite e pro neklara motivo la jeranti di « Ambiance Morvan » klozis lia gasteyo dum un dio e sendis la ldisti a la « Lion d'Or » ed ico kreis nia problemo. La hotelestro restis netransasaktema e pro ke me havis mea valizo che la hotelo e nule povis fugar, pos diskuto en ldo kun Hans, me rezolvis restar. Hans promisis a me aranjar ica stranja kazo kun lua samlandani jeranta « Ambiance Morvan » e me pasis la vespero restanta, plu quiete, ma tamen ne tote.

11ma di agosto, sundie : Fine, Hans sucesis kalmigar la jeranti di « Ambiance Morvan » e pagis a li un dio di sejourno, olquan me rimborsas ad il. Dum la matino ni departas a Vezelay ube esas splendida baziliko. Survoye ni admiras la pejzajo rural e ni diskutas, ni parolas pri nia komuna linguo ed ulu plendas ke ni ne havas vorti dil moderna tekniki, ma reflektante pri co me konstatas ke lo ne esas granda problemo, nam on povas facile forjar kompozita vorti qui expresas ica tekniki ed objekti. Opozite, ni havas plu granda problemi kun vorti ja existanta en nia dictionarii ma quin ni ne konocas. Precipue la nomi di flori, planti, legumi e frukti pro ke ni uzas li nur rare e ne en la singladia vivo. Me memoras ke ni havis desfacilaji por trovar la vorti : « moruso » e « rov-bero », nam esas nuanco inter amba e ni ne pensabis pri co. Arivinte en nia exkursoskopo, ni konstatas ke la urbeto Vezelay ipsa esas bela, anciena e pitoreska, havanta ankore kelka traiti mezepokal ed ol esas konstruktita segun la stilo tradicional di la regiono Burgundia. Enirinte la baziliko, me havas agreable surprizo : ol konstruktesis segun pura stilo romanika ed esas multe plu lumoza e min severa kam la katedrali segun gotika stilo. Forsan ico debesas anke a la fakto ke la vitrali esas nun transparenta, sen desegnuri nek kolori. Exter ca edificio e dop ol, ni povas admirar splendida panoramo di la « naturala parko » cirkondanta ica loko. Pose, ni dejunas tarde en restorerio di vilajo ube havas loko « fête de la moisson » (rekolto-festo). Marion e Loïc iras adibe, ma la ceteri preferas irar a restorerio. Ibe ni manjos en libera aero sub l'ombro di bela arbori. Ulo tre amuzis me dum ta repasto, nome Peter Totten komendis ula disho

e la garsono questionis lu per quala sauco il volas kondimentizar ol, un de la propozita sauci esis : « sauco segun maniero 'samuray' ». Kande el audis la vorto « samuray » Miyuki apertis subite granda okuli pro astonego. Probable, pro ke el ne savis la Franca, el questionis su pro quo la samurayi povas implikesar en Franca repasto. Fininte la repasto, ni vizitas vendeyo ube esas mestierala produkturi lokal e ligna shui. La vendistino astonesas pri nia idioma ed interesesas pri la Linguo Internaciona di la Delegaciono.

Dum la vespero, ni havos repasto che Hans en lua dometo di Ouroux ube il habitas kun lua kompanulo Sander dum lia vakanci. Hike ni diskutas pri diversaji di nia movado. S-ro Scholz tre regretas ke Fernando Tejon, qua tre bone laboris por Ido, ne plus esas en nia movado. Lo esas klara ke ico debesas grandaparte a la indijo di agnosko en la movado, qua ignoris lua granda valoro. Il dicas anke ke me ne havas la agnosko quan me meritus. Ico ne tro jenas me, nam me esas retretinto e, laborar por Ido, esas interesiva okupo a me. Ma to quon me aceptas tre male, lo esas la furioza ataki senbaza e grosiera da kelka personi. Me ja parolis pri la famoza poeto Idal, qua pro lua maligna e violentoza ataki divenis la « nigra bestio » di mult Idisti e qua audacas kun granda « khuropa » (nekredebla senshameso), quale dicit un de nia samideani, prizentar su a la altri kom viktimo di komploto da homi agante quale mafiani. Recente, me atakesis anke, tote neexpektite, da Latinida Amerikano pro ke me publikigis (neofte) mesaji pri Exterterani che la « Facebook » Idisti. Lua ataki esis tre despolita ed idiota. Mem skribante a lu, ke me esas multe plu evoza kam lu e, ke, adminime, il devus havar respekto a me ed esar decanta, il volis audar nulo e durigis lua furioza e stulta ataki. Ico esis tante plu absurda, ke il ipsa redaktabis romaneti pri Exterterana aventuri (en malega Ido) e qui esas trovebla che la interreto. Me aludis ica verkachi, ma il volis audar nulo e pluduris lua dementa ataki quaze lu esus demonozo. Fine, me cesigis la disputo per ne plus responder a lu, ma me pluduris publikigar (ed ofte) mesaji pri anciena astronaviganti ed Exterterani, tale il obtenis nulo, tote kontree. Me havas forta rankoro kontre tala personi, pri qui me opinionas ke li ne devus adirar interlinguala movado pro lia maligneso e netoleremeso. La dicit Latinido, kontree a me, juas ula agnosko (quan me opinionas esar tote nemeritita pro lua infantatra inteligenteso e mala savo di nia linguo) kontre ke me esas prefere ignorata. Me konjektas, ke la situeso esas tala omnaloke e savesas ke, ofte, homi senvalora juas reputeso ed honorumi, kontre ke multe plu apta e valoroza personi juas reputeso erste pos lia morto od erste tre tarde dum lia vivo. Ulgrade, la situeso esas tala por Fernando Tejon, qua preske ignoresis dum lua Idisteso e nun, pos lua departo de nia movado, regretesas bitre da omni.

Fininte nia repastal kunveno, ni dankis kordiale Hans pro lua bone organizita vizito e seĝorno turismal por la Idisti, qui aceptabis partoprenar ica renkontro, e ni preparis ni retrovehar adheme ye la sequanta dio.

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2013)

LA TIRUKKURAL

A la kulturala patrimonio pri qua India darfus juste fieresar, remarkinda kontributo adportesas da la Tamila, olqua esas un de la maxim anciena lingui vivanta en la mondo. Dum multa yarcenti, la Sanskrita e la Tamila vivis flanko an flanko quale du frati.

Duamil yari ante nun, sajulo di Tamil Nadu skribis grandanombra versi, kurta, qui per lia forteso e la vereso quin li kontenas, esas super omna komparo en la literaturo Indiana. Ica verko konocesas sub la nomo Tirukkural o Kural. « *Tiru* » signifikas sakra e « *Kural* » havas la senco di versaro. La aludita verko inkluzas 133 chapitri e singla de li havas dek strofi.

La sajulo qua kompozis ita versi konocesas per la nomo Tiruvalluvar. Quale multa granda homuli dil tempi anciena, il ne poslasis naraco pri lua vivo. Mem lua vera nomo ne savesas nam la vorto »*Tiruvalluvar*« signifikas nur « *la devocozo di la kasto Valluva* ». Le Valluva esis heraldi di la reĝo, qui, kavalkanta sur elefanti, tamburagis e proklamis la rejala imperi e dekreti. Semblas ke Tiruvalluvar selektabis altra profesiono. Ilu divenis texisto e vivis en Mylapore olqua esas nun parto di Chennai (Madras). Ma ni ne povas certigar ke il esis texisto. Forsan ulu deskriptis lu en pasinta epoko kom texisto en imajoza senco pro la fakto ke il txis tante bela versi !

Existas multa legendi interesiva koncernante lu. La homi venis ofte konsultar il por obtenar lua konsili o parolar pri lia problemi. La sajulo, kande ico esis posibla, respondis a li per paroli ed exempli prefere kam per simpla vorti.

Ulamatine, yunulo qua havis problemo venis por renkontrar ilu en ilua hemo. « Ka vu havus l'afableso dicar a me kad lo esas plu bona havar spozino o ne havar spozino ? » lu questionis.

La sajulo ridetis e demandis a la yunulo restar kun lu dum kelka hori. Kande li sideskis por dejunetar, la spozino dil sajulo donis a li rizo, qua,

pro ke ol esabis koquita ye la predio, esis tre kolda. Ma la sajulo bramis « *Vasuki, ica disho esas tro varma !* »

Sen dicar irga vorto Vasuki sideskis e komencis ventizar la rizo por koldigar lu.

Pose kande la sajulo e lua gasto esis dejunanta ye dimezo, la sajulo klamis « *Vasuki, pro quo tu ne lasis lampo hike dum ke noktesas ?* »

Sen audigar ula murmuro, Vasuki acendis lampo e pozis ol apud la sajo. La yunulo dicitis « *Sioro, vu donis a me la respondo. Havar spozino esas certe plu bona kam havar nula adminime se el esas tam devota ed obedianta lua spozulo kam esas vua spozino.* »

Tiruvalluar ne selektis esar ye la servo dil rejo, ma homi di multa generacioni pos ilua vivotempo agnoskis il kom rejulo inter la saji. Pri singla aspekto dil vivo, pri singla situeso a qua homo povas konfrontesar, la Kural furnisas konsilo nobla e facile praktikebla.

La docado dil Tirukkural ne limitizesas a la etikala aspekti di la singladia vivo. Ol kontenas bona konsili pri la diplomaco, la arto gubernar ed anke pri altra domeni dil aktiveso homal.

[Segun artiklo publikigita en NOUVELLES DE L'INDE, revuo dil ambasaderio di India en Francia]

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2013)

LA PERQUIZITO (novelo)

[*La Franca auroro Anatole France (1844-1924) supozas ke mikra soldato plomba, surhavanta la blanka vesto bordizita per la blua koloro dil Franca guardi, inkluzita en vetrino, inter altra anciena kozeti vidinda, raportas ad ilu lua memoraji pri la Revoluciono, dum un nokto kande la febro mantenis ilu en vigilanta stando.*]

La chambro esis tapetizita per pala blua silko. Videsis espineto sur qua esis apertita la libreto *Le Devin du village* (La Divinanto dil vilajo), stuli havanta liro kom dorsapogilo, moblo nomizita »bonheur-du-jour« ek mahagono, lito blanka ornita per rozi, alonge la kornico esis pari de kolombi, omna kozi ridetis kun emociganta gracio. La lampo brilis dulce e la flamo di la herdo igis palpitar ulo quaze ali en la ombro. Sidanta vestizita per chambro-robo avan la moblo « bonheur-du-jour », elua eleganta kolo inklinata sub la splendida e pala aureolo di elua hari, Julie

foliumas la letri qui obliviesis, ligita per silka rubandeti, en la tirkesti dil aludita moblo.

Noktomezo sonas ; lo esas la signo dil paso de yaro a la sequanta yaro. La miniona pendul-horlojo, ube ridas orizita Amoro, anuncas ke la yaro 1793 esas finita.

Dum l'instanto dil kunjunto di la horlojo-aguli, mikra fantomo aparis. Jolia infanto, ekirinta la chambreto ube il esas en lito e di qua la porto duras esar mi-apertita, venis, quankam il vestizesas nur per kamizo, por springar vers la brakii di lua matro e dezirar ad elu felica Nova Yaro.

« Felica Nova Yaro, Pierre...Tun me dankas. Ma ka tu savas to quo esas felica yaro ? »

Il kredas savar lo ; tamen, el volas docar ico plu bone a lu.

« Yaro esas felica, mea karulo, a ti qui pasis ol sen odio e sen pavoro. »
El kisas ilu ; elu portas il a la lito deube il eskapis, pose el retroiras por itere sideskar avan la « bonheur-du-jour ». Elu regardas alterne la flamo qua brilas en la herdo e la letri deube eskapas sikigita flori. Ico chagrenigas el bruligar oli. Ico esas tamen absolute necesa. Pro ke se ita letri esus deskovrita, oli sendigus a la gilotino ilta qua skribis li ed elta qua recevis li. Se parolesus nur pri el, elu ne kombustigus oli, talgrade el fatigesas luktar por ne livrar elua vivo a la tormenteri. Ma el pensas pri ilu, proskriptita, denunciata, serchata, qua celesas en ula granario en la opozita extremajo di Paris. Suficus obtenar un de ta letri por trovar lua traci e livrar ilu a la morto.

Pierre dormas, en agreabla varmeso, en la chambreto vicina ; la koquistino e la chambristino, di qua la nomo esas Nanon, departis por irar a lia mansardi. La granda silenco dil nivo-vetero regnas til fora disto. La aero akra e pura ecitas la flamo di la herdo. Julie bruligos ita letri, e co esas tasko quan elu ne povos efektigar, elu savas lo, sen profunde e triste revar. El balde bruligos ita letri, ma ne sen rilektar oli...

La kalmeso esas profunda cirkum elu. Singlahore, el iras a la fenestro, levetas la kurteno, vidas en la silenco ombro la kloshturmo di Saint-Germain-des-Prés arjentizita per la luno, pose elu ristartas elua verko di lenta e pia destrukto...

Elu lektas e revadas. La nokto finas. Ja lumeto livida trairas la kurteni : lo esas la matino. La servistini komencis lia laboro. El volas parfinar la sua. Kad el ne audis voci ? No, la kalmeso esas profunda cirkum elu...

La kalmeso esas profunda ; pro ke la nivuro amortisas la sono dil pazi. Onu venas, on esas hike. Frapi shanceligas la pordo.

Celar la letri, klozar la « bonheur-du-jour », el ne plus havas la necesa tempo por co. Omno quon el povas agar, el agas lo ; t.e. el prenas la paperi per brakiedi e jetas oli sub la kanapeo di qua la tegilo jacas sur la planko-sulo. Kelka letri extensesas sur la tapiso ; el retropulsas oli per sua pedo, sizas libro e springas aden fotelo.

La prezidanto di la distrikto eniras sequata da dek-e-du viri armizita per piqui. Il esas anciena ripaliizisto, nomata Brochet, qua tremas pro febro e di qua la okuli sangoza natas en perpetua hororo.

Il signifas a lua viri gardar la ekireyi, e paroleskante a Julie :

« Civitanino, ni jus saveskis ke tu korespondas kun agenti di Pitt (1), enmigrinti e konspiranti dil karceri. Ye la nomo di la lego, me venas por sizar tua paperi. Ja de longa tempo tu denuncesis a me kom aristokratino de la maxim danjeroza speco. La civitano Rapoix, qua esas avan tua okuli (ed il indikis un de lua viri), konfesis ke dum la granda vintro di 1789, tu donacis a lu pekunio e vesti por koruptar ilu. Oficisti moderata ed indijanta civismo indulgis tu dum tro longa tempo. Ma me esas la mastro meafoye, e tu ne eskapos la gilotino. Livrez a ni tua paperi, ho civitanino. -Prenez oli vi ipsa, dicas Julie, mea skribo-moblo esas apertata. »

Posrestis ankore ibe kelka dokumenti pri nasko, mariajo, o morto, fakturi di furnisanti e rent-akti quin Brochet exploris unope. Il palpis oli ed agitis oli kom desfidanta homo, qua ne savas bone lektar, e dicis tempope : « Mala ! La nomo dil ex-rejo ne ja efacesas sur la rent-akti, mala, mala esas ico ! »

Julie auguras de co, ke la vizito esos longa e minucioza. El ne povas impedesar regardetar furtatre vers la kanapeo ed el vidas angulo di letro qua aparas sub la tegilo quale la orelo blanka di kato. Vidante ico, lua angoro cesas subite. La certeso di elua periso pozas en lua mento quieta sekureso e sur lua vizajo kalmeso tote simila ad olta dil sentimeso. Elu esas certa, ke la viri vidos ica extremajo di papero quan el ipsa vidas. Blanka sur la tapiso reda, lu ne povas ne perceptesar dal okuli. Ma el ne savas kad li deskovros ol quik o kad li tardesos por vidar ol. Ita dubito okupas lua mento ed amuzas elu. El facas a su, dum ica tragediatra instanto, ulaspeca ludo mental per regardar la patrioti desproximeskar o proximeskar a la kanapeo.

Brochet qua parexploris la dokumenti dil moblo « bonheur-du-jour », nepacienteskas e juras ke il fine trovos to quon lu serchas.

Il renversas la mobli, movadas la pikturi e frapas per la pomelo di lua sabro la ligno-paneli por deskovrar la celeyi. Il deskovras nulo. Il destruktigas la panelo dil spegulo por vidar kad esas ulo dope. Esas nulo. Dum ita tempo, ilua viri deprenas kelka lami dil parqueto. Li asertas ke desnobla aristokratino ne mokos la benigna senbrachi (2) . Ma nulu de li vidis la mikra korno blanka qua preteriras la tegilo dil kanapeo.

Li forduktas Julie a la cetera chambri di ca apartamento e demandas omna klefi. Li ruptas ed exkavas la mobli, ruptas la vitrofolii, krevas la stuli, fendas la foteli. E li trovas nulo.

Tamen Bochet ne ja desesperas, il retroiras a la dormo-chambro.

« La paperi esas hike ; me esas certa pri co ! »

Il exploras la kanapeo, deklaras ol kom suspektinda e sinkas en ol kin- o sisfoye ilua sabro en olua tota longeso. Il ankore trovas nulo de to quon ilu serchas, klamas horrorinda blasfemo ed imperas lua viri departar.

Il ja esas an la pordo kande, riturnante su vers Julie, e prizentante pugno ad elu : « Tremez rividar me ; me esas la suverena popolo ! »

Ed il ekiras kom la lasta.

Tandem, li departis. El audas la bruiso di lia pazi diminutar en la eskalero. Elu salvesas !

La neprudenteso di lua filiulo ne trahizis elu ! El adkuras, havante rido joyoza, por kisar elua Emile qua dormas profunde, quaze nulo esabis subversata cirkum lua bersilo.

.....
.....
.....

Pitt (1) : William Pitt, Angla ministro (1759-1806) obstinanta adverso dil Revoluciono eventanta en Francia.

Senbrachi (2) : Ico esis la nomo dil militanti por la Revoluciono en Francia (France : Sans-culottes).

.....
.....
.....

[Segun libro da Anatole France, *L'Etui de nacre* (La Etuyo perlomatra)

(Ek Kuriero internaciona n° 1/2014)

LUMO EN LA KATEDRALO NIA-DAMO

[*La katedralo Notre-Dame (Nia-Damo) di Paris semblas esar rinovigita. Ol esas provizita per tote nova lumizo LED, modulacebla, spariva, ma anke e precipue, por la vizitanti, konceptita segun artala maniero, ica monumento evanta 850 yari dotizas su per bela elemento di moderneso.*]

Ita mitala katedralo gotika aceptis preske 14 milion vizitanti en 2013, dum ke samatempe ol celebris l'aniversario di lua ok e duima yarcenti. Lo esas pasintayare ke lua interna lumizo tote rikonceptes, tre diskrete tamen, por ke ita evento ne uzurpetez de la celebros di lua aniversario. Ma la konstruktayo esis giganta, nam bezonesis un yaro de laboro por imaginar ita nova instaluro. « *La lumo devis vere valorigar la beleso di ca loko, sen irgatempe dominacar olu* », tale explikas Benjamin Azoulay, direktisto general di la firmo Philips a qua konfidesis la furniso di la lumizili.

Lo esas la teknologio LED qua tote naturale selektesis. Ico posibligas multa variadi di lumozeso sen irgatempe dazlar, ma anke quika lumizilo, le LED (diodi elektrala-luminecencala) havas anke l'avantajo havar tre longa vivo-duro (aproxime 13 yari po 10 hori utiligo singladie), ico diminutas la koakti por la mantenado, same kam l'instalo di eshafodi. Oli havas precipue la qualeso diminutar la konsumado di energio, e se 400 lumizili instalesis hike, lo esas por potenco totala de 30 kW, vice 140 antee.

ARTO, NUN

La konceptanto di la lumo-projeto, Armand Zadikian, praktikas mestiero sat nova : ilu lumizas la kirki por diversa eventi e mem por la televiziono. Il asertas : « *La katedralo havas du vokesi, la una esas kultala e l'altra kulturala kun viziti e koncerti. La projeto esis do posibligonta propozar diversa etosi, segun la cirkonstancii.* » Ico esas realajo hodie, la « lightshow » duktesas per la helpo da sistemo informatikal havanta tushala skreno. On devas konfesar ke l'aspekto artal di ca laboro esas impresiva.

RADIANTA VITRALII

Nome la lumizili montras omna detali dil katedralo dum esar ipse quaze neperceptebla, e la lumo semblas vere emanar ek la petro (« *olqua nulatempe boresis* », savigas Armand Zadikian, fiero pri lua 'travalio' efektigita per komuna laboro kun la arkitekti por la konstrukturi di Francia). Same la rozfenestri dil Norda e Suda parti di ca edifice lumizesas per du projektori tote nevidebla qui transmisas l'impreso ke lo esas la vitralio ipsa qua radias. Pri la famoza « Virgino kun la Infanto », olqua esas statuo transportita a Nia-Damo en 1818, lu semblas ridetar tale rideskovresar en lua omna detali, pro ke de nun lu ridesegnesas per la milda lumo da projektori specaligita por ta skopo. La teknologio povas divenar arto granda...

(Artiklo da Stéphane Armand e Julie Darfour publikigita en la journalo A NOUS PARIS)

(Ek Kuriero Internaciona n) 2/2014)

IMPORTANTA MESAJO DA GAEL RICHARD POR LA IDISTI E LA ADEPTI DIL INTERLINGUI

DESKOVRO DI LA TOMBO DI LOUIS COUTURAT

Louis Couturat mortis ye la 3ma di Agosto 1914 pro acidento di automobilo, en Ris-Orangis, kande, kun ilua spozino e lua kuzino il retrovenis de Paris adube il irabis por adiar amiki e familiomembri departanta por la milito qua jus komencis. Pro la hororo di l'Unesma Mondomilito qua sequis e qua ocidis milioni de homi, la ceremonio funerala esis probable tre simpla e certe, taokazione, la internaciona homajo, quan il meritis, ne eventis. La loko di ilua tombo esis obliivita. Nula notico nekrologa mencionas lu. Probable, ti qui skribis ta notici ne povis, pro la milito, asistar la funero.

Exakte cent yari pose, ye la 24ma aprilo 2014, pos longa serchado, me povas anoncar ke me trovis e vidis la tombo di Louis Couturat. Ol esas en la vilajo di Laroche Saint Cydroine en la departemento di Yonne (Burgundia). Laroche Saint Cydroine esas la naskovilajo di ilua patro, Joseph-Alexandre Couturat, qua naskis ibe en 1828 ed anke di lua avi, quale la avulo di la latero di lua patro, Laurent Noel Couturat, qua naskis en Laroche en 1792.

La tombo di Louis Couturat esas en l'anciena parto di la tombeyo di Laroche Saint Cydroine. Ol havas la numero 18 sur la mapo dil anciena tombeyo. Sur la tombo esas nur la yena enskriburi :

“FAMILLE COUTURAT NOEL” (familio Couturat Noel)

e sube “Concession à perpétuité” (perpetua koncesiono)

Ma existas nula dubito : ta tombo esas vere ta di Louis Couturat. Nam me iris en la municipala domo ed on montris a me la registro di la tombeyo. En ca registro, ne esas la nomi di ti qui esis enterigita en la tombi ma nur di ti qui kompris la tombi. Pri la numero 18, on lektas ke la nomo di la komprinto esis :

“Louis Couturat à Bois-le-Roi”

e la dato di la kompro esas : 1ma Agosto 1911.

On savas ke taepoke Couturat havis domo en Bois-le-Roi. Me konjektas ke la antea koncesiono di la familio ne esis perpetua e ke Couturat mustis rikomprar lu por lu ipsa e ke il kompris perpetua koncesiono.

La tombo esas en sat mala stando ma tamen ne ruptita. La stono esas kovrita per muski e likeno. La literi esas tamen lektelebla. Cirkum la tombo esas greto de forjita fero tote rustizita. La tombo esas klare ne plue uzata. Sur la petrokruco super la tombostono esis fixigita, evidente multe plu tarde kam ilua morto, kruco ek bruna vitro kun kristo e mikra literi INRI ma ta vitrokruco esas grandaparte ruptita.

Me iris a Laroche Saint Cydroine per treno de Paris. On povas irar de Paris (staciono di Bercy) a la staciono di Laroche-Migennes en 1h20 per treno. De la staciono, me marchis cirkume 5 km til la tombeyo. La vilajo di Laroche esas tre extensita alonge la precipua voyo ed anke alonge la rivero Yonne, qua esas ibe sat larja. La vilajo havas 1300 habitanti cirkume. Tre proxim la tombeyo esas bela kirko dil 12ma yarcento dil romanala stilo konsakrita a Santa Cydroine (Santa Sidroine), qua subisabus martirigo dum la 3ma yarcento proxim la vilajo.

Me rimarkis ke Bois-le-Roi esas ye mivoyo inter Paris e Laroche Saint-Cydroine. Me konjektas ke Couturat selektis Bois-le-Roi ne nur pro ke la cirkumaji esas belega (foresto di Fontainebleau) ma anke pro ke de Bois-le-Roi il povis vehar per lua automobilo ambe a Paris e a Laroche sat rapide. Segun me il havis plura membri di lua familio vivanta en Laroche e probable il volis renkontrar li kelkafoye. Il duris havar relati kun Laroche e il kompris (o rikompris) lua familiotombo. Meaopiniono, pri la personala historio di Louis Couturat, on subevaluas l'importanteso di la vilajo di lua familio ube naskis lua patro ed avi. Ma certe, l'informi pri Couturat venas a ni de lua filozofiorelati od idorelati qui ne savis pri lua tre privata familiala relati. La deskovro di ilua tombo permisas komprenar kelke plu bone lua biografio.

Gael Richard
Marseille

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2014)

ZENOBIA (interviuo pri romano oriental - ekstrakturo de jurnalal artiklo)

[*Jacqueline Dauxois ravisas ni, per deskriptar la destino di Zenobia, elta quan elua samtempani nomizis « la rejino di Oriento ». El havis regno super omna komparo, nam nulatempe antee muliero fondabis imperio. Jacqueline Dauxois esas l'auto-ro di plu kam triadek verki. Elu signatas per lua "Zenobia » epikatra e brileganta romano e forduktas ni ad astoniva historio.]*

Questionanto - *Qui esis vua informofonti por redaktar ita biografio ?*

Jacqueline Dauxois - La texto autentika esas querebla che Victor Duruy, ilqua esas un de la specialisti dil Antiqua Epoko Romana. Lo ne esas astoniva trovar paroli proxima a ti pronuncita da Zenobia quik de la duesma yarcento pos Kristo.

Q - *Inter fiktiveso e realeso, qua esis reale Zenobia ?*

J D - Zenobia esis reale ta quan me deskriptis, nam, se la skriptado ne konsistas en revelar la vereso di persono pri qua ni havas nur informo-fragmenti, lore skriptar esas neutila. La 'komputatori' 3D sucesas restaurar sublima statuo trovata funde di oceano ed amputata de gambo o brakio. La arkeologiisti restauras la forumi romana per komencar lia laboro departante de la ruinaji. Skriptisto agas tala laboro depos tre longa tempo e sen komputoro en la kapo. Suficas konocar la radiki historial di persono, nam oli esas koakte justa ! Ni savas per sekura informo-fonto ke Zenobia esis vidvino, ke el kombatis sola kontre l'Imperio Romana e ke el konquestis Egiptia ed Avan-Azia. El povas nur esar splendida e grandioza persono !

Q - *Ma precize, vu igas elu tante humana ed altruista...*

J D - Pro ke el esis tala ! Lua tempo esas la duesma yarcento p. K., el esas muliero, e luktas kontre la Imperio Romana, kontre ti qui koaktas elua lando a persekuti kontre Kristani e 'manikeisti' por plenigar la cirki. El esas tre proxima mentale a la manikeisti ed a la Kristani, me inventas nulo nam ica omno esas atestata. El regnas sola dum sis yari, ed opozesas a la legi di Roma. La maxim granda defekto dil Imperio Roma, ecepte la

sklaveso, konstitucesas per la cirko-ludi koaktanta homi, qui refuzas adorar Caesar, kombatar til morto por amuzar la populani. Caesar deklaras esar Deo, di qua la legi impozas ad omna civitani Romana veneracar ilu. Zenobia apartenas a Romanigita familio 'quoniam' Siria esas teritorio Romana, ma el refuzos ica Romana modelo.

Q - Zenobia, rejino di Palmyra, interdiktas la religiala opresado lor elua regno. Quala esis lua kredaji ?

J D - Nulatempe esis persekuti dum lua regno-tempo. Me mem konocas historiisto nuntempa qua asertas, ke, se el vivabus dum kelke plu longa tempo, elu konvertabus su a la Kristanismo.

El sendubite atraktesis da Mani, la manikeisto qua opozigas lo bona e lo mala, l'obskureso e la lumo e pri qua on povas asertar ke il esas origine de la gnozo di qua la Kataristi, en lia ecesaji, esis la lasta reprezentanti, per pronar l'absoluta abstinenco sexual. Pro ke el havis tri filii, on darfas supozar ke el sentis su mentale plu proxima a la Kristani.

Q - La morto di Zenobia esas objekto di kontredicanta versioni, segun certa personi el esabus senkapigita konforme a la regulo Romana, segun altra homi el mortabus pro maladeso od igabus su deperisar sur la navo qua forduktabus elu a Roma. Anke segun plusa personi el esabus indulgata, instalita en Tivoli en komfortoza retreteyo e rimariajita a senatano. Segun vu el venenagas su. Pro quo vu selektis ita versiono di la fakti historial ?

J D - Mea-opinione, el vivis tam longatempe kam el esperis rikonquestar elua trono, cetere min por elu ipsa kam por elua filii. Ne esas en la imperiala logiko Romana ocidar la kaptita suvereni...

Q - Vercingétorix tamen mortigesis...

J D - Il esas ecepto. La milito kontre Zenobia nule relatis olta entraprezita kontre Vercingétorix. L'imperio di Zenobia esis 'lontana' e la guvernanti di Roma sentis su min minacata.

Q - Ka Zenobia veneracesas kom heroino en Siria ?

J D - Tote ne ! Roma havis kom sentenco : "Desfortunoza esez la desvinkinti". Singlafoye kande la Romani volis efacar ula persono de la historio, li sucesis. Imperiestrino Romana, darfas nur esar la spozino dil imperiestro !

La Romani alteris la historio pri Kleopatra. Palmyra rezigesis e Zenobia, hodie, ne esas tre konocata en Siria. La nuna rejimo, qua velizas la mulieri ed inkluzas eli, ne povas institucar kom heroino muliero qua defensis la libereso esar muliero. Zenobia guvernis, nominis elua generala. El esis quaze nova Alexandros.

Q - *Posrestas nur tre poka imaji pri Zenobia...*

J D - Tre poka pro ke, segun lia kustumo, la Romani martelagis omno. Aurelianus skribis pri elu : « Iti qui dicas ke me vinkis nur ula muliero ne savas quala muliero el esis, talgrade el agis rapida rezolvi, havis persevero pri elua projekti ed esis energioza opoze a la soldati. »

Q - *On savas tamen quale el aspektis, kad ?*

J D - Yes. La raportisti dil Antiqua Epoko konkordas por asertar ke el esis plu bela kam Kleopatra, el esis mikrastatura, tenua ed el havis la reputeso esar muliero havanta grand inteligenteso. Onu konocas de lua vizajo nur portreti sur l'averso dil moneto-peci. Parolesas pri la portreti di muliero mi-Greka e mi-Araba, qua profitis edukado digna de Romana nobelo. On dicas anke pri elu ke el kondutis « quale viro », kavalkante, chasante kun lua oficiri e cirkondante su per poeti e filozofi. Esas hodie deziro abasar omno quo esas genioza a la nivelo ordinara, personale me prizas ke Zenobia superiras me omnarelate, me prizas ke Alexandros iris til India... La maestro-verki produktita lor la Antiqua Epoko havas beleso super omna komparo. Me ne deziras ke ita eceptala homi plubasigesez a la nivelo di mezvalora personi.

(Interviuvo da Catherine Robinson publikigita en la diala jurnalono PRESENT)

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2014)

IDO-RENKONTRO DI 2014 EN PARIS

13ma di julio (sundie) - La vetero esas pluvema, me aceptas, quale ico esis previdita, s-ro Scholz che la fervoyala staciono "Gare de l'Est". Ni arivas senprobleme a nia gasteyo CISP, bulvardo Kellermann. Poka tempo

pose ni vidas arivar s-ro Heintze akompanata da afabla yuna muliero qua helpis lu trovar la voyo, malgre lua nesavo di la Franca linguo.

14ma di julio (lundie) - Plur Idisti iras por asistar la defilo dil nacionala festo Franca. Ma ico ne tre interesas me e me timas la turbo. S-ro Pontnau e me iras a la palaco di Luxembourg. Pos kelke promenir til la insulo Saint-Louis, ni dejunas en Chiniana restorerio di la Quartero Latina. S-ro Pontnau parolas sucesoze Chiniane a servisti. Plu tarde ni rajuntas la ceteri por vizitar la Quartero Marais (Marsho) e la « Place des Vosges ». Sub ardoroza suno Gaël Richard vizitigas da ni la belaji di ca urbo-parto, quan il bone konocas (anciena stradeti, diskreta muzei e monumenti). Che la « Place des Vosges » quan me ne plus vizitis depos dek yari (lor vizito di Paris da nia samideano Vilis Stakle), me esas tre shokata. Ibe, on vidas sur la benki e sur la gazono homi qui brunigas su sub la suno e qui esas nura blanki. Esas en ca loko nula persono veninta de la « diverseso » quale on dicas hodie e qui altraloke esas omnube. E, sat ofte, esas mem plu grandanombra kam la aborijena Europana blanki. Mentale me maledikas ica privilejiziti, qui pensigas da me pri la nobeli dil tempo ante la revoluciono di 1789, e me deziras a li omnaspeca desfortunaji en la futuro. Pose, ni trairas la « rue des rosiers » (strado dil rozieri), olqua esas la strado Hebrea di Paris. Ni vidas tre exotika ortodoxa Hebrei. Granda impreso di kalmeso e sereneso ; ma ye la predio manifestanti por-Palestina atakis sinagogo en Paris. Kad ica kalmeso esas trompiva ? Me havas l'impreso (forsan nejusta), ke la Hebrei di Francia « dansas sur volkano », quale on dicas en la Franca 'patuazo', t.e. li vivas ankore pacoze ed agreeable ma kataklismo, quan li ignoras, proximeskas e povas glutar li irgekande pro la grandanombra komunajo Mohamedana di Francia, qua ne esas amika a li.

15ma di julio (mardie) - Matine laborkunsido. Posdimeze me iras a Versailles por vizitar expozo pri Chiniana arto e civilizuro. Ma fine me renuncas ta vizito pro ke me ne havos suficanta tempo por retrovenar justatempe a la CISP por la dineo. Donald Gasper di Hong Kong, qua esas tre desintrikema, malgre ke il ne esas lokano, sucesis agar lo. Notinda, ke cayare, esas tre multanombra Chiniana turisti malgre la desagreablaji quin li subisis dal furtisti pro la dessekureso nun submersanta Francia. Me astonesas anke pro la fakto, ke li semblas esar tre individualista e nule agas - quale me supozis antee - grupepe.

16ma di julio (merkurdie) - Dum la matino esas itere laborkunsido. Ol aludas la vivo di Couturat. S-ro Pontnau montras video pri lua recenta voyajo en Armenia e Gruzia. Gaël Richard vidigas teksti e fotografuri pri

la vivo di Couturat e lua proximi. Arivas eleganta e diskreta siorulo, qua esas la nepoto di sioro Leau, un de la pioniri di la Delegaciono. Posdimeze, s-ro Pontnau e me departas por irar a le « Champs Elysées », la maxim bela ed eleganta avenuo di Paris. Survoye, ni renkontras Frank Kasper, qua perdis valizo che l'aerportuo. Fortunoze, la employatino dil CISP, qua esas che la acepteyo esas tre energioza e tenaca e persuadas la aeroportuani sendar a Frank lua valizo tam rapide kam ico esas posibla. Ma tempo perdesis e Frank ne esas tote quieta.

17ma di julio (jovdie) - S-ro Pontnau e me vizitas la quartero Indiana di Paris, dum ke, quale la predio, la ceteri vizitas la quarteri ube Couturat habitis, laboris e vivis. Ni iris unesme a la Paseyo Brady tante exotika ed Indiana per lua kolori, delicoza spici-odori, lua restorerii e precipue lua butiko Velan ube vendasas produkturi veninta de la subkontinento Indiana. Pos ekirir la Paseyo Brady, s-ro Pontnau admiras, en la vicina stradeti, kelka mikra vendeyi tre exotika ; e la varma suno, danke ita vendeyi, la spici-odori e la bunta kolori ed imaji, semblas transportir ni a 'lontana' regiono di sud-India.

Pose, me rezolvis vizitigar da s-ro Pontnau la nekonocata da me templo di Ganesh, la Deo kun elefanto-kapo. En la butiko Velan dil Paseyo Brady men savigis la vendistino, ke ol esas en la strado Pajol. Pos konsultir la mapo ni adiris la regiono cirkondanta la 'metroo'-staciono « La Chapelle ». Ibe ni vidis splendida e luxozza vendeyi propozanta belega robi por mulieri Indiana (ed eventuale anke ne-Indiana). Ni dejunis en ecelanta, neta e chipa restorerio Indiana. Questionita pri la templo, la jeranto dicis a ni ke ol ne esas fora ed indikis la direciono. Tamen, me ne sucesis trovar ol pro ke kande me konsultis la mapo me konfundis la stacioni « Porte de la Chapelle » e « Chapelle ». Fortunoze, pos questionir plura personi, afabla yunino tre helpema (forsan sendito dal Deo ipsa) montris a ni la tote proxima voyo a ta strado. Ni rapide arivis ibe e mustis deprenar nia shui ante enirar la templo. En ol esis bela dekoruri e plura mikra statui dil Deo. Dume, ni audis dolca « mantra ». Pos questionir il, nin savigas sacerdote ke on darfas fotografar la templo e s-ro Pontnau facas kelka fotografuri.

Fine, ni retroiras a nia chambri dil CISP por repozar del ardoroza suno.

18ma di julio (venerdie) - Dum ke la ceteri vizitas la tombi di Couturat e Leau, me vizitas la charmiva urbo mezepokal Provins, olqua esas enskribita da UNESCO che la heredajo mondal di la homaro. La varmeso esas granda, ma Provins havas multa ombroza stradeti.

19ma di julio (saturdie) - Ni vizitas la ruo-domo di Couturat en Bois-le-Roi e la proprietanti permisas afable a ni enirar la gardeni kontigua a ca

domo. Li tre interesas pri to quon onu naracas a li pri la vivo ed agi da Couturat. Ante departar Gaël propozas a li pozigar sur lia muri plako memorigiva pri Couturat. Pose ni iras a la kirko ube olim oficiis paroko Guignon, ilqua esis grand amiko di Couturat e lua spozino. Regretinde, la kirko esas klozata. Pos dejuno en Fontainebleau, ni vizitas la belega kastelo ube sejouris, depos la Mezepoko, multa reji di Francia til la imperiestri Napoléon I-a e Napoléon III. Ni ne povas vizitar omno, quale ni dezirus lo, pro minacanta sturmo.

Me ne povas redaktar multe pri ca renkontro, pro ke, regretinde, ni ne esis nombroza. Pro quo ? Ka pro la krizo ekonomial ? Ma Paris esas un de la maxim bel urbi di nia planeto ed atraktas, malgre lua defekti, multega turisti de la tota mondo. Ka la ldisti esas plu selektema kam ca turisti ? O kad nia movado divenas tante senviva ke ol ne plus povas movigar l'ldisti ? O, forsan, tote simple, la tempo dil granda renkontri o kongresi pasis e ke, nun, venas la tempo dil video-konferi e di la mikra renkontri intima, quale olta di Ouroux pasintayare. Ita renkontro preske neorganizata esis oluamaniere tre sucesoza. Posible ico esas la voyo por ldo, future.

(Ek Kuriero Internaciona n° 2/2014)

LA URBO AACHEN RIVIVIGAS LA MEMORESIO PRI LUA IMPERIESTRO

[Imperiestro Karolus la Grande transpasis exakte 1200 yari ante nun en ita urbo e tale finis lua glorioza regno di mastro di Germania, Francia, Katalunia e granda parto di Italia.]

En la valetto di Burtscheid, l'aquo fluas de publika fonteno per ociera veino. Onua mano ekiras rapide lor lua kontakto. Ol naskas ek la varmega subtera strati aquoza qui extensesas sub l'urbo Aachen e di qui la prezenteso instigis imperiestro Karolus la Granda, plu kam mil e duacent yari ante nun, instalar ibe lua chefurbo. La Romani, ja, konstruktabis termi, qui kaptis ica aquo havanta povi medicinal e di qua la temperaturo povas irar til 74°C. Plu tarde la Germanala populi arivis ed inter li esis la Franki.

Karolus la Granda, quale lua patro Pippinus la Kurta, esis dum longa tempo rejo sempre survoye : kom chefo dil armei kampanianta an la frontieri, kom suvereno reformanta la legi dil submisita populi, kom mediacanto por pacigar la litiji, e kom imperiestro iranta til Roma por kronizar ibe. Lua posedaji familial extensesis komence alonge la fluvio Rheno ed en la baseno dil fluvio Mosa. Inter ita du fluvii extensesas la masiva foresto vildoza dil regiono Eifel - e Karolus la Grando prizis la chaso. La vilajo Ahha (aquo, en la Germanala linguo) jacis kelke norde, en la loko dil antiqua civito Aquae Granni, e pokope, Karolus la Granda selektis sejnarn definitive ibe.

La arkeologiisti establis ita kronologio sur mikra ekavo-konstrukteyo entraprezita inter 2007 e 2010, e hodie olta montresas a la publiko dop parieto transparanta, meze dil gazonagro dil Elisenbrunnen. Infre apud du fonti jacanta, qui exhalas forta odoro di sulfo e gluglas sub kiosko segun stilo klasika, on vidas pari venanta ye singla sundio vespere adhike por dansar. Kelke plu alte stacas la kloshturmo, la kupolo e la inklinita tekti dil kirko dedikita a la Virgino Maria da Karolus la Granda. Parlaborita en la yaro 800, konsakrita kin yari plu tarde da papo Leo III, ol esis parto dil konstrukturi-grupo palacal erektigita dal imperiestro. Ol esas hodie la maxim remarkinda de la skarsa edifici di ca epoko permananta en Europa.

Karolus la Granda e lua kleriki cherpis lia referi de Roma, Bizanco o Ravenna. Kom rejo dil Franki e di la Lombardiani, ita monarko volis anke esar imperiestro di Ocidento. Prizentanta su kom heredanto di Konstantinus e Theodosius, qui favoris la developo dil Kristanismo Romana dum la IVma yarcento, il opinionis esar samranga kam la imperiestro Bizancana, qua esis lua samtempo. La kapelo palacal konseque adoptis la arkitektural programo por kirko Orientalala. Oktogonala, stacanta sur du niveli, ol kovresis per kupolo. Lua arkitekturo esas ankore perfekte videbla ed intelektebla, e ca anciena konstrukturo, celita dop moderna plakizuri, duras perceptigar olua majestoza harmonio.

La restaji, por lo cetera, esas tre pokanombra : fonduri sub la urbodomo ; la bazo di turmo, la turmo Granus, olqua flankumas l'urbodomo. Aachen subisis teroriganta incendio en 1656 e destruktosis ye 80% dum la Duesma Mondomilito. La betono dominacas cirkum la deko de pavizita stradi qui eskartas su pokope de la katedralo, olqua esas la unika monumento memorigante pri la pasinta tempo prestioza di ca anciena civito imperiestral.

Onu plugrandigis ita kirko lor l'epoko dil gotika arkitekturo en la skopo aceptar pilgrimanti amaseskanta por proximeskar a la reliquii. Karolus la Granda transpasabis en 814 ma lua memoreso esis ankore vivanta. Il kanonizesis en 1165 segun impero da Friderikus (Friedrich) Barbarossa - ma lua festo ne enskribesas che la Romana kalendario dil santi.

En 936, Otto I-a, kreero di nova dinastio, venis por sakrigesar en Aachen, proxim la sarkofago kontenanta la korpa restajo dil anciena imperiestro. Sequante ed imitante ilu, 30 reji e 12 rejini kronizesis en ca urbo. Ol esis etapeyo obligata por ti qui volis konsakresar kom chefi dil Santa Imperio Romana dil Germana naciono. Un de le lasta esis Karolus V-a.

Singla suvereno arivis kun luxozza donaci. Li esas videbla en la Muzeo dil trezoro ed uli revelas l'imaĵo pri Karolus la Granda quan la nobelaro e la Germana genti mantenis dum la sucedo dil yarcenti.

Reliquiuya busto evanta de la XIVma yarcento, kontenanta la kaloto kranial di ca imperiestro, tale splendidigas la imajo pri modelatra suvereno. La vizajo esas bela, energioza, la barbo e la labio-barbo esas bone taliita. Lua kapo surhavas krono quan kruco superpasas. La statuo ligna tegesas per saliigita arjento, ol esas parte orizita. Lua vesto ornesas per agli imperial havanta desfaldita ali e lilio-flori. La traiti glata e reguloza transmisas la sentimento ke la tempo esas senpova sur ita vizajo dil monarko ideal, preske mideo, koncianta pri lua responsivesi, havanta ago sagaca, saja e yusta.

Sep yarcenti pose, la memoreso di Karolus la Granda spricas tenuamaniere en Germania. „*Pos la Duesma Mondomilito, lua importo itere substrekizesis en Aachen, on prizentis lu kom Europano, samatempe Germano e Franco. On povis tale admirar lu sen suspektesar pri nacionalismo.*“, explikas la historiisto Rolf Grosse, naskinta en ca urbo. „*En l'imaginado kolektiva, ilu perceptesas kom patro di Europa, kom inteligenta suvereno cirkondata per savoza personi. On savas anke ke il vinkis la Saxoni e la nazisti reprochis ico a lu.*“

Trans Aachen, qua grantas importo a la turismo kultural, la 1200ma aniversario dil morto di ca imperiestro nemulte celebresis en Germania. Utree, ica lando ne mantenas kun sua historio relato tam pasionoza kam olta di Francia kun la sua. La Statala prezidanto, Joachim Gauck, certe venis inaugurar, ye la 20ma di junio, tri expozi organizita dal urbo Aachen. Ma l'evento qua atraktis la turbi dum la recenta semani esis ulo tote diferanta : lo esis la pilgrimo organizita ye singla sepesma yaro depos 1349, okazione di la prizento di quar reliquii, quar anciena stofi,

inter oli esas du, qui havus relato a la nasko di Jesu, ed un altra, qua havus relato a lua morto sur la kruco. De la 20ma til la 29ma di junio, 100.000 religiani entraprezis la necesa voyajo por spektar oli.

(*Artiklo da JEAN-CHRISTOPHE PLOQUIN publikigita en la journalo LA CROIX*)

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2014)

WILDE : ARTO E SUFRO

[*Hike me prizentas intervjuo publikigita en royalista e bigota journalo. Malgre lua ideologia orientizado, ica journalo transmisas tre simpatioza raporto pri Wilde e ne atakas lua homeosexualeso. La motivon onu saveskas dum lektar la fino di ca artiklo. La dicita texto omnakaze esas tre interesiva por lekteri havanta kurioza mento.*]

La libreto publikigita dal Editerio *Qui-suis-je ?* WILDE esas mikra juvelo. Longatempe konsiderata kom espritozo neserioza havanta laxa mori sexual, Wilde hodie rideskovresas ; sub brileganta kuraso di estetikero e dandio, lu emocigas per lua humaneso kordiolaceranta, quan il revelas en *De profundis* e la *Ballade di la geôle de Reading*. L' autorino dil aludita verko, Danielle Guérin-Rose, esas vice-prezidanto dil societo Oscar Wilde e redaktistino di olua revuo *Rue des Beaux-Arts*. - C.R. -

Questionanto Catherine Robinson - *Per lua romano La portreto di Dorian Gray, Wilde produktas indigno-klamo de protesti pro ke il asertas privilejizar l'estetiko prefere kam l'etiko. Ka vu povas explikar a ni ilua koncepto pri arto ?*

Autorino Danielle Guérin-Rose - Quik de la yari pasinta che la Trinity Collège di Dublin, Wilde komencas forjar lua koncepto artistal, sub l'influo da lua studio-direktanto, la veneracinto John Mahaffy, qua docas ad ilu prizar la civilizuro Greka. L'idealo Sokratal ibe instruktis ke la skopo dil vivo esas felicesar per la serchado di lo bona e di lo bela.

Lo esas en Oxford, tamen, ke Wilde kompletigos e rafinos lua edukado intelektal tra la docado da du de lua maestri, John Ruskin e Walter Pater. Amba esas laudanti di la beleso, ma segun maniero diferanta e preske

opozata. Segun John Ruskin, quan Wilde adoptas kom konsilanto spiritala til lua renkontro kun Pater, l'estetiko ne povas esar sen l'etiko. Lua koncepto pri l'arto esas avan omno ligita a lo bona, t.e. ol esas tre etikala e sociala. Ruskin rekomendas filozofio luktanta kontre la maxim mala aspekti dil senfrene kreskanta industriigo e volas esar la championo dil plualtigo mentala di la laboranta klasi per l'edukado pri arto.

Lo esas dum la triesma lernoyaro, ke Wilde asistas la kursi da Walter Pater, ma ilu konocas e ja prizas lua libro *Studies in the History of the Renaissance*, quan il sempre nomizos lua „ora libro“. Pater esas, lu anke, erudito ed estetikero, ma ilua koncepto esas multe plu hedonista e sensuala. Segun il, la serchado por la sento e la juado, qui povas naskar per „ecito intelektal“ esas esencala. Kom adepto dil teorio „dil arto por la arto“, il rekomendas la personala realigo kom „la maxim importanta skopo di la vivo“. Lua docado esas revelo a Wilde, ilqua rikonocas en ol lua deziri maxim profunda. Lo esas la desklozo di su ipsa laudata da Pater, qua de nun esos lua *credo*. Sublimigar onua vivo til igar de ol artoverko esos la doktrino qua formacos la spino di Dorian Gray, olta quan Wilde ipsa esforcos praktikar, e malgre omno, til lua lasta vivosuflo.

Questionanto - *Kande André Gide aludas „la frenezioza gusto dil vivo“ quan revelis a lu Oscar Wilde, quon signifikas ico ? Ka lia amikeso esis ulo altra kam nur intelektal ?*

Autorino - Wilde renkontris Gide lor sejourno en Paris dum novembro 1891. Lo esas lua amiko Pierre Louÿs qua prizentis l'unu a l'altru en la kafeeyo di Harcourt, olqua jacis ye la Placo dil Sorbonne. Wilde ne atraktesas sensuale da Gide, ma ica yunulo evanta 22 yari (Wilde evas 36 yari) interesas ilu per lua inteligenteso e lua kulturo. Ed il presentas ke lu celas, sub lua severeso protestanta, sekreta febro, juado-deziro nekontentigita. Ilu esos ta qua revelos lu a su ipsa, per instigar lu asumir sua personaleso, vivar sua vivo intensamaniere, per transpozar ol a la *feldo dil arto*. *Per ico Gide esos samatempe konquestata e perturbata* pro ke Wilde splitigis lua omna certaji, pro ke il instigas lu existir plene, mem se ico esas danjeroza. Nefatigeble, il instigas lu rikonsiderar sua vivo ye la vidpunto di la libereso e di la fantazio, per koaktar lu senhalte konfrontar su kun su ipsa, transformar su e realigar su. Ico ne eventos senpene. Gide aturdita, facinita, e forsan amoroza („Wilde ! Wilde ! Wilde !“ tale lu skribis transverse en lua diario) ne plus savas ube lu esas mentale. „Depos Wilde, me existas nur tre poke“, lu skribas a lua amiko Paul Valéry, pos la departo da Oscar por retroirar a London. Wilde propozas a lu vivo exaltanta e terorigiva, di qua la extrema punto esos probable atingata lor l'aventuro sulfoza dil kafeeyo di Biskra, quar yari

plu tarde, kande Gide devoras per la okuli la bela fluto-pleanto adolecanta sidanta proxim li, e ke Wilde susuras a lu ita parolo di proxeneto : „*Dear*, ka vu volas la yuna muzikisto ?“

Oscar Wilde ne esis la subornero di Gide, ilqua ja travivabis aventuri homeosexual, ma il posturas kom inicianto e revelanto, quale esos lo, plu tarde, Ménalque, la persono kreita da Gide por la libro *Les nourritures terrestres*, ilqua esas la literatural sozio apene maskita di Oscar Wilde.

Questionanto - *Oscar Wilde skribis a Gide ke la karcero „chanjis lu komplete“. Ka lore pro co il renegis lua vivo sexual e lua individualista etiko ?*

Autorino - Lo ne esas ye la vidpunto dil mori sexual ke Oscar Wilde expresas su kande il deklaras ad André Gide ke la karcero chanjis lu komplete. Itadomene, il restis la sama e refuzas renegar su : „Poeto enkarcerigita pro amoro a la yunuli amoras la yunuli“, lu skribos a Robbie Ross. „Chanjir lua vivo-maniero esabus agnoskar ke la geyeso esas desnobla.“ Same il nule intencas renuncar lua individualista etiko. Wilde restas tiloste individualisto. Pro ke il esas fidela a la filozofio fundamental di lua existo, il reprochas a su ne lua konduto, ma trahizir lua individualismo per apelar a socio, quan il desestimas por agnoskar lu kom justa kontre markezo de Queensberry, patro di lua yun amorato, Bossie.“ La unika ago shaminda, nepardonebla e porsempre desestiminda di mea vivo esis renuncar mea principi til apelar a la helpo e protekto dil socio“, lu deklaras en *De profundis*, olqua esas la longa letro quan il skribas en la karcero.

La chanjo quan il aludas esas ye altra nivelo mental, nome olta di lua relato ad altri. Wilde, qua havis fola jenerozeso, nulatempe esis indiferenta a la altri. Ma, quale lu skribis en *De profundis* : „Me pleis esar flananto, dandio, viro segunmoda.“ Il plenigis lua vivo per plezuri. Enkarcere, il deskovras altra mondo, tote stranjera a lua vivosfero, ube il ne plus esas ulo. Por eskapar la desespero e la dementeso, lu mustas nur aceptar la sufro, submisar su ad ol kun humilesa e trancendar ol por divenigar ol ulo nobla, e por ke ta sufro esez departo-punto a nova vivo. Lo esas la kompato por la fato di lua kompanuli subisanta la sama desfortuno kam ilu, qua sustenos lu en ca espruvigo. En la fundo di lua celulo, il deskovros la sentimento di solidareso kun ti qui sufras. Lor lua liberigo, il skribos du longa letri a la jurnali por protestar kontre la nehumana traktado dil enkarcerigiti, e tote aparte olta dil yuna pueri. Il vidabis uli de li, teroranta ed hungranta, en Wandsworth ed en Reading, ed ico lacerabis a lu la kordio. Lo esas anke por atestar pri la harda

realeso dil enkarcerigo ke lu skribos lua splendida poemo, *La Ballade de la Geôle de Reading*. Camus asertos ke lo esis la deskovro di la sufro qua posibligis a Wilde „konoceskar la sekretaji dil arto“ e skribar „un de la maxim bela libri naskinta de la sufro di viro, *De profundis*.“

Questionanto - *En lua indijanteso karceral, Wilde deskovris la Kristo. Ka vu povas dicar ulo konciza pri co ?*

Autorino - Me ne savas kad on povas dicar ke Wilde deskovris la Kristo, o se il tote simple ritrovis lu. La relato di Wilde a la religio esas ya ambigua, ma il sempre atraktesis dal katolikismo, ed il aceptesis en la Eklezio Romana kurtatempe ante mortar. Lua religiala sucii ja trairas uli de lua poemi evanta de 1881. En Oxford, sub l'influo da un de lua amiki, Davis Hunter Blair, qua, cetere, divenos la superiora patro dil abadeyo di Dunfermline, Wilde esos preske konvertonta su (il esis de protestanta origino). En lua chambro tronsidis mikra statuo ek gipso reprezentanta la Virgino e portreto pri la papo. Ma lo esas fakte en la karcerero ke Wilde turnos su vere a la Kristo. En la sufri dil Kristo, il trovas rifortigo kompense ad olti quin lu subisas. Lo esas la spiritala dimensiono marveloze homal di Jesu qua emocigas Wilde profunde. La Kristo esas fratulo en sufro, vexita, trahizita, qua subisis la kruela moko dal homi e la neflexebla hardeso di la lego, quale il ipsa subisis oli.

En la mentala okuli di Wilde, la Kristo esas poeto : la plaso dil Kristo, vere, esas inter la poeti, lu skribas. Lua tota vivo esas la maxim marveloza de omna poemi. Il esas la suprega artisto di qua la perfekteso e la personeso facinis la mondo dum la sucedo dil yarcenti, eceptala ento apta grantar a la pekanti ed a la desfavorati ita imaginiva simpatio, olqua, en la domeno dil arto, esas l'unika sekretajo dil kreado. Parpensante profunde pri ca temo, Wilde opinionas ke Jesu esas la suprega artisto, la unesma en la Historio qua lokizas tante alte l'anmo di la homo. La Kristo esas ta qua shokpulsas la reguli en totala libereso, olqua unionas la santo e la pekozo en lua amo senlimita. Lua etiko konsistas tote ek simpatio, juste to quo devus esar l'etiko, same kam lua yusteso esas tote poezial, juste to quo devus esar la yusteso. La nemezurebla mizerikordio dil Kristo purigas l'anmo di Wilde e pardonas ilua peki. Pro ke ta qua vivis inter la lepriki e mortis krucagita inter du furtisti ne povas esar a lu nepardonema judiciisto. Oportas irar a karcerero por intelektar ico, Wilde skribas. Omnakaze, forsan lo valoras la peno irar a karcerero.

(Interviuvo efektigita da CATHERINE ROBINSON e publikigita en la jurnalno PRESENT)

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2014)

MATRO SHIPTON

[Matro Shipton esas la maxim famoza sorcistino e profetino Angla di omna tempi.]

Matro Shipton (1488-1561) esis grandega sorcistino en lando ube omnatempe la sorcarto esis prosperanta e la sorcistini grande egardata e respektata e kelkafoye politikale influoza (nur pokega homi savas lo, ma la pasinta chefa ministrino di Anglia - Margaret Thatcher (1925-2013) - esis sorcistino tre altaranga). Notinda anke, ke ne nur la sorcarto e la sorcisti esas tre estimata en Anglia, ma anke la okultismo - diferante de la kontinentala landi - e la patriota sorcistini ed okultisti (inter li la alte iniciita framasoni) pleis tre importanta rolo por divenigar Anglia la maxim povoza e richa lando dil mondo dum la XVIIIma e XIXma yarcenti e por ganigar da ol omna militi quin ol entraprezis til nun. Por retrovenar a nia temo, Matro Shipton predicis plura eventis qui esis fasononta la mondo moderna. Yen mikra rezumo pri la vivo di un de la maxim granda profeti dil mondohistorio, qua porsempre markizis la historio Angla.

Ico, forsan, ne esas koincido, nome la profeti e la vizioneri sempre aparis dum la maxim konfuza e desquieta epoki, kande granda chanji eventis. ,Itaque' dum tala periodo, lor bela nokto someral di 1488, yunino parturis nelegitima bebeo, en Yorkshire.

Lor lua nasko, Ursula Sondheil esis infirma, ma on esis balde parolonta pri elu kom profetino sub la nomo di Matro Shipton. El esis misformacita ma el havis ajila mento. Tale, elu lernabis lektar e skribar multe plu rapide kam la plu multa pueri samevanta. Ye 24 yari, elu spozigis karpentisto ordinara di qua la nomo esis Toby Shipton, di Spipton, proxim York. Lua reputeso kom klarvidantino frue difuzesis a tota Anglia e mem ad Europa. Plura centi de kurioza homi amaseskis cirkum elu ed askoltis tre atencoze lua sibilatra paroli.

La legendo asertas ke el naskis en la kaverno proxim la kastelo di Knaresborough. Tamen omna detali koncernanta la nasko e la ,kindeso' di elta qua divenos Matro Shipton transmisesis de boko ad orelo dum plu kam 150 yari, tale nulu konocas la cirkonstanci reala cirkondanta lua unesma vivoyari.

To quon ni tamen savas, lo esas ke depos 1641, plu kam 50 verki redaktesis pri elu e ke lua historio markizis la kolektiva imaginado dum

plura yarcenti. La nombroza raportis, kelkafoye piktita o mem brodita vidigas da ni la forta impreson agita da Matro Shipton a lua cirkumanti.

La historio, exemple, raportas ke yuna nobelo esabus veninta konsultar ica profetino por saveskar kande finus la vivo di lua patro. Ica yunulo bezonis pekunio e ne plus povis vartar por recevar lua heredajo.

Matro Shipton dicis nulo a lu. Ita yuna viro maladeskis kurtatempe pose. Itaque la patro di ca laste dicita venis luafoye konsultar Ursula, esperante ke el povus helpar lu por salvar ilua filiulo. Elu respondis :

*„Ti qui patientes dum esperar la morto dil altri,
Venigas lia propra transpaso,
La tero quan ilu tante serchis, balde il surhavos,
La tero di lua fieracheso, en lua tombo...“*

Balde pos la morto di ca yunulo, la novajo pri la cirkonstanci di lua transpaso e pri la predico da Ursula Shipton kreskigis la timo cirkondanta ita misterioza muliero. Ica pavoro sempre existis mem longatempe ante elua mariajo. Onu ya rakontas ke el developabis doti pri sorcado por venjar su kontre ti qui persekutis elu, kontre ilti ed elti qui mokis lua ledeso. Nome, plura personi rakontis ke el esis la „filiino dil diablo“, t.e. sangodurstanta sorcistino qua reprezentis danjero por elua vilajo e precipue por la infanti e pueri.

La nasko e la kindeso di Ursula Sondheil

Segun rumori, la matro di Ursula nomesis Agatha ed esis orfanino neinteligenta ed ociera. Elu preferis okazionala prostituco kam laborar kom menajistino o koquistino. La legendo dicas ke viro seduktis elu e ke lu konsentabis grantar ad elu ula komforto, kambie di sexuala avantaji. El do gravideskis de ca viro. La homi raportis ke ta viro esis tam kolda kam glacio, e ke lu ne semblis prizar ica gravideso.

Cetere, kande elu gravideskis, lua vicini postulis ke el persequesez pro prostituco koram la lokala judiciisti. El mustis esar tre kurajoza, nam el evis nur 15 yari kande el ed elua enorma ventro prizentesis a la judiciisto. La persequo abandonesis nam lua amoranto igabis gravida du plusa mulieri di la sama vilajo.

La legendo rakontas, ke el naskis ulaloke en la cirkumajo dil fluvio Nidd, dum varma julio-nokto, lor ke la tondro grondis. Ico eventis tote proxim anciena jaceyo ube l'aquo posedas mistika povi. Mikra Ursula komencis

vivar en desfortunoza kondicioni. La akushistino, qua naskigis elu, raportabus ke ca bebeo esis enorma e misformacita.

La yuna matro esis povra, ma elua amoranto duris helpar elu por mantenesar en vivo. Nulu savas quale el agis, ma elu mem sucesis konvinkar sacerdote baptar elua infanteto, malgre l'opozo da la lokani. Nome, lo esis tre rara, itaepoke, ke infanto nelegitime naskinta baptesez, ultree elta havis anke la reputeso esar filiino dil diablo. Lo esas l'abado di Beverley, qua aceptis la demando da Agatha, mem se ita laste dicita habitis ye plu kam 60 milii de Knaresborough.

Segun la rakonteri, elua matro donabus Ursula ad adoptanta matro lor ke el evis du yari. Koncernante Agatha, elta trovos refujeyo en kuvento ube elu pasos lo cetera di elua vivo.

La legendi rakontas ke la yunineto qua esis matro Shipton esis inteligenta e malvolanta. Ulafoye dum ke el laboris extere, lua adoptanta matro audis ca infanto kriar tre forte. El probis enirar la domo, ma nevidebla forco impedis el agar lo. El demandis lore la sokurso da lua vicini, qui anke esis nekapabla penetrar aden l'internajo di lua domo. Sacerdoto qua preteriris vidis ica ceno. Il quietigis la homi e sucesis kombatar la nevidebla forco e fine iris en la domo. La bersilo esis vakua, nam la yuna Ursula, tote nuda, ridetanta, sidis avan la herdo. Posiblesas anke, ke la adoptanta matro inventis plura rakonti quale olta por celar elua ofte neglianta konduto a ca infanto.

Ursula kreskis e la historii pri lua adoleco-tempo e la debuto di elua adulta vivo esas nur laudo a lua ledeso. Elu, probable, ardoroze revis, quale omna cetera yunini samevanta, pri charmanta princo. Nulu pensabus, ke, uladie, lu povus asistar elua mariajo, tamen karpentisto, nomata Toby Shipton, propozis spozigar elu. Pluri kredis, ke il esabis sorcata e ke elu versimile utiligabis ula amoro-pulvero od irga elixiro por ke il amoreskez pri elu. Lo esas en 1512, lor ke Ursula Sondheil evis 24 yari, kande el divenis Ursula Shipton.

Ita periodo esis importanta por Anglia, nome Henrikus (Henry) VIII kronizesis recente kom rejo e ja konquestabis la kordio di ilua popolo. Inter lua konsilanti esis Thomas Wolsey, filiulo di buchisto di Ipswich, futura arkiepiskopo di York e kardinalo en Roma.

MATRO SHIPTON DIVENAS FAMOZA

La vivo esis probable multe plu facila por matro Shipton nun, pro ke el esis mariajita. Elu ed elua spozulo ne havis filii ed esis sat prosperanta. Lo esis un monato pos elua mariajo kande, unesmafoye, vicini venis ad elu por demandar konsilo. Kamizo e subjupo desaparabis ed ica furto esis astoniva misterio por la vicinaro, nam ica vari esis prefere kustoza itaepoke.

Matro Shipton dekaris nur ke el savis tre bone qua furtabis ca vestaji, e ke el agos lo necesa por ke ita havaji retrodonesez. El furnisis kelka indiki ad elua vicinino. Ita laste dicita, quale lo esis previdita, iris a la kruco dil merkato en Knaresborough. Lore ula muliero venis adibe kun la desaparinta vesti. Ica nekonocatino komencis dansar e kantar :

„Me furtis mea vicini, regardez me, me esas furtistino e me montras lo a vi.“

El retrodonis la vesti, reverencis e foriris.

Plura misterioza eventi simila grande kontributis ad establisar la reputeso di matro Shipton. Samepoke el predicis la falo dil kloshturmo di la lokala kirko e la transpaso di sinioro vizitanta ca regiono. Elua reputeso difuzeskis a tota Yorkshire.

Lo esas dum ita epoko, ke rejo Henrikus VIII, kurajigita da Thomas Wolsey departis a milito e rezolvis invadar Francia. Anglia, lore, ne havis stabila armeo e rekruto intensa komencis en ca tota lando. Lua trupi desvinkis plurafoye, ma la rejo esis obstinema ed en 1513, per la helpo da Austriana mercenarii sendita da imperiestro Maximilianus, il obtenis lua unesma vinko importanta, ica batalio surnomizesis „The battle of Spurs“ (La batalio dil Sporni).“ Matro Shipton previdabis ica evento.

Thomas Wolsey, qua konvinkabis rejo Henrikus departar a milito por trovar glorio, grande laudesis e konsideresis kom un de la precipua responsivi dil vinko Angla. Por dankar ilu pro lua saja konsili, il nominesis kom sinioro kancelero di Germania e kardinalo en Roma. Wolsey volis divenor papo, e dum vartar lua nomino a ca ofico, il vivis quaze princo kun nombroza servisti. Il konstruktigis por su mem plu granda domo kam olta di la rejo, hodie nomata la Korto di Hampton ed il fondis l'universitato di la Eklezio dil Kristo.

Matro Shipton surnomizis ilu „la taliita pavono“ :

„Kande la taliita pavono perdos lua unesma plumi,
lu ofros granda spektaklo a la tota Tero - dum ula tempo - ,

ma lu desaparos kurtatempe pose e lua tota glorio duktos a nulo.“

Kardinalo Wolsey esis tamen odiata en la tota lando. Anke niaepoke, la kancelero esas rare la persono maxim populara di la guvernerio, nam lu esas la persono qua jeras la imposti. Wolsey, dum la absenteso di rejo Henrikus, esis mastro di Anglia. Imposti sempre plu pezoza postulesis e la habitantaro di ca lando sufris pro co.

Lo esis tempo kande esis desfacila vivar, la novaji voyajis lente ed omni questionis su pri la rezolvi dal nova mastro di ca lando ed anke pri la milito entraprezita da rejo Henrikus kun multanombra filiuli, patri e fratuli di la homi di Anglia. La novaji difuzesis nur parole per voyajanti, migranta vendisti e per komercisti, e, tro ofte ica informi esis eroroza od inventita. Matro Shipton, mem se el habitis en izolita domo, esis plu bone informita kam omna ceteri.

Sempre plu multa homi venis por konsultar Ursula. Mem kelkafoye vizitanti su prizentis sub falsa nomi e la profetino savis tamen exakte qui li esis.

Un de ta vizitanti esis l'abado di Beverley, qua, nun oldeskinta, komencis timar la reformi impozita da Wolsey a la mikra kongregacioni. Lor lua vizito, matro Shipton ne havis tre bona novaji por lu. El explikis ad il quale Wolsey esis hungrigonta la rejio, aparte la kongregacioni maxim izolita, ke la povri e la maladi balde ne plus povos trovar refujeyo en ula kirki e monakerii, ke pluri inter li privacesos de edukado... e ke la rejo same kam lua parlamento renegos Wolsey dum la venonta yari e ke ita laste dicita mortos en deplorinda kondicioni.

Wolsey diveninta la viro maxim potenta e timata dil rejio, pluri de la profetumaji da matro Shipton parolis pri lua futura agi e pri lua falo.

Ita laste dicita informesis rapide pri la reputeso di ca profetino e ke el predicabis ilua falo. Il imperis do tri viri, duko de Suffolk, Charles Brandon, same kam la siniro de Arcy di Yorkshire e la siniro Percy, komto di Northumberland por irar renkontre a matro Shipton e vidar per lia okuli kad la rumoro havis fundamento, kad el esis vera sorcistino.

Kande li arivis avan la domo dil profetino, elta ja esis extere, ridetanta ed el invitis la tri viri sideskar en la internajo, avan bona fairo-herdo. Kande li esis sidanta komforte en la domo, un de la viri asertite dicabus :

„Vu ne esus tante afabla se vu savus qui ni esas e por quo ni esas hike...!

”

„Me kredas ke la anuncanti yurizesas bone aceptesar...“ el respondis milde dum ofrar biro a li.

„Vu savas por quo ni esas hike ? Vu dicis ke la kardinalo nulatempe povos vidar York, ed il tote ne prizis ico...“

„Me nulatempe asertis ke il ne povos vidar York, el dicis polite, me nur dicis ke il ne povos enirar ita urbo dum lua vivotempo...“

„Bone“ la duko parolis heziteme, *„il dicis ke la venonta foyo kande il esos en York, vu brulesos sur granda rogo.“*

„Ni vidos kad ico povos eventar“ lore dicis la profetino.

Pos ica vorti, elu jetis elua fulardo aden la herdo. La flami tushis ol, ma ne kombustis ol. Lore el riprenis olu e deklaris :

„No, me ne kredas ke me mortos kom brulita homo.“

El regardis duko de Suffolk. Ita homo e lua du akompananti sudorifis pro pavoro, la pavoro pri la sorcarto. Un de la viri audacis questionar elu kad elu savas to quon destinis ad ili lia futuro. El divenis subite tre trista e deklaris ke el vidis li kom mortinti sur la pavizita chosei di York.

Kande kardinalo Wolsey informesis pri la dicaji da matro Shipton, il rezolvis departar de London por irar a York. Ita vojajo esis longatempe duronta e danjeroza, tamen lua vera arivo-loko ne esis York, ma Cawood, urbo ye dek milii plu sude. Wolsey intencis acensar la turmo di Cawood, dum esperar vidar York de ta loko. Forsan ye la jorno-lumo, il sucesus reale vidar parto de ca teritorio.

„Elu dicis ke me nulatempe povos vidar York“ ridetachis la kardinalo.

„Respektoze, el ne dicis ke vu ne povos vidar York, el dicis ke vu nulatempe eniros ol.“ un de lua kompanuli korektigis.

„Nu, ni irez adibe e ni brulez elu !“ pluse dicis Wolsey dum regardar la bordumo dil foresti vicinesanta York e kelka domo-tekti apene videbla. Ma dum ke lu prontesis livar Cawood, la kardinalo videskis siniro Percy, komto di Northumberland akompanita da kelka gardisti.

„Ka vi venis por me ?“ Wolsey questionis.

„Fakte yes ho siniro, nome la rejo postulas ke vu retroirez a London por afrontar akuzi pri stato-trahizo.“

Lo esas sur la choseo, akompanata da severa gardisti, ke Wolsey komencis lua voyajo di retroveno, sen arivir en York. Dum la voyajo il divenis tre malada e l'eskorto mustis haltar en monakerio di Leicester por ke il flegesez. Il divenos ibe dementa e transpasos ibe, en deplorinda kondicioni quale predicabis lo matro Shipton. Kom konsequo di ilua morto, la reputeso dil profetino havekos nekredebla dimensi, talgrade ke el divenis vivanta legendo.

La parlamento ultree judikis ke l'Eklezio prenabis tro multa povo e rezolvis facar severa aranĵuri. Pluri de la fidel amiki di Wolsey pagis la preco pri co, inter li esis sinioro Percy e sinioro d'Arcy qui ocidesis sur la choseo di Yorkshire.

Henrikus VIII mortis ye la 28ma di januaro 1547, poslasante chanjita lando, tre diferanta de olta di qua il heredabis 40 yari ante lore. La anciena potenteso dil Eklezio mezepokal esabis ruptata, la parlamento esis nun la nova autoritato. La filiulo di Henrikus VIII, Edwardus VI evis nur 9 yari kande il heredis la rejio Anglia. La profetino anke parolabis pri ilu :

*„Por pia e dolca princo, krear spaco
ed en singla kirko preparar balayilo,
nam ita princo qua nulatempe naskos divenigos la razita kapi
desesperanta.“*

La parturo por la yuna princo esabis brutal, e la cezarana operaco quan la akushistini mustabis efektigar mortigis ilua matro, Jane Seymour. La razita kapi - la monaki - havis serioza motivi por desquieteskar, nam la konflikto inter la protestanta e katolika eklezii plumaleskis sempre plu multe e la protestanti divenis dominacanta.

*„Lore la populani armizos su,
E la maligneso di muliero produktos multa malaji.
Fiereso mortigiva di Oh ! deskonkordi odiinda di Oh !
Fрати por regardar la vivo dil ceteri.
Ma l'ambicio esas tante mortigiva,
la grifono feroce perdos lua kapo.
Kurtatempe pos la transpaso di la leono,
per dolca kraelajo.“*

El predicos anke :

*„Damo vertuoza lore mortos,
por augmentesar vers la alteso tante alta,
Elua morto produktos altra joyo,
A persono qua multe nocos la rejio.“*

Fakte, la populani, fatigata per la kaoso e l'anarkio qui regnis, armizis su. Obskura tempi anuncesis por Anglia, la preci plualteskis rapide e la populani esis sempre plu povra. Rejo Edwardus VI mortis kande il evis nur 16 yari pos apene plu kam kin yari di regno-tempo. Dum unesma periodo, lua onklulo, Edwardus Seymour, pose dum duesma periodo, Dudley, esas la forta viri di ca lando. Ita laste dicita esas ambicioza homulo, qua intrigas e profitas la deskonkordi por guvernar e pluricheskar. Il nominigas su kom duko di Northumberland. Il sucesas konvinkar Edwardus ke lua fratini (Maria (Mary) la katolika e seniora ed Elisabeth) esas danjeraji por la krono e ke lo esas plu bona deklaras eli kom bastarda, tale impedante por eli la tron-heredo. Vice eli, Jane Grey, sincera amikino dil rejo, selektesas oficale por heredar la trono. Ico esas avantajoza por la duko, nam lua propra filiulo mariajesis kun Jane.

Kande il mortas en 1553, Jane agnoskesas dal Konsilantaro di regenteso kom rejino. Elua familio instigas el aceptar ico. Ma, sen susteno, non dii plu tarde, el ekpulsesas de la trono, (pose subisas la morto-puniso ye la komenco dil sequinta yaro) segun impero da Maria (Mary) Tudor, fratino dil pasinta rejo. Lo esis harda epoko, la nova rejino esanta tilextreme katolika, la protestanti persekutesas en la stradi, la habitantaro esas desunionita e mem plura personi brulesas dum ke li esas ankore vivanta.

Matro Shipton surnomizos el Alecto, ed expresos ica profetumajo :

*„Alecto pos asumir la krono ;
E la mitri erektesos, e la kapi falos,
En Smithfield la sango fluos.
Anglia asociesos ad Hispania.
Kelki probos nocar li, vane.
Alecto, lore, de la vivo foriros.
E la sacerdoti pontifikal mortos.“*

La sango, fakte, fluis en Smithfield e kande Maria Tudor mortas dum matino di novembro 1558, lore kelka hori plu tarde, transpasas anke Polona kardinalo importanta. La transmondesko di Maria Tudor esas signo dil fino di ero e la komenco di altra ero. Anglia ne plus esos la sama lando. Ma, adminime, la violento cesis e la vivo semblas rikomencar quale ol esis olim. Nova rejino kontroleskas ca lando e lore komencas la

longa regno di rejino Elisabeth I-ma. El evis 25 yari kande el prenis la povo e nulatempe esis mariajonta su. El regnos dum plu kam 45 yari e retrovenigos paco e fiereso aden elua lando.

Quale el predicabis lo, matro Shipton transpasos en 1561, ye la evaluita evo 73 yari. El poslasos tre multanombra profetumaji pri la venonta yari. El predicis la morto dil rejino e la kronizo di James VI en 1603, same kam militi, la granda pesto di 1665, l'incendio di London en 1666. Hodie, kelki de lua predici ne plus semblas esar tante obskura a ni. El predicabis, exemple :

„Esos veturi sen kavali e la mondo konocos la plago dil accidenti. „

El anuncis la veno di la interreto :

„ La pensi trairos la mondo en un instante.“

Kande el predicabis :

„La homi marchos super la fluvii e sub la fluvii, la fero flotacos sur l'aquo.“

Lua samtempani probable questionis su quon el aludis. Nunepoke, la navi e la submara navi fera esas kustumala kozi, ma itaepoke...

Matro Shipton predicis plura eventi historial qui esis fasononta la mondo moderna. La desvinko dil Hispana armada, exemple :

„E la ligna kavali dil monarko di Westo destruktesos dal trupi di Drake.“

Per plu longa strofo, el profetumis ke Sir Walter Raleigh apertos la Nova Mondo a la Britaniana komercisti :

*„Sur maro senbridigita e ventoza
Nobelulo navigos
Qua ne mankos trovar
Lando nova e marveloza
De-ube il adportos
Herbo e radiko...“*

La dicita herbo esis evidente la tabako e la radiko esis la terpomo.

Esas tre probabla ke la dicaji da matro Shipton dum la sucedo dil tempo, esis exajerita ed interpretita... Ma to quon ni savas, lo esas ke el reale existis, ke el markizis la popul-imaginado e la historio di Anglia porsempr. El meritas, sen irga dubito, ke lua nomo esez en la rango dil maxim granda profeti di la mond-historio.

(*Segun interretala texto da DAVID MAGNY*)

(Ek Kuriero Internaciona n° 3/2014)

LITERATURO E HISTORIO

ACEPTO CHE LA KORTO DI REJINO POMARE

La korto di Pomaré ornabis su por mi-accepto, dum la dio kande me pozis unesmafoye mea pedi sur la sulo Tahitiana. - L'admiralo Angla dil navo *Reender* jus efektigabis sua vizito di arivo por la suverenino (elun il konocis de longa tempo) - e me irabis en solena ofico-vesto, akompanar l'admiralo.

La densa verdajo filtris la radii dil ardoroza suno ye du kloki posdimeze ; omno esis tranquila e dezerta sur la ombroz avenui di qui la totajo formacas Papeete, l'urbo dil rejino. - La kabani havanta verando, dissemata tra la gardeni, sub grand arbori, sub granda planti tropikal, semblis, quale lia habitanti, plunjita en la voluptoza dormeto dil siesto. - La cirkumajo di la rejala domo esis tam solitara, tam pacoza kam lo cetera...

Un de la filiuli di la rejino, ulaspeca sunbrulita koloso qua venis nigre vestizita renkontre a ni, duktis ni aden salono havanta shutri abasita, ube dekeduo de mulieri sidis, senmova e tacanta...

Meze di ta apartamento, du granda foteli orizita pozesis flanko an flanko. - Pomaré, qua okupis un de li, invitis l'admiralo sideskar sur la duesma, dum ke interpretisto kambiiis inter ca du ancien amiki komplimenti ofical.

Ita muliero, di qua la nomo olim esis asociata al revi exotika di mea puereso, aparis a me vestizita per longa gaino-robo ek silko rozea, sub la traiti di olda homino havanta karnaciono kuprea e kapo imperema e harda. - En lua granda ledeso di olda muliero, on povis ankore divinar to

quo povabis esar la seduktili e la marvelo di elua yuneso, pri qui la naviganti di olim transmisis a ni l'original memorajo.

La mulieri di elua sequantaro havis, en ca mi-lumo di apartamento klotita, en ica kalma silenco dil jorno tropikal, charmo nedefinebla. - Eli, preske omna, esis bela, ek la beleso Tahitian: okuli nigra, plena de langoro, e la karnaciono sucinata dil Cigani. - Lia desnodigita hari intermixela a flori natural e lia gaza robi trananta, libera ye la tayo, falis cirkum eli per longa plisuri fluktuanta.

Lo esis precipue a princino Ariitéa, ke nevolante mea regardi haltis. Ariitéa havanta vizajo dolca, reflektema, revema, kun pala rozi di Bengal, dissemata sen ordino tra elua hari nigra...

(Segun PIERRE LOTI *La Mariajo di Loti*)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2014)

HISTORIO PITORESKA DI FRANCA

PERIGORDIANO EVANTA 140 YARI EN 1342

En 1885, la *Bulletin de la Société historique et archéologique du Périgord* (Buletino dil Societo historial ed arkeologial di Perigordia)(1) raportas la deskovro di dokumento di 1342 dil Arkivi dil urbo Périgueux qua pruvas nekontesteble l'existo ita-epoke di viro evanta 140 yari...

Dum la sundio ante l'Epifanio dil yaro 1342, la komonestro di Périgueux, Hélie Seguin, akompanata da un de lua konsuli, Itier Chatuel, dal judiciisto e dal prokuratoro di ta urbo, e dal notario Raymond de Petit, iris a Lespinat, en la parokio di Boulazac.

Il venis por informesar pri la limiti di lua judiciala domeno, olqua esis temo perpetua por kontestado kun ilua vicini komto de Perigordia e la kanonikaro di Saint-Front. Dek-e-kin habitanti di Boulazac, sucedante audita, interkonsentis por dicar ke la tota parokio, kun omna vilajeti quin ol kontenas, dependis de la judiciala domeno konsulal. La duesma testo

advokata por donar atesto esis la sioro Hélié Combel. Questionita pri lua evo il deklaris evar cent-e-quaradek yari. La protokolo di lua atesto demonstras, altralatere, ke il plene posedis lua omna fakultati intelektal e konservis klarmente la memoraji pri fakti eventinta cent yari e mem plu multe antee.

La dokumento olqua furnisis a ni ita informi, explikas Michel Hardy redaktanto dil Buletino dil Societo historial ed arkeologial di Perigordia, esas dokumento autentika ; ol ne esas kopiuro, ma dokumento original, e nul eroro da kopiisto povis glitigesar en ol. Ulte lo, la texto en ta parto dil koncernata charto, prizentas nula desfacilajo lor la lekto, e lo esas tre sekuramente ke on lektas en olu l'evo dil atestanto tale deklarita : „...etatis, ut dixit, sepcies viginti annorum, ed ad plenum habens memoriam centum annorum.“

Cetere onu ne povus suspektar Hélié Combel pri fraudo od iluziono. Ante efektigar ilua atesto, il examenesas sorgoze (*diligenter examinatus*) ; il havas apud ilu dek-e-quar de lua labor-kompanuli, qui, se ilu dicabus ne-exakta kozo, quik remarkigabus lo ; fine, il juris super la Santa Evangelii dicar la vereso ed onu savas la graveso di juro dum la Mezepoko e la grandega respekto quan on havis ad ol.

En parokio vicina di Périgueux vivis do, en 1342, viro evanta 140 yari. Naskinta en 1202 dum la regno di rejo Philippe-Auguste, ilu travivabis la tota XIIIma yarcento e la unesma quaradek yari dil dek-e-quaresma yarcento. La lucideso di lua mento, kande il efektigis ilua atesto, posibligas pensar ke la pezo di lua evo ne esis tre granda por lu e ke il povis vivar ankore dum kelka yari.

Ni ne kredas ke ulatempes on notizis, en Francia, exemplo tante remarkinda pri longa vivo, skribas la kronikisto dil aludita Buletino, ilqua explikas havir l'okazono deskovrar certena nombro de centayara personi dil XVIIma e XVIIIma yarcenti dum analizar la akti pri sepulto dil parokiala registri por la civila stando ; ma nulu de li, tamen, irabis trans la evo 110 yari.

Perigordia (1) : Perigordia esas regiono di sudwest-Francia

(Segun artiklo interretal)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2014)

CENT-E-KINADEK YARI ANTE NUN, LA SEPARO-MILITO (DEFACILE) FINIS

DE APRILO TIL JUNIO 1865, CESIS LA SEPARO-MILITO

La milito qua dividis violentoze Usa, de 1861 til 1865, e qua cetere ibe nomizesas « intercivitana milito » restas un de la maxim konfuziganta e misterioza enigmati dil historio pri la armizita konflikto.

Nome, se kustumale on remarkigas, ke 'jame' du demokratii intermilitis, on mustas hike agnoskar ecepto. On certe povas konsiderar ke ne parolesis pri milito inter du nedependanta landi, ma lo esus ignorar la fakto, ke en 1861, la nocio pri nacio Usana esis quaze neexistanta. Singla civitano sentis su membro di komunajo formacita per lua Stato e la konflikto ne esis skarsa, precipue pro motivi di frontieri. La lasta konflikto carelate eventis ankore en 1858, inter Virginia e Maryland. Singlafoye, tamen, l'opozo povabis aranjar per la mediacio dil diplomaco e lo semblis nepensebla utiligar armi por solvar tala kontesti. Omnube en Usa, la instruktita personi - lore plu nombroza kam en Europa proporcione di la habitantaro, malgre tenaca misopiniono - sentis su fiero ed asertis lia fiereso konstruktar ensemble sistemo politikal ube la publika liberesi e la homala yuri esis ye la unesma rango dil skopi politikal. Ulte lo, komuna linguo, la sentimento partoprenar la sama aventuro kolektiva, olta apartenar a nova mondo, inklineso tre forta por l'egaleso dil chanci e por l'inicio individual kune kontributante al sukceso dil komunajo, tandem la kompleta nepermebleso al tezi socialista malgre l'instalo di sindikati vizanta defensar interesi profesional, omna kondicioni semblis existir por forjar solidara e rezolvema popolo. Plura militi ja soldabis lu opoze ad enemiki komuna, nome la anciena landi kolonial Anglia ed Hispania, ed anke Mexikia lor la milito di Texas.

Tamen, lo esas ankore unfoye plusa la klarvidanta Alexis de Tocqueville, qua, en 1835 relevis risiko di grandega konfronto inter du koncepti pri la developado ekonomial. La una, predominacanta en la Stato dil Sudo, precipua amba Caroline, Florida, Alabama, Georgia e Virginia, su apogante sur la libera kambio e la exportaci, aparte vers Europa, di produkturi, precipue texala, havanta altanivela qualeso; la altra, predominacanta en la Nordo, olqua su apogis sur la proteccionismo e la pagendaji doganal en la skopo prezervar kontre la konkurenco naskanta

industrio manufaktural e vizante unesme interna merkato grande kreskanta.

Ad ita difero di perspektivi adjuntesis anke kelka nesimilesi kultural, la habitanti dil Sudo fervoris plu multe por lia historio, por lia sulo, por lia nomo quale por lia familio, por lia yuna tradiciones quin li tamen prizis unionar kun altri heredita de Europa, kam la habitanti dil Nordo, plu nomada, ofte senradikigita e diveninta tilextreme individualista, ne-interesata a naskanta identeso social.

Fine, la Sudo karakterizesis per certena desfido relate la federala guvernario e timis plu kam omna cetera kozi la permananta tendenci di olta koncernante uzurpi di suvereneso.

En ita kuntekto general, la sklaveso, quan Thomas Jefferson nomizabis en 1776 « aparta institucuro », per dicar « mantenar la sklaveso lo esas quaze tenar volfo per la orelis : onu ne aprecias ico, ma onu ne povas desprenar lu », ne esis la precipua riskajo, quan on prizis plu tarde tro-evaluar. Kom modo di organizo por la laboro agrokultural, di qua la nehumana traiti ne perceptesis klaramente nam multa sklavi profitis vivo-kondicioni tre supera ad olti di la laboristi e manulaboristi di la civiti dil Nordo, ol esis parto de ekonomiala equilibrio nacional, olqua ne semblis povar esar kontestata.

La milito - komencita dal Stati Sudal asemblinta su en Federuro ed elektinta lia propra prezidanto en la persono di **Jefferson Davis**, ilqua esis plantacisto di Missisipi e ja efektigabis kariero durinta dum longa tempo en Washington - vizis min multe, originale, kombatar la Nordo kam asertar la volo prezervar identeso kolektiva. Davis cetere refuzis la vorto « separo », nam il nur postulis la prezervado dil suvereneso dil Stati. Ma, quale ofte en la historio di la homi, to quon onu kredas limitizar a demonstro di forteso quaze olta di hundo qua montras lua kanina denti, transformesas a obstinanta kombati, tante plu violentoza ed impetuoza, ke onu ne intencis irar tante fore en la konflikto. La kombatanti di amba partisi esis le unesma qui surprizesis per la sovajeso di lia lukto, quan la honor-sentimento e l'akumulado dil sufri igis nepardonema.

Usa pluduras esar, ankore niatempe, profunde markizita per ica konflikto, olqua esis la maxim granda pro la perdi di homala vivi - plu kam un milion mortinti, inter li 600.000 lor la kombati - di lia tota historio, inkluzite se on komparas kun lia partopreno a la du mondo-militi.

Quale on savas la Nordo fine obtenis la vinko ma havante plu multa viktimi kam la Sudo e per sucedo di vinki ofte risikoza havante kom konsequo kapitulaci partala qui extensesis de la 9ma di aprilo til la 11ma di junio 1865.

La precipua efekti di ta milito esis la transformo di lando a Stato, kun la konciigo di civitaneso autentike Usana, ulaspeca izolismo e granda repulseso al militistal interveni extera, olqua tamen tenuigesis dum la sucedo dil tempo, la absoluta refuzo por omnaspeca lukto dil klasi, fine la koncio pri la unesma rango di lo ekonomikala kom « nervo dil milito » super omna cetera vidpunti sociala.

(Artiklo interretal da **Daniel de Montplaisir**)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2014)

RAKONTO INDIANA

LA REJO E LA TAMARINDIERO

Esis olim yuna rejo qua esis tre bela. Desfortunoze, il pensis nur pri lua aspekto. Ilu pasis lua omna disponebla tempo regardar su en speguli, turnante su a un latero e pose a l'altra, por apreciar plu bone lua propra perfekteso. Il admiris lua perfekta profilo, lua labio-barbo, olqua tante bone envolvis su, lua bela vesti e lua nombroza juveli. Kelkafoye, il mem ne iris a la korto tante il okupesis admirar su. Se lu asistis debati dil guvernierio, il deskovris subite defekteto sur lua vesti e departis por vestizar su altramaniere. Ilu tote ne pensis pri lua rejo.

La dei esis kelkete tedata pri lu e kelkafoye li superflugis lua rejio por vidar ka la homi standis bone. Uladie, un de la dei flugis nefore de la fenestro dil rejo ed audis lu parolar a lua imajo : « *Me esas tam bela kam deajo. Forsan mem plu bela kam deajo !* » dicis la rejo. La deo esis furioza e rezolvis punisar il.

Ye la morga dio, la rejo vekis ed iris direte a la spegulo, quale kustumale. Il horORIZESIS kande il vidis ke paro de korni kreskabis sur lua kapo. Il tiris sur oli milde pose sempre plu forte ma oli ne volis movar su.

Fine il vokigis lua kuafisto. « *Mea estimata siorulo* », lu dicis, « *me havas granda problemo. Ka vu vidas ica korni ?* »

La kuafisto certe vidabis oli, ma il ne audacabis dicar ulo.

« *Me volas ke vu forprenez oli de me* », la rejo dicis.

La kuafisto tiris unesme milde pose per lua tota forteso sen rezultajo. Il probis tranchar oli ma ruptis ilua razilo. Tandem, il rezolvis tegar la korni per hari, juveli e turbano. Ico ne esis tre jolia ; fakte la rejo aspektis ridikula ma co esis to quon la kuafisto povis facar maxim bone.

La kuafisto esis departonta kande la rejo dicis : « *Ne repetez ico ad ulu me pregas.* »

Quik kande la kuafisto livis la chambro dil rejo, il rideskis laute e ne povis haltar. La kortani asemblis su cirkum il e questionis ilu pri lo eventanta. Ilu livis la palaco, dum tenar sua kosti ridante. Il duris kurar, til ke il arivis en loko dezerta dil gardeni kontigua al palaco, proxim tamarindiero. « *Se me ne dicas lo ad ulu, me balde explozos* », ilu pensis. Lore il naracis al tamarindiero to quo 'okuris' a la rejo.

Intertempe, pro ke la rejo ne povis tolerar l'imajo quan la spegulo reflektis, il venis por vizitar lua korto. Unesmafoye en lua vivo, il duris sidar ibe dum la tota jorno. Quankam la kortani esis reale kuriozigita pro la ledega kuafuro, li esis vere kontenta nun pro ke la rejo semblis efektigar seriozamente lua laboro. « *Forsan il matureskis e divenis plu responsiva* », dicis un de la ministri ad altra ministro.

Dum ita nokto, esis tempesto e la tamarindiero forportesis dal vento. « *Tranchez ol* », dicis la rejo. « *Donez parto de la ligno al tamburisto por fabrikar nova tamburi e lo cetera iros al koqueyo.* »

La muzikisto fabrikis nova instrumenti. Il facis oli tre granda, por ke on povez audar oli tra la tota urbo. Ma, kande il pleis per oli unesmafoye, la tamburi ne produktis la sono kustumal bum-bum-bum. Vicee, li emisis ica vorti « *La rejo havas korni.* »

La muzikisto esis horORIZITA. Il probis plear per la tamburi segun normala maniero ma ico esis tote ne-utila e la sama parolo pronuncesis. Balde la rumoro difuzesis tra la tota urbo ed omna homi en la palaco asemblis su por askoltar. De nun, singlu savis to quo celesis dop ita stranja kuafuro ed omni mokis la rejo.

La rejo ne povis tolerar ico dum plu longa tempo e fugis aden la foresto. Il vivis ibe dum multa yari, nutrante su per frukti dil arbori e drinkante l'aquo dil riveri. Il esis tante gratitudoza al animalo ne mokar ilu, ke il divenis amika a li. Ilu okupis su pri li kande li hungris o kande li vundesis. Pokope, il divenis altra viro e cesis suciar pri lua aspekto por pensar pri altra kozi. Pose uladie, il tushis lua kapo e perceptis ke lua korni desaparabis.

Kurtatempe pose, kelka kortani dil rejo kavalkis tra la foresto e vidis la rejo. Li konstatis ke il ne plus havis korni. « *Sinioro* », li dicis, « *ni pregas vu retrovenar a la rejio. Ol ne plus esas la sama sen vua prezenteso.* »

La rejo retroiris a lua rejio e vice suciar pri lua aspekto, il koncentris lua esforci por governar lua popolo sagace e bone.

(Tradukuro ekstraktita de la libro *101 folktales from India* - autoro **Eunice de Souza** - Ilustruri da **Sujata Singh**, **Puffin Books** - segun la revuo *Nouvelles de l'Inde* publikigita dal ambasaderio di India en Francia)

(Ek Kuriero Internaciona n° 4/2014)

PRISOCIA TEMO - LA VIOLACITA VIRI

Malgre la emancipo dil mori e la plu granda diafaneso di la sexuala fakti en nia ocidentala socii, esas ankore multa temi « tabu »-a. Un de ta temi esas la viri qui violacesas. Nome, semblas ke co eventas nur a mulieri. On aludis ico tante min multe, ke un o du generacioni ante nun la homeosexualeso esis temo komplete ignorata ed esis ulo qua ne darfis existir e konsiderata kom ne-existanta (ecepte en kelka mikra medii perversa od extravaganta). Do ico esis fakto di qua la realeso esis same dubitinda kam l'existo dil Exterterani. Ma la vivo dil viktimi esis tam domajita e destruktita kam olta dil mulieri qui subisas simila fato. Nunepoke on komencas parolar e, yen, sube artiklo di RADIO-CANADA, qua raportas la kalvario di yuna viktimo Kebekiana che l'armeo e lua trista fino.

La mulieri ne esas la unika viktimi di sexuala ataki che l'armeo

La recenta raporto dal ex-judiciisto Marie Deschamps revelis l'ampleso dil molesti e dil ataki sexual che la Kanadana trupi. Ita kazi esas raramente denunciata motive dil etoso di « omertà » qua supozeble regnas che l'armeo egarde la mala konduti sexual. Ma la mulieri konjekteble ne esus la unika viktimi di ta ataki.

Texto da Michel Marsolais

Ye singla sundio, Catherine Jacques venas por pregar avan la korpala restaji di elua filiulo, Louis Tellis, qua suocidis en 2008.

En la suocido-letro destinita a lua proximi, Louis Tellis imputas nemediate ilua ago a sexuala atako quan lu subisabis che la Trupi Kanadana en 1991.

Ico esis shoko traumatal, qua persequis lu dum lua tota vivo, malgre plura yari de flegado terapial, e quan lu celis dum longa tempo a lua familiani.

En 1991, Louis Tellis esis yuna soldato havanta lua unesma misiono en Germania. Lor vesperkunveno ube on drinkabis multa alkoholaji en la militistala centro di Muensingen, il atakesis sexuelle dum ke soldati mantenis ilu an la sulo.

« Esas un persono an singla brakio, un persono an singla gambo, plus un persono qua sexuagas. Ico esas kin personi qui retenas lu an la sulo. Dum ke ito eventas, esas homi qui fotografas. On esas en regimento ! Omni por unu, unu por omni ? Ka la korporacionala mento ? E nulu venas por helpar lu », naracas Catherine Jacques apogante su sur la atesto di elua filiulo

« On povas koncieskar til quala grado mea filio traumatizesis e destruktosis psikologiale per ita miskonduto sexual absolute neacceptebla che nia Trupi militistal », siorino Jacques dicas kun indigno.

« La pruvo esis tre evidenta a me, il destruktosis, il forprenis de su la vivo. Lo ne esas sen motivo ke il forprenis de su la vivo, il ne plus esis kapabla suportar ico », judikas Sophie-Anne Tellis, la fratino di Louis.

Pro quo tante longa tacado ?

“On konsilis a lu por ne nocar lua kariero ne divulgar ito. Ico esas jenanta a viro heterosexual. Me opinionas ke oportas parolar pri co, oportas ke to ekirez per la parolo, ma por lu lo ne esis facila parolar pri co », pledas la fratino di Louis Tellis.

« Lo esis grandega shamigo. On destruktis il. Pro quo onu prenis lu, pro quo onu traktis lu tale ? », superdicas ilua matro.

La polico militistal entraprezis inquesto pri ca incendio en 2007, - ma parte pro longa tempo-intervali - olu nulatempe arivis a konkluzo.

Pos la suocido da Louis, la familio entraprezis proceso por agnoskigar l'atako. Non militisti vizesas, ma l'afero finos per esar abandonata pro motivi di fristi e pro ke en letro datizita ye la 22ma di septembro 2011, la Defenso nacional fine expresas regreti pri « la desfortunoza incendio dil monato agosto 1991, dum ke Louis sejournis en la centro militistal di Muensingen en Germania ».

La aludita letro, tamen, ne precizigas la naturo dil incendio. Segun lua familio, Louis Tellis, di qua la kariero finis kom policano en Toronto, divenabis obsedata pri ca atako e serchis trovar testi.

« La skopo esis klara. Louis volis ke la homi saveskez to quo eventabis », Anne-Sophie Tellis asertas.

« Ita homi salvesis de embaraso sen irga konsequantajo. E li tote simplamente destruktis psikologie me a filiulo », konkluzas Catherine Jacques.

NOTO : Existas altra medii ube tala violaci di viri esas frequa, nome en la karceri. Ibe homuli violacesas kelkafoye singladie. Se li raramente suocidas, li esas markizita e destruktita psikologie por la restajo di lia vivo. Anke altramane ico eventas alraloke. Recentamente la informili Suediana savigis ke la hospitalo di Södersjukhuset en Stockolm apertos dum la venonta monato oktobro la unesma acepto-centro por la viri viktima pro violaco. La skopo vizata esas certigar la egaleso di trakto inter la sexui. 370 kazi de ataki sexual sur viri notizesis en ita lando dum 2014, ma la autoritatozi judikas ke en la realeso oli povus esar multe plu grandanombra.

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2015)

JAPONIA : AKIRA SUZUKI - *Ita mestieristo jus ganis la prestijoza konkurso nacional pri la pupei « kokeshi » di Japonia e lu esperas ke un de lua filiuli sucedos ilu.*

La maestro dil pupei « kokeshi »

SENDAY (Provinco Tohoku) Da nia specala sendito

Dum ica milda printempo Japoniana, la suno jus levisis e ja inundas per lua lumo l'ateliero di Akira Suzuki. Cirkondata per foresti, en la quartero Aiku dil urbo Senday, ica domo havas bon odoro di aceroligno, olqua esas la prima materio dil maestro di la pupei « kokeshi ». Ilu laboras ibe depos duadek-e-sep yari. Lua barbo esas griza, lua kranio razita, ita kinadekyarulo havas okuli brilanta e similesas jentila bonzo bonvolanta. Lua rideto celas male lua tenseso, nam il jus obtenis la maxim prestijoza rekompenco en lua feldo : la konkurso nacional pri le « kokeshi » dil provinco Tohoku, nasko-loko di ta miniona pupei ligna triacent yari ante nun. « *Me devos balde diskursar hodie dum la posdimezo e me preferus fabrikar mil pupei vicee...* »

Dop ilu, lua spozino ridetas ed aprobas, dum senpolvigar la deki de pupei expozata en la ateliero-vendeyo ube il rezidas anke. « *Vu vidos pupei « kokeshi » en omna vendeyi pri suveniri di Japonia, Akira explikas, ma la pupeo tradicional venas de hike, de Tohoku, provinco ube spricas nombroza fonti termala ed adube iras la evoza personi, depos multa yarcenti, por vakanco o kuraci. La mestieristi dil vilaji fabrikis suveniri ek ligno , ludili pro la yunuleti e « kokeshi »-i por la yunineti, vendita al turisti ante ke li retroiras adheme. La tradiciono perpetueskis : posrestas ankore preske duacent mestieristi pri « kokeshi »-i en ita provinco harde atingita dal mareego (« tsunami ») di 2011.*

Quale le « matrioshka » Rusa por Rusia, le « kokeshi » simbolizas Japonia e lua dimensiono « kaway » (miniona). Enorma, meza, mikra o mikrega - iti laste dicita esas le favorita di Akira qua laboras oli kun lupu -, le « kokeshi » di Tohoku varias segun la volo da lia kreero. Temi, kolori, formi od expresi di vizajo evolucionis dum la sucedo dil tempo ed adaptesas al segunmoda tendenci. « *Le tradicionala 'kokeshi' esas ne-ignorable en to quon me produktas, explikas Akira Suzuki sidanta avan ilua tornilo por la ligno, dum ke il havas reda pinselo enmanue, ma me lasas kompleta libereso a mea imaginado por krear plu moderna e plu simpligita pupei, qui plezas a la yuni.* » Ita pupei duras esar segunmoda e la preci por komprar eli ocilas de deko de euri po le maxim chipa til plu kam 100 euri. « *Onu ne tro povas augmentar la preci, e divenor richa ne esas mea skopo, me prizas sentar ke la homi esas felica kande li kompras mea « kokeshi »-i.* »

Dum regardar ilu 'travaliar' omno semblas esar tante simpla, ma on bezonas lernar dum plura yari ante dominacar l'arto fabrikar « kokeshi ». La klasika edukado profesional di futura maestro igas necesa ke il pasos du yari en skolo specaligita. Il durigas, pose, per aprentiseso duranta

dum du yari en l'ateliero di maestro. « *Plu tarde, esas la periodo « Rebo Ko » duranta un yaro, dum qua l'aprentiso certigita laboras gratuite por la maestro, en la skopo dankar lu edukir il profesionale. »* Akira, koncernante ilu, suriris altra voyo. « *Lo esis altra epoko ed altra kunteksto familial, ne esis specaligita skoli. »*

Il esis tre astonata, du yari ante nun, kande un de lua tri filii deklaris a lu ke il volis divenor « kokeshi »-maestro. « *Ilu longatempe prezervis ita deziro en lua kordio, Akira agnoskas, e me esis vere felica ke il esis pronta remplasar me. »* Ilua filiulo nun esas aprentiso en la prefektio Ishigawa, norde de Tohoku. « *Il esas dotata, il volas sucesar, il 'travalias' bone. Lo esas plu bona ke lu lernas altraloke kam kun me, nam me ne povabus esar tante severa e strikta kun mea propra filio. »* Ma ante transmisar la mestiero-torcho kelka yari pos nun, Akira Suzuki mustas subisar lasta espruvigo por olqua il koncentras sua mento : preparar lua diskurso di la posdimezo por recevar lua rekompenco kom « granda 'kokeshi'-maestro ».

(Artiklo redaktita da DORIAN MALOVIC publikigita en la jurnalono LA CROIX)

(Ek Kuriero Internaciona n° 1/2015)

